

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI
DOKTORA TEZİ**

**EFLAK VOYVODALIĞINDA
GHEORGHE BIBESCU DÖNEMİ (1843-1848)**

Yakup ÖZTÜRK

**Danışman
Prof. Dr. Türkmen TÖRELİ**

İZMİR-2022

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Eflak Voyvodalığında Gheorghe Bibescu Dönemi (1843-1848)” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerkere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğuğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23/01/2023

Yakup ÖZTÜRK

ÖZET
Doktora Tezi
Eflak Voyvodaliğında Gheorghe Bibescu Dönemi (1843-1848)
Yakup ÖZTÜRK

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı
Tarih Programı

Bu çalışma, Eflak Voyvodaliğının on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısındaki siyasi ve sosyoekonomik dinamiklerini, yanı sıra uluslararası diplomaside artan önemini Gheorghe Bibescu'nun saltanatı üzerinden inceliyor. Görece kısa bir dönemi ve sınırlı bir coğrafyayı konu edinen fakat katmanlı tarihsel fenomenleri ve karmaşık ilişki ağlarını anlamayı amaçlayan araştırma gerek başvurduğu tarihi vesikalar gerekse karşılaştırmalı, tartışmacı yapısıyla mevcut anlatıyı gözden geçirmeye çalışıyor. Bunu yaparken tek taraflı, aşırı yüklü ve determinist açıklamaların kısır döngüsüne kapılan savların düzenleyici ilkelerinin neyi kontrol altında tuttuğunu, neyin gizlenmesine yardımcı olduğunu sorguluyor. Bu amaçla farklı tarihsel yaklaşımlardan ve kuramsal çerçevelerden istifade ederek ele alınan olgular arasındaki bağıntılara alternatif bir bakış sunma imkânını sunuyor. Yine de onları tüm boyutlarıyla açıklığa kavuşturmayı yahut dönemin siyasal, ideolojik veya ekonomik meselelerine çözüm üretmeyi vadetmiyor. Bunun yerine siyasi entrikalar, diplomatik teamüller, fikri teşekküller ve yasal düzenlemeler gibi tarihsel olguların özyapılarını kavramayı öneriyor. Sonuçlara değil sürece odaklanarak ulusal canlanma, çöküş ya da dönüşüm paradigmalarından ayrışan, daha kapsayıcı bir kavrayışın ilkelerini betimleyebilmeyi amaçlıyor. Osmanlı ve Rumen tarihlerini, sonuç odaklı yaklaşımların ıskaladığı ilişkilerin doğası bağlamında kavramaya çalışıyor.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Eflak Voyvodaliğı, Gheorghe Bibescu, Oligarşik Demokrasi, Aydınlanmacı Despotizm, Reform, Devrim.

ABSTRACT
Doctoral Thesis
Doctor of Philosophy (PhD)
The Principality of Wallachia under the Reign of Gheorghe Bibescu (1843-1848)
Yakup ÖZTÜRK

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of History
History Program

This study explores the political and socioeconomic dynamics of the Principality of Wallachia in the first half of the nineteenth century, as well as its increasing importance in international diplomacy through the reign of Gheorghe Bibescu. Focusing on a relatively short period and a limited geographical region but aiming to understand the layers of historical phenomena and complex relationship networks, this research tries to deeply revise the existing narrative with the historical documents it references and its comparative and argumentative structure. In doing so, it also questions the regulative principles of the arguments already in the literature, which have been caught in the vicious circle of one-sided, overloaded, and deterministic expositions, control, and help conceal. For this purpose, it tests the possibility of presenting an alternative view on the relations between the phenomena discussed by using different historical approaches and theoretical frameworks. The study, however, does not promise to clarify them in all their aspects or to find comprehensive solutions to the period's political, ideological, or economic issues. Instead, it proposes to grasp the nature of historical phenomena such as political intrigues, diplomatic conventions, intellectual formations, and legal regulations. By focusing on the process rather than the results, the study hopes to narrate the principles of a more inclusive approach that is detached from the paradigms of national revival, collapse, or transformation. It tries to comprehend the Ottoman and Romanian histories in

the context of the nature of relations, which results-oriented approaches tend to miss.

Keywords: Ottoman Empire, Principality of Wallachia, Gheorghe Bibescu, Reform.

EFLAK VOYVODALIĞINDA GHEORGE BIBESCU DÖNEMİ (1843-1848)

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
EKLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM MEŞRUIYETİN KÖKENİ: EFLAK VOYVODALIĞINDA SİYASAL VE TOPLUMSAL DÜZEN

1. 1. RUMENLER VE KISA EFLAK TARİHİ	19
1.1.1. Rumenlerin Kökeni	19
1.1.2. Osmanlı Egemenliğinin Tesisi	22
1.1.3. Fenerli Rum Voyvodalar	25
1.2. İHTİLALLER ÇAĞINDA EFLAK'TA YENİ DÜZEN	27
1.2.1. 1821 İhtilalleri ve Eflak	28
1.2.2. Rus Himayesi ve Eflak Nizamnamesi	30
1.2.3. Geleneksel Soylular, Yeni Seçkinler ve Köylüler	35
1.3. EFLAK'TA SİYASAL İHTİLAFIN KÖKENİ	43
1.3.1. Nizamname Rejiminin İhdası	44
1.3.2. Siyasal Komplolar	46
1.3.3. Krizi Fırsata Çevirmek	49

İKİNCİ BÖLÜM MEŞRUIYETİN TESİSİ: EFLAK VOYVODALIĞINDA OLİGARŞİK DEMOKRASİ

2.1. EGEMEN VE HAMİ GÜÇLERİN MÜDAHALESİ	53
2.1.1. Şekib Efendi ve General Duhamel'in Görevi	55
2.1.2. Safvet Efendi'nin Görevi: Alexandru Ghica'nın Azli	62
2.1.3. Kaymakamlık Hükümeti ve Seçime Hazırlık	70
2.2. YENİ VOYVODANIN SEÇİMİ	76
2.2.1. Yeni Voyvoda: Gheorghe Bibescu	79
2.2.2. Yeni Voyvodanın Tahta Çıkış	84
2.3. BIBESCU'NUN İLK İCRAATLARI	87
2.3.1. İstanbul Seyahati	91
2.3.2. Muhalefetle İlk Çatışmalar	100
2.3.3. İlişkileri Pekiştirmek	115

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MEŞRUIYETİN YİTİMİ:
KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER VE 1848 DEVRİMİ ARASINDA

3.1. KARARNAMELERİN GÜCÜ: TOPLUM, İKTİSAT VE SİYASİYET	119
3.1.1. Toplumsal Olaylar	119
3.1.2. İhlaller ve Yolsuzluklar	121
3.1.3. Voyvoda'nın Özel Hayatı	124
3.1.4. İktisadi Hayat	129
3.1.5. Kamu Eğitimi	140
3.1.6. Doğal Afetler	143
3.2. OLİGARŞİK DEMOKRASİYE DÖNÜŞ	146
3.2.1. Sultan Abdülmecid'in Rumeli Seyahati	146
3.2.2. Meclis Yeniden Açılıyor	152
3.2.3. Colquhoun'un Gözünden Bükreş'te 1848 Devrimi	158
SONUÇ	177
KAYNAKÇA	179
EKLER	

KISALTMALAR

Farklı alfabelerle üretilen kaynak metinler üzerinde çalışan yahut çok etnikli, çok dilli veya çok kültürlü bölgeler ve topluluklar hakkında araştırma yürüten tarihçilerin karşılaştığı en büyük güçlüklerden biri, çalışmaları muayyen bir zaman ve mekanla sınırlı dahi olsa, yaygın ve yerel dillere göre çeşitlilik gösteren coğrafi isimler, kültürel tabirler, unvanlar ve özel adlar için tutarlı bir dilsel bütünlük oluşturabilmektir. Bu zorluğu aşmak, metin boyunca kendini tekrar eden izahların önünü kesmek ve imla bütünlüğü yakalamak için metin boyunca, kaynak metinlerden yapılan doğrudan iktibaslar dışında kalan yabancı tabir ve şahıs adlarının yazımında, onların özgün dilindeki imlası dikkate alındı.

Coğrafi yer isimlerinin seçimi, dilsel güçlüğü ötesinde ideolojik yükleri de beraberinde getirebiliyor. Örnek vermek gerekirse tarihçinin Romanya ve Macaristan arasında derin bir tartışmaya neden olan Erdel'in (Lat. *Transsilvania*, Rum. *Ardeal*, Mac. *Erdély*) Kaloşvar (Rum. *Cluj*, Mac. *Kolozsvár*, Alm. *Klausenburg*) kenti için yapacağı seçim onun durduğu yeri göstermesi açısından anlamlıdır. Bu noktayı akılda tutarak, tarihsel süreçte Türkçede yaygın şekilde yer etmiş coğrafi yer isimleri olduğu gibi korunacak fakat zaman içerisinde değişen isimler günümüzdeki karşılılarıyla birlikte verildi. Mevcut çalışma bir filoloji incelemesi olmadığından ve on dokuzuncu yüzyıl Türkçesi günümüz Türkçesine görece hem telaffuz hem de imla bakımından hayli benzediğinden ilgili Osmanlıca metinlerin aktarımında günümüz Türkçe imlası kullanıldı. Bununla birlikte *ayn* (‘), *hemze* (‘) ve uzun ses (^) gerektiren belirli kelimelerde basit transkripsiyon usulü takip edildi. Rumence ifadelerin doğru telaffuzu için aşağıdaki tabloya müracaat edilebilir.

Rumence	Türkçe	Rumence	Türkçe
ă	a	c, che, chi	k, ke, ki
â, î	ı	ce, ci,	çe, çi
ț	ts	g, ghe, ghi	g, ge, gi
ai, au, ei, eu, iu, oi	ay, av, y/ey, ev, iv, oy	ge, gi,	ce, ci

Alm.	Almanca
BOA	Osmanlı Arşivi, İstanbul
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
Fr.	Fransızca
FO	Foreign Office
h.	Hükümranlığı
İng.	İngilizce
İta.	İtalyanca
Lat.	Latince
Mac.	Macarca
n.	not
s.	sayfa
ss.	sayfadan sayfaya
Rum.	Rumence
Rus.	Rusça
TNA	The National Archives (Ulusal Arşivler), Londra

EKLER LİSTESİ

EK 1: Eflak Topografyası	ek s. 1
Ek 2: Eflak İdari Bölgeleri	ek s. 2
EK 3: Tarihi Eflak Haritası	ek s. 3
EK 4: Gheorghe Bibescu'nun Portresi	ek s. 4
EK 5: Seçim Sonuç Zaptına İlişkin Belge	ek s. 5
EK 5: 1847 Bükreş Yangınına İlişkin Colquhoun'un Raporu	ek s. 7

GİRİŞ

Tarihsel araştırma ne bir açıklama çabası ne de bir sorun çözme kaygısıdır; daha ziyade, tarihsel bir olayın karakterini tahayyül etme, söylem düzeyinde anlama ve çıkarım yapma teşebbüsüdür.¹

Doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışma; Osmanlı Devleti'nin Eflak (voyvodalığı/beyliği/memleketi), Rumenlerin ise Țara Românească (Rumen Ülkesi) olarak adlandırdığı bölgeyi konu ediniyor. Osmanlı idaresindeki Eflak, bu çalışmada, sosyopolitik gelişmeler açısından oynadığı merkezi rol nedeniyle aynı statüdeki Boğdan memleketinin yanı sıra diğer Rumen bölgelerinden ayrı olarak ele alınıyor.² On beşinci yüzyılın başından itibaren yıllık belirli bir haraç/vergi (tribut) karşılığında Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti (dominație/jug) altına giren Eflak'ın, on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısındaki siyasi ve sosyoekonomik dinamikleri ile uluslararası diplomasideki konumu, Gheorghe Bibescu'nun voyvodalık dönemi üzerinden inceleniyor. Rus işgali (1828-1834) esnasında yapısal/idari düzenlemeler olarak yürürlüğe giren Eflak Nizamnamesine (Regulamentul Organic) göre seçilen ilk (ve tek) voyvoda olmasıyla başlayan bu dönem, Bibescu'nun 1848 ihtilalleri neticesinde istifa etmesiyle sonlanıyor (1 Ocak 1843 – 25 Haziran 1848).

Ele alınan dönem, çağdaş tarihçilerin on dokuzuncu yüzyılı açıklarken sıkça başvurduğu müesses nizam ve ihtilalci yapılar, sömürgeciler ve madunlar, efendiler ve köleler, süreklilikler ve kopuşlar ya da muhafazakârlar ve modernleşmeciler gibi sonuç ve süreç odaklı karşıtlıkları yeniden sorgulama imkânı sunuyor. Eflak voyvodalığı için bu dönem aynı zamanda siyasi muhalefetin örgütlendiği, basın faaliyetlerinin yoğunlaştığı, sansür mekanizmasının işletildiği, kurumsal yapıların dönüşüme uğradığı, tepeden inme reformlar ile devrimci arayışların süreci şekillendirdiği bir evreyi kapsıyor. Öte yandan bu dönem, Osmanlı Devleti için ise de Mısır, Bulgaristan, Sırbistan, Girit ve Lübnan gibi eyaletlerde siyasi krizlerin cereyan ettiği, merkezin reform teşebbüslerinde bulunduğu ve “şark meselesi” etrafında şekillenen uluslararası

¹ Michael Oakeshott, **On History and Other Essays**, Blackwell, Oxford, 1983, s. 113.

² Banat, Bucak, Erdel ve Besarabya.

diplomasinin ağırlığını hissettirdiği bir zamana tekabül ediyor. Eflak voyvodallığı, böylesi bir bağlam ile, etrafındaki dünyayla birlikte düşünülüyor.³

Eflak voyvodallığı, on dokuzuncu yüzyılda, Osmanlı egemenliğinin nüfuz kaybıyla Rus himayesine (*protectorat*), Batılı emperyalist güçlerin ekonomik ve diplomatik ilgi alanına girdi. İhdas edilen yeni kurumlar, yürürlüğe giren yasal düzenlemeler, değışen üretim ilişkileri ve beynelmilel iktisadi rekabet, ülkenin siyasal ve toplumsal yapısını etkiledi. Bu araştırma, 1848 olayları öncesi bu sürece yerel ve uluslararası aktörleri de dâhil ederek geniş bir pencereden ışık tutmayı amaçlıyor.

Görece kısa bir dönemi ve sınırlı bir coğrafyayı konu edinen fakat katmanlı tarihsel fenomenleri ve karmaşık ilişki ağlarını anlamayı amaçlayan çalışma, gerek başvurduğu arşiv vesikaları gerekse karşılaştırmalı, tartışmacı yapısıyla mevcut literatürü gözden geçirmeyi hedefliyor. Bunu yaparken Avrupa merkezci, milliyetçi ve modernleşmeci tarih anlatılarının ötesine geçmeye gayret ediyor.

Bu amaçla; tarih yazımındaki yeni yaklaşımlar ve kuramsal çerçevelerden istifade ederek egemen (Osmanlı), tabi (Eflak) ve hami (Rusya) arasındaki ilişkiye alternatif bir bakış sunma imkânını sınıyor. Bununla birlikte, ne odaklandığı tarihsel olayları tüm boyutlarıyla açıklığa kavuşturmayı ne de dönemin siyasal, ideolojik veya ekonomik meselelerine çözüm üretmeyi vadediyor. Bunun yerine siyasi entrikalar, diplomatik teamüller, fikri teşekküller ve yasal düzenlemeler gibi tarihsel olguların özyapılarını kavramayı öneriyor. Bu bakımdan bu tez, bir açıklama girişiminden ziyade bir anlama çabasıdır.

Çalışma giriş, sonuç ve üç ana bölümden oluşuyor. Giriş bölümünde, araştırmanın amacı, kapsamı, sınırları, yöntemi, sorunsalları ve kaynakları tanımlanıyor, kuramsal çerçevesi çiziliyor. Birinci bölümde, ele alınan konunun daha geniş bir bağlama oturtulması ve daha iyi anlaşılabilmesi için coğrafi, siyasi ve sosyo-ekonomik bir arka plan sunuluyor. Birinci bölümde, ayrıca, 1843 öncesi yaşanan siyasi gelişmeler, yerel ve uluslararası aktörler tanıtılıyor.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Osmanlı ve Rusya'nın, Ghica'nın azlinde ve yeni voyvodanın seçiminde oynadığı aktif rol ve bu konuda görevlendirdiği komiserler

³ Zikredilen eyaletler ve dönemin diğer meselelerine bu çalışmada ayrıca değinilmeyecektir. Eflak yalnızca Osmanlı egemenliği ve Rusya himayesi altında özerk bir eyalet olarak ele alınacaktır.

aracılığıyla süreci takip etme hassasiyetleri üzerinde duruluyor. Daha sonra Eflak'ın ilk seçilecek voyvodası için seçim hazırlıkları, seçimin icrası, voyvodanın tahta çıkışı ve ilk icraatlarına değiniliyor. Bu bölümde ayrıca Bibescu'nun voyvodalığını onaylatmak için İstanbul'a gelişi, oradaki diplomatik faaliyetleri dönemin arşiv belgeleri ve gazeteleri üzerinden yeniden ele alınıyor.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; Bibescu'nun meclisi askıya alması, yükselen otokrat eğilimi, kanun hükmünde kararnameleri ve reform programı inceleniyor. Bununla birlikte yeni seçim yasası, meclisin açılması, yasama çalışmaları, muhalif siyasi ve entelektüel faaliyetler ile Gheorghe Bibescu'yu tahtından eden 1848 olaylarının başlangıcı tartışılıyor. Bibescu dönemine dair monografik çalışmaların literatürdeki azlığı nedeniyle bu bölümün anlatısı inşa edilirken ekseriyetle birincil kaynaklara başvuruluyor.

Kuramsal Çerçeve ve Sorunsallar

Osmanlı araştırmaları açısından bakıldığında, on dokuzuncu yüzyıl dünyasıyla onu anlamak isteyen tarihçiler arasındaki ilişki bir bakıma, altı kör adamın bir fili tarif etmeye çalıştığı meşhur hikâyeyi anımsatıyor: Osmanlı atlası, çok bileşenli doğası gereği, tek bir fenomen üzerinden genel çıkarımlara gitmeyi imkânsız kılmaktadır. Asırlarca Osmanlı egemenliği altında kalan Balkan halklarının, uzun on dokuzuncu yüzyıl boyunca ulusal uyanış ve kimliklerini farklı biçimlerde tecrübe ettiklerini hatırlamak bunun için yeterlidir.

Yüzyılın başlarında bağımsızlık mücadelesi veren Rum ve Sırp ihtilalciler ile bu mücadeleye *fin de siècle* girişen Bulgar ve Arnavut seçkinlerin aynı aşamalardan geçmesi beklenemez. Halep, Filistin ve Haremeyn'in de yirminci yüzyılın başında İstanbul ile kurmuş oldukları ilişkiyi aynı saiklerle açıklamak zordur. Osmanlı merkezî idaresinin “memalik-i mahruse”sine yönelik benimsediği farklı, esnek ve faydacı politikaları da hesaba kattığımızda durum içinden çıkılmaz bir hal almaktadır.

Bu bakımdan, on dokuzuncu yüzyıl boyunca gelişen ticaret, altyapı ve haberleşme araçlarının mümkün kıldığı yoğun entelektüel etkileşim ya da *zeitgeist*, dönemin tarihsel fenomenlerini anlamak için kullanılabilir tüm yaklaşım ve açıklayıcı

kuramlara başvurmayı gerektirir⁴. Diğer bir ifadeyle, Osmanlı müelliflerinin, vakanüvislerinin ve devlet ricalinin kaleme aldığı metinler bile yüzyıllar içinde büyük değişime uğrarken Osmanlı tarihini sonuç odaklı ve tek bir kuramsal çerçeve üzerinden okumaya çalışmak beyhude bir çabadır.

Bu minvalde, son dönem Osmanlı tarihi üzerine inceleme yapan araştırmacılar, bu güçlüğün farkında olarak, farklı metodoloji ve yaklaşımlara yönelmiş, böylece tarih yazıcılığında farklı anlayışların, ekollerin ortaya çıkmasına önayak olmuşlardır. Cem Emrence'nin 1950'ler sonrası tarih yazıcılığındaki ekol farklılıklarına dair tasnifi bu bakımdan son derece kullanışlıdır. Tematik öncelikler, analitik araçlar, araştırma düzeni ve usul tercihlerine göre şekillenen tasnifte temel olarak üç dönem öne çıkar: Çağdaşlaşma yaklaşımları (1950-70), makro modeller (1970-90) ve post-yapısalcı gündemler (1990-2010).⁵

Bu bağlamda, çağdaşlaşma yaklaşımını benimseyen tarihçilerinin ortaya koyduğu eserler, daha çok kuramsal ve görece ideolojik temellere dayanır. Osmanlı Devleti'nin son demleri, bu dönem yüzeysel olarak ele alındığı için “modernleşen/çağdaşlaşan” Türkiye'nin önsözü mahiyetinde kalır. Ne var ki en büyük sorun bu değildir. Her ne kadar bu çalışmaların bazıları iyi detaylandırılmış olsa da bunlar kaçınılmaz olarak tek yönlü, dışlayıcı ve gaidir.⁶

1950'lerden 1970'lere kadar dünyada etkin olan çağdaşlaşma yaklaşımları, tepeden inme siyasi dönüşüme dair bilgi üretir. Soğuk Savaş ve sömürgeciliğin çözülmesi (dekolonizasyon) akabinde önemini katlayan ulus devlet modeli, Batı merkezci tarih yazıcılığını öne çıkarmıştır. “Batılılaşmak” ulaşılması gereken nihai hedef olarak konumlandırıldığında, Osmanlı Devleti'nin son yüzyılı bu yöndeki atılımlar doğrultusunda okunmuş, dolayısıyla Tanzimat başta olmak üzere reform hareketleri en önemli unsur olarak değerlendirilmiştir.⁷

1970'ler ilâ 1990'lar arasında öne çıkan makro modeller ise dünya ekonomisi ve toplumsal sınıfları da hikâyeye katarak hem dünya sistemleri perspektifine hem de

⁴ Aleksander Vezhenkov, Tchavdar Marinov, “The Concept of National Revival in Balkan Historiographies”, **Entangled Histories of The Balkans: Shared Pasts, Disputed Legacies**, (Ed. Roumen Daskalov, Aleksander Vezhenkov), Brill, Leiden, 2015, Cilt 3, ss. 434-36.

⁵ Cem Emrence, “Three Waves of Late Ottoman Historiography, 1950-2007”, **Middle East Studies Association Bulletin**, Cilt: 41, Sayı: 2, 2007, ss. 137-51.

⁶ Emrence, Three Waves, s. 138.

⁷ Emrence, Three Waves, ss. 138-40.

bağımlılık teorisine uygun bir tarih yazıcılığı inşa etmeye çalışır.⁸ Bu dönemde, Batı dışındakiler ya da “üçüncü dünya” olarak anılan coğrafyalarda gerçekleşen kırılmalar ve kitlesel hareketlilikler neticesinde devlet merkezli, elitler tarafından idare edilen sistemlerin çöküşe geçmesi sonucunda tarih yazıcılığı pratikleri de farklılık göstermiştir.

Emrence’ye göre dünya sistemleri perspektifiyle süreci okuyanlar, özerk burjuvazinin Avrupalı tüccarlar ve Osmanlı bürokratları arasındaki mücadeleden nasıl yükseldiklerine odaklandılar. Bağımlılık teorisini benimseyenler süreci ekonomik çöküş ve egemenliğin yitimi üzerinden okudu. Ekonomi ve toplumsal tarih açısından süreci ele alanlar ise on dokuzuncu yüzyılda gelişme, yeniden yapılandırma ve küresel ekonomiye direniş üzerine odaklandı. Makro modeller için küresel kapitalizm en temel öğeydi ve küresel ekonomiye yönelik hamleler tarihsel sürecin esasını oluşturuyordu.⁹

1990’lar sonrasında belirmeye başlayan post-yapısalcı yaklaşım ise devlet merkezci, yapısalcı okumayı bir kenara iterek kurumsal ve postkolonyal analize yönelir.¹⁰ Batı merkezli çağdaşlaşma projesinin önemini yitirmesine mukabil gelişen alternatif gelişme modelleri, Osmanlı Devleti’nin varlığını idame ettirebilmek için merkezî bir imparatorluk olarak yerel aktörlerle girdiği pazarlığın tekrar ele alındığı bir yorumu mümkün kılmıştır.

Postkolonyal tarih yazıcılığı, imparatorluk temelli anlatının merkezine devlet ve toplum arasındaki ilişkiyi yerleştirerek önceki kuşakta görülen önemli bir eksikliği gidermiştir.¹¹ Bununla birlikte post-yapısalcı tarihçilerin, geç dönem Osmanlı yönetim zihniyetine alternatif bir açılımı çabası olarak milenyumdan itibaren daha sık

⁸ Vangelis Kechriotis, “Postcolonial Criticism Encounters Late Ottoman Studies”, *Historein*, Cilt: 13 2013, s. 39.

⁹ Emrence’nin yerinde tespitiyle, Osmanlıların dünya ekonomik sistemiyle bütünleşmesi sıklıkla Baltalimanı Antlaşması (1838) ve Düyun-ı Umumiye (1881) müessesine tarihlenirken şehirli gayrimüslimler, Osmanlı burjuvazisi olarak kodlanır. Emrence’ye göre makro modellerin en büyük problemi, küresel ekonominin her şeyi belirleyeceğine dayanan determinist yaklaşımları ve toplumsal sınıflar ile ekonomik teşekkülleri göz ardı eden yapısal yaklaşımlarıdır. Nitekim bu durum onları bütüncül çıkarım yapmaktan alıkoyar. Emrence, *Three Waves*, ss. 141-43.

¹⁰ Emrence’ye göre ulus-devlet yapılarındaki çözümler, kimlik politikaları ve küreselleşmeyle gelen iç içe geçmişlik postkolonyal tarih yazıcılığının itici unsurudur. Emrence, *Three Waves*, ss. 137, 143.

¹¹ Bu bakış açısıyla kaleme alınan monografiler, iktidarın paydaşları olarak görülen yerel unsurlarla yürütülen müzakerelere odaklanırken devletin çöküşünü merkez-taşra arasındaki ahengin bozulmasında arar. Merkezî bürokrasinin güçlenmesi geleneksel siyasi yapıya zarar vermiş; merkezi yönetimin sömürgeci, şarkiyatçı tutum devletin asli unsurlarının çözülmesine neden olmuş böylece devletin çöküşü hızlanmıştır. Emrence, “Three Waves”, s. 144.

başvurdukları “Osmanlı sömürgeciliği” ve onunla ilintili olan “Osmanlı oryantalizmi” kavramsallaştırmaları görece zayıf, güdümlü ve istisnai örnekler üzerinden temellendirilmiştir.¹² Osmanlı Devleti’nin Avrupa’daki eyaletlerinin bu kategorik yorumların dışında tutulduğu görülüyor. Eflak-Boğdan beyliklerinin imtiyazlı idaresi ve coğrafi konumu böyle bir ilişkiyi formu aramanın imkansız olduğu eyaletlerdir.

Osmanlı bürokratları, düşmanları olan büyük güçlerin düşünme tarzlarını benimseyerek devletin sınırlarında uzanan toprakları sömürgecilik üzerinden yeniden algılamışlardır.¹³ Osmanlı sömürgeciliği, sömürge tarihi kavramsallaştırmalarına paralel olarak tanımlanır. Ussama Makdisi’nin “Osmanlı oryantalizmi” yahut Christoph Herzog ve Raoul Motika’nın “alaturka oryantalizm” veya Thomas Kuehn’ün “sömürgeci Osmanlılık” veya Selim Deringil’in “ödünç alınmış sömürgecilik” tanımlamaları bu doğrultudadır. Bunlara ek olarak her biri kendi nüanslarına sahip olsa da “Osmanlı medenileştirme misyonu, uygarlaştırma görevi, emperyalizmi ve sömürge projesi” gibi kavramlar da sömürgecilik çözümlemesine eşlik eder. Osmanlı tarihi düşünüldüğünde, sömürgecilik külliyatının ancak imparatorluğun son dönemi için işlevsel bir analitik kategori olarak öne çıktığı görülür.¹⁴ Yine de onun üç kıtaya yayılan, önceden edinilmiş toprakları için bütüncül bir yorum getirmekten uzaktır.

Osmanlı merkez bürokrasinin on dokuzuncu yüzyılda izlediği siyasetin, dönemin modern sömürgecilik örneklerine ne ölçüde benzediği de tartışmalıdır. Nitekim bazı tarihçilere göre bu, sömürgelerin olmadığı bir sömürgecilik biçimi, emperyalist olmayan bir sömürgeci idare şeklidir.¹⁵ Buna ek olarak sömürgecilik analizi erken modern ve modern dönemler arasındaki geçiş ve bağlantıları ıskalar. Zira tebaa, adalet, güvenlik, üretim ilişkileri ve siyasi bağlılığın temelleri gibi hususları ya

¹² Cem Emrence, “Imperial Paths, Big Comparisons: The Late Ottoman Empire”, *Journal of Global History*, Cilt: 3, Sayı: 3, 2008, s. 296.

¹³ Özgür Türesay, “The Ottoman Empire Seen through the Lens of Postcolonial Studies: A Recent Historiographical Turn”, *Revue d’histoire moderne et contemporaine*, Cilt: 60, Sayı: 2, 2013, s. 3. Osmanlı Devleti’ni sömürgeciler arasında sayan çalışmalar için bkz. Kechriotis, *Postcolonial Criticism*, s. 39.

¹⁴ Türesay, *Historiographical Turn*, s. 2. Farklı bağlamlar için bkz. Kechriotis, *Postcolonial Criticism*, ss. 42-43.

¹⁵ Türesay, “Historiographical Turn”, ss. 7, 18, 41.

gözden kaçırır ya da görmezden gelir.¹⁶ Ayrıca bu çözümlemeyi, merkezin batısında yer alan idari bölgelere tatbik etmek olası değildir. Oysa sonuçlara değil süreç odaklanmak, anlatıyı çöküş paradigması üzerinden değil akış üzerinden kurma imkânı sağladığı gibi daha kapsayıcı bir kavrayışı temellendirebilir.¹⁷

Fakat siyasi veya ekonomik sonuçlara odaklanarak “sonuç odaklı” makro-tarih okuması yapmak kadar, bunun tam tersi olarak küresel hareketlere ve diğer siyasi aktörlerle karşılaşma noktalarına hiç değinmeyen “kültür-odaklı” mikro-tarih yapmak da yetersizdir. Buradaki problemi sezmiş olan Mikhail ve Philliou, Osmanlı Devleti’nin küresel düzeydeki yerini kavrayabilen ve aynı zamanda bunu sağlayan aktörlerin bireysel deneyimlerini de kapsayabilen “orta-ölçekli” çalışmalar yapmayı önerir.¹⁸

Ancak bu tip çalışmalar sayesinde Osmanlı’nın küresel aktör olarak özgün konumu ortaya çıkarılabilir. Osmanlı tarihini ele almanın zorluğu, bir nebze, karşılaştırmalı tarih analizinin imkânlarına başvurmakla, zamanın ruhunu yankılayan farklı kaynakları bir arada değerlendirmekle, olguların özgülüğünü hesaba katmakla aşılabilir. Buradan hareketle, elinizdeki eser, birini diğerinin mütemmim cüzü olarak ele aldığı Osmanlı ve Rumen tarihini, sonuç odaklı yaklaşımların ıskaladığı, ilişkilerin doğası bağlamında kavramayı amaçlıyor. Bunu yaparken; Doğu-Batı, muhafazakâr-liberal veya despot-demokrat gibi ikiliklerin düzenleyici ilkelerinin neyi kontrol altında tuttuğunu ve neyin gizlenmesine yardımcı olduğunu saptamaya çalışıyor. Ayrıca bunları birbirini yaratan ve yerinde tutan kategoriler olarak incelemeyi öneriyor.

Balkan halkları, ulus devletlerini inşa ettikleri süreçte hem maddi hem de manevi kültür öğelerine savaş açarak Osmanlı geçmişini silmeye, onun mirasını yok saymaya gayret ettiler. Oysa bu miras, bütüncül bir bakışla, Avrupa halklarının tamamını içine alan, “daha büyük bir erime potasının parçası” olduğu için görmezden

¹⁶ Alan Mikhail, Christine M. Philliou, “The Ottoman Empire and the Imperial Turn”, **Comparative Studies in Society and History**, Cilt: 54, Sayı: 4, 2012, ss. 734-36.

¹⁷ Mikhail, Philliou, Imperial Turn, s. 737. Milenyum sonrası yazan tarihçiler, sonuç odaklı değil kültür odaklı çalışmalara yöneldi. Bernard Lewis ve Timur Kuran gibi isimlerin neyin ters gittiğine odaklanan sonuç odaklı çalışmalarına karşı Suraiya Faroqhi, Beshara Doumani, Nelly Hanna ve Karen Barkey’nin sürdürülebilirliğe odaklanan kurumsal, kültür odaklı ve iktisadi tarihleri verimli bir tartışma ortamı oluşturmuştur. Mikhail, Philliou, Imperial Turn, ss. 724-25, 30.

¹⁸ Mikhail, Philliou, Imperial Turn, ss. 721-25.

gelinemeyecek kadar büyüktür.¹⁹ Kemal Karpat, bu mirasın Rumen tarih yazımında entelektüel gerekçelerle kısa bir süre dışlansa da Yunan, Sırp veya Bulgar tarihçiliğine göre daha erken kabul gördüğünü belirtir.²⁰

Mesela Nicolae Iorga'nın eserleri aslında Osmanlı geçmişine yönelik ilgiyi artırsa da Osmanlı kaynaklarına müracaat etmeden yazdığı için sonraki kuşaklar tarafından eleştirilmiştir. Bu nedenle, sosyalist dönemin tarihçileri, erken modern dönem Rumen tarihiyle ilgili Osmanlı kroniklerini ve belgelerini çevirip neşretmişti. Sonraki kuşak ise iktisat, siyaset ve kültür tarihi üzerine yenilikçi çalışmalarına Osmanlı belgelerini dâhil ederek Rumen tarihine daha geniş bir perspektif sunabilmişti.²¹

Rumen tarihçiler, on dokuzuncu yüzyılı ekseriyetle ulusal uyanış, canlanma (redeşteptarea, trezirea națională), bağımsızlık mücadelesi, ulus devlet inşası ve muasır uygarlıkla bütünleşme şeklinde kendini gösteren modern dünyaya geçiş tarihi olarak okuyorlar.²² Akademik tarih yazımı geleneksel olarak Aleksandro İpsilanti (1792-1828) ve Tudor Vladimirescu (1780-1821) liderliğindeki 1821 ayaklanmalarını orta çağlar ile modern dönem arasındaki ayrım çizgisi olarak işaretler.²³ On dokuz ve yirminci yüzyılın devrimci, liberal veya muhafazakâr politika yapıcıları böylece siyasal düzeni zamansal bölünme üzerinden temellendirip farklı iktidar biçimlerini meşrulaştırabildiler.²⁴

¹⁹ Bernard Lory, "The Ottoman Legacy in the Balkans", **Entangled Histories of the Balkans: Shared Pasts, Disputed Legacies**, (Ed. Roumen Daskalov, Aleksander Veznekov), Brill, Leiden, 2015, Cilt 3, ss. 256-58.

²⁰ Kemal H. Karpat, **Studies on Ottoman Social and Political History: Selected Articles and Essays**, Brill, Leiden, 2002, s. 5.

²¹ Kemal H. Karpat, "Romania and the Ottoman Empire: A Historiographical Review", **Turkish Studies Association Bulletin**, Cilt: 24, Sayı: 1, 2000, ss. 131-32.

²² Mark Biondich, **The Balkans: Revolution, War, and Political Violence since 1878**, Oxford University Press, Oxford, 2011, s. 33.

²³ Veznekov, Marinov, *National Revival*, s. 410.

²⁴ Sekiz ila on sekizinci yüzyılın ikinci yarısı Rumen ülkeleri için orta çağlar ya da feodal dönem olarak adlandırılrsa da Rumen tarihinin dönemlendirilmesi hâlâ tartışma konusudur ve alternatif arayışlar sürmektedir. Florin Poenaru, "An Alternative Periodization of Romanian History. A Research Agenda", **Studia Universitatis Babes-Bolyai Sociologia**, Cilt: 61, Sayı: 1, 2016, ss. 131-35. I. Caprosu, I. Todoraşcu ve G. Punga için orta çağların sonu on sekizinci yüzyılın ikinci yarısına kadar getirmiş; fakat R. Theodorescu, V. Dragut, V. Florea orta çağları on altıncı yüzyılda bittiğini savunmuş, on dokuzuncu yüzyıla kadar geçen süreci geçiş dönemi olarak incelemişlerdir. Radu R. Florescu, **The Roumanian Problem in Anglo-Turkish Diplomacy, 1821-1824: British Reaction to the Wallachian Revolt**, Indiana University, Doktora Tezi, Bloomington, 1959, ss. 19-54.

Osmanlı Devleti için on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Sultan II. Mahmud'un öncülük ettiği reform teşebbüsleri, onun Mısır valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Mısır için yürürlüğe koyduğu Fransız tipi modernleşme çabalarıyla karşılaştırmalı olarak okuyan çalışmalara çokça rastlanır. Olgusal açıdan bariz sorunlar ihtiva eden bu bakış burada tekrarlanmayacak. Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti olarak Eflak voyvodalığında yabancı (Rus) işgali ve himayesinde görece homojen bir toplumsal yapıda gerçekleştirilen reformları Osmanlı ile karşılaştırmak uygun olmayacaktır.

Kaynaklar ve Literatür

Gheorghe Bibescu'nun voyvodalık dönemine odaklanan bu araştırma, ağırlıklı olarak arşiv vesikaları ve Rumen tarihi üzerine çalışanlar için paha biçilmez bir hazine niteliğindeki belge derlemelerine dayanıyor. Bununla birlikte, Türkiye'deki tarihçiliğin gelişimine, kuramsal bir gelenek oluşturmaya veya en azından küresel trendleri takip etmesini yavaşlatan Rankeci tarih yazıcılığından uzak duruyor. Ele alınan konuya ilişkin literatürdeki bilgi eksikliği veya hatalarını gidermediği veya farklı bir çıkarsama imkânı sunmadığı sürece arşiv vesikalarına müracaat etmiyor. Devlet arşivlerinde çokça rastlanıldığı üzere, aynı vesikanın veya olayın farklı fonlardaki kopyalarına, temel bir farklılık arz etmediği sürece yer vermiyor. Daha önemlisi, resmî evrakın hükümlerini peşinen kabul etmiyor, dilini kopyalamıyor. İncelenen tarihsel olgulara yaklaşırken ve onları bir bağlama oturturken teleolojik yorumlardan ve anakronik değerlendirmelerden dikkatle kaçınıyor.

Osmanlı arşiv kaynakları, Bibescu'nun voyvodalık dönemi için kronolojik bir zemin sunmanın yanı sıra egemen (suzeran) devletin kriz dönemlerinde tâbi, özerk (vasal, autonom) memleketine ilişkin endişelerini, hami (protector) devletle ve uluslararası güçlerle nüfuz mücadelesini geniş bir bağlama oturtma imkânı sağlıyor.²⁵

²⁵ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA) belgelerinin künyeleri dipnotta fon kodu, dosya-gömlek numaraları veya defter-hüküm numaralarıyla gösterilmiştir (örn. BOA, **HR. SYS**, 10-12; veya BOA, **DVNSNMH.d**, 11-414). Birden fazla ve farklı tarihli evrak ihtiva eden gömleklere belge numaraları da eklenmiştir (örn. BOA, **İ. MSM**, 36-11, no. 5).

Romanya arşivleri, Bibescu'nun voyvodalık dönemindeki siyasi, sosyo-ekonomik ve toplumsal hayat hakkında, konsolosluk raporlarından kilise vakfi kayıtlarına, mahkeme zabıtlarından belediye meclisi tutanaklarına kadar yayılan farklı kayıtları bünyesinde barındırıyor.

Britanya'nın bölgedeki konsolosları Robert Gilmour Colquhoun (1835-1857) ve Vincent Lloyd'un (1837-1858), Bükreş'te yaşananlar hakkında kaleme aldığı detaylı raporlar, literatürdeki peşin kabullerin gözden geçirilmesine imkân sunuyor. Öte yandan bölgedeki diplomatik misyonların kendi gündemleri için nasıl bir mücadele yürüttüklerine dair de ipuçları veriyor.²⁶

Gazeteler bazen resmî anlatı dışında farklı detayları gün yüzüne çıkarabildiği gibi tarihsel olaylara bakışta siyasi, ideolojik bir algı dayatabiliyor. Osmanlı basını için *Takvim-i Vekayi*'nin, resmî niteliği nedeniyle kısır fakat en azından güvenilir bilgi aktardığı söylenebilir.²⁷

İngilizce ve Fransızca neşredilen dönemin Avrupa basını tarandığında, bölgedeki gelişmelerin ekseriyetle Almanca basılan *Augsburg (Allgemeine Zeitung)* gazetesi üzerinden aktarıldığı görülür.²⁸ Bununla birlikte, dönemin siyasi dilini yankılayan, bölgede kendi muhabirleri veya haber kaynakları bulunan, siyasi gelişmeler hakkında özgün görüşlere yer veren neşriyat anlatıyı beslediği ölçüde kullanıldı.²⁹

Bibescu'nun diplomatik yazışmaları, meclis konuşmaları ve yasa tasarıları ile kanun hükmünde kararnamelerini bir araya getiren iki ciltlik *Règne de Bibescu*, ihtiva ettiği belgeler açısından bu çalışmanın temel referans kaynakları arasında yer alıyor. Kendi adını taşıyan oğlu (Prens Georges Bibescu veya Gheorghe Bibescu) tarafından yayımlanan eser, *Domnia lui Bibescu* (çev. Bonifaciu Florescu) başlığıyla Rumence

²⁶ The National Archives (TNA) belgelerinin künyeleri dipnotta referans kodu, yazışmanın tarafları ve tarihiyle gösterilmiştir (örn. FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 22 Aralık 1842).

²⁷ Gheorghe Bibescu hakkındaki haberlerin künye ve özetleri için bkz. Metin Çatalkaya, **Bir Kaynak Çalışması Olarak Takvim-i Vekayi (1840-1849)**, Anadolu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2017.

²⁸ Gheorghe Bibescu ve Eflak'a dair neşredilen haberlerin künyeleri ve makaleler hakkında kısa bir değerlendirme için bkz. Grigore Ploesteanu, "Domnia lui Gheorghe D. Bibescu (1842-1848) Reflectată în „Allgemeine Zeitung” Din Augsburg", **Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane "Gheorghe Șincai" al Academiei Române**, Sayı: 7, 2004, ss. 101-19.

²⁹ Burada bilhassa **The Times**, **The Guardian**, **The Morning Chronicle** veya **Journal des débats politiques et littéraires** gibi gazetelerin siyasal konumlanışlarını akılda tutmak gerekir.

olarak da basıldı.³⁰ Ancak bu eser salt belge derlemesinin ötesinde, Bibescu'nun saltanatını temize çıkarma çabası olarak da okunabilir. Oğul Bibescu bu eserde, babasının iktidarını oldukça eleştiren devrim yanlısı Fransız ve Rumen yazarların (A. Billecocq, A. Ubicini, J. A. Vaillant, E. Regnault, I. Ghica, N. Balcescu gibi) ağır suçlamalarına cevap verirken onun reformcu, aydın ve milliyetçi karakterini ön plana çıkarmaya gayret etmektedir.³¹

Analele Parlamentare ale României (APR) adıyla yayımlanan salnamelere, yasama çalışmaları ve muhalefetin genel kuruldaki faaliyetlerini izleyebilmenin yanı sıra ülkenin ticareti, mali durumu ve kurumları hakkında hazırlanan raporlara, tablolara ve düzenlemelere bir arada göz atma olanağı sağladığından sıkça referans verilmektedir.³²

Eudoxiu Hurmuzaki, Nicolae Iorga, Nerva Hodoş ve Ion I. Nistor gibi Romanya Akademisinin önde gelen üyelerinin katkılarıyla hazırlanan *Documente privitoare la istoria românilor* (DIR) adlı hacimli eserde yayımlanan diplomatik yazışmalar, mektuplar ve raporlar dönemin sosyo-politik ruhunu kavrayabilmek için detaylı tasvirler sunmaktadır.³³

Bibescu'nun voyvodalığıyla ilgili ilk monografilerden biri Fransa'nın Bükreş başkonsolosu Adolphe Billecocq'a atfedilmektedir.³⁴ Mart 1846'da görevden alınan Billecocq, voyvodanın kesintisiz şikâyetleri nedeniyle Bükreş'ten ayrılmak zorunda kaldıktan bir yıl sonra yayımladığı kitabında, Bibescu'nun kendisini ve iktidarını sert bir şekilde eleştirirken satır aralarında Fransız hükümetinin Rusya'ya karşı çekingen dış politikasına ateş püskürür.

İlk bölümde, Eflak'ın uluslararası statüsünü belirleyen antlaşmaları ele alır. İkinci bölümde, Rus İşgali (1828-34) sırasında ülkeyi yöneten Kont Pavel Dimitriyeviç Kiselyov'un yönetimini, ülkenin mali ve idari durumunu tartışır. Üçüncü bölümde,

³⁰ Her iki versiyona da başvurulmuştur. Dipnotta kısaca (diplomatik yazışma ve mektupların Fransızca orijinali Bibesco, Règne, Cilt: 1; Rumence söylev ve yasa tasarılarını orijinalini içeren baskıya Bibescu, Domnia, Cilt 2) şeklinde atıf verilmiştir.

³¹ Georges Bengesco, *Bibliographie franco-roumaine du XIXe siècle*, Paul Lacomblez, Bruxelles, 1895, Cilt 1, ss. xxi-xxv.

³² Dipnotta kısaca APR, Cilt ve sayfa sayısı şeklinde gösterilmiştir.

³³ Dipnotta kısaca DIR, Cilt ve sayfa sayı şeklinde gösterilen referansların künyeleri kaynakçanın yayımlanmış belgeler başlığı altında ayrıntılı olarak verilmiştir.

³⁴ Adolphe Billecocq, *La principauté de Valachie sous le hospodar Bibesco*, Wouters frères, Bruxelles, 1847.

Alexandru Dimitrie Ghica'nın voyvodalık dönemini (1834-42), yeni oluşan siyasi yapıları, meclis muhalefetini, entrikaları ve yolsuzlukları dile getirir. Dördüncü bölümde, Ghica'nın görevden azli sonrası seçimleri yürütmek üzere iki buçuk ay boyunca ülkeyi yöneten kaymakam hükümetinin hukuksuz icraatlarına, sert siyasi iklime ve dış müdahalelere değinir. Son bölümde, Bibescu'nun iktidarının nasıl Rus yanlısı olduğunu, ne kadar yolsuz ve başarısız olduğunu ispatlamaya çalışır. Birinci elden şahitliklere dayanmasına rağmen, biraz da bu yüzden, Voyvoda'ya olan düşmanlığı nedeniyle, Billecocq'un anlatısına ihtiyatla yaklaşmak gerekiyor.

1830'ların Eflak siyasetinde önemli bir figür olan St. Sava hocalarından Jean Alexandre Vaillant'nın üç ciltlik *La romanie* çalışması romantik milliyetçi ruhun savlarını göstermesi açısından önemlidir.³⁵ Devlet arşivleri başkanlığı da yapan Constantin D. Aricescu'nun 1821 ihtilaliyle başlattığı devrim sürecini ele alan eseri burada anılmaya değerdir.³⁶ Yanı sıra, Bibescu'ya hasrettiği monografisi özel ilgiyi hak ediyor.³⁷ Onunla aynı mücadeleyi veren meşhur şair, yazar ve devrimci kanadın önderlerinden Ion Heliade Rădulescu, Rus himayesine dair kaleme aldığı risalesinde, Rumen meselesini Avrupa siyasetinin merkezine yerleştirirken Bibescu yönetimini Rus yanlısı politikaları takip etmek, otoriter eğilimlere sahip olmakla itham eder. Dahası, onun voyvodalık dönemini devrim şartlarını oluşturan basamaklardan sonuncusu olarak görür.³⁸

Élias Regnault, Rumen beyliklerinin sosyal ve siyasi tarihi üzerine telif ettiği on altı bölümden müteşekkil monografisinin dokuz ilâ on birinci bölümlerinde, Bibescu'nun voyvodalık döneminde cereyan eden siyasi hadiseleri kronolojik olarak sıralar. Fransızca eserlerden istifade ederek ülkenin sosyo-ekonomik durumuna dair genel bir değerlendirme yapar. Balkanlardaki Rus yayılmacılığına karşı Fransız dış politikasının takip ettiği yolu açıklar. Anlatısı her ne kadar dönemin Fransız

³⁵ Jean Alexandre Vaillant, *La Roumanie*, Imprimerie de Fain et Thunot, Paris, 1844.

³⁶ C. D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Editura Typographiei Române G. Chițiu și I. Theodorian, Craiova, 1874.

³⁷ C. D. Aricescu, *România sub prințul Bibescu (1842-1848)*, Typographia C. A. Rosetti, Bucuresci, 1862.

³⁸ Ion Heliade Rădulescu, *Le Protectorat du Czar, ou la Roumanie et la Russie: Nouveaux Documents sur La situation Européenne*, Comon, Paris, 1850.

düşüncesine dair ipuçları sunsa da dayandığı kaynaklar ve yanlı tutumu, anlatısına şüpheyi yaklaşmayı gerektirir.³⁹

Ahmet Cevdet Paşa'nın halefi olarak, onun kaldığı yerden Osmanlı tarihini yazmaya devam eden Ahmed Lûtfi Efendi, bölgeye ilişkin gelişmelere kısaca değinir. Bu çalışmanın birinci bölümünde ele alınan Şekib Efendi ve Safvet Efendi'nin Eflak'taki görevlerinden bahseder.⁴⁰

On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısındaki Avrupa diplomasisi üzerine yayımlanan sayısız akademik çalışmayı bu tezde zikretmek mümkün değildir. Bu nedenle, ikincil kaynaklar daha çok Bibescu'nun voyvodalığında cereyan eden olaylarla ilgili eserleri içermektedir. Metinde başvuru tüm eserlerin künyelerine kaynakçada ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Çalışma içinde öncelikle Rumen tarih yazımının öncü figürlerinden dünyaca tanınmış Alexandru Dimitrie Xenopol (1847-1920) ve öğrencisi Nicolae Iorga'nın (1871-1940) hacimli araştırmalarına başvurulmuştur. Xenopol, altı ciltlik Istoria Românilor din Dacia Traiana (Traianus Dakyasından İtibaren Rumenlerin Tarihi) adlı eserinin son cildinde Bibescu dönemini ele alır. Yukarıda zikredilen belge derlemeleri ve dönemin mevcut literatürü üzerinden ülkenin ekonomik durumu, muhalefetin yapısı, voyvodanın yolsuzlukları ve reformlarını aktarır. Onun pek çok icraatını alttan alta eleştirse de özellikle reform çabalarını ve “1848 olaylarında kendi rızasıyla, ülkenin istikbali için tahtından feragat etmesini” takdirle yazar.⁴¹

Ioan C. Filitti'nin, *Domniile române sub regulamentul organic (1834-1848)* başlıklı çalışması, Bibescu dönemini kapsayan en detaylı monografilerin başında gelmektedir.⁴² Filitti, kendinden önceki tarihçilerin başvurmadığı Avusturya

³⁹ Élias Regnault, *Histoire politique et sociale des principautés Danubiennes*, Paulin et le Chevalier, Paris, 1855, ss. 166-350.

⁴⁰ Ahmed Lûtfi Efendi, *Vak'anüvis Ahmed Lûtfi Efendi Tarihi: VI-VII-VIII*, (Çev. Yücel Demirel), Tarih Vakfı - Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 1124.

⁴¹ Alexandru Dimitrie Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiana: istoria contimporană*, H. Goldner, Iaşi, 1893, Cilt 6, s. 192.

⁴² Filitti'nin çalışması; N. Iorga, D. Onciul ve A. D. Xenopol'dan oluşan komisyonun 27 Mayıs 1913 tarihli toplantısında Romanya Akademisinin, “Năsturel” ödülüne layık görüldü. “Sevgi ve inanç” mottosuyla ilan edilen ödül, nizamname rejiminde (1834-1848) hüküm süren voyvodaların incelenmesini teşvik ediyordu. Komisyon adına söz alan Iorga, “Romanya Akademisinin zengin koleksiyonun yanı sıra arşiv belgeleri, nadir eserler ve ikincil literatürü titizlikle incelemesini, akıcı yapısını ve hatta bazı bölümlerin çekiciliğini” takdire şayan bulmuştur. Fakat, “konunun dışına çıkan bölümler, bazen birkaç sayfayı aşan uzun iktibaslar ve mükerrer atıfların düzeltilmesi gerektiğine”

başkonsolosunun rapor ve yazışmalarını ilk kez kullanarak Bibescu dönemini Fransız bakış açısından kurtarmaktadır. Fakat Osmanlı Devleti'ni ve onun kaynaklarını neredeyse tamamen anlatısından dışladığı için görece eksik bir resim çizmektedir.

Nicolae Iorga, Rumenlerin yetiştirdiği en büyük tarihçilerden biri olarak anılır. Hatta öyle ki, Rumen tarihçiliğinin yirminci yüzyılda ulaştığı bilimsel seviye ona atfedilir. Güneydoğu Avrupa'yı tarihsel bir bütün olarak ele alması ve ulusal tarihi evrensel tarih anlatısının bir parçası olarak göstermesi, kendinden sonra gelen tarihçileri derinden etkilemiştir.⁴³

Nicolae Iorga, Rumenlerin yetiştirdiği en büyük tarihçilerden biri olarak anılır. Hatta öyle ki, Rumen tarihçiliğinin yirminci yüzyılda ulaştığı bilimsel seviye ona atfedilir. Güneydoğu Avrupa'yı tarihsel bir bütün olarak ele alması ve ulusal tarihi evrensel tarih anlatısının bir parçası olarak göstermesi, kendinden sonra gelen tarihçileri derinden etkilemiştir. Iorga, on ciltlik *Istoria Românilor* (Rumenlerin Tarihi) başlıklı devasa yapıtının sekizinci ve dokuzuncu ciltlerinde Bibescu'nun voyvodalık dönemine edebiyat, sanat ve siyaseti de dâhil ederek geniş bir bağlamda değinir.⁴⁴

Iorga, mevzubahis dönemi hocasından daha fazla belgeyle ve sentezci tarih yaklaşımıyla yazarak on dokuzuncu yüzyılın klasik anlatısının dışına çıkar. Voyvodanın muhalefet ve özgürlüklere karşı sert tavrını eleştirse de onun

dikkat çekmiştir. Komisyon raporundaki düzeltmelerin denetlenmesi ve eserin yayıma hazırlanması için Iorga görevlendirilmiştir. Ioan C. Filitti, **Domniile române sub regulamentul organic, 1834-1848**, Librăria Soccec, București, 1915, ss. iii-iv. Filitti'nin, çok yoğun kullandığı raporlar nedeniyle Avusturya konsolosunun etkisini abarttığını, kronolojik ve betimleyici kurgusunun göz önünde duran bağlantıları kaçırmaya neden olduğunu, Osmanlı etkisini görece anlatının dışında tuttuğunu not etmekte fayda var. Yanı sıra metin boyunca Gregoryen ve Jülyen takvimlerini, bezen hangisine işaret ettiğini bildirmeden kullanması okuyucuyu yanlış yorumlamalara götürebilmektedir. Avusturya konsolosunun raporlarını Gregoryen takvimiyle verirken Rumence kaynaklarda Jülyen takvimini kullanması kafa karışıklığına neden olmaktadır.

⁴³ G. C. Soulis, "Historical Studies In The Balkans In Modern Times", **The Balkans In Transition: Essays On The Development Of Balkan Life And Politics Since The Eighteenth Century**, (Ed. Charles Jelavich, Barbara Jelavich), University of California Press, Berkeley, 1963, ss. 426-27. Nicolae Iorga hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Nicholas M. Nagy-Talavera, **Nicolae Iorga: A Biography**, Center for Romanian Studies, Iași, 1998.

⁴⁴ *Istoria Românilor*, tarihsel analizindeki bazı eksikliklere rağmen muazzam bir başyapıt olarak hâlâ değerini koruyor. Xenopol'un çalışmasından farklı olarak, orta çağları derinlemesine inceler ve Rumen tarihinin siyasi, sosyoekonomik ve kültürel yönlerini ön plana çıkarır, ulusun tüm geçmişinin şümüllü bir anlatısını sunmaya soyunur. Soulis, "Historical Studies", ss. 427-28. Bu eserin, bazı farklılıklar içeren dört ciltlik Fransızca muhtasarı yayımlanmıştır.

aydınlanmacı, millî ve reformcu yönlerini öne çıkarır.⁴⁵ Sonradan gelen birçok tarihçinin bu anlatıyı benimsediği söylenebilir.

Romanya tarihi üzerine son yıllardaki en derli toplu başvuru kaynaklarından biri de Romanya Akademisi tarafından Dan Berindei koordinatörlüğünde yayımlanan *Istoria Românilor* (Rumenlerin Tarihi) başlıklı eserdir. Gheorghe Plotan'un bu derlemede, Bibescu'nun voyvodalık dönemi üzerine kaleme aldığı bölüm, dönemdaş anlatılara dayanmakla birlikte derinlemesine bir analizden yoksundur.

Nicolae Isar'ın, George Bibescu'nun İstanbul'a gelişi ve ülke içindeki seyahatlerinde ona eşlik eden Simeon Marcovici'nin gazete yazılarını yayımladığı kitabı ise önemli bir boşluğu doldurur.⁴⁶ Isar, "Bibescu gibi birinin tarihin gölgesinde kaldığını, onun devlet başkanı olarak tüm meziyetlerinin unutulup tarih yazımından haksız yere dışlandığını" vurguladıktan sonra Isar, yayımladığı seyahat raporlarının Bibescu'nun imajını yeniden inşa etmeye katkı sunacağını vurgular.⁴⁷

Babara Jelavich, Rus arşiv kaynakları ve Rusça literatürü de dâhil ederek Rumen ulus devletinin teşekkülünde Rus etkisi üzerine kaleme aldığı yapıtında, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısındaki Rus siyasi perspektifine dair önemli bir eksiliği giderir. İlk bölümün son kısımlarında, Bibescu dönemindeki Rus himayesine ikincil kaynakları kullanarak kısaca değinir fakat literatürü tekrar etmekten öteye gidemez.⁴⁸ Victor Taki, yakın tarihte yayımlanan çalışmasında, Rus nüfuzunun Tuna boyunca yerleşmesini, bölgedeki yerel güçlerle ilişkisini ve imparatorluk misyonunu, Jelavich'inkiyle benzer minvalde fakat tamamen farklı bir bakış açısıyla sunar.⁴⁹

Feyzullah Uyanık, "Eflak ve Boğdan'ın, 1774-1834 yılları arasında çok aktörlü karmaşık bir siyasi denklemde yaşadığı değişim ve dönüşüm serüvenine" ışık tutmayı

⁴⁵ Nicolae Iorga, *Istoria românilor: revoluționari*, București, 1938, Cilt 8, ss. 377-94; Nicolae Iorga, *Istoria românilor: unificatorii*, București, 1938, Cilt 9, ss. 7-115.

⁴⁶ Gheorghe Platon, "Domniile Regulamentare (1834-1848/1849)", *Istoria Românilor: Constituire A României Moderne (1821-1878)*, (Ed. Dan Berindei), Editura Enciclopedică, București, 2003, Cilt 7, ss. 99-134.

⁴⁷ "Tarih her halükârda intikamını almıştır fakat artık onun hakkını teslim etmek gerekir." Nicolae Isar, *Domnitorul Gheorghe Bibescu: călătorii și "vizite de lucru"*, Ars Docendi, București, 2016, ss. 5-6.

⁴⁸ Barbara Jelavich, *Russia and the Formation of the Romanian National State, 1821-1878*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, ss. 33-44.

⁴⁹ Victor Taki, *Russia on the Danube: Empire, Elites, and Reform in Moldavia and Wallachia, 1812-1834*, Central European University Press, Budapest, 2021.

amaçladığı eserini Osmanlı ve İngiliz arşiv vesikalarına dayandırır.⁵⁰ Beyliklerin idari düzenlemesine ilişkin çok boyutlu süreci, siyasi tarih perspektifinden ele alır. Yoğun olarak kullandığı arşiv kaynaklarının yönlendirmesiyle, yeni bir okuma sunmaktadır.

Togay Seçkin Birbudak, Romanya'nın "bağımsızlığını kazanma" sürecini incelediği doktora tezine, Kırım Savaşı (1853-1856) ile başlar. Eflak-Boğdan beyliklerinin Avrupa diplomasinin merkezine nasıl yerleştiğini anlattıktan sonra bölgedeki krizleri çözmek için kurulan uluslararası komisyonların görev ve faaliyetlerine değinir. Romanya'nın bağımsızlık yolunda attığı adımları, Osmanlı Devleti'nin bu süreçte izlediği politikayı ilerlemeci ve sonuç odaklı bir yaklaşımla yorumlar.⁵¹

Ionel Budu, Bibescu dönemini hukuk pratiği üzerinden ele almayı amaçladığı yakın tarihli makalesinde yolsuzlukların, suiistimallerin varlığını kabul eder fakat peş peşe sıraladığı seçilmiş vakalar üzerinden durumun abartıldığı kadar feci olmadığını, hatta Bibescu'nun hukuk reformlarının Boğdanlı mevkidaşından daha "ilerici" olduğunu savunur. Budu hem adalet ve hukuk arasında bir ayrım yapmaz hem de anakronik yorumlarda bulunmaktan çekinmez. Yasal olanın adil olmayabileceğini veya olmama ihtimalini ya görmezden gelir yahut umursamaz.⁵²

Tez konusu olarak Eflak voyvodalığında Gheorghe Bibescu döneminin seçilmesinin birkaç sebep var. İlk sebep, bu dönem hakkında Türkçe literatürde kapsamlı bir monografinin olmamasıdır. Bibescu dönemi hakkında Rumence kaleme alınan eserlerin Osmanlı Devleti'ni ve onun kaynaklarını anlatının dışında tutması, bu nedenle egemen ve tabi devlet arasındaki ilişkinin anlaşılmasının eksik kalması bu çalışmayı ortaya çıkaran ihtiyaçlardan biri olmuştur. Bununla beraber, bu çalışma "Osmanlı Devleti'nin on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Eflak'tan çok vazgeçtiği"

⁵⁰ Feyzullah Uyanık, **Tuna'nın Kuzeyine Yönelik Osmanlı Siyaseti ve Eflak-Boğdan Özerkliğinin Restorasyonu (1774-1834)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2020.

⁵¹ Togay Seçkin Birbudak, **Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması**, Gazi Üniversitesi, Ph.D., Ankara, 2014.

⁵² Ionel Budu, "Practica Justiției În Timpul Domniei Lui Gheorghe Bibescu În Țara Românească", **Studii Și Articole De Istorie**, Cilt: 73 2008, ss. 285-93. Köylülere fazladan angarya yüklenmesi yasallaştırılabilir fakat halk nezdinde bunun adil olup olmadığı tartışmalıdır. On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında iktidar, muhalefet, seçkinler veya köylüler için yasaların yorumunun farklılaşabileceği unutulmamalıdır.

anlayışının artık bir kenara bırakılması gerektiğini önermesi açısından farklı bir yere konumlanmaktadır.

Bibescu dönemine dair kaleme alınan monografilerin başvurduğu Fransız, Rus ve Avusturya diplomatik raporları doğası gereği hikâyeyi farklı kurgulamıştır. Bu çalışmayı özgün kılan hususlardan biri ise İngiltere'nin bölgedeki diplomatlarının raporlarını da anlatıya dâhil etmesidir. Bu tezde, bu doğrultuda İngiliz başkonsolosu Colquhoun'un raporlarına sıkça başvurulmaktadır.

Radu Florescu'ya göre onun Bükreş'e konsolos olarak atanması İngiliz-Eflak ilişkilerinin dönüm noktası olarak işaretlenecektir. Zira kendisi, o güne kadar İstanbul büyükelçiliğine danışılarak yapılan atama teamülünün dışına çıkılarak, doğrudan Foreign Office tarafından atanmıştır. Aslında böylece Londra hükümeti Bükreş ile daha yakın ve hızlı iletişim kurma imkânı elde etmiştir. Bu imkân ise hem bölgedeki ticari faaliyetlerin düzenlenmesini hem de İngiliz pasaportu taşıyan tüccarlar için daha etkili bir iletişim sağlanmasını kolaylaştırmıştır.⁵³

Bu çalışma aynı zamanda Bibescu'nun yukarıda zikredilen belge derlemelerinde ve Romanya arşivlerinde nüshası bulunmayan mektuplarını da gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu mektupların anlatıya eşlik etmesi Osmanlı-Eflak ilişkilerinde eksik olan kısımların tamamlanmasına kaynaklık etmektedir. Bu tezin eklemlendiği literatür ve doldurduğu büyük boşluk, bu alandaki akademik çalışmalar için önemli bir imkân teşkil etmektedir.

⁵³ Florescu her ne kadar onun 1843-1848 yılları arasındaki faaliyetlerini Eflak-Boğdan beyliklerinin geleceğine dair verimli görmese de bölgede Rus nüfuzunun etkisini kırmaya yönelik girişimlerine fazla anlam yüklemektedir. Radu Florescu, **The Struggle against Russia in the Romanian Principalities: A Problem in Anglo-Turkish Diplomacy, 1821-1854**, Center for Romanian Studies, The Foundation for Romanian Culture and Studies, Iași, 1997, ss. 179-80.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEŞRUIYETİN KÖKENİ:

EFLAK VOYVODALIĞINDA SİYASAL VE TOPLUMSAL DÜZEN

Balkanların garip bir tarihi tecellisi var: Eski zamanlardan beri burada bağımsızlık ruhu kırgın, dağınık ve hayal olmaktan kurtulamıyor. Bu sebeple bir inatçı hayal halinde tepelerinde, vadilerinde, sahillerinde, ovalarında başıboş gezinip duruyor. İnsana öyle geliyor ki (...) burada ulusların barışı adına kutlanacak bir gün görülmeyecektir.⁵⁴

Sınırların sürekli yeniden çizildiği, “içerisi ve dışarısı” veya “biz ve öteki” gibi kavramların önemini yitirdiği günümüzde, “Coğrafya kader midir?” sorusuna kesin bir yanıt vermek zor olabilir. Devletlerin ve milletlerin kaderlerini belirlemek söz konusu olduğunda, artık dikkate alınması gereken çok farklı dinamikler var. Fakat, Birinci Dünya Savaşı sırasında Romanya yolundayken yukarıdaki satırları kaleme alan Ahmet Rasim’in de deneyimlediği gelenek için coğrafya tartışmasız her şeydi; ulusu ümmetten, devleti imparatorluktan ayırmak için mutlak bir önkoşuldu. Aydınlanma filozofları tam da bu nedenle coğrafyanın tarihin oluşumunda oynadığı rolü vurgulamış, uluslar ve kültürler arasındaki farklılıkları açıklamak için coğrafyaya yönelmişlerdi. Böylece akıldışılığı karanlık çağa hapsedebilecek, rasyonalitenin önderlik edeceği yeni bir mutluluk çağı yaratabileceklerdi.⁵⁵

Devrimler ve ulus devletlerin yaratılması çağında yazan ateşli tarihçiler ise ait oldukları milletlerin kaderini güvence altına almak amacıyla coğrafya ve tarih arasındaki netameli ilişkiye bel bağlamışlardı. Bir halkın üzerinde yaşadığı fiziki coğrafi özelliklerin sunduğu tüm fırsatların ve yarattığı tehlikelerin o halkın siyasi varlığını doğrudan etkilediği anlayışı, coğrafya ve tarih arasındaki bu yadsınamaz ve çoğu zaman korkutucu yoldaşlığın merkezinde yer alır: Coğrafya tarihi belirler.⁵⁶ Balkan halkları bağlamında bu fikir özellikle daha anlamlıdır.⁵⁷ Bu bölümde, çalışmanın geri kalanına zemin hazırlamak amacıyla Eflak Voyvodalığindeki siyasi ve sosyal düzene ilişkin bir genel bakış sunulacaktır.

⁵⁴ Ahmet Rasim, **Romanya Mektupları**, Arba, İstanbul, 1988.

⁵⁵ Robin George Collingwood, **The Idea of History**, Oxford University Press, Oxford, 1994, ss. 78-97.

⁵⁶ Alan R. H. Baker, **Geography and History: Bridging the Divide**, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, s. 18.

⁵⁷ Tom Gallagher, **Outcast Europe: The Balkans, 1789-1989, from the Ottomans to Milošević**, Routledge, London, 2001, ss. 1-4.

1. 1. RUMENLER VE KISA EFLAK TARİHİ

Verimli ovaları, doğal zenginlikleri ve Asya ile Avrupa kıtaları arasındaki siyasi-coğrafi konumu nedeniyle Eflak, yüzyıllar boyunca hem doğudan batıya göç ve istila dalgalarına hem de yayılmacı imparatorlukların nüfuz mücadelesine sahne olmuştur. Osmanlı, Rus ve Avusturya imparatorlukları uzun on dokuzuncu yüzyıl boyunca askerî olarak, İngiltere ve Fransa ise diplomatik olarak bu bölge için nüfuz mücadelesi vermiştir. Eflak kabaca yetmiş beş bin kilometrekare büyüklüğünde bir alanı kapsamakta ve doğudan batıya yaklaşık dört yüz kilometre, kuzeyden güneye ise yüz elli kilometrelik bir mesafeye yayılmaktadır. Tuna Nehri ülkenin güney ve doğu sınırları boyunca uzanırken, Karpat Dağları kuzey ve batı sınırlarında yer almaktadır. Olt Nehri ülkeyi kuzeyden güneye kat ederek ikiye bölmektedir: Tarihsel olarak nehrin batısı Küçük Eflak (Oltania), doğusu ise Kara Eflak (Muntenia) olarak adlandırılmaktadır.⁵⁸ Konuya tarihsel bir bağlam kazandırmak için aşağıda Rumenlerin kökeni ve Osmanlı Devleti ile ilişkilerine kısaca değinilecektir.

1.1.1. Rumenlerin Kökeni

Coğrafya sadece geçmişi değil, şimdiki zamanı ve geleceği de belirler. Belki de bu endişeyle, Rumen ulus devletinin coğrafi olarak Balkanlarda yer alıp almadığı, Balkan kültür ve siyasi havzasına dâhil edilip edilemeyeceği on dokuzuncu yüzyıl boyunca ve yirminci yüzyılın başlarında mühim bir tartışma konusu oldu.⁵⁹ Maria Todorova, bölgeyi ziyaret eden maceraperest ve antikite düşkün seyyahlar, bilim insanları yahut tarihçilerin Romanya'yı yarımadadan dışlamayı tercih ettiklerini vurgular.⁶⁰ Fakat yirminci yüzyılda, bilhassa Balkan savaşlarından sonra yazan

⁵⁸ Eflak'ın sınırları için bkz. **EK 1**; idari bölgeleri için bkz. **EK 2**. Eflak'ın fiziki ve coğrafi özellikleri hakkında bkz. Kemal H. Karpat, "Eflak", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/eflak>, (19.05.2020); Chelsey Parrott-Sheffer, "Walachia", **Encyclopædia Britannica**, <https://www.britannica.com/place/Walachia>, (19.05.2020); Daniel Chirot, **Social Change in a Peripheral Society: The Creation of a Balkan Colony**, Academic Press, New York, 2013, ss. 10-13.

⁵⁹ Balkanların politik sınırları için bkz. Dennis P. Hupchick, **The Balkans: From Constantinople to Communism**, Palgrave Macmillan, New York, 2004, s. 2.

⁶⁰ Maria Todorova, **Imagining the Balkans**, Oxford University Press, New York, 2009, ss. 29-32.

uzmanlar için Romanya artık “Balkanlaşmış” bir bölgeydi. Bu dönüşüm, politik ve kültürel anlamlar barındırdığı için sadece bir adlandırma meselesi de değildi. Balkan olarak adlandırılmak “barbarlık” ve “yarı vahşilik” ile aynı şeydi.⁶¹ Pejoratif anlamlarla yüklenmiş olan Balkan zihniyeti ve karakteri peşinen “güvenilmez, sahtekâr ve abartılı çağrışımlar getiriyordu.”⁶²

Rumenler muhtemelen bu sebepten ötürü yirminci yüzyılın başlarında kendilerini doğrudan Batı dünyasının kadim bir mensubu olarak sundu. Todorova’nın keskin ifadeleriyle, “Batı’dan hayli uzak bu topraklarda, onca barbarlık ve vahşet içinde medeniyetin ve Latinliğin misyonerliğini yapıyorlardı.”⁶³ Gallagher’ın kronolojik olarak detaylandırarak aktardığı üzere “Balkanlarda savaş rüzgârlarının estiği günlerde Rumenler hiç şüphesiz dönemin ruhuna kapılarak kendilerini tam anlamıyla benzersiz ve farklı bir toplum olarak görüyordu.”⁶⁴

Nicolae Iorga gibi meşhur Rumen tarihçiler yirminci yüzyılın başlarında, ülkelerinin Balkan yarımadasında yer almadığını büyük bir coşkuyla yazıyordu. Iorga bu amaçla Romanya Akademisinde *Güneydoğu Avrupa Çalışmaları* adlı bir dergi bile çıkarmaya başlamıştı. Iorga’nın yolunu izleyenler için Romanya tartışmasız bir Güneydoğu Avrupa ülkesiydi.⁶⁵ Rumen yöneticiler ve entelektüeller iki dünya savaşı arasındaki dönemde Balkan adlandırmasına duydukları tepkiyi yumuşattılar. Dahası, kaderin bir cilvesi olarak, 1934 Balkan Antantını imzalayarak bir anlamda bu coğrafyanın yazgısını kabullenmiş oldular.⁶⁶

Rumenler coğrafi kaderlerini kabul etmiş olsalar da, soylarıyla ilgili hararetili tartışmalar neredeyse iki yüzyıldır devam etmektedir. Siyasi bir çerçeveye oturtulduğunda, köken tartışması daha derin bir önem kazanmaktadır. Bu tartışma, on

⁶¹ Gallagher, Balkanları oluşturan halkların maruz kaldığı olumsuz imajın Batı ve Rusya kaynaklı olduğunu düşünür. Gallagher, *Outcast Europe*, s. 1. Hupchick, Balkanların tamamında görülen “geri kalmışlığın” nedenini Osmanlı fetihlerinde ve siyasi sisteminde arar. Hupchick, *The Balkans*, ss. 101-83. Pavlos Hatzopoulos ise hiç de arzu edilmeyen bu temsilin sebebini, Balkan halklarının dünü ve bugününü anlatmak için milliyetçiliğin temel açıklayıcı çerçeve olarak konumlandırılmasında görür. Pavlos Hatzopoulos, *The Balkans Beyond Nationalism and Identity: International Relations and Ideology*, I.B. Tauris, London, 2008.

⁶² Misha Glenny, *The Balkans: Nationalism, War, and the Great Powers, 1804-2011*, Anansi Press, Toronto, 2012, s. xxi.

⁶³ Todorova, *Imagining the Balkans*, s. 46.

⁶⁴ Gallagher, *Outcast Europe*, ss. 39-42.

⁶⁵ Tom Gallagher, “To Be or Not To Be Balkan: Romania’s Quest for Self-Definition”, *Daedalus*, Cilt: 126, Sayı: 3, 1997, ss. 69-73.

⁶⁶ Todorova, *Imagining the Balkans*, s. 47.

dokuzuncu yüzyılda “birleşme” ve “bağımsızlık” hareketlerine ilham vermiş; yirminci yüzyılda ise toprak taleplerine yol açmıştır.⁶⁷ Rumenler, Latin kökenlerini modern tarih bilinci ve millî eğitimin merkezine de yerleştirmişlerdir.⁶⁸

Herder’in dil felsefisinden hareketle, konuştukları Latin kökenli dili merkeze alan milliyetçi tarihçiler, dilbilimciler ve siyasetçiler, etno-sembolcü milliyetçilik tipolojisine uygun bir süreklilik fikrini ileri sürdüler. İliyya kökenli olduklarını iddia eden Arnavutlarla benzer şekilde, etnik kökenlerinin ikinci ve üçüncü yüzyıllarda bugünkü Tuna havzası, Romanya ve Bulgaristan’ı kapsayan antik Dakya (Dacia) bölgesini işgal eden ve bir buçuk asır yöneten Romalılara kadar göturdüler.⁶⁹ Buna göre, İmparator Traianus’un (98-117) ikinci yüzyılın başında ülkeyi başarılı bir şekilde fethetmesi sonucunda, Romalılar imparatorluğun çeşitli eyaletlerinden bölgeye gelmişlerdir. Romalılar ve yerli halkın birleşmesi sonucunda Rumen halkı oluşmuştur. İmparator Aurelianus’un (270-275) 270 yılında Got akınları nedeniyle lejyonlarını Tuna’nın güneyine çekme kararı almasına kadar bölgedeki yerel halk, zamanla imparatorluğun ekonomik ve sosyal düzenlemeleri sonucunda kendi dilini, dinini ve kültürünü terk ederek bunun yerine Roma dilini (Latince), dinini ve kültürünü benimsemiştir. Sonuç olarak, iki halkın birleşmesiyle ortaya çıkan Rumen halkı, daha büyük bir grup olan Latin halklarının bir parçası olmuştur. Roma kuvvetleri bölgeden çekildikten sonra, Rumenler Orta Çağ boyunca Karpat Dağları’na sığınmışlardır. Böylece kendilerini Gotlar, Hunlar, Avarlar, Slavlar, Kumanlar ve Tatarların müteakip istilalarından koruyabilmişlerdir. On üçüncü yüzyılda Erdel, Eflak ve Boğdan

⁶⁷ Köken tartışmasının tarihi, öne sürülen iddialar ve karşı argümanlar için bkz. Adolf Armbruster, **Romanitatea românilor: Istoria unei idei**, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1972; Ligia Bârzu, Stelian Brezeanu, **Originea şi continuitatea românilor: arheologie şi tradiţie istorică**, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1991; Lucian Boia, **History and Myth in Romanian Consciousness**, (Çev. James Christian Brown), Central European University Press, Budapest, 2001, ss. 83-128; Francesco Zavatti, “Romans, Dacians, Thracians, Slavs, or Pelasgians? A History of the Debate on the Ethnogenesis of the Romanian People Since 17th Century until the Computer Age”, **Cadernos Do Tempo Presente**, Sayı: 17, 2014, ss. 41-54.

⁶⁸ Diana Mishkova, “The Afterlife of a Commonwealth: Narratives of Byzantium in the National Historiographies of Greece, Bulgaria, Serbia and Romania”, **Entangled Histories of the Balkans: Shared Pasts, Disputed Legacies**, (Ed. Roumen Daskalov, Aleksander Vezhenkov), Brill, Leiden, 2015, Cilt 3, s. 237.

⁶⁹ Alexandru Niculescu, **Outline History of the Romanian Language**, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981, ss. 15-18; Ioan Aurel Pop, **Romanians and Romania: A Brief History**, Columbia University Press, New York, 1999, ss. 13-19.

bölgelerinde özerk prenslikler kurarak etnik kimliklerinin yanı sıra dillerini de korumayı başarmışlar, varlıklarını günümüze kadar sürdürebilmişlerdir.⁷⁰

1.1.2. Osmanlı Egemenliğinin Tesisi

Osmanlı ve Rumen kuvvetleri ilk kez 1368'deki Vidin seferi sırasında karşı karşıya gelmiştir. Tahsin Gemil'in aktardığı üzere küçük ihtilaflar olsa da Oruç Bey, Aşık Paşazade ve Kemal Paşazade tarihlerinden izlenebildiği kadarıyla, Tuna'nın ötesine ilk seferler Kosova muharebesinin hemen ardından başlamıştır. Evrenos, Timurtaş ve Firuz beyler ile Yiğit Paşa gibi akıncıların paralel seferleri ancak Üsküp, Vidin ve Kratova gibi hem askerî hem de ekonomik açıdan stratejik bölgelerle sınırlı kalmıştır. Bu koşullar Tuna'nın güneyinde Osmanlı hâkimiyetinin sağlamlaşmasına ve pek yakında Tuna'nın kuzeyinde gerçekleştirilecek büyük fetih harekâtına zemin hazırlamıştır.⁷¹

Eflak voyvodası Yaşlı Mircea (1386-1418), Yıldırım Bayezid ile yaptığı muharebelerde (1391, 1393 ve 1396) mağlup olmuş ve Osmanlı Devleti'ne bağlılığını sunarak yıllık haraç ödemeyi kabul etmiştir.⁷² Buna rağmen, on beşinci yüzyılın ilk yarısı boyunca bölge üzerindeki Osmanlı egemenliğinin birkaç kez yeniden tesis edilmesi gerekmiştir (1416, 1424, 1444 ve 1462).⁷³ Erken modern dönemde bu hâkimiyet kendini farklı şekillerde göstermiştir.⁷⁴ Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) dönemine kadar Rumen beyleri bölgenin soyluları (boyarlar) ve ruhban

⁷⁰ Keith Hitchins, **A Concise History of Romania**, Cambridge University Press, Cambridge, 2014, ss. 6-21.

⁷¹ Tahsin Gemil, **Românii și Otomanii în secolele XIV-XVI**, Editura Academiei Române, București, 1991, ss. 69-71. Erken dönem ilişkiler hakkında ayrıca bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1988, Cilt 1, ss. 355-58.

⁷² Alexandru Dimitrie Xenopol, **Histoire des roumains de la Dacie trajane depuis les origines jusqu'à l'union des principautés en 1859**, Ernest Leroux, Paris, 1896, Cilt 1, ss. 253-62; Vlad Georgescu, **The Romanians: A History**, (Çev. Alexandra Bley-Vroman), Ohio State University Press, Columbus, 1991, s. 53.

⁷³ I. Mehmed, II. Murad ve II. Mehmed dönemlerinde çıkılan Eflak seferleri için bkz. Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt 1, ss. 396, 419-20; Kurt William Treptow, **Of Saints and Sinners. Native Resistance to Ottoman Expansion in Southeastern Europe, 1443-1481: George Castriota Scanderberg and Vlad III Dracula**, University of Illinois Press, Champaign, 1995; Matei Cazacu, **Dracula**, Brill, Leiden, 2017, s. 31.

⁷⁴ Viorel Panaite, **The Ottoman Law of War and Peace: The Ottoman Empire and Tribute Payers**, Columbia University Press, New York, 2000.

sınıfından oluşan bir meclis tarafından seçiliyordu. Birinci sınıf (büyük) boyarlar arasından seçilen voyvoda, merkezi otorite tarafından atanıyorlardı.⁷⁵

Bölgenin ayrıcalıkları (kapitülasyonlar) ve yükümlülükleri, Osmanlı sultanlarının voyvodalara verdiği ahidnamelerde ana hatlarıyla belirtilmekteydi. Bu antlaşmalar aynı zamanda bölgenin özerk statüsünü belirliyordu.⁷⁶ Kurulan idari örgütlenme, birkaç başarısız ayaklanma girişimine rağmen önemli bir süre varlığını sürdürdü. On dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğine kadar voyvodalar merkezi hükümet tarafından atanmış ve toplumsal huzursuzlukların izalesi konusunda önemli bir rol oynamışlardı.⁷⁷ Osmanlılar bu bölgelerde hüküm sürdükleri süre boyunca herhangi bir cami inşa etmemiş, hutbe okutmamış ve kalıcı yerleşim yerleri kurmamışlardı.⁷⁸

Dönemin koşulları göz önüne alındığında oldukça “cömert” görünen bu ayrıcalıklar, Rumen halkına bir dizi önemli alanda sorumluluklar yüklemekteydi; örneğin, düzenli haraç ödemeleri, başkent için yiyecek sağlamaları ve talep edildiğinde asker temin etmeleri gerekmektedir.⁷⁹ Romanya’daki tarihçiler bu ayrıcalıkların verilmesi konusunda ikiye bölünmüş durumdadır. Bazıları bunun Yaşlı Mircea (1386-1418), Kazıklı Voyvoda (1448, 145-1462, 1477), Büyük Ştefan (1457-1504) veya Petru Rareş (1457-1504) gibi voyvodaların inatçı meydan okumalarından kaynaklandığına inanmaktadır. Bazıları ise Türklerin kendileri ile Hristiyan Macaristan ve Polonya devletleri arasında bir tür tampon bölge oluşturmaya çalıştıklarına ve bu ülkelerden herhangi birini endişelendirebilecek bir eylemde bulunmaktan kaçındıklarını savunmaktadırlar.⁸⁰ Karen Barkey bu ilişkiyi, Osmanlıların üzerinde yükseldiği imparatorlukların mirası ve pragmatik doğası gereği farklı idari gelenekleri bünyesinde barındırma esnekliğiyle açıklamaktadır.⁸¹

⁷⁵ Hitchins, A Concise History of Romania, s. 31.

⁷⁶ Sandor Papp, “Eflak ve Boğdan Ahidnameleri Üzerine Bir İnceleme: Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Devletler”, **Türkler**, (Ed. Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, Cilt 10, ss. 744-53.

⁷⁷ Viorel Panaite, “Power Relationships In The Ottoman Empire. Sultans And The Tribute-Paying Princes Of Wallachia And Moldavia (16th-18th Centuries)”, **Revue Des Études Sud-Est Européennes**, Cilt: 37, Sayı: 1-2, 2000, ss. 58-59.

⁷⁸ Panaite, The Ottoman Law of War and Peace, s. 322.

⁷⁹ Viorel Panaite, “The Status of the ‘Kharāj-Güzarlar’, A Case Study: Wallachians, Moldavians and Transylvanians in The 15th to 17th Centuries”, **The Great Ottoman, Turkish Civilization**, Yeni Türkiye, Ankara, 2000, Cilt 1, ss. 227-38.

⁸⁰ Ioan Aurel Pop, **Scurtă istorie a românilor**, Litera, Bucureşti, 2019, ss. 197-233.

⁸¹ Karen Barkey, **Empire of Difference: The Ottomans in Comparative Perspective**, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, s. 87.

Bununla birlikte, Osmanlı Devleti ile Rumen beylikleri arasında var olan hukuki ilişkinin niteliği yirminci yüzyılda önemli tarihsel ve siyasal tartışmalara konu olmuştur. Türk tarihçilere göre, beyliklerin idari ve hukuki statüsü çok açıktı: Kuzeydeki düşmanlara karşı bir tampon oluşturmak ve bölgenin zengin kaynaklarından daha fazla yararlanmak için Rumen beylikleri dize getirilmiş ve mevcut düzene dokunulmamıştı.⁸²

Rumen tarihçilerin çoğunluğu için Eflak ve Boğdan beylikleri hiçbir zaman fethedilmemişti. Daha sonra Romanya olacak topraklar, çeşitli antlaşmalarla korunan özerk devletlerdi. Bu bağlamda, Osmanlı sultanı Rumenleri egemen/hükümrân (sovereign) olarak yönetmiyordu, Rumenler de zaten Osmanlı tebaası değildi. Bu ilişkiyi feodal düzen açısından açıklamayı tercih ettiler. Osmanlı Devleti'nin hükümdar (suzerain) tabi (vassal) birimlerdi; ancak kendi tahtlarını ellerinde tutuyorlardı ve sonuç olarak *de jure* sınırlı ama *de facto* etkin bir egemenliğe sahiptiler.⁸³

Rumen beyliklerine verilen bu imtiyazlı statü, Tuna Nehri'nin güneyinde Osmanlı fetihleriyle silinen Hristiyan saray kültürünün nehrin kuzeyinde devam etmesini sağlamıştı.⁸⁴ Yanı sıra sosyoekonomik, teolojik ve kültürel yapının nispeten bozulmamış olması nedeniyle toprak sahibi soylular ve üretim ilişkileri Osmanlı coğrafyasının geri kalanından farklı bir şekilde gelişmişti.⁸⁵ Daniel Chirot bu ilişkide, mevcut idari ve toplumsal yapısından dolayı Osmanlı egemenliğindeki Eflak'ı, feodal üretim ilişkilerinden kapitalist üretim düzenine geçiş döneminde erken bir sömürge örneği olarak konumlandırmıştı.⁸⁶

On dokuzuncu yüzyılda ulus-devlet kurma yolundaki Rumenler, sahip oldukları bu ayrıcalıklı yönetim sistemi sayesinde önemli bir avantajla elde etmişler, çok daha erken bir dönemde Rumen ulus kimliğini oluşturmaya başlamışlardı. Bu

⁸² Karpat, Studies, s. 403.

⁸³ Constantin Iordachi, "From Imperial Entanglements to National Disentanglement: The 'Greek Question' in Moldavia and Wallachia, 1611–1863", **Entangled Histories of the Balkans: National Ideologies and Language Policies**, (Ed. Roumen Daskalov, Tchavdar Marinov), Brill, Leiden, 2013, Cilt 1, ss. 83, dipnot 40.

⁸⁴ Antonina Zhelyazkova, "Women, Fashion, and Europeanization: The Romanian Principalities, 1750–1830", **The Ottomans and the Balkans: A Discussion of Historiography**, (Ed. Fikret Adanır, Suraiya Faroqi), Brill, Leiden, 2002, s. 226.

⁸⁵ Biondich, The Balkans, s. 13.

⁸⁶ Chirot, Social Change, ss. 37-86.

kimliği Türk ve Müslüman karşıtlığı üzerinde değil, daha önemli bir meydan okuma olarak gördükleri Rum ve Slav karşıtlığı üzerinde inşa ediyorlardı.⁸⁷ Böylece dillerini ve kültürlerini Leh, Macar ve diğer etkenlerden büyük ölçüde koruyabilmişlerdi.⁸⁸

1.1.3. Fenerli Rum Voyvodalar

Prut Savaşı sırasında voyvodaların Rus yanlısı tutumları ve ihanetleri nedeniyle Osmanlı yönetimi bölgedeki nüfuzunu korumak için, on sekizinci yüzyılın başlarında Boğdan (1711) ve Eflak (1716) voyvodalarını İstanbul'un Fener semtinde yaşayan Rumlar arasından atamaya başladı.⁸⁹ Bu, Osmanlıların rastgele verdiği bir karar değildi. Bölgenin yönetim yapısında da önemli bir değişikliğe yol açmadı. Osmanlılar bu manevra sonucunda beyliklerin statüsünü değiştirmeden, oraya asker yerleştirmeden ve idari yapıda önemli bir değişiklik yapmadan, bölge üzerinde daha fazla siyasi ve mali kontrol kurabildiler.⁹⁰ Buna ek olarak, Avrupa'daki gelişmeleri daha yakından takip etme imkânına sahip oldular.⁹¹

Fenerli Rumlar, Osmanlı Devleti'nin ticaretinde, diplomatik ilişkilerinde ve Fener Rum (Ekümenik) Patrikhanesinde önemli mevkilerde görev almaktaydılar.⁹² Diğer bir ifadeyle, Osmanlı devlet sistemine yerli boyarlardan daha aşinaydılar, merkezî yönetim için daha çok güven telkin ediyorlardı. Bununla birlikte, bilinçli bir nüfus siyaseti güdülmese de on yedinci yüzyılın başından itibaren bölge geçici ve kalıcı olmak üzere sürekli Rum göçü almıştı; dolayısıyla Rumen beylikleri, Fenerlilerin yabancı olduğu bir coğrafya değildi. Constantin Iordachi, Osmanlı tebaası Rumların, iki asrı aşkın bir süre Rumenler için büyük sorun teşkil ettiğini, 1821'e kadar devam eden Rum voyvodalar dönemin romantik tarih yazımında "Rum meselesi" olarak anıldığını kaydetmektedir.⁹³ Barbara Jelavich'in belirttiği üzere

⁸⁷ Karpat, Studies, s. 404.

⁸⁸ Karpat, Romania, s. 130.

⁸⁹ Karpat, Romania, s. 129.

⁹⁰ Barbara Jelavich, **History of the Balkans**, Cambridge University Press, Cambridge, 1983, Cilt 2, s. 102.

⁹¹ Cafer Çiftçi, "Bab-I Ali'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak Ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt: 7, Sayı: 26, 2010, s. 27-48.

⁹² Biondich, The Balkans, s. 13.

⁹³ Iordachi, Imperial Entanglements, ss. 68-69.

Fenerli Rumların beyliklere yerleşmesinin iktisadi ve ticari gerekçeleri vardı: Orada servet biriktirebiliyor ve yabancılarla daha esnek biçimde ticaret yapabiliyorlardı. Fenerli Rumlar zaman içerisinde yerli boyarlarla evlenip aristokraside önemli pozisyonlar kazanmışlardı.⁹⁴

Fenerli Rumlar sadece Osmanlı ekonomik hayatı üzerinde (Selanik ve diğer limanlar için) değil, aynı zamanda Rus deniz ticareti üzerinde de önemli bir etkiye sahiptiler.⁹⁵ Dönemin diplomasi dili olan Fransızca'yı iyi bildikleri için Osmanlı hariciyesinde tercüman olarak görev alıyorlardı. Yanı sıra dönemin en etkili Fransız yazar ve entelektüellerine de aşinaydılar, Fransız edebiyatı ve düşüncesi Osmanlı topraklarında ilk kez onlar aracılığıyla tanıtılmıştı.⁹⁶

Fenerli beyler üç yıllığına atanıyordu ve bu uğurda hatırı sayılır bir meblağı gözden çıkarmaları gerekiyordu. Son tahlilde bu da bir ticaretti ve kâr elde edebilmek için birçok yolu meşru görmüşlerdi. Öyle ki, Fenerli beylerin yönetimi Rumen tarih yazımında genellikle yozlaşma ve aşırılıklarla anılmaktadır.⁹⁷ Krallara özgü lüks yaşamları, yolsuzluk ve siyasi entrikaları yerli boyarlar ve halk üzerinde yıkıcı etkilere neden olmuştu.⁹⁸ Diğer bir ifadeyle, on sekizinci yüzyıl boyunca voyvoda değişimlerinin, uygulamaya konulan reform programlarının finanse edilmesi vergiye tabi zümre üzerinde büyük yük oluşturunuyordu.⁹⁹

Osmanlı, Rus veya Habsburg işgali korkusuyla Fenerli beylerin keyfi uygulamalarına başkaldırının da kolay bir seçenek olarak görülmediğini not etmek gerekir.¹⁰⁰ Fenerli Rumlara duyulan öfkenin, Slav karşıtlığıyla birlikte, Rumen ulusal

⁹⁴ Jelavich, *History of the Balkans*, Cilt 2, s. 102.

⁹⁵ Hupchick, *The Balkans*, s. 181.

⁹⁶ C. A. Trpanis, "Greek Literature since the Fall of Constantinople in 1453", **The Balkans in Transition: Essays on the Development of Balkan Life and Politics since the Eighteenth Century**, (Ed. Charles Jelavich, Barbara Jelavich), University of California Press, Berkeley, 1963, ss. 238-39.

⁹⁷ Milliyetçi tarihçiler, Fenerli voyvodaların yönetimini adeta bir işgal dönemi olarak okurken 1970'lerden sonra yazan revizyonist tarihçiler on sekizinci yüzyılı daha tutarlı bir şekilde ele almaya yöneldiler. Angela Jianu, "Islamization in the Balkans as a Historiographical Problem: The Southeast-European Perspective", **Women in the Ottoman Balkans: Gender, Culture and History**, (Ed. Amila Buturović, İrvin Cemil Schick), I.B. Tauris, London, 2007, s. 202.

⁹⁸ David Mitrany, **Rumania: Her History and Politics**, Oxford University Press, Oxford, 1915, s. 223.

⁹⁹ Eflak'ta yüz yıllık sürede kırk bir kez voyvoda ataması yapılmıştı Jelavich, *History of the Balkans*, Cilt 2, ss. 102-3.

¹⁰⁰ Fikret Adanır, Suraiya Faroqhi, "Introduction", **The Ottomans And The Balkans: A Discussion Of Historiography**, Brill, Leiden, 2002, s. 26.

uyanışını tetiklediği literatürde çokça yazıldı. Latin devamlılık teorisini benimseyenler için Slavca ve Rumcanın benimsenmesi Batı'dan kopuşa işaret etmekteydi.¹⁰¹

Bütün olumsuzluklarına rağmen Fenerli beylerin yönetimi Bükreş'in Osmanlı, Rus, İtalyan ve Orta Avrupa kültürlerinin kesişim noktası olarak yeniden biçimlenmesine katkıda bulunmuştur.¹⁰² Fenerli beylerin maiyetinde başkente gelen idari personel ile doktorlar, din ve bilim insanları matbaa, okul, hastane, yetimhane gibi kamusal yapıların inşasında, işletilmesinde ve modern Rumen hukukunun şekillenmesinde önemli roller üstlenmiştir.¹⁰³

Fenerli voyvodalar, Aydınlanmacı despotlar olarak, toplumsal ve iktisadi yapıyı baştan aşağı düzenlemeye çalıştılar.¹⁰⁴ Fenerli beylerin idaresi, aynı zamanda, tüm Avrupa'da Fransız etkisinin derinden hissedildiği dönemle çakışıyordu. Yabancı güçlerin müdahalesinden çıkış yolu arayan yaşlı boyarlar, eğitim için çocuklarını dönemin en güçlü devletine göndermekte tereddüt etmediler.¹⁰⁵ Fransız Devrimi, Napolyon'un başarıları ve dilleri arasındaki yakınlık onları Fransa'ya yaklaştırmıştı.¹⁰⁶

1.2. İHTİLALLER ÇAĞINDA EFLKA'TA YENİ DÜZEN

Okyanus ötesinde ve Avrupa'nın kalbinde birbiri ardına patlak veren ihtilalci hareketlerle başlayıp insanlığın topyekûn savaşa tutuştuğu büyük bir yıkımla sona eren uzun on dokuzuncu yüzyılda siyasal, toplumsal ve ekonomik yapılarda daha önce

¹⁰¹ Biondich, *The Balkans*, s. 32.

¹⁰² Iordachi, *Imperial Entanglements*, s. 84; Jianu, *Islamization in the Balkans*, s. 207.

¹⁰³ Jianu, *Islamization in the Balkans*, s. 203.

¹⁰⁴ Fenerli beyler döneminde (boyarlar, serfler, vergiler vb. üzerine) yapılan reformların ayrıntıları için bkz. Ioan C. Filitti, **Rôle diplomatique des Phanariotes de 1700 à 1821**, Librairie de la Société de Recueil Général des Lois et des Arrêts, Paris, 1901; Zeynep Sözen, **Fenerli beyler: 110 Yılın Öyküsü, 1711-1811**, Aybay Yayıncılık, İstanbul, 2000; Mihai Țipău, **Domnii fanarioti în Țările Române 1711-1821: mică enciclopedie**, Editura Omonia, București, 2004; Peter F. Sugar, **Southeastern Europe under Ottoman Rule, 1354-1804**, University of Washington Press, Seattle, 2012, ss. 132-41.

¹⁰⁵ Fransız etkisinin gelişimi ve nesiller arasında nasıl aktarıldığı hakkında bkz. Patrick Harry Griffin, **Fathers and Sons in Nineteenth-Century Romania: A Study of Generational Thinking**, University of Southern California, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Los Angeles, 1969, ss. 59-66.

¹⁰⁶ Fransız düşüncesi ve dilinin Rumen liberalizmi ve devrimciliğine etkisi hakkında alternatif bir görüş için bkz. Keith Hitchins, "Liberalismul Românesc (1821-1866)", **Istoria României Prin Concepte: Perspective Alternative Asupra Limbajelor Social-Politice**, (Ed. Victor Neumann, Armin Heinen), Polirom, București, 2010, ss. 130-49.

tecrübe edilmemiş köklü dönüşümler yaşandı.¹⁰⁷ Balkanlarda eşzamanlı veya ardışık olarak kendine özgü nitelikleri haiz sosyo-politik gelişmeler, Eflak Voyvodalığında da yankılandı: Rumen kimliği, ulusal birleşme ve bağımsızlık.¹⁰⁸

Eflak için bu sürecin, Tudor Vladimirescu ihtilaliyle başladığı, Rus işgali esnasında yürürlüğe giren Eflak Nizamnamesi ile hız kazandığı ve bu çalışmanın konusu olan Gheorghe Bibescu'nun voyvodalık döneminde kurumsal çehreye kavuştuğu; Osmanlı, Rus ve Habsburg imparatorluklarının kesişim noktasında *sui generis* bir yapı oluşturduğu görülmektedir.¹⁰⁹ Bu bölüm, Gheorghe Bibescu'nun voyvodalığına giden süreci, dönemin kendine özgü yapısını anlamlandırmamıza yardımcı olacaktır.

1.2.1. 1821 İhtilalleri ve Eflak

Rusya, on sekizinci yüzyıldan itibaren Balkanlar'daki Osmanlı egemenliğini tehdit eden en ciddi güçtü: Rumen beyliklerini defalarca işgal etti (1769-1774, 1787-1792, 1806-1812 ve 1829-1834).¹¹⁰ On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısındaki iki işgal, Rumen tarihinin dönüm noktaları olarak değerlendirilmektedir.¹¹¹ Avrupa, Napolyon sonrası restorasyon arayışlarını sürdürürken Rumen toprakları, Fenerli beyler döneminde Osmanlılar, Ruslar ve Habsburglar arasında bir asır boyunca savaş alanı ve güç mücadelesinin nesnesi olduktan sonra, 1821'de birbiriyle kesişen ve birbirinden etkilenen siyasal/toplumsal olaylara sahne oldu.¹¹²

Tudor Vladimirescu liderliğinde hem Fenerli hem de yerli boyarlara karşı köylülerin ve yerli milis güçlerin (pandur) desteğiyle Eflak'ta başlayan ayaklanma bunlardan ilkiydi. Boğdan'da patlak veren ve üzerine çokça yazılan İpsilanti liderliğindeki Rum ayaklanması diğer bir gelişmeydi. Yerli boyarların, ülke

¹⁰⁷ Burada, Eric Hobsbawm'ın "uzun on dokuzuncu yüzyıl" analizini ortaya koyduğu **The Age of Revolution: Europe 1789-1848** (1962), **The Age of Capital: 1848-1875** (1975) ve **The Age of Empire: 1875-1914** (1987) üçlemesinden bahsediyorum.

¹⁰⁸ Platon, Mutații social-economice, s. 135.

¹⁰⁹ Biondich, The Balkans, s. 33.

¹¹⁰ Cyril E. Black, "Russia and the Modernization of the Balkans", **The Balkans in Transition: Essays on the Development of Balkan Life and Politics since the Eighteenth Century**, (Ed. Charles Jelavich, Barbara Jelavich), University of California Press, Berkeley, 1963, s. 150.

¹¹¹ Black, Russia and the Modernization of the Balkans, s. 173.

¹¹² Florescu, The Romanian Problem, s. 157; Florescu, The Struggle against Russia, ss. 97-98.

topraklarının kontrolünü “düşman tasallutundan” kurtarmak ve “kadim özerk rejimi yeniden kurmak” için giriştikleri “kansız devrimci program” bu iki girişim üzerine inşa edilmişti.¹¹³

Bu üç devrimci hareketin eş zamanlı seyri ve “liderlerinin niyetlerini açıklamakta kasıtlı olarak muğlak davranmaları, bu hareketlerin kökenlerini anlamayı ve iç içe geçmiş ya da örtüşen hedeflerini berraklaştırmayı güçleştirmektedir.”¹¹⁴ Bu nedenle, Rumen tarih yazımında Vladimirescu ayaklanmasına yönelik farklı yaklaşımlar bulmak şaşırtıcı değildir.

Xenopol’un benimsediği romantik milliyetçi tarih yazımı geleneğini takip edenler bu hareketi, tüm baskıcı unsurlara ve İpsilanti’nin temsil ettiği kurumlara karşı bir köylü ayaklanması olarak yorumladılar. Sosyalist dönemde yazan tarihçiler ve politikacıların elinde onun devrimci eylemi aşırı milliyetçi yorumlarla yeniden şekillendi, vatanperverliğin nirengi noktasına oturdu, kendisi de destanlaştı.¹¹⁵ Andrei Oțetea, Radu R. Florescu ve Dan Berindei gibi revizyonist tarihçiler, durumun daha karmaşık veya çok katmanlı olduğunun altını çizdi.¹¹⁶ Bu başkaldırı hareketini, yalıtılmış ve ilişkisiz bir dizi sosyal sınıfın çok farklı çıkar ve arzularının kesişmesi/çatışması olarak eleştirel bir şekilde okumayı teklif ettiler.¹¹⁷

Osmanlılar için Vladimirescu şüphesiz ihtilalci ya da millî bir kahraman değildi. Klasik Osmanlı söyleminde o bir “eşkıya sergerdesi ve şaki”, onun takipçileri ise “esafil ve haşerat” olarak kayıtlara geçmişti. Vladimirescu, İpsilanti ile hareket ediyordu. Ortak amaçları, Balkanlar’da bir Rum ayaklanmasını kışkırtmak ve Rumeli’deki tüm Müslümanları öldürmekti.¹¹⁸

¹¹³ Florescu, *The Struggle against Russia*, s. 99; Jelavich, *History of the Balkans*, Cilt 2, s. 208. Rum isyanı bu çalışmanın kapsamı dışında olduğundan burada yer verilmemektedir. Kansız devrimci harekete metin boyunca üstü örtülü veya açık olarak değinilmektedir.

¹¹⁴ Florescu, *The Romanian Problem*, s. 160.

¹¹⁵ Klaus Bochmann, “Conceptul de patriotism în cultura Română”, **Istoria României prin concepte: Perspective alternative asupra limbajelor social-politice**, (Ed. Victor Neumann, Armin Heinen), Polirom, București, 2010, ss. 107-11.

¹¹⁶ Marian Hariuc, “The Revolutionary Movement of 1821 in Andrei Oțetea’s Historiographical Conception”, **Romanian Journal of Modern History**, Sayı: 8, 2017, ss. 57-76.

¹¹⁷ Tudor Vladimirescu ve 1821 olaylarının tarih yazımındaki yeri hakkında güncel bir değerlendirme için bkz. Alin Ciupală, “1821. Tudor Vladimirescu: A Historiographical Topic Two Hundred Years Later”, **Transylvanian Review**, Cilt: 30, Sayı: 4, 2021, ss. 66-76.

¹¹⁸ C. AS, 1081/47656, 2 Mayıs 1821; C. AS, 387/15985 1 Haziran 1821. Ayaklanma hakkında ayrıca bkz. Uyanık, Tuna’nın Kuzeyine Yönelik Osmanlı Siyaseti, ss. 178-96.

Ayaklanmalar bastırılıp beyliklerde düzen yeniden sağlandığında, Osmanlı yönetimi Avrupa devletleriyle yürüttüğü diplomatik ilişkilerinde yeni voyvodaların atanması meselesine yoğunlaştı. Babıali, Fenerli beyleri yeniden tahta geçirme konusunda isteksizdi ve politikasını Rus nüfuzunu kırmak üzerine inşa etti. Yerli boyarlar arasından seçilerek aday gösterilen voyvodalar, sultan tarafından, yeni gelişen dinamiklere daha uygun görülerek, Eylül 1822’de resmen atandı. Akkerman Antlaşmasında yedi yıl tahtta kalmaları öngörülmesine rağmen, Haziran 1828’de patlak veren Osmanlı-Rus savaşına kadar beylikleri yönetebildiler. Moldova için Ion Sandu Sturdza tercih edilirken Eflak için Ghrigore Ghica seçildi.¹¹⁹

1.2.2. Rus Himayesi ve Eflak Nizamnamesi

Osmanlı egemenliğindeki Rumen beyliklerinin özerkliği, 1828-29 Osmanlı-Rus Savaş sonrasında imzalanan Edirne Antlaşması ile yeniden düzenlendi (14 Eylül 1829). Rusya, hami sıfatıyla nüfuzunu artırdı ve Osmanlı Devleti savaş tazminatını büyük ölçüde ödeyene kadar beylikleri işgal altında tuttu (1834).¹²⁰ Pavel Dimitriyeviç Kiselyov (adı Bükreş’teki Rusya Büyükelçiliğinin bulunduğu caddeye verilmiştir) işgal döneminin üçüncü ve son genel valisi olarak boyar meclisleriyle beraber beyliklerin idaresi için bir dizi yapısal, idari düzenleme (Regulamentele organic) hazırladı.¹²¹ Eflak (13 Temmuz 1831) ve Boğdan (13 Ocak 1832) için küçük farklılarla uygulamaya konulan nizamnameler, 1834’te Rus işgali sona erdikten sonra Osmanlı Devleti tarafından da tanındı ve 1848 ihtilalcilerinin meydan okumalarına rağmen, Rusya’nın beylikler üzerindeki hamiliği sonra erene kadar kısmen yürürlükte kaldı (1856).¹²²

¹¹⁹ Jelavich, Romanian National State, s. 26. Osmanlı hükümetinin ayaklanmadan sonra beyliklere Fenerli Rumlar yerine yerli boyarlar arasından voyvoda ataması, Rumen tarih yazımında olduğu gibi Türk tarih yazımında da “eski düzene dönüş” olarak ele alınmaktadır. Feyzullah Uyanık, “İsyan İkliminde Kadim Nizamı İhya Etmek: 1821 Rum İsyanı Akabinde Yapılan Eflak ve Boğdan İdarî Düzenlemeleri”, **History Studies**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2019, ss. 403-28.

¹²⁰ Jelavich, Romanian National State, ss. 29-31. Edirne Antlaşması hakkında bkz. Taki, Russia on the Danube, ss. 184-89; Uyanık, Tuna’nın Kuzeyine Yönelik Osmanlı Siyaseti, ss. 236-43.

¹²¹ Eflak Nizamnamesi hakkında bkz. Taki, Russia on the Danube, ss. 191-230; Uyanık, Tuna’nın Kuzeyine Yönelik Osmanlı Siyaseti, ss. 254-89.

¹²² Cosmin Lucian Gherghe, “Regulamentele Organice și Dezvoltarea vieții constituționale românești”, **Revista de Științe Politice**, Sayı: 30, 2011, ss. 11-16.

Yarı anayasal nitelikteki yapısal/idari düzenlemeler (Osmanlıların tabiriyle Memleketeyn Nizamnamesi veya Eflak-Boğdan Maddesi), beyliklerin dâhili idarisini yasalara bağlarken yasama, yürütme ve yargının görevlerini tanımlıyordu. Toplumsal tabakalaşmaya dayalı yapısı voyvodaların seçimini, kabineyi (divan) ve boyarlardan müteşekkil temsilciler (yasama) meclisini düzenliyor; yürütme, yasama ve yargı erklerini kısmen birbirinden ayırıyordu. Her iki beylikte küçük nüanslarla yürürlüğe giren nizamnameler onları *de facto* aynı idari yapı altında birleştirmiş oluyordu.¹²³

Yapısal düzenlemeler, beyliklerin kurumlarını kökten değiştirmeyi değil, onları iyileştirmeyi ve her iki ülke için aynılaştırmayı amaçlıyordu.¹²⁴ Bunu gerçekleştirebilmek için ise bölgede görev yapan Rusya konsoloslarının raporları ve sabık voyvodaların reform faaliyetleri temel alındı; her beylik adına dörder boyarın yer aldığı müşterek bir reform komisyonu oluşturuldu. Komisyon üyelerinden ikisi meclis tarafından seçilirken (Eflak adına Ş. Bălăceanu ve A. Villara) diğer ikisi Kiselyov tarafından atanmıştı (Eflak adına G. Băleanu ve G. Filipescu).¹²⁵ Eflak meclisi tarafından onaylanarak yürürlüğe giren nizamname 9 bölüm altında 444 madde olarak tertip edilmişti.¹²⁶ Nizamnamenin temel hükümleri hem beyliklerin uluslararası statüsü hem de yerel yapılanması açısından daha önce akdedilen antlaşmalarla çelişmiyordu.¹²⁷

Avrupalı devletler tarafından daha çok “hospodar” olarak anılan voyvoda (domn) yürütme organının başıydı. Yerli ve en az üç nesil boyunca büyük boyar sınıfına mensup, kırk yaşını doldurmuş olmalıydı. Ömür boyu ülkeyi yönetmek için göreve getiriliyordu. Ülkenin hükümdarı olarak tüm bakanları ve kamu görevlilerini atama ve görevden alma yetkisine sahipti. Meclisten geçen yasalar onun onayıyla yürürlüğe giriyordu. Ayrıca mecliste görüşülmesi için yasa tasarısı teklif edebilirdi.¹²⁸ Yapısal düzenlemeler devlet hazinesi (vistieria statului) ile voyvodaya tahsis edilen

¹²³ Hitchins, A Concise History of Romania, ss. 82-83.

¹²⁴ Nicolae Isar, **Istoria modernă a românilor: 1774–1848**, Editura Fundatiei “România de Măine”, Bucureşti, 2005, Cilt 1, s. 106.

¹²⁵ Iorga, Istoria românilor, 1938, Cilt 8, s. 311.

¹²⁶ **Regulamentele Organice ale Valahiei şi Moldoviei**, Intreprinderile Eminescu, Bucureşti, 1944, ss. 1-143.

¹²⁷ Ioan C. Filitti, **Les Principautés Roumaines sous l’occupation Russe (1828-1834). Le Règlement Organique, etude de droit public et d’histoire diplomatique**, Imprimerie de l’Independence Roumaine, Bucarest, 1904, ss. 255-67.

¹²⁸ Regulamentele Organice, s. 4, md. 26.

bütçeyi (cămării domnești) birbirinden ayırıyordu.¹²⁹ Böylece voyvodanın devlet hazinesi üzerindeki yetkisi ve dolayısıyla finansal gücü sınırlandırılıyordu. Xenopol'a göre Nizamnamenin getirdiği sistem, Fenerli voyvodaların keyfi yönetimiyle karşılaştırıldığında hatırı sayılır bir ilerleme ruhuna sahipti.¹³⁰

Eflak nizamnamesine göre yeni voyvodanın seçimi, Olağanüstü Halk Meclisi (Obșteasca Adunare Extraordinară) tarafından gerçekleştirilecekti.¹³¹ Daha çok "seçkinler topluluğu" olarak anılabilecek olağanüstü meclis toplamda 190 üyeden oluşmakta ve bir tür "oligarşik demokrasi" icra etmekteydi.¹³² Boyar sınıfı olağanüstü Genel Kurul'da 159 üye ile temsil edilmekteydi: Büyük (Birinci Sınıf) boyarlar 50, Orta (İkinci Sınıf) boyarlar 73, Küçük (Üçüncü Sınıf) boyarlar ise idari bölgelerin delegeleri (delegați de județe) olarak 36 üyeye sahipti. Ruhban sınıfı olağanüstü kurula 4 üye ile katılırken şehirler 27 üye gönderiyordu.¹³³ Eflak ve Boğdan beyleri 1834'te Rus işgali sonrasında, düzenlenen bu seçim ilkelerine göre değil de, atanarak göreve getirildiklerinden olağanüstü meclis sadece bir kez 1 Ocak 1843'te Gheorghe Bibescu'nun kazandığı voyvoda seçimi için toplanacaktı.

Altı bakanlıktan oluşan kabine (consiliul de miniștri), ülkenin idaresinde voyvodaya yardım ediyordu. Eflak için bunlar: Dâhiliye (Interne), Maliye (Finanțe), Hariciye (Externe), Adliye (Justiție), Ordu (Armată) ile kamu eğitimi üstlenen İnanç (Culte) bakanlıklarıydı. Ülkenin yönetsel sorunlarına çözüm olması adına Dahiliye, Maliye ve Hariciye bakanlıklarından oluşan daha küçük yapıda bir idare konseyi (sfatul administrativ) de oluşturulmuştu.¹³⁴ Olağan Halk Meclisi (Obișnuită Obștească Adunare), yasama erkini elinde bulunduruyordu. Yasa tasarılarını tartışıyor ve oyluyordu.¹³⁵ Meclisten geçmeyen veya meclisten geçip voyvodanın onaylamadığı yasalar yürürlüğe girmiyordu.¹³⁶ Böylece yürütme ve yasama arasında bir nevi denge

¹²⁹ Isar, Istoria modernă, Cilt 1, s. 100.

¹³⁰ Alexandru Dimitrie Xenopol, **Histoire des roumains de la Dacie trajane depuis les origines jusqu'à l'union des principautés en 1859**, Ernest Leroux, Paris, 1896, Cilt 2, s. 413.

¹³¹ Isar, Istoria modernă, Cilt 1, s. 101.

¹³² Oligarşik demokrasi ve anayasa tasarımlarının on dokuzuncu yüzyıldaki örnekleri için bkz. "Oligarchic Democracy in the History and theory of Constitutional Design", **ConstitutionNet**, , https://constitutionnet.org/cr2od/theme_two, 30 Haziran 2022.

¹³³ Nizamnamede, üyelerin nasıl seçileceği de detaylandırılmıştı. Isar, Istoria modernă, Cilt 1, s. 100.

¹³⁴ Isar, Istoria modernă, Cilt 1, s. 102.

¹³⁵ Jelavich, Romanian National State, s. 33.

¹³⁶ Gheorghe Bibescu ülkeyi bir süre (1844-1846) kanun hükmünde kararnamelerle (decrete) yönetecekti. Bu bahis üçüncü bölümde tartışılmaktadır.

kurulmuş oluyordu. Eflak Nizamnamesine göre Olağan Meclis, 43 vekilden oluşuyordu: 30'u yerli (pământenî) ve en az otuz yaşındaki büyük boyarlar, 18'i idari bölgelerin temsilcileri olarak orta ve küçük boyarlar arasından seçiliyor, biri ise Craiova temsilcisi olarak gönderiliyordu. Metropolit (başpiskopos) ile Râmnic, Buzău ve Argeş piskoposları asli/doğal üyeler olarak oturumlarda hazır bulunuyordu. Metropolit, dinî konumu gereği hem olağanüstü hem de olağan meclisin başkanı olarak görev alıyordu.¹³⁷

Egemen ve hami devletler idari, düzenlemelere göre beyliklerdeki yürütme ve yasama arasında cereyan edebilecek sorunları çözmede hakem konumundaydı. Voyvoda ancak onların onayı ile meclisi askıya alabilir, meclis ise voyvodanın azlini ancak onlardan talep edebilirdi. Bir bakıma bu, beyliklerin siyasi özerkliğine gölge düşürüyordu ve bu gerekçeyle oldukça eleştirilmişti. Zira bu devletlerden herhangi biri voyvodanın azil sürecini başlatmak için meclisi manipüle edebilirdi. Ghica 1838'de, Bibescu ise 1844'te bu yola başvurarak meclisi askıya alacaktı. Ghica'nın 1842'deki azli de bu madde kapsamında gerçekleştirilecekti.

Eflak Nizamnamesi yargı kurumunu da yeniden şekillendirdi. Her idari bölgede/ilde (judeţ) bir tane olmak üzere, ilk derece mahkemeleri olarak hizmet verecek bidayet mahkemeleri (tribunale judeţene) kuruldu. Bükreş ve Krayova'da birer tane olmak üzere bidayet mahkemelerinin kararlarını temyiz için hizmet verecek bir üst derece muhakeme divanları (divanuri judecătoreşti) oluşturuldu. Bu iki divanın ve ticaret mahkemelerinin kararları ise nihai merci statüsünde ve kesin hüküm veren (kaziyye-i muhakeme), voyvodanın başkanlık ettiği yüksek divanda (înaltului divan) temyiz ediliyordu.

Eflak Nizamnamesi hem atanmış yargıçların hem de esnaf temsilcilerinin yer aldığı ticaret mahkemeleri (tribunalele comerciale) ile köylerdeki küçük anlaşmazlıkları çözmek için bir papaz ve üç jüri üyesinden oluşan bir nevi uzlaşma/arabuluculuk (judecătoria de împăciuire) kurumlarının oluşturulmasını düzenliyordu. Eflak Nizamnamesi aynı zamanda maliyeden şehir konseylerine ve okullara kadar kamusal alanlara ve ihtiyaçlara dair düzenlemeler getiriyordu.

¹³⁷ Isar, Istoria modernă, Cilt 1, s. 104.

Boyarların ve din adamlarının ayrıcalıklarını muhafaza ederek toplumsal tabakalaşmayı ve eşitsizliği tahkim etmesi oligarşik doğasına uygundu.

Özetlemek gerekirse, yapısal düzenlemelerin yeniden örgütlediği geleneksel kurumlar ile ihdas edilen yeni kurumlar dönemin ihtiyaçlarıyla büyük ölçüde uyumluydu. Eflak nizamnamesi devlet örgütlenmesinin oluşmasına, her ne kadar hepsi seçkinler sınıfından da olsa yeni kuşakların siyasal aktörler olarak boy göstermelerine zemin hazırladı. Öte yandan nizamname kuralları geçmişle kopuşa işaret ediyordu: Düzensizlik, yozlaşma ve suiistimallere karşı tavır belirtiyordu.

Eflak nizamnamesi yapısı gereği ne tam bir anayasa ne de tam bir tüzüktür. Bu bakımdan sui generis bir yapısı vardır. Çok çeşitli kurumların örgütsel yapılarına dair ayrıntılara girer fakat aynı zamanda devletin temel, kurucu ilkelerini belirlediğinden klasik anayasalara özgü özellikler taşır. Bu düzenlemelerin Rus işgali esnasında ülkeyi yöneten Rus general gözetiminde hazırlanmış olması bunların tamamen dayatma olduğu anlamına gelmez. Maddeler dikkatlice incelendiğinde geleneksel kurumların izlerine rastlanır. Bu düzenlemelerin ortak, kimi zaman da çakışan amaçların sonucunda ortaya çıktığı unutulmamalıdır.

Boyarlar uzun zamandır ülkeleri üzerinde daha fazla güç sahibi olmak istiyorlardı. Bu amaçla reform düzenlemeleri gerekiyordu. 1821 sonrası elde ettikleri statü henüz onlara arzu ettikleri gücü vermiyordu. Diğer taraftan Rusya bu düzenlemeler ile Rumen seçkinleri üzerindeki nüfuzunu artıracığına inanıyordu. Tuhaf bir şekilde Osmanlı yönetimi de bu düzenlemeleri kabul ederek Rusya'nın bölgedeki etkisinin kırılabacağına inanıyordu.

Büyük boyarlar bu düzenlemelerle ayrıcalıklarını güvence altına aldı fakat bunun karşılığında egemen ve hami devletlere daha fazla taviz vermek zorunda kaldılar. Nizamnamenin bir bütün olarak incelenmesi onun büyük ölçüde boyar oligarşisinin eseri olduğunu gösterir. Nicolae Iorga da yerel niteliklerin gözden kaçırılmaması gerektiğini vurgular.¹³⁸ Nizamname, hami gücün cömertliği olarak ortaya çıkmış olsa da Xenopol'un altını çizdiği gibi toplumu çağdaşlaştırma ihtiyacına görece ilerici bir cevap vermiştir.

¹³⁸ Iorga, Istoria românilor, 1938, Cilt 8, s. 359.

Nizamnamenin olumlu tarafları kadar olumsuz yönleri de mevcuttur. En başta siyasal özerkliğe hami devlet eliyle ket vuran uygulamalar yasallaşmıştır. 1838’de meclisten geçen ek madde ile bu daha da perçinlenmiştir. Büyük boyarların kendi konumlarını sağlama almasını sağlamıştır. Toplumsal tabakalaşmayı yasalaştırması dönemin ruhuna uygun değildir. Ayrıca soylu sınıfın ve din adamlarının ayrıcalıklarının korunması, köylülerin ağır yük altına sokulması farklı sonuçlar doğurmuştur. Yapısal düzenlemeler kendinden önceki döneme göre nispeten daha iyi bir rejim organize etmiş fakat işaret edilen aksaklıklar onun toptan eleştirilmesine ve reddedilmesine neden olmuştur. Devrimci kuşak böylece kendinden öncekilerin çıkar temelli, nizamnamenin hukuki zemin kazandırdığı mirasını bütünüyle reddetmiş, ilk iş olarak Nizamname ile hesaplaşmışlardı.

1.2.3. Geleneksel Soylular, Yeni Seçkinler ve Köylüler

Osmanlı idaresi altında, Balkanlar’daki eski (toprak sahibi) soyluluk (aristokrasi) esasen yok oldu veya gücünü kaybetti. “Boyarlar” (boiers) olarak bilinen geleneksel Romen soyluları, ayrıcalıklı statüleri nedeniyle siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda varlıklarını sürdürdü.¹³⁹

Tarihçiler arasında boyarlığın kökenlerine dair belirsizlik ve tartışmalara rağmen, onun Avrupa aristokrasisinden farklı niteliklere sahip olduğuna dair hiçbir şüphe yoktur.¹⁴⁰ Voyvoda boyar unvanını bir kişiye verebilir ya da bu unvan bir sonraki nesil tarafından miras alınabilir. Boyar sınıfına üyelik için resmi, üzerinde uzlaşmış ya da devlet tarafından düzenlenmiş kriterler olmadığından, boyarlar hızla zenginleşebilir, siyasi olarak etkili aile yapılarına sızabilir ve güçlü rakiplerini ortadan kaldırılabildi.¹⁴¹

Tarihsel olarak boyarlar, saray yönetimi içinde idari ve askerî sorumlulukları olan yönetici seçkinlerdi. Dahası, topraksızdılar.¹⁴² Uzun orta çağlar boyunca

¹³⁹ Lucian Boia, *De Ce Este România Altfel?*, Humanitas, Bucureşti, 2012.

¹⁴⁰ Chirot, *Social Change*, s. 25; Filip-Lucian Iorga, “The Memory Of The Romanian Elites”, *Analele Universităţii din Craiova, Seria Istorie*, Cilt: 9, Sayı: 2 (26), 2014, s. 157.

¹⁴¹ Hitchins, *A Concise History of Romania*, s. 25. Boyarların toplumsal ve idari vasıfları hakkında bkz. Mihai-Bogdan Atanasiu, Cristian Ploscaru ed., *Social and Administrative Elite in the Romanian Space (15th-19th Centuries)*, First edition Hartung-Gorre Publishers, Konstanz, 2021.

¹⁴² Chirot, *Social Change*, s. 25.

Romenler, özel ve ortak mülkiyetin iç içe geçtiği ve açık tarla sisteminin kullanıldığı *obşte* olarak bilinen özerk/özgür topluluklarda yaşamışlardır.¹⁴³ On dördüncü ve on beşinci yüzyıllarda, toprak üzerinde tasarruf yetkisi ve *obşte* topluluğu katmanlaşmaya başlamıştır.¹⁴⁴

Boyarların bazıları saray görevlileriydi (*dregătorie*) ve ülkenin idaresinden sorumluydular fakat on altıncı yüzyıla kadar üst düzey makamların bir kısmı boyarların elinde değildi.¹⁴⁵ Ancak zamanla devlet gelirlerinden daha fazla pay almak ve ülke yönetiminde daha etkin olmak isteyen boyarlar mevcut makamlara talip oldular.¹⁴⁶

Önceden özerk/özgür ve müşterek yaşayan köyleri tasarrufları altına alarak toprak sahibi olan (yerli) boyarlar, birtakım hak ve ayrıcalıklar elde ettiler. Köylüler ya toprakların mutlak mülkiyetini elinde tutan voyvodaya ya da arazinin tasarruf (zilyetlik) hakkına sahip boyara kira ödemek zorundaydı. Fakat boyar tüm kira ve vergi mükellefiyetlerinden muaftı.¹⁴⁷

Başlarda köylünün hasadından onda biri (*dijmă*) kira bedeli olarak tahsil edilirken on yedinci yüzyılda voyvodaların dağıtacak çok fazla toprağı kalmadığında bu oran kademeli olarak arttırıldı.¹⁴⁸ Ayrıca birkaç günü geçmemek şartıyla köylüye angarya (*clacă* veya *robotă*) yükleniyordu. Devlet toprakları boyar ve dinî kurumların eline geçtikçe, özgür köylülerin sayısı giderek azaldı.¹⁴⁹

On altıncı yüzyıla kadar devlet arazileri üzerindeki bazı köyler hâlâ özgürdü ve boyarların ayrıcalıklarına sahip olamayan fakat merkezî otoriteyle ilişkileri yürüten toprak sahipleri (*cnez* veya *judec*) tarafından idare ediliyordu.¹⁵⁰ Ne var ki, dinî kurumlara veya boyarlara bahşedilmek üzere voyvoda tarafından bu köylere el

¹⁴³ V. Costăchel, Petre P. Panaitescu, A. Cazacu, **Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)**, Editura Științifică, București, 1957, s. 111.

¹⁴⁴ Costăchel, Panaitescu, Cazacu, *Viața feudală*, s. 131.

¹⁴⁵ Nicolae Stoicescu, **Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)**, Editura Academiei Republicii Socialiste România 1968, ss. 36-42.

¹⁴⁶ Büyük, orta ve küçük boyarların unvanları, rütbeleri ile işlevsel fonksiyonları hakkında bkz. William Wilkinson, **An Account of the Principalities of Wallachia and Moldavia**, Longman, London, 1820, ss. 54-55.

¹⁴⁷ Petre P. Panaitescu, **Interpretări românești: studii de istorie economică și socială**, Editura Universul, București, 1947.

¹⁴⁸ Hupchick, *The Balkans*, ss. 157-58.

¹⁴⁹ Isar, *Istoria modernă*, Cilt 1, s. 107.

¹⁵⁰ Chiot, *Social Change*, s. 25.

konuldu, boyar oligarşisi tarafından zorla ele geçirildi ve köylülere serflik (bağımlılık) düzeni dayatıldı.¹⁵¹

Rumen tarihinde on yedinci yüzyıl genellikle “boyar yüzyılı” olarak anılır. Voyvodanın kontrolündeki ülke topraklarının büyük kısmı bu yüzyılda sayıları hızla artan boyarların eline geçmişti. Özgür köylülerin çoğu vergi ve gelir getirici makamları elde edebilmek için toprak sahibinin amansız taleplerine maruz kalan bağımlı serflere dönüştürüldü. Kilise ve manastır topraklarında çalışanlar da benzer bir kaderi paylaşıyordu.¹⁵²

Sonraki yüzyılda boyar sınıfını çoğunlukla, unvan veya makam satın alan Fenerli Rumlar oluşturuyordu. Göreve gelen Fenerli beylerin maiyetinde ülkeye gelen Rumlar buradaki yerli boyar aileleriyle evlendi. Boyar olarak atandıkları makamlardaki görevleri bittikten sonra unvanlarını korumalarına izin verildi.¹⁵³ Fenerli beylerin düzenleyici reformları kapsamında boyarlık resmî işlevsel makamlara bağlandı. Genel olarak bir yıl için satılan resmî makamlara ve rütbelere sahip olmak için belirli bir meblağı gözden çıkarmak gerekiyordu fakat işlevsel makamlar büyük gelirler sağlıyordu. Görece kısa bir süre için atanan Fenerli voyvodalar daha fazla makam ve rütbe satarak gelirlerini artırma yoluna gitti. Yerli boyar sınıfına dâhil olanların çoğu zengin tacirlerdi ve bunun için ödeme yaptılar. Bu da boyarların sayısında artışa neden oldu.¹⁵⁴

On sekizinci yüzyılda serflerin yaşamı ve statüsü giderek kötüleşti. Serflerin toprak sahibi boyarlar tarafından bireysel olarak satıldığı, çalıştıkları topraklardan ve hatta ailelerinden koparıldığı durumlar yaşandı. Köylüler, artık serf gibi değil, daha çok köle muamelesi gördüklerinden şikâyet ettiler. Bazı serfler, izlerinin kaybolması için mülklerinden yeterince uzağa kaçtılar. Her zaman daha fazla insan gücüne ihtiyaç olduğu için, yeni toprak sahipleri genellikle başıboş serfleri kökenlerini sorgulamadan kabul etti. Avusturya-Rus-Türk Savaşı'nın (1735–39) sonrasında, serflerin sert

¹⁵¹ Panaitescu, *Interpretări românești*, s. 52.

¹⁵² Hupchick, *The Balkans*, ss. 158-59.

¹⁵³ Constanța Vintilă-Ghițulescu, “Shawls and Sable Furs: How to be a Boyar under the Phanariot Regime (1710–1821)”, **Dress and Cultural Difference in Early Modern Europe**, (Ed. Cornelia Aust, Denise Klein, George Thompson), De Gruyter, Boston, 2019, ss. 137-58.

¹⁵⁴ Stefan Ionescu, **Bucurestii în vremea fanariotilor**, Editura Dacia, Cluj, 1974.

koşulları, tüm köylerin ve hatta bölgelerin insansız kalmasına yol açtı. Serfler başka yerlere, genellikle dağlara kaçmıştı.¹⁵⁵

Toprak sahipleri, işgücü olmadan her şeyi kaybedebileceklerini gördüler, bu yüzden bazıları serfleri serbest bırakarak onların eskisi gibi ancak kira karşılığında özgür köylüler olarak çalışmasına izin verdiler. Yerleşmeye teşvik edildiler, kaçan köylüler de özel sözleşmeler verilerek geri dönmeye ikna edildiler. Serfliği kaldırmak, köylülerin koşullarını standart hale getirmek ve köylülerin direniş hareketini durdurmak için boyar konseylerinin istişaresini takiben, art arda Eflak ve Boğdan'ı yöneten Konstantin Mavrocordato tarafından yapıldı. 5 Ağustos 1746'da Eflak ve 6 Ağustos 1749'da Boğdan'da yürürlükten kanunlarla serflik kaldırıldı. Yeni düzenlemeler ile Eflak ve Boğdan, hâlâ serfliğin hâkim Erdel'den göçmen akınına ev sahipliği yaptı.¹⁵⁶

Fenerli Rumların yönetimi altındaki bürokratikleşme ile yeni soyluluk rütbelerinin ihdas edilmesi ve toprağa dayalı boyar sisteminin zayıflatılmaya çalışılmasına rağmen geleneksel boyarlar evlilik stratejileri ve toprak üzerindeki hakimiyetleri sayesinde devlet ve toplum nezdindeki üstünlüklerini muhafaza edebildiler. Moderniteye geçiş bağlamında toprağa dayalı soyluluğun, siyasal ve toplumsal modern bir seçkin sınıfın yaratılmasında başat rol oynadığı söylenebilir.¹⁵⁷

Siyasal düzlemde toprağa dayalı soylular, hatırı sayılır bir siyasal etki gücünü haiz ve devlet kurumlarında reform projelerini mütemadiyen destekleyen önemli mertebeler üzerindeki etkilerini korudular. Bu durum soylular için büsbütün yeni bir tavır olmasa da Avrupa tarzı (Fransız) modernleşme modeli örnekliğinde yönetim ve adalet gibi kurumların rasyonel ilkeler üzerine inşa edilmesi, kamuyla iletişim araçları ve söylemin yeni yeşermekte olan siyasi konjonktürün önemli unsurları olarak kullanılması boyarları ortak bir miras fikrini siyasi arenada hâkim kılmak üzere gitgide siyasal bir seçkinler sınıfı formunu almaya yöneltti. Nihayetinde, eski tip geleneksel siyaset tamamen ortadan kalkmasa dahi yeni siyasal alışkanlıklar ve uygulamalara

¹⁵⁵ Lawrence Krader, "The Transition from Serf to Peasant in Eastern Europe", *Anthropological Quarterly*, Cilt: 33, Sayı: 1, 1960, s. 76.

¹⁵⁶ Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident: țările române la începutul epocii moderne (1800-1848)*, Humanitas, București, 1995, ss. 49-54.

¹⁵⁷ Alexandru-Florin Platon, *Geneza burgheziei în Principatele Române: (a doua jumătate a secolului al XVIII-lea--prima jumătate a secolului al XIX-lea) : preliminariile unei istorii*, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2013, s. 157.

hızlıca uyum sağlayabilen boyar ailelerinden bazıları (Rosetti, Ghica, Catargiu, Cuza, Sturdza, Bălăceanu, Bibescu, Brătianu, Cantacuzino vd.) on dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren siyaset arenasında etkili oldu.¹⁵⁸

On dokuzuncu yüzyılın başlarında toprağa dayalı boyarlık, modernitenin getirdiği tüm değişim ve yeniliklere karşın hâlen toplumsal sınıfları oluşturan piramidin tepesinde yer alıyordu. Toprak sahipliği bir yandan hem zenginlik hem de prestij kaynağı olduğundan kırsalda geniş ekilebilir arazilere, çiftliklere ve köylere sahip olmak, temel zenginlik ölçütü olarak kaldı. Öte yandan bu arazileri ve köyleri idare etmek boyarlara halkın asli sorunlarını doğrudan ve yakından bilme imkânı verdiğinden kendilerini kaçınılmaz olarak köylü halk ile idari kurumlar arasındaki ilişkinin merkezinde buldular. Bu pozisyonu da çoğunlukla ilkinin haklarını gasp etme doğrultusunda kullandıklarını eklemek gerekir. Buna karşın, bir boyarın koruması altında olmak insanların kurumlara erişmesini ve devlet otoritesinin ördüğü korku duvarlarını aşmasına yardım edebiliyordu.¹⁵⁹

Boyarlar on dokuzuncu yüzyıl boyunca köylerdeki toplumsal üstünlük ve etkilerini korumayı başardı, fakat aynı zamanda yönettikleri köylerdeki ekilebilir arazilerin Eflak Nizamnamesi (1832) ile gerçek mülkiyetleri olarak tanınmasının ardından daha fazla kazanç uğruna toprağı ve üzerindeki köylüleri daha çok sömürmeye devam ettiler. 1864 toprak reformu büyük toprak sahiplerinin köylerdeki egemenliğini ve toplumsal üstünlüklerini kıramadı.¹⁶⁰

Boyarlar, Paris Antlaşması'nın ardından tüm imtiyaz ve unvanlarını yitirmiş olmasına rağmen eski veya yeni vasıtalar aracılığıyla toplumsal üstünlüklerini sürdürdü. 1829 Edirne Antlaşması'nın ardından patlayan tahıl ticaretini ve görece değirmenler, bira, kumaşlar ve kereste fabrikaları vb. gibi küçük tarım endüstrisini kontrol ettiler.¹⁶¹ Ayrıca tercihen siyasi nüfuzlarını kullanarak, nispeten genişleyen kentsel dünya da dâhil olmak üzere, genellikle maddi kaynakları ve sosyal üstünlüğü

¹⁵⁸ Ion I. Nistor, **Istoria românilor**, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2003, Cilt 2, s. 48.

¹⁵⁹ Panaitescu, *Interpretări românești*, ss. 89-93.

¹⁶⁰ Niculae Cristea, "A Study Regarding the Structure of the Agrarian Property in Romania around the Rural Reform of 1864", **Journal of Academic Research in Economics**, Sayı: 1, 2013, ss. 170-74.

¹⁶¹ Theodor Cepraga, Bogdan Suditu, "Internal Colonisation in Rural Romania: The Sale of the State-Owned Estates at the End of the Nineteenth Century", **Rural History**, Cilt: 32, Sayı: 1, 2021, ss. 95-99.

pekiştiren modern altyapı çalışmalarında (yollar, kanalizasyonlar, köprüler, kentsel sistemler, vb.) devletle iş yaptılar.¹⁶²

1830 ila 1880 yılları arasındaki süreçte burjuvazi; zenginlik, ticaret, el sanatları ve kredi sağlama gibi diğer ekonomik kurumlara katıldı ancak gelirleri kırsal ekonominin aracı ağına bağlı olduğu için boyarlara ve ekonomide devlet yatırımlarına bağlı kaldı (kitap basımı ve yayımı, esnaf dükkanları, hububat depolama ve esas olarak kira sözleşmeleri). Bu nedenlerden ötürü burjuvazi, on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğine kadar, boyar ailelerin “siyasal müşterileri” olarak, kaynaklara erişimi olmayan, politik kariyere ulaşamadıkları ve başarılı bir şekilde rekabet edemedikleri bir pozisyonda kaldı. Yabancı (esas olarak Yahudiler, ama aynı zamanda Yunanlılar veya Ermeniler) kökenli burjuvazi oldukça güçlüydü fakat özellikle Moldova’da boyarlar tarafından görece düşmanlık görüyorlardı.¹⁶³

On dokuzuncu yüzyıl boyunca, boyarların saflarında belirli bir sosyal farklılaşma oluştu. Bazıları yöneticilerden daha güçlü olan son derece zengin magnate ailelerden oluşan bir sınıf ortaya çıktı. Büyükler, devletin önemli makamlarını tekelleştirdiler ve her iki prenslikte de gerçek yönetici unsuru oluşturdular. Kalan boiers, daha az soyluların veya eşrafın üyeleri idi. Beyliklerin hükümetlerinde alt görevlerde bulundular ve askerî güçlerin büyük bölümünü oluşturdular. Ortodoks din adamlarının da katıldığı soylular, tüm vergi ve hizmet yükümlülüklerini kolayca atarak onları itaatkâr köylülüğe devrettiler.¹⁶⁴

Rumen boyarlar zenginliklerini, güçlerini ve kimliklerini karmaşık ilişkiler ağı içinde inşa etti. Bir taraftan egemen ve koruyucu güçler diğer taraftan voyvoda ve halk arasında hassas bir dengede duruyorlardı. Ekonomik ve sosyal ayrıcalıklarını koruma mücadelesi onları Rumen topraklarını birleştirmeye, ulusal bilinci inşa etmeye ve toplumsal reformlar yapmaya yönlendirdi.¹⁶⁵

Muhafif unsurlar kendi çıkarlarını muhafaza etmenin yanı sıra egemen ve hami güçlerin ülke meselelerine müdahalesini engellemeye çalıştılar. Muhalefetin liderleri Rumen meselesine büyük güçlerin ilgisini çekebilmek için mümkün olan tüm

¹⁶² Platon, “Mutații social-economice”, ss. 135-66.

¹⁶³ Platon, Geneza burgheziei, ss. 16-19.

¹⁶⁴ Hupchick, The Balkans, s. 138.

¹⁶⁵ Jianu, Islamization in the Balkans, s. 202.

bağlantıları (masonluk veya eğitim) kullandı. Ne var ki, on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında temel sorunlar sosyo-ekonomikti. Fakat Batı dünyasıyla etkileşim halindeki burjuvazi, aristokrasi ve entelektüeller ulusal birliğin sağlanması, dış müdahalelerin kesilmesi ve özgürlük alanlarının (muhalif basın faaliyetlerinin) genişletilmesiyle ilgileniyordu. Yönetici zümre, eğitim, yasama ve altyapı faaliyetlerinde ulusal bilinç duygusu oluşturmaya ve ülkeyi Osmanlı, Rus ve Avusturya nüfuzundan kurtarmaya çalışırken sıradan halk arazi sorunları ve tarımsal üretimle ilgileniyordu. Diğer bir ifadeyle, köylü sorunu on dokuzuncu yüzyılın başlarında Eflak'ta önemli olmasına rağmen, yüzyılın büyük bölümünde ulusun kaderini kontrol edecek olanlar onlar olduğundan, küçük aydınlar ve boyarlar grubuna dikkat edilmelidir. Yalnızca iç tarım sorunuyla ilgilenen köylülerin aksine, Rumen üst sınıfı Batı Avrupa'daki gelişmelerle temas halindeydi ve bu gelişmelerden etkileniyordu.¹⁶⁶ Yerli boyar sınıfının ekonomik temeli toprak mülkiyetiydi: on sekizinci yüzyılda Eflak ve Boğdan topraklarının yarısından fazlasını teşkil ediyordu.¹⁶⁷

Angela Jianu'nun belirttiği üzere on sekizinci yüzyılın sonlarında ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında Fransız seküler kültürü egemenliğindeki Avrupa merkezli moda, edebiyat ve düşünce dünyasını benimseyen seçkin boyar aileler edindikleri yeni giyim kuşam ve tüketim alışkanlıklarıyla bir anlamda kendilerini yeniden tanımladı. Elit boyar kadınların gardıroplarında yaşanan devrim bir anlamda Rumen toplumunun içinden geçtiği Batılılaşmayı gösterir.¹⁶⁸ Böylece geleneksel, Doğulu ve Ortodoks kimliklerinden arınıp seküler, Latin ve medeni Batı dünyasına kucak açtılar.

Rumenlerin Batılılaşma süreci doğrudan olmadı. Yapısal düzenleme, idari/siyasi gücü büyük ölçüde boyarların eline bırakmıştı. Ayrıca onların tasarruflarında mülklerin üçte biri üzerindeki mülkiyet haklarını tanıdı, köylülerin kullanımına sunulan toprakların oranını azalttı fakat köylülerin köylerini terk etmesini engelledi.¹⁶⁹ Edirne Antlaşması ile ticaretin serbestleşmesi köylülerin durumunu kötüleştirdi.

¹⁶⁶ Leften Stavros Stavrianos, **Balkan Federation: A History of the Movement Toward Balkan Unity in Modern Times**, Archon Books, Northampton, 1964, ss. 26-28.

¹⁶⁷ Ionescu, Bucurestii, ss. 33-34.

¹⁶⁸ Jianu, Islamization in the Balkans, ss. 210-19, 21.

¹⁶⁹ Hitchins, A Concise History of Romania, s. 86.

Ticari tarımdan daha fazla kazanç elde etmek isteyen boyarlar, köylülerin daha önce elde ettiği hakları görmezden geldi. Boyar oligarşisinin başında olduğu düzenlemeler de bunu kolaylaştırdı. Zira düzenlemelere kadar köylü, boyarların topraklarını belirli bir özgürlükle ekebiliyordu. Fakat on sekizinci yüzyıldaki reformlar boyarların topraklarının üçte ikisini köylülerin ekimine tahsis etmiş ve çiftçilerin gelirlerinden belirli bir miktarı boyara kira olarak (icar) ödemeleri öngörülmüştü. Ancak ticari tarım ile daha fazla gelir elde etmek isteyen boyarlar hasatlarını indirimli fiyattan Osmanlılara satmak zorunda olmadıkları için köylülere kiralanan toprakların üzerinde daha çok tasarrufta bulunmaya karar verdiler.

Bununla birlikte sağlık şartlarının iyileştirilmesi ve çiçek gibi bazı hastalıkların tedavisinin bulunması ve diğer salgınlara karşı karantina uygulamaları köylerdeki nüfusun artmasını sağlamıştı. Bu, mevcut topraklarda beslenmesi gereken daha fazla boğaz demekti. Ancak ürettiklerinin yarısını boyara vermek zorunda olan köylü, kaldırılan serflik düzenine fiili olarak geri dönmüş oldu.¹⁷⁰

Eflak'ta kölelik Osmanlı fetihlerinden önce de vardı. 1840 ve 1850'lerde aşamalı olarak kaldırıldı. Kölelerin ekseriyetini halk arasında çingeneler (țigani) olarak adlandırılan Romanlar (romii) oluşturuyordu. Bunlar, devlete, dinî kurumlara veya boyarlara aittiler. Gheorghe Bibescu döneminde devlete ait köleler özgür bırakıldı.¹⁷¹ Barbu Știrbei döneminde ise kölelik kurumu tamamen kaldırıldı (1856). Köleler tarım işçisi, demirci veya farklı zanaat alanlarında kullanılıyordu fakat şehirlerin gelişmesiyle birlikte evlerde hizmetçi olarak da çalıştılar. Kölelik kaldırıldıktan sonra bu sınıfın Rumen kimliğini benimsemesi ve topluma entegre edilmesi için girişimlerde bulunuldu.

¹⁷⁰ Isar, *Istoria modernă*, Cilt 1, ss. 109-11; Platon, *Mutații social-economice*, s. 148.

¹⁷¹ Bibescu döneminde farklı kaynaklarda Eflak'ta yüz elli bin arasında köle bulunduğu kaydedilmektedir. Viorel Achim, **The Roma in Romanian History**, Central European University Press, Budapest, 2004, ss. 94-95. Eflak'ın idari imtiyazları gereği Osmanlıların çingene köleliğinin düzenlenmesine ilişkin bir tasarrufu bulunmuyordu. Eflak'ta çingene köleliğinin kökenleri, köle karşıtı hareketler ve köleliğin kaldırılması hakkında karşılaştırmalı bir inceleme için bkz. Elena Marushiakova, Vesselin Popov, "Gypsy Slavery In Wallachia And Moldavia", **Nationalisms Today**, (Ed. Krzysztof Jaskulowski, Tomasz Kamusella), Peter Lang, Oxford, 2009, ss. 89-124. Batı merkezci antropolojik bir okuma için bkz. Sam Beck, "The Origins Of Gypsy Slavery In Romania", **Dialectical Anthropology**, Cilt: 14, Sayı: 1, 1989, ss. 53-61.

1.3. EFLAK'TA SİYASAL İHTİLAFIN KÖKENİ

Gheorghe Bibescu, 1 Ocak 1843'te toplanan Olağanüstü Genel Kurul tarafından, yürürlükteki nizamname hükümlerine göre voyvoda seçildi. Oligarşik, seçkinci temsil gücünü haiz seçici vekillerden (delegelerden) müteşekkil ve sadece voyvodanın intihabı için gerçekleştirilen oturum, 1848 İhtilalinden sonra nizamnamenin kısmen askıya alınması nedeniyle, Rumen tarihi için türünün ilk ve son örneği oldu. Ülkenin kurulu nizamına göre meşru, on dokuzuncu yüzyıl tarihçilerine göre şaibeli ama kesinlikle çekişmeli bir seçimin ardından kaydı hayat şartıyla oturduğu voyvodalık makamında yaklaşık beş buçuk yıl kaldı.

Gheorghe Bibescu, nispeten kısa sayılabilecek voyvodalık döneminde çağdaşlarının tecrübelerini hatırlatan, ülkesinin ihtiyaçlarıyla uyumlu şekilde tarım, sanayi, ticaret, bayındırlık ve eğitim faaliyetlerine ağırlık verdi. Yetkisini kısıtlamaya veya sonlandırmaya yönelik meydan okumalara karşı siyasal/yasal düzenin mümkün kıldığı (meclisi askıya almak, sansür ve sürgün gibi) fevkalade tedbirlere müracaat etmekten çekinmedi.

Buna rağmen, onun iktidarına, kısmen de egemen ve hami güçlerin müdahalesine karşı farklı saiklerle cephe alanlar yurtiçinde veya yurtdışında teşkil ettikleri gizli/açık siyasi ve edebi cemiyetler etrafında bir araya gelerek, müesses düzene karşı muhalif bir söylem geliştirebildiler. Elde ettikleri her fırsatta, meclis tartışmaları gibi meşru veya siyasi komplolar gibi gayrimeşru araçlara başvurarak, yabancı güçlerin güdümünde olduğunu iddia ettikleri iktidarı, zorunlu olarak devrimci bir programa bağlı kalmadan, devirmeye çalıştılar.

Boyarlar arası hizipleşme ve çekişme yeni bir şey değildi fakat nizamnamenin ihdas ettiği sosyo-politik düzen ve değişen şartlar seçkinler arası güç mücadelesine farklı boyutlar kazandırmıştı. Aslına bakılırsa iktidarına meydan okunması, Bibescu için beklenmedik bir durum da değildi. Zira ulusal bir program izlememekle itham ettiği selefi Ghica'ya, yasama meclisinde en sert muhalefet eden vekillerden biri olmuştu. Hatta Fransa'nın Bükreş konsolosu Adolphe Billecocq, onu açıkça, Ghica'ya karşı komplo kurmakla ve Rusya'nın Truva atı olmakla itham etmişti.¹⁷²

¹⁷² Billecocq, La principauté de Valachie, s. 123.

Diğer bir ifadeyle, iktidarın değişimi doğal olarak çatışan tarafları yeniden konumlandırıyor fakat yapısal sorunları ortadan kaldırmıyordu. Tam olarak bu nedenle hem Ghica hem de Bibescu'nun iktidarını zora sokan farklı fenomenlerin bir örüntü oluşturup oluşturmadığını anlamak için uluslararası dengeleri, egemen-hami güçlerin endişelerini, ihtilafın gerekçelerini ve siyasi krizlerle başa çıkma yöntemlerini böyle bir bağlamda ele almak, yanı sıra bu çatışmanın temel gerekçelerini sosyo-politik yapının farklı katmanlarında aramak gerekiyor. Eflak'ta Nizamname rejiminin kurulması, Şark meselesiyle bağıntılı beynelmilel bağlamda, işgal yönetimi ile yerel güçlerin siyasi çatışması arasındaki korelasyondan kaynaklanan birçok aşamada gerçekleşmiştir.

1.3.1. Nizamname Rejiminin İhdası

Ülkenin tüm kurumlarına yasal çerçeve kazandıran Eflak Nizamnamesi, karşıt saflarda konumlanan seçkinler tarafından farklı saiklerle desteklendi: Yaşça olgun seçkinler onu kadim nizamı ihdas etme aracı olarak görürken genç kuşak, reformlar yoluyla modern kurumlar inşa etmeyi arzuluyordu.¹⁷³ Her iki durum da ulusal kimliğin revizyonunu gerekli kılıyordu.¹⁷⁴ Yerel seçkinler için sıkıntılı ve belirsizliklerle dolu rejimin uygulanmasının ilk aşaması, Pavel Kiselyov'un gözetiminde Nizamnamenin kabulü ve yürürlüğe girmesiyle sona erdi.

Kiselyov, tam yetkili başkan sıfatıyla ılımlı fakat kararlı bir yönetim benimsemişti. Nizamname hükümlerinin tedricen yürürlüğe girmesi boyarların direncini zayıflattı fakat ülkelerinin siyasi geleceği, daha doğrusu seçkinlerin konumu belirsizliğini koruyordu: Eflak tahtına kimin oturacağı büyük boyarlar arasındaki ateşli tartışmanın temelini teşkil ediyordu. Kiselyov boyarlar arasındaki çekişmeyi, kendi hesabına zekice bir manevrayla atlattı. Önemli ailelerin genç temsilcilerini birinci sınıf boyarlığa yükseltti, onları nizamname rejiminin hazırlanmasında ve ülke yönetiminde

¹⁷³ Cosmin Mihaş, Cristian Ploscaru, "From The Russian Occupation To The Reign Of Alexandru D. Ghica: The Features Of A Political Transition", **Studia Universitatis Babes-Bolyai - Historia**, Cilt: 66, Sayı: 2, 2021, s. 79.

¹⁷⁴ Charles Jelavich, Barbara Jelavich, **The Establishment of the Balkan National States, 1804-1920**, University of Washington Press, Seattle, London, 1986, ss. 94-95.

önemli mevkilere getirdi.¹⁷⁵ Ne var ki bu manevra, ülkede kök salmış alışkanlıkların birden değişeceği anlamına gelmiyordu.

Rusya, bir dizi pragmatik gerekçeyle, 1834'ün başında beylikleri boşaltmaya karar verip Kiselyov'un fiili yönetimi sona erdikten sonra hem yeni voyvodanın seçimi meselesi hem de nizamnamenin ihdas ettiği yeni kurumların sunduğu imkânlar seçkinler arası çıkar çatışmasına ve güç mücadelesine yeni boyutlar kazandırdı.¹⁷⁶

Eflak Nizamnamesinin öngördüğü seçim sistemiyle değil de egemen ve hami güçlerin uzlaşısıyla voyvodalık makamına oturan Alexandru D. Ghica, tartışmalı icraatlarının yanı sıra kimilerine göre Rus kimilerine göre Fransız yanlısı bir yönetim anlayışı benimseyerek ülkenin özerkliğinden ödün verdiği, ulusal menfaatleri önlemediğinden hem Genel Kurul'da hem de siyaset dışı alanlarda muhalif seslerin hedefi oldu.¹⁷⁷ İş başına geldikten sonra hükümet değişikliğinde iki kardeşini birden bakan olarak ataması (dâhiliyeye Mihalache, askeriye Costache) nedeniyle, sabık bakanlar Iordache Filipescu ve Barbu Ştirbei ile müstafi hariciye bakanı Gheorghe Bibescu bundan böyle giderek daha enerjik olacak muhalefetin başını çektiler.¹⁷⁸

Takip eden süreçte muhalefet, voyvoda ile açık bir çatışmaya girmekten çekinmedi. Bakanların önerdiği yasa tasarılarını Genel Kurul'da engellediler, özellikle ek vergiler için oy kullanmayı reddettiler. Ghica'nın mali politikası, devlet hazinesinde yaptığı iddia edilen yolsuzluklar onu ve bakanlarını zor durumda bıraktı.¹⁷⁹ 1837'de Genel Kurul'un askıya alınmasına neden olacak "ek madde" tartışmaları gerilimin dozunu artırmıştı.

Sorun, özetle, olağanüstü Genel Kurul'un onayladığı (1831) nizamnameye, Babıali'nin onayından önce eklenen (1834) maddeyle ilgiliydi: Voyvoda veya Genel Kurul Babıali'nin incelemesi ve St. Petersburg'un onayı olmaksızın ülkenin özerkliği, meclis ve kamu idaresini düzenleyen nizamname metninde değişiklik yapamayacaktır. Maddenin yürürlüğe girmesi için olağanüstü veya olağan kurul tarafından kabul

¹⁷⁵ Osmanlı Devleti'nin içinden geçtiği buhranlı yıllar ve Avrupa diplomasisindeki denge arayışları Rusya'nın, işgal altında tuttuğu ülkeyi, nüfuzunu artırmak için yeniden yapılandırmasını kolaylaştırmıştı. Mihuş, Ploscaru, Political Transition, s. 80.

¹⁷⁶ **DIR**, Cilt 10, s. 460, no 562.

¹⁷⁷ Voyvodaliğe atanması ve İstanbul'daki görev onayı için bkz. **DIR**, Cilt: 10, s. 462, no 564.. Ghica dönemi siyasi gelişmeleri için bkz. Xenopol, Istoria Românilor, Cilt 6, ss. 134-57.

¹⁷⁸ Isar, Istoria modernă, Cilt 1, s. 120.

¹⁷⁹ Xenopol, Istoria Românilor, Cilt 6, s. 136.

edilmesi şarttı. Ancak, Ion Cămpineanu'nun liderliğinde örgütlenen muhalefet, Rusya'nın baskısına rağmen, ülkenin özerkliğine müdahale anlamına geldiğini savundukları maddeyi onaylamayı şiddetle reddetti. Yükselen tansiyon meclisin askıya alınması ve Babıali'nin duruma müdahalesiyle sonuçlandı. Babıali her ne kadar bu meselede muhalefetin tavrından rahatsız görünse de bunu Rus nüfuzunun çözülmesinin işareti olarak okudu. Bu nedenle meclisin yeniden açılması için acele etmedi. Rusya sefaretinin talebi üzerine söz konusu maddenin Genel Kurul'da onaylanabilmesi için meclisin açılması ve muhalefetin ihtar edilmesini temin edecek düzenlemelerde bulundu.¹⁸⁰ Büyük tartışmalara neden olan madde, yaklaşık bir yıl sonra yeniden toplanan Genel Kurul'da sükûnetle kabul edildi (21 Mayıs 1838).¹⁸¹

1.3.2. Siyasal Komplolar

Egemen ve hami devletlerin gücünü arkasına alan voyvoda, kendinden daha emin bir şekilde yasama ve bayındırlık faaliyetlerine devam etti. Elbette bu muhaliflerin bir kenara çekildiği anlamına gelmiyordu. Voyvodadan yakınan boyarların Babıali'ye gönderdiği arzuhallerin ardı arkası kesilmiyordu. Boyarlar, Ghica'nın kendilerine zulmetmesinden, Fransızlarla iş birliği yapmasından şikâyet ediyorlardı.¹⁸² Toprak sahibi büyük boyarlar ile köylüler arasındaki bazı suiistimalleri ortadan kaldırmayı, köylüler lehine iyileştirmeler öneren bir dizi yasa tasarısı Genel Kurul'un yeniden alevlenmesine neden oldu. Genel Kurul'un dışına taşan muhalefet, Voyvoda'yı devirmek için bir dizi gizli, komplo eylemi planlayıp yürürlüğe koydu.¹⁸³ Buna mukabil, Ghica'nın muhalefeti kırmak için geçmişte aldığı sert tedbirler Babıali tarafından olumlu karşılanmış, iktidarını koruması sağlanmıştı.¹⁸⁴

Ion Cămpineanu ulusal hareketin komplocu aşamasının lideriydi. Meclisin feshedilmesinden ve özellikle de "ek madde" oylamasının zorla dayatılmasından (Mayıs 1838) bu yana, Cămpineanu ve müttefikleri ulusal hakları savunmaya yönelik

¹⁸⁰ HAT, 1152/45725 Ç; D; G, 15 Nisan 1838; Ğ.

¹⁸¹ DIR, Cilt 17, s. 705, no 691.

¹⁸² Y. EE, 42/178, 23 Şubat 1841.

¹⁸³ Ghica'nın iktidarına karşı muhalefetin siyasal ve entelektüel eylemleri için bkz. Filitti, Domniile române, ss. 102-72.

¹⁸⁴ TS. MA.e, 713/59, 31 Mayıs 1839.

yasal çabaların sonuçsuz kaldığına ikna olmuşlardı. Bu koşullar altında, komplocu hareket Romen vatanseverler tarafından uygulanabilir tek alternatif olarak görülüyordu. Muhtemelen Mayıs 1838'in sonunda, Rusya'nın artan müdahalesi karşısında ulusal hakların savunulması için mücadeleye devam etmek amacıyla gizli bir örgüt kurdular.¹⁸⁵ Cemiyet, dönemin komplocu yapılarının tipik özelliği olan Mason modeline göre teşkilatlanmıştır. Genel Kurul'un eski muhaliflerine ek olarak, Câmpineanu'nun neslinden yaşlı insanlar, genç vatanseverler de topluluğa katıldı.¹⁸⁶ Ion Voinescu, Cezar Boliac, G. Alecsandrescu vd. bu dönemde Bükreş'te bulunan radikal fikirlere sahip bazı Fransızlar¹⁸⁷ ile Polonya devrimciler toplumun örgütlenmesinde önemli bir rol oynadı.¹⁸⁸

Isar, örgütün hedeflerini, Kasım 1838 tarihli iki önemli metne kadar geri götürmektedir: Birlik ve Bağımsızlık Yasası ile Romanya Hükümdarının Atanması Yasası. Romanya prensliklerindeki devrimci entelijansiya özerklik ve nihai birlik istiyordu. Bunun ışığında, birkaç ek ihtiyaç ikincil hale geldi. Geleneksel yetkilere ve anayasal liderliğe sahip egemen, eşsiz bir voyvoda'nın seçilmesinin yanı sıra devlette güçler ayrılığı ilkesine dayalı modern bir anayasanın geliştirilmesi için mücadele ettiler.¹⁸⁹

Isar'ın özetlediği üzere örgüt ülkenin iç işleyişle olarak ilgili olarak, anayasal bir monarşi inşa etmeye çalıştı: Güçler ayrılığı fikrine ek olarak, yargının bağımsızlığı, yargıçların dokunulmazlığı, bakanların hesap verebilirliği, ulusal muhafızların inşası ve düzenli bir ordunun kademeli olarak kurulması öngörülüyordu. Önerilen anayasa özellikle çağdaş bir toplumun sivil hak ve özgürlüklerini (kanun önünde eşitlik, vergi ödemede eşitlik, bireysel özgürlük ve kişisel dokunulmazlığın güvence altına alınması, basın özgürlüğü, vb.) tesis etmekteydi.¹⁹⁰

Devrimci programın nasıl uygulanacağı ayrıntılı bir şekilde belirtilmişti: Alternatifler aranmasına rağmen Câmpineanu bağımsızlık hareketine liderlik edecekti. Bazıları onun voyvoda olmasını doğal yollarla, egemen ve hami güçlerle uzlaşarak

¹⁸⁵ Radu R. Florescu, "R. G. Colquhoun, Ion Câmpineanu and the Pro-Western Opposition in Wallachia, 1834-1840", *The Slavonic and East European Review*, Cilt: 41, Sayı: 97, 1963, s. 406.

¹⁸⁶ Regnault, *Principautés Danubiennes*, s. 145.

¹⁸⁷ Bunlar: Doktor Tavernier, Bükreş'teki Fransız konsolosluğunun ataşesi Felix Colson gibi isimlerdi.

¹⁸⁸ Isar, *Istoria modernă*, Cilt 1, s. 122.

¹⁸⁹ Isar, *Istoria modernă*, Cilt 1, s. 122.

¹⁹⁰ Isar, *Istoria modernă*, Cilt 1, s. 123.

bağımsızlığa doğru ilerlemesiyle açıklamaya çalıştı. Cămpineanu, Moldova voyvodası ve Fransız ve Polonya misyonlarıyla gizli temas halindeydi çünkü her olasılığı değerlendirdiğinden emin. İstanbul, Londra ve Paris'te genç Romen öğrenciler onun çabalarını takdir ediyor ve takdir ediyorlardı.¹⁹¹ İstanbul seyahatinden sonra Paris'e gitti ve burada Ion Ghica, A. G. Golescu, D. Brătianu ve N. Krețulescu liderliğindeki bir grup genç devrimciyle tanıştı. Cămpineanu Fransa'nın başkentinde bir dizi siyasi figürün desteğini de aradı. Fransa başbakanı da kendisiyle yaptığı bir görüşmede Cămpineanu'yu destekledi.¹⁹²

Cămpineanu Ekim ayı başında Londra'ya gitmek üzere Paris'ten ayrıldı. Burada İngiltere Başbakanı Lord Palmerston ile bir araya gelerek Rumenlerin ulusal kurtuluş emellerini tartıştı ve destek istedi, ancak geleneksel İngiliz politikasına uygun olarak açık ve net bir destek alamadı.¹⁹³ Londra'daki kısa ziyaretinin ardından Cămpineanu, temaslarının başarısız olduğuna ikna olmuş bir şekilde Paris'e döndü.¹⁹⁴ Yaklaşan tehlikeler konusunda uyarılmasına rağmen, Avusturya üzerinden ülkeye dönmek isterken Avusturya polisi tarafından tutuklandı ve Eflak makamlarına teslim edildi. 1841'e kadar eski bir manastırda sürgün ve hapis hayatı yaşadı.¹⁹⁵

Ancak yokluğu boyunca diğer radikal gruplar kendi eylemlerini onun devrimci programının bir parçası olarak sunarak Bükreş'te huzursuzluk ve korku yarattı. Orta sınıftan, yükselen burjuvaziden karşılık bulan bu hareket Voyvoda'nın sert karşılık vermesiyle kısa sürede sönümlendi.¹⁹⁶ Topluluğun yönetiminde, Paris'ten hukuk doktoru olan büyük boyar Mitică Filipescu ile, Batı'dan gelen devrimci ruhun etkisi altında, çoğu genç olan bir dizi başka vatansever-devrimci vardır: Eftimie Murgu, Fransızca profesörü olan J. A. Vaillant, genç Nicolae Bălcescu, Cezar Boliac, Marin Serghescu, ve C. Telegescu.¹⁹⁷ Eflak'taki siyasi rejim için düpedüz tehlikeli olan radikal arzular Voyvoda'nın hapis ve sürgün tedbirlerine rağmen coşkusu yitirmedi.

¹⁹¹ Angela Jianu, **A Circle of Friends: Romanian Revolutionaries and Political Exile, 1840-1859**, Brill 2011, ss. 28-29.

¹⁹² Florescu, *The Struggle against Russia*, s. 192.

¹⁹³ Florescu, *The Struggle against Russia*, ss. 193-94.

¹⁹⁴ Isar, *Istoria modernă*, Cilt 1, s. 125.

¹⁹⁵ Jianu, *A Circle of Friends*, s. 31.

¹⁹⁶ Regnault, *Principautés Danubiennes*, s. 192.

¹⁹⁷ Başarısız girişimin ardından devrimcilerden bir kısmı Fransa'da soluk alırken Filipescu, Bălcescu ve Serghescu 3 ila 8 yıl arasında hapis cezasına çarptırıldı fakat iki yıl sonra Bibescu'nun voyvoda olduktan sonra ilk fırsatta çıkardığı aflu serbest kaldılar. Nistor, *Istoria românilor*, Cilt 2, s. 48.

1.3.3. Krizi Fırsata Çevirmek

Babıali'yi bir süredir meşgul eden Bulgar ayaklanması bastırılalı daha iki hafta olmuştu ki Bulgar milliyetçileri İbrail'de yeni bir isyan çıkarmak istediler.¹⁹⁸ Yunan pasaportuyla Tuna'yı geçen bir genç bölgede bir araya gelen altı bin kişilik bir isyan ordusunu Tuna'nın güneyine geçirerek vatanlarının bağımsızlığı için savaş çıkarmayı planlıyordu. Asıl planı ise Odessa, Besarabya, Boğdan ve Eflak'tan İbrail'e gelip oradan Tuna'yı geçerek anavatanlarının bağımsızlığı için savaşacak silahlı partizandan oluşan milis kuvveti toplamaktı. Ancak, Britanya'nın Bükreş'teki konsolosluğuna vekalet eden Vincent Lloyd, bu gencin Makedon asıllı olduğunu kaydetmektedir. Rus konsolosluğu ile ilişkisi olduğunu fakat durumun biraz karmaşık olduğunu eklemektedir.¹⁹⁹ Eflak güvenlik organlarının uyanıklığı sayesinde girişim erkenden keşfedildi. Teğmen Budeanu'nun hızlı müdahalesi ve kara kuvvetlerinin yardımıyla çatışma engellendi. Kentte birkaç saatliğine bozulan huzur yeniden tesis edildi.²⁰⁰ Teşebbüsün elebaşı ve suç ortakları idam edilmek üzere tutuklandı fakat Yunan pasaportu taşıdıkları için cezalarını çekmek üzere Yunanistan makamlarına teslim edildiler.²⁰¹

Nistor'a göre isyan liderinin üzerinden çıkan belgeler arasında bir harita, bir yemin metni, İbrail'deki zenginlerin adları ve öldürülecek Müslümanların isimlerini içeren belgeler çıkmıştı. Ghica'nın, Osmanlı devletinin bütünlüğüne yönelik Bulgar tuzaklarını bertaraf etmesi, İstanbul'da memnuniyetle karşılanmış ve Padişah, Ghica'ya bir şeref kılıcı göndermişti. Ghica, muhalefeti dizginleyecek tedbirler almak için iki devletin da olurlarını almış ve buna istinaden önde gelen pek çok muhalifin tutuklanması emrini vermişti.²⁰²

Rusya, Bükreş konsolosluğuna büyük önem veriyordu. General Kiselyov yönetimi sonrasında bölgedeki siyasi gelişmeleri, Rus konsolosu Rückmann

¹⁹⁸ Osmanlı-Rus savaşı (1828-29) sırasında ve sonrasında Eflak geneline Bulgar ailelerin göçleri yaşanmıştı. Nistor, *Istoria românilor*, Cilt 2, s. 52.

¹⁹⁹ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 2 Mart 1842.

²⁰⁰ DIR, Cilt 17, s. 838, no 807.

²⁰¹ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 2 Mart 1842.

²⁰² Nistor, *Istoria românilor*, Cilt 2, s. 53.

aracılığıyla takip ediyor, iç ve dış diplomasiye yön veriyordu. Rückmann özellikle siyasi elitler arasındaki tartışmaları kızıştırıyor, Rus yanlısı boyarları destekliyordu. Kurduğu sayısız siyasi komplo ile Eflak yönetiminin Rus hamiliğini bilfiil icra ediyordu. Vefatı üzerine yerine en az onun kadar yetenekli bir diplomat olan Daşkov görevlendirilmişti.²⁰³

Daşkov görev yaptığı süre boyunca Fransa'nın bölgedeki konumunu zora sokacak bir tavır takındı. Fransız elçisi Billecocq hemen her raporunda Daşkov'un faaliyetlerinden duyduğu rahatsızlığı dile getiriyordu. Daşkov, Eflak üzerindeki anlaşmazlık unsurlarını, Tuna meselesini bir Avrupa meselesi haline getirecek adımlar atmıştı. Yanı sıra başkentteki siyaseti etkilemek için bir dizi entrikanın tarafı olarak itham edilmişti.²⁰⁴ Regnault, Rus merkezli entrikaların karmaşık geçmişe uzanan doğasını şöyle özetlemektedir:

*1840'ta Osmanlı'yı Fransa'ya karşı savunma konusunda çok istekli olan Çar, kendi hazırladığı komplolara asla ara vermemişti. Babialiye şirin görünmek için Brunow Anlaşmasını kışkırtıyordu. Fransa'nın dörtlü ittifakı savaş çıkırtkanlığı yapıyordu ve Tuna boyunca etkili oluyordu. Özellikle Sırlar, Bulgarlar ve Makedonlar üzerinde bağımsızlık umudu yaratıyordu. Thiers'in istifası milliyetçilerin hareketlerini bir nebze durdurmuş olsa da Rusların Slav bölgelerinde isyan hareketleri başlatmak ve böylece Rus himayesini yaymak isteği hesaba katılmadı. Hatta pek çok yerde olduğu gibi Bulgaristan'da isyan patlak vermek üzereydi. Bu gelişmelerle birlikte Rum kökenli Romenler, konsolos Daşkov ve küçük rütbeli Eflak boyarları Ghica'yı devirmek için bir hareket örgütledi. Çar'ın planı Bulgar ayaklanmasının neden olduğu kargaşadan yararlanarak askerlerini Bükreş'e çıkarmak, orada düzen kurup Sırbistan ve Bulgaristan ve Trakya'daki gelişmelerini daha yakından takip etmek, Osmanlı'yı köşeye sıkıştırmaktı. Böylece Osmanlı devletinin toprakları üzerinde nüfuz elde edecekti.*²⁰⁵

1841'in başında Ghica, Eflak'ta bulunan bir grup Yunan, Arnavut ve Bulgar'ın İbrail'de toplandıklarını, orada bir isyan ateşi çıkararak Tuna'nın güneyindeki kardeşlerine yardım etmek istedikleri bilgisini aldı. Kalas'taki Rus konsolos Simon Andreyeviç onları korudu ve cesaretlendirdi. Voyvoda çifte tehlikeyle karşı karşıya kalmıştı. Onlara yol verse Osmanlı'ya ihanet edecek, yol vermese Rusya'nın emellerine karşı çıkmış olacaktı. Osmanlı'yı haberdar etmesi aslında kendi koltuğunu korumasını da sağlıyordu. Her halükârda tahtından olması kaçınılmaz görünüyordu.²⁰⁶

²⁰³ Florescu, *The Struggle against Russia*, ss. 175, 202.

²⁰⁴ **DIR**, Cilt 17, s. 849, no 811.

²⁰⁵ Regnault, *Principautés Danubiennes*, s. 204.

²⁰⁶ Regnault, *Principautés Danubiennes*, s. 204.

Bu durumda ne yapacağını bilemeyen Ghica, Fransız konsolos Billecocq'a yardım istedi. Fransa'nın burada dengeli ve adil bir tavır takındığı söylenebilir. Billecocq ona, zayıflık göstererek Rusya'nın isteklerini yerine getirmemesini, eğer böyle yaparsa onurunun lekeleneyeceğini, eğer sadakati Osmanlı tarafından ihanetle sonuçlanırsa bunun Osmanlı'nın kendi ayıbı olacağı yönünde salık verdi. Bunun üzerine Ghica Eflak milislerini silahlandırıp Tuna sınırına göndermiş, Rum-Bulgar isyancıları ve onların liderlerini İbrail'de kuşatmıştır. Nehri geçmeye yeltenenler tüfeklerle taranmış, yakalananlar mahkemeye çıkarılmıştır. Daşkov bütün ithamlardan sıyrılırken, Kalas konsolosu Simon Andreyeviç merkeze çağırılmış ve bu komploju tertip eden Rus konsoloslar başarısız olmuşlardır.²⁰⁷ Ghica, bu olayda takındığı tavır nedeniyle Babıali tarafından büyük bir lütuf görmüş; kendisine iftihar nişanı, kılıç tevdi edilmesi, subaylarına ise nişanlar gönderilmesi düşünülmüştü.²⁰⁸

Ghica'ya karşı meclisteki muhalefet her geçen gün daha amansız bir hal almaktaydı. Gheorghe Bibescu ve Ştirbei kardeşlerin etrafında iki farklı siyasi grup örgütlenmişti.²⁰⁹ Ailelerinin önemli bir geçmişi vardı ve Fransa'da eğitim görmüş kardeşler, yaptıkları evlilikler sayesinde sağlam bağlantılar edinmişlerdi. Kiselyov, bu iki kardeşi Fransa'dan döndükten sonra gözetip önemli vazifelere getirdi. Ştirbei inisiyatiften yoksun bir şekilde ilhamını St. Petersburg'dan alıyordu. Kardeşi Bibescu ise çok farklı bir karaktere sahipti. Rusların bölgedeki gücünü biliyordu ama tamamen onlara bel bağlamıyordu. Rus desteğini arkalarında hisseden iki kardeş farklı gündemlerle, Ghica'nın azlini sağlayacak son girişimlerde bulundu.²¹⁰

Avrupa gazeteleri, Rus hükümetinin bir süredir Eflak'ta yürüttüğü entrikaların sonunda amacına ulaştığını yazmaktaydı. Ghica, boyarların entrikaları nedeniyle Bükreş'ten ayrılmak zorunda kalmıştı. Bu durum, Rusya'nın bir süredir Sırbistan'da izlediği sistemin devamı görülmekteydi. Rus etkisine karşı herhangi bir etkili direnişe karşı koyabilecek güçte olanlar, tamamen güçsüz olacak kadar itibarsız hâle

²⁰⁷ Regnault, Principautés Danubiennes.

²⁰⁸ "Voyvodayı mumaileyhin, İbrail maddesinin hüsn-ü indifayla tahkik-i sıhhat-i ihtilal ve fesada gayret vaka ve muhafaza-i asayiş-i memleket hususunda zuhura gelen müsaraat ve dikkat-i kamilesi nezd-i aliyyede mucib-i mezber mahzuziyyet olduğunun voyvoda-yı mumaileyhe tebliğ ve tebşiri..." **İ. MSM**, 35-1009, 9 Haziran 1842.

²⁰⁹ Regnault, Principautés Danubiennes, ss. 208-11.

²¹⁰ Billecocq, La principauté de Valachie, ss. 168-69.

getirilmişti.²¹¹ Viyana'dan yazılan 29 Mart tarihli özel bir mektuba göre, Rus entrikaları Eflak ve diğer Tuna vilayetlerinde karışıklık çıkarmakla meşguldü. Bu ülkelerde gizli örgütler kurulmuş ve harekete geçmek için doğru zamanı beklemekteydiler.²¹² Dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda, Avrupa basınının zaman zaman olayları abarttığını ve yanlış anlamalara yol açabilecek haberler sunduğunu akılda tutmak önemlidir. Gelecek bölümde Ghica'nın azil süreci ve Bibescu'nun göreve gelişi dönemin resmî kaynakları üzerinden incelenecektir.

²¹¹ **The Times**, 7 Mart 1842, s. 5. Ayrıca bkz. **The Leeds Intelligencer**, 12 Mart 1842, s. 6. **The Freeman's Journal**, 12 Mart 1842, s. 2.

²¹² **The Hull Packet**, 15 Nisan 1842, s. 6.

İKİNCİ BÖLÜM

MEŞRUIYETİN TESİSİ:

ELFAK VOYVODALIĞINDA OLİGARŞİK DEMOKRASİ

*Maktul voyvoda Brâncoveanu'nun soyundan gelen Bibescu, General Kiselyov tarafından Dışişleri Bakanlığı makamına atanmış ve bununla ilişkili boyarlığa (posteltnik) yükseltilmişti. Eğitimli fakat aynı zamanda kibirli, fevri ve aşırı hırslıdır. Bu nedenle yok denecek kadar az arkadaşı fakat çok sayıda düşmanı var. Yabancılardan, bilhassa da tebaamızdan hoşlanmadığı sır değildir.*²¹³

Alexandru Ghica, 18 Mart 1842'de, meclisin açılışına standart bir mesaj gönderdi. Britanya konsolosu Vincent Lloyd, Ghica'nın, yasama döneminde onu bekleyen sıkıntıların üstesinden gelinebileceğine inanıyordu.²¹⁴ Ancak muhalefet liderleri, Voyvoda'ya verdikleri uzunca cevapta onun idaresinde hiçbir görevi kabul etmeyeceklerini açıkça ilan ediyor, Voyvoda'yı suçlamaya devam ediyorlardı.²¹⁵ Ghica yeni yasama döneminde de yönetimine karşı şiddetli bir muhalefetle karşılaşacaktı. Sürgün ve farklı tehditlerin yanı sıra oyalama siyasetiyle iktidarını bir müddet daha sürdürmeyi başardı. Bu bölümde, ilk olarak Ghica'nın iktidarına son veren gelişmelere değinilecek, ardından ve 1 Ocak 1843 tarihli voyvoda seçimi üzerinde durulacaktır.

2.1. EGEMEN VE HAMİ GÜÇLERİN MÜDAHALESİ

Lloyd, Londra'ya gönderdiği raporlarında muhalefetin Ghica'ya karşı bu kadar sert bir tavır takınmasının arkasındaki ekonomik ve toplumsal gerekçelere dikkat çekmektedir. Ona göre meselenin temelinde, boyarların köylüler karşısındaki bazı ayrıcalıklarının kaldırılması endişesi yatmaktadır. Boyarlar ayrıca yolsuzluklar ve keyfi uygulamalardan da şikayetçiydi. Lloyd'a göre Ghica bu şikâyetler için hiçbir şey yapmayacak, boyarlar muhtemelen bu durumu doğrudan Osmanlı ve Rusya hükümetlerine taşıyacaklardı. Böyle bir durumda Lloyd, Osmanlı'nın Voyvoda'yı hemen azletmek yerine bir soruşturma başlatacağını. Soruşturma sonrası tespit edilen

²¹³ Avusturya konsolosu Timoni'nin 2 Mayıs 1834 tarihli raporundan. **DIR**, Cilt 21, s. 543, no 460.

²¹⁴ **FO** 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 18 Mart 1842

²¹⁵ **DIR**, Cilt 17, s. 841, no 810.

istismarları gerçekleştiren görevlilerin eylemlerinden ötürü sürgün edilip mal ve mülklerine el konulacağını öngörmekteydi.²¹⁶

Lloyd'un Londra'ya gönderdiği raporlarda yer alan tahminlerin bir kısmı sonunda gerçekleşti.²¹⁷ Eflak'ın başına bela olan skandallara son vermek için Bükreş'e durumu araştırmak üzere iki komiser gönderilmesine karar verildi. Osmanlı Devleti'ni Divan-ı Hümayun tercümanı Şekib Efendi, Rusya'yı ise General Duhamel temsil edecekti. Duhamel'in rolünün bir soruşturma yürütmekten ziyade Ghica'yı etik dışı davranışlarda bulunmakla suçlayan kişilere destek vermek olduğuna inanılmaktadır.²¹⁸ Boyarlar her iki ülkenin başkentlerine gönderdikleri mektuplarda Voyvoda'nın yaptığı yolsuzlukları ayrıntılı bir şekilde anlatmışlardı. Eflak Nizamnamesinin söz konusu maddeleri uyarınca hem egemen güç hem de hami güç, bir tepki durumunda devreye girme ve arabuluculuk yapma yetkisine sahipti.²¹⁹

Regnault, Şekib Efendi'nin İstanbul'a gönderdiği raporlarda durumun ciddi olduğunu, Rusya'nın askeri müdahale bahanesi yaratmak için yeni komplolara başvurabileceğini, bunun da Osmanlıların egemenliklerini kaybetmelerine neden olacak bir ilhakla sonuçlanabileceğini ve tüm sorunların kaynağının voyvoda Ghica olduğunu söylediğini aktarır.²²⁰ Sonunda Ghica'nın görevden alınması ve zaten yürürlükte olan düzenlemelere uygun olarak yeni bir voyvoda seçilmesi kararlaştırıldı. Bu karara Osmanlı ve Rus komiserlerinin mutabakatıyla varıldı. Bu bölümde Ghica'nın görevden alınmasını çevreleyen süreç analiz edilecek ve bunu 1843 yılında gerçekleşen seçim sürecinin tartışılması izleyecektir. Ele alınacak konular arasında voyvoda adayları, seçim sonuçları, yeni hükümdarın onaylanma süreci ve tahta çıkma töreni yer almaktadır. Daha sonra Voyvoda'nın ilk faaliyetleri ve İstanbul'a seyahati hakkında bir değerlendirme yapılacaktır.

²¹⁶ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 18 Mart 1842

²¹⁷ Lloyd, meclisin çalışmaya devam ettiğini, voyvodanın çabalarına rağmen Rusya konsolosunun etkisini epey arttırdığını, bakan değişiminin söz konusu olduğunu, birkaç isim konuşulduğunu fakat buna dair St. Petersburg'dan gelecek haberlerin endişeyle beklendiğini eklemektedir. FO 78/496, Lloyd'dan Aberdeen'e, 19 Nisan 1842.

²¹⁸ Regnault, Principautés Danubiennes, s. 220.

²¹⁹ Nistor, Istoria românilor, Cilt 2, s. 54.

²²⁰ Regnault, Principautés Danubiennes, s. 119.

2.1.1. Şekib Efendi ve General Duhamel'in Görevi

Augsburg gazetesinin, Şekib Efendi'nin 14 Haziran'da komiser olarak görevlendirilmesine dair yayımladığı haber dikkat çekicidir. "Babıali, St. Petersburg'un belirli bir plan dâhilinde Eflak ve Boğdan'ı tek bir voyvoda yönetimi altında birleştirmek istediğini anladı. Divan bu nedenle Şekib Efendi'yi elçilere danışmadan Eflak hükümetine komiser olarak görevlendirdi."²²¹ Bundan iki gün sonra yayımlanan başka bir haberde, Eflak hükümetindeki gelişmeler de okuyucuya aktarılır. Bu habere göre, Bibescu kendisine teklif edilen adalet bakanlığını reddetmiştir. Üç bakanlıkta görev değişimi olduğu bildirilmiştir.²²²

The Times gazetesi ise Şekib Efendi'nin, 18 Haziran'da Eflak'a doğru özel bir görevle yola çıktığını haber verir. Gazeteye göre Şekib Efendi vasat biridir fakat Rusya için kullanılabilirliğini yitiren mevcut voyvoda Ghica'nın görevden alınmasında etkili olabilecektir.²²³ Bir başka gazete ise Rusya'nın Eflak'taki Prens Ghica'yı tahttan indirmeye kararlı olduğunu yazar. Ghica'nın, "12 bin askerin ödemesi için aldığı fonda yolsuzluk yaptığı" ithamında bulunur.²²⁴ 23 Haziran tarihli *Times* gazetesinde de Rusya'nın Ghica'ya dair memnuniyetsizliğine göndermede bulunur: "Şekib Efendi, Rusya'nın memnun olmadığı Ghica'nın azli için Eflak'a komiser olarak görevlendirildi" başlığı yer alır.²²⁵

Meclis-i Vâlâ-ı Ahkâm-ı Adliye üyelerinden Şekib Efendi, İbrail'deki karışıklıkları ve Eflak voyvodası Alexandru Ghica ile boyarlar arasında bir süredir devam eden anlaşmazlığı tahkik etmek üzere görevlendirilmiş ve 11 Haziran 1842 Cumartesi günü Tuna vapuruyla yola çıkmasına karar verilmişti.²²⁶

Fransa, İngiltere ve Rusya elçilikleriyle İbrail meselesinin nedenlerini ve bu konunun halledilmesi ile ilgili görüşmelerde bulunan Osmanlı hükümetinin meseleyi etraflı bir şekilde takip ettiği anlaşılmaktadır. Bu görevin layıkıyla yerine getirilebilmesi için Eflak'a gönderilecek olan Şekib Efendi'nin yanına görev yapacağı

²²¹ Journal des débats politiques et littéraires, 6 Temmuz 1842, s. 1.

²²² *The Morning Chronicle*, 8 Temmuz 1842, s. 2.

²²³ *The Times*, 13 Temmuz 1842, s. 6.

²²⁴ *The Freeman's Journal*, 14 Temmuz 1842, s. 2.

²²⁵ Journal des débats politiques et littéraires, 17 Temmuz 1842, s. 2.

²²⁶ *Takvim-i Vekayi*, 6 Ağustos 1842, Sayı: 244, s. 1.

bölgelerin dillerini bilen bir tercüman verilmiştir. Ghica'nın da Türkçeye aşina olmadığı bilindiğinden bir tercüman görevlendirilmesi elzem görülmüş ve beş bin kuruş harcırahla bir tercüman tahsis edilmiştir.²²⁷

Şekib Efendi'nin görevine ilişkin Eflak kapı kethüdası, Ghica'ya bir mektup göndererek onu durumdan haberdar etti.²²⁸ Şekib Efendi 24 Haziran'da gece vakti Bükreş'e vardı. Şekib Efendi, Sultan'dan bir ferman ve Hatt-ı Şerif almıştı. Kendisine voyvoda ile temasa geçip bunu tüm boyarların önünde okuması emredilmişti. Boyarlar da bu husus için bir araya toplanmak üzere davet edilecekti.²²⁹ Şekib Efendi'nin götürdüğü fermanın bir sureti İngiltere Sefaretine de gönderilmişti. Bunun üzerine İngiltere büyükelçisi Bükreş'te yaşananlara dair duyduğu üzüntüyü paylaştıktan sonra Osmanlı ve Rusya'nın ortak hareket etmesini bölgede huzurun sağlanmasına yönelik adımlar olarak gördüğünden kıymetli bulduğunu ifade etmişti.²³⁰

Lloyd'a göre Şekib Efendi'nin Bükreş'e varışındaki gecikme voyvoda hakkında Duhamel ile arasındaki iletişimden kaynaklanıyordu. Duhamel, Şekib Efendi'ye durumların onun İstanbul'dan ayrıldığı zamandan çok farklı olduğunu anlatıyor, dolayısıyla, bakanlıktaki değişimlerin sonuçlarına dair kendisiyle bir uzlaşya varabileceklerini arzuluyordu. Hükümeti tarafından talimat alan Avusturya konsolosu Timoni de General Duhamel'in başarısını sağlamak için tüm nüfuzunu kullanıyordu. General Duhamel'in Hatt-ı Şerif'in icrasının işe yaramayacağı konusunda Şekib Efendi'yi belki ikna edebilirdi. Lloyd, Şekib Efendi'nin kendisine sunulan şeref kıtasını reddettiğini de kendi dışişlerine yazdığı bir mektubunda dile getirir.²³¹

Eflak'ta iktidar ve muhalefetin birbirleri aleyhine Osmanlı hükümetinin dikkatine sunduğu mektuplar, ülkedeki asayiş ve yönetim krizine işaret ediyordu. Şekib Efendi'nin görevlendirilmesine karar verildikten sonra diplomatik usuller gereği konu Rusya'nın İstanbul'daki maslahatgüzarına da iletildi. Ayrıca, konuya ilişkin görüşüne başvurulmuş İngiltere büyükelçisi Stratford Canning, bu görevlendirmenin yerinde ve gerekli olduğunu belirtmişti. Burada Rusya'nın, bu karışıklıklardan istifade

²²⁷ **İ. MSM**, 35/1009, 9 Haziran 1842.

²²⁸ **İ. MSM**, 35/1009, 9 Haziran 1842.

²²⁹ **FO** 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 25 Haziran 1842.

²³⁰ **HR. SYS**, 1070/36, 20 Haziran 1842.

²³¹ **FO** 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 25 Haziran 1842.

ederek kendi memurları üzerinden bölgedeki nüfuzunu artırma niyetinde olabileceğine dikkat çekmiştir. Rusya temsilcisi ise St. Petersburg hükümetinin de Eflak'ta asayişin temini için komiser olarak General Duhamel'i tayin etmiş olduğunu, iki komiserin ortak kanaat belirtmesinin daha yararlı olacağını beyan etmiştir. Rusya imparatorluğu tarafından Bükreş'teki yönetim zafiyetini tetkik için General Duhamel'in görevlendirilmesi böyle bir adımı zorunlu kılmıştır.²³²

Ghica, kapı kethüdası aracılığıyla sunduğu mektubunda, Rusya güdümündeki muhaliflerin kendisine komplolar hazırladığını savunmaktadır. Ayrıca kendisinin Rusya yanlısı bir politika izlemediği için Bükreş'teki Rusya konsolosu Daşkov tarafından hedef haline getirildiğini eklemekte ve duruma el atması için Osmanlı hükümetinin bölgeye bir komiser göndermesini talep etmektedir. Aslına bakılırsa Babıali, Ghica'nın sadakatinden ve bağlılığından şüphe duymamaktadır. Bulgar bir grubun İbrail'de tetiklemeye çalıştığı olayları kısa sürede bastırması, sorumluları yakalaması ve olayın arkasındaki Rus parmağını açığa çıkarması, İstanbul'da takdirle karşılanmıştır. Şekib Efendi'nin görevini bildiren ve Ghica'ya verilmek üzere kaleme alınacak fermanla bu hususun öne çıkarılmasına karar verilmişti. Hatta şahsına bir iltifat nişanı ve hediye gönderilmesi de gündeme gelmiş fakat bundan vazgeçilmişti. Ghica'ya yazılacak fermanla, onun gayreti ön plana çıkarılacak ve muhalif boyarların dizginlenmesi sağlanacaktı.²³³

Rusya maslahatgüzarı ile Osmanlı hariciyesi arasında detaylı görüşmeler yapılmış, Bükreş'teki durum tüm boyutlarıyla ele alınmıştır. Rus tarafı bir kez daha Eflak'ın iç işleyişine müdahale etmediğini ve İbrail olaylarında dahli olmadığını yinelemiştir.²³⁴ Görüşmelerin tutanakları üzerine yapılan müzakerelerde Babıali, Rusya'nın bölgede eriyen nüfuzunu dikkat çekici bulur. Şekib Efendi'nin durumu tetkik etmesinden sonra Voyvoda'nın azarlanması (tevbih ve takdir) veya görevden alınıp değiştirilmesi (azil ve tebdil) gündeme gelecektir.²³⁵

Şekib Efendi ile Voyvoda'ya iletilen fermanın önceden Rusya maslahatgüzarına verilmesinde bir sakınca görülmez. Şekib Efendi'nin, Bükreş'e

²³² İ. MSM, 35/1009, 9 Haziran 1842.

²³³ İ. MSM, 35/1009, 9 Haziran 1842.

²³⁴ İ. MSM, 35/1010, no 1, 8 Haziran 1842.

²³⁵ İ. MSM, 35/1010, no 2, 20 Haziran 1842.

ulaştığı günün ertesinde fermanı okuması tembih edilir. Bu süre zarfında Bükreş'te bulunan General Duhamel'in çoktan bazı girişimlerde bulunduğu fakat hem onun yüklendiği görevi hem de faaliyet sahasının Babıali'ye bildirilmesi gerektiği halde Rusya maslahatgüzarının bundan kaçındığı hatırlatılır. Buna ek olarak, General Kiselyov'un boyarlarla iletişimi ve mevcut voyvodanın azli durumunda kendisinin aday olarak öne çıkarılabileceği şayiası Babıali tarafından ihtiyatla izlenir.²³⁶ Komiserlerin atanması sürecinde, Osmanlıların aksine Rusya, diplomatik teamülleri çiğnemiştir.

Şekib Efendi, Bükreş'e vardığında, Voyvodaya hitaben kaleme alınmış, kendisinin Bükreş'e gelme sebebinin kapsamını net bir şekilde açıklayan mektubunu Ghica'ya iletir. Yanında, Eflak kapı kethüdası Aristarki tercüman olarak görevlendirilmiştir. Mektup, Şekib Efendi'nin Padişah'ın fermanını iletmek üzere memur kılındığıyla başlar. Daha sonra, İbrail olaylarının bastırılarak huzurun sağlanmasında görev alanların Padişah'ın iltifatına mazhar oldukları ifade edilir.²³⁷

Eflak voyvodalığının öteden beri gelen özerkliğinin ve mevcut nizamnamesinin zarara uğramaması ve korunması ile Eflak halkının tüm koşullarda esenliğinin Padişah'ın önceliği olduğu vurgulandıktan sonra Voyvoda'nın bundan sonra görevini icra ederken daha dikkatli olmasının istendiği beyan edilir. Şekib Efendi, mektubu ona teslim ettiği andan itibaren görevinin başlamış olduğunu da bildirir.²³⁸

Bükreş'teki Rusya konsolosu Daşkov, Şekib Efendi'ye mevzubahis fermanın İstanbul'daki Rusya elçiliğiyle müzakere edilmeden kaleme alınmış olmasından dolayı burada okunmasının iki devlet arasındaki anlaşmalara aykırılık teşkil edeceğini ifade eder. Şekib Efendi, Osmanlı Devleti'nin egemenlik hakkı gereği, Eflak'ın esenliğini ve güvenliğini herkesten önce düşünmesinin şart olduğunu belirtir. Yanı sıra, Rusya tarafının kaygılarının anlaşıldığını, ülkenin içişlerine müdahaleden kaçınılacağını, İstanbul'daki müzakere tamamlanana kadar fermanın okunmasını

²³⁶ İ. MSM, 35/1010, no 2, 20 Haziran 1842.

²³⁷ İ. MSM, 36/1011, no 1.

²³⁸ İ. MSM, 36/1011, no 1.

erteleyeceğini taahhüt eder, fermanı ilan etmesinden doğacak diplomatik sorumluluğu üstlendiğini de bildirir.²³⁹

Şekib Efendi, mecliste bir araya gelen boyarların huzurunda fermanı Voyvodaya teslim eder. Ferman okunduktan sonra Voyvoda kısa bir konuşma yapar. Şekib Efendi, hastalık dolayısıyla ve fermanın okunmasını ayarlama süreciyle ilgilendiğinden asıl görevi olan Eflak'taki durumu tetkik işine ancak başlayabileceğini bildirir.²⁴⁰ Fermanı teslim aldığına dair mektubunda Ghica, diplomatik dilin zorunlu kıldığı hürmet ifadelerinden sonra fermanın gereklerine dikkat edeceğini, kendisini bu makama yükselten Padişah'a layık olmaya gayret edeceğini ifade eder.²⁴¹ Ghica, iktidarına yönelik suiistimal iddialarını incelemek üzere gönderilen Şekib Efendi'nin görevi için sultana teşekkürlerini iletir.²⁴² Şekib Efendi, Bükreş'e varır ve görevine başladığına dair bilgi verir. İlk izlenimlerini derlediği raporlarını Babıali'ye gönderir. Duhamel'in faaliyetleri sonrası başkentte oluşan yeni şartlara göre nasıl adım atacağına dair görüş talep eder. Bunların arasında fermanın şartlarının İstanbul'daki Rusya temsilcisi ile görüşülmemesinin yarattığı diplomatik soruna dikkat çeker.²⁴³

Lloyd, Şekib Efendi'nin ilk temaslarına ilişkin tafsilatlı bir rapor kaleme alır. Ghica, Şekib Efendi'nin toplantısına Lloyd'u da davet etmiş fakat evde olmadığından kendisine not bırakılmıştır. Ertesi gün Fransız temsilci Billecocq, Şekib Efendi'yi ziyarete beraber gitme teklifinde bulunmuş ve Lloyd buna itiraz etmemiştir. Toplantıda üçü bir araya gelmiş ama aynı zamanda çok sayıda boyar da seslerini duyurmak için toplantıya katılmıştır. Lloyd, bu toplantıya Fransız konsolosla beraber gitmişti. Raporunda, Şekib Efendi gelir gelmez hemen tanıştırdıklarını, kendilerinin oldukça nazik karşılandıklarını; Fransız konsolos ile Şekib Efendi'nin tercüman Aristarki vasıtasıyla İstanbul'daki hakkında bir süre muhabbet ettiklerini; Şekib Efendi'nin, mevcut koşullara ve gidişata göre kendilerine danışmak istediğini aktarmaktadır. Lloyd uzun raporunu şöyle bitirir:

Şekib Efendi'ye, Bükreş başkonsolosluğuna vekalet etmem dolayısıyla, kendisini İbrail'de göremediğim için peyda olan üzüntümü ifade ettim. O da şimdi görüşmeleri dolayısıyla bu durumun hiç önemli olmadığını söyledi ve umarım

²³⁹ İ. MSM, 36/1011, no 2, 26 Haziran 1842.

²⁴⁰ İ. MSM, 36/1011, no 3, 28 Haziran 1842.

²⁴¹ İ. MSM, 36-1011, no 4, 28 Haziran 1842.

²⁴² İ. MSM, 36/1011, no 5, 30 Haziran 1842.

²⁴³ İ. MSM, 36/1011, no 6, 14 Temmuz 1842.

*burada kaldığım sürede daha sık görüşebiliriz diye ekledi. Konuşma boyunca, salonda bekleyen boyarları kastederek, kendisinin başka hangi günde hangi saatte zaman ayıracağını soran Billecocq'a ve bana eşit olarak hitap etmek için her fırsatı değerlendirdi (...) belki bir akşam toplanırlardı, kendisini kısa bir süre sonra tekrar görmeye gelmemizi dile getirirdi, biz de iznimizi alıp çekildik.*²⁴⁴

Ferman, Şekib Efendi'nin varışından beş gün sonra Ghica'nın konutunda, salonda boyarlar da hazır bulunduğunda okundu. Teamül gereği askerler resmî tören kıyafetleri giymiş ve Şekib Efendi tören alayı eşliğinde saraya yürümüştü. Şekib Efendi, görevini ifade ettikten sonra boyarları, General Duhamel ile Eflak'ın geleceği için en güzel karara varacaklarını temin etmiş ve yemek daveti verilmişti.²⁴⁵

Ghica'nın, törenden iki gün sonra kaleme aldığı teşekkür mektubunun Babıali'de olumlu karşılandığı görülmektedir.²⁴⁶ Rusya'nın İstanbul'daki maslahatgüzarı, Bükreş'teki süreci yakından takip etmekte; Rusya'nın komiser olarak görevlendirdiği General Duhamel ve Bükreş konsolosu Daşkov tarafından aktarılan bilgileri Osmanlı hariciyesi ile istişare etmektedir.²⁴⁷

Hatt-ı Şerif, Şekib Efendi'ye tembihlendiği gibi varışının ertesi günü okunamamıştı. Lloyd'a göre bu gecikmenin nedeni Duhamel'in girişimleri neticesinde yarattığı ortamdı. Osmanlı-Rusya arasındaki anlaşmalar gereğince Rus hükümetinin bu okunmaya onayı gerekiyordu. Meseleye dair İstanbul'daki Rus elçisi ile bir uzlaşma sağlandığına dair haber gelince Hatt-ı Şerif okunabildi. Bu olaydan dolayı voyvoda, St. Petersburg'dan, Rusların Duhamel'in etkisi ve bakanlıktaki değişimi de kapsayan vaziyetlerden memnuniyetlerine dair haber aldı. Aldığı haberde Duhamel'in daha fazla doğrudan bir müdahalede bulunmayacağı ve gerçekleşecek değişimlerin açıktan ve yalnızca Voyvoda'nın bilgisi dâhilinde "müsaade edileceği" bildiriliyordu, zira Duhamel ayın 21'inde Bükreş'ten ayrılacaktı.²⁴⁸ Duhamel, Yaş'a doğru ayrılmadan evvel yerel hükümetten herhangi bir konudaki şikâyetle dair eksiksiz ve detaylı bilgilendirileceğini garanti etmişti. Voyvoda, her gün itina ile saygı ve alaka gösterdiği Şekib Efendi'ye de aynı bilgilendirme sözünü vermişti. Yaş'a gidecek olan Şekib Efendi de boyarlar ile görüşmeler yaptı. Hatta bir ara bu boyarların gönlünü kazanmıştı

²⁴⁴ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 25 Haziran 1842.

²⁴⁵ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 7 Temmuz 1842.

²⁴⁶ İ. MSM, 36/1012, no 1, 16 Temmuz 1842.

²⁴⁷ İ. MSM, 36/1012, no 2, 16 Temmuz 1842.

²⁴⁸ The Morning Chronicle, 12 Ağustos 1842, s. 2.

fakat Şekib Efendi'nin artık Voyvoda'nın görüşlerine daha yatkın olduğu biliniyordu.²⁴⁹ Şekib Efendi amacına ulaşmak için çaba göstermişti ve Ghica'nın siyasi huzuru sağlayacağına dair büyük bir inancı vardı. Ancak bu huzur sağlanamayacaktı.

Şekib Efendi birkaç gün sonra Yaş'a geçecektir ancak muhalifler hâlâ Duhamel tarafından dayatılan bakan değişimlerini gereksiz bulmaktadırlar. Vekiller, hukuka dair suiistimallerin çok daha derin olduğunu, tüm fitnenin kaynağının voyvodanın iktidarı olduğunu her fırsatta dile getirirler. Lloyd, Ştirbei'in içişleri bakanlığı makamını reddetmesi ve Voyvoda'nın Rus konsolosunu Şekib Efendi'ye şikâyet etmesini Ghica yönetimi için kırılma noktası olarak görmektedir.²⁵⁰

Lloyd'a göre Ghica, tüm bu olanların Rusya'nın inceden işlediği entrikalar sonucunda meydana geldiğine inanmaktadır. Hatta Voyvoda'nın imzasız olarak Şekib Efendi'ye bir muhtıra ilettiğinden bahseder. Ghica, Rusya'yı alenen suçlamanın sorunluluğunu almak istemediğinden bunu imzasız ve mühürsüz olarak bilgi notu şeklinde verir.²⁵¹ Söz konusu muhtıranın sadece bilgi amaçlı ve yalnızca kendisinin kullanımına yönelik olduğu Şekib Efendi'ye beyan edildi. Ve orada yer alan fikirlerin ifade edilmesi durumunda muhtıra yazarının hiçbir sorumluluğu olmadığını ve bu nedenle mühür ve imzanın gerekmediği belirtilerek Şekib Efendi'ye muhtırayı imzasız alması teklif edildi.²⁵²

Eflak'ta hem Ghica yanlıları hem de muhalifler birbirlerine karşı hiç olmadıkları kadar düşmanca bir tutum içindeydi. Muhalifler, voyvodanın makamını fitne merkezi sayıyorlardı. Lloyd, tartışılmadan meclisten hukuka aykırı olarak geçirilmiş ve dolayısıyla var olan meclisin feshedilmesini gerekli kılan uygulamalar olduğunu, nihayetinde de bunlardan makamını hâlâ elinde tutan voyvodanın sorumlu tutulacağı fikrini detaylıca paylaşıyor.²⁵³

Şekib Efendi Bükreş'ten ayrıldıktan sonra mühim bir şey yaşanmamıştır. Lloyd'un rapor etmeye değer gördüğü tek gelişme, bakanlık değişimleri için geçen isimlerin sürekli değişmesiydi. Şekib Efendi ayrılmadan önce Voyvoda'nın bakanlıkta

²⁴⁹ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 22 Temmuz 1842.

²⁵⁰ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 2 Ağustos 1842.

²⁵¹ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 2 Ağustos 1842. Muhtıranın içeriği şöyleydi: Ştirbei'in içişleri bakanı olmasına yönelik teklifi reddettiği ve Eflak'taki karmaşıklığın Rus ajanları tarafından dikkatlice ayarlanan ve icra edilen entrikaların sonucu olduğu.

²⁵² FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 2 Ağustos 1842.

²⁵³ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 2 Ağustos 1842.

değişiklik yapması ve dikkatini yönetimin ana kollarına daha fazla vermesi yönünde onu etkilemeye çalıştı. Şekib Efendi de St. Petersburg'dan alabileceği “talimatlar/yönlendirmeler” ne olursa olsun, İstanbul'dan resmî talimatlar alınmadan, mevcut Genel Kurul'unun yaklaşmakta olan oturumunu açmamasını emretti ve dik başlı boyarların isimlerini diğerlerine örnek olsun diye cezalandırılmak üzere İstanbul'a bildireceğini belirtti.²⁵⁴

Şekib Efendi'ye Gheorghe Bibescu, G. Filipescu, Vulpe-Filipescu, Villara ve Alecu Ghica'nın adlarını yazan voyvoda, bu beş kişiye verilecek şiddetli bir cezanın, geri kalanları da fiilen görev bilincine getireceğini düşünüyordu.²⁵⁵ Yaşanan gelişmelerden dolayı Eflak'ta her şeyin olması muhtemeldi. Bükreş'ten gelen haberlerde, bir yandan Ghica ile boyarlar bir yandan Rusya ile Osmanlı'nın arasındaki mücadelenin durulduğunu yazıyordu ancak son zamanlarda boyarların Ghica'ya karşı şikâyetleri yeniden artmıştı.²⁵⁶ Bu yüzden Lloyd, “Prenslüklerde siyasi entrikaları yeniden ortaya çıkarabilecek meseleleri öngörmenin oldukça zor” olduğunu belirtmekte haksız sayılmazdı.²⁵⁷

2.1.2. Safvet Efendi'nin Görevi: Alexandru Ghica'nın Azli

Rus elçisiyle 15 Ekim Cumartesi ve 20 Ekim Perşembe günleri Reis Efendi'nin (İbrahim Sârim Paşa) konağında yapılan görüşmelerde Rus elçisi, Ghica'nın görevden alınması ve Eflak'ta yeni bir voyvoda seçilmesi için çıkarılacak ferman taslaklarıyla ilgili olarak Petersburg'dan talimat beklediğini belirtti.²⁵⁸ Babıâli'nin müzakereleri sonucunda Safvet Efendi, Ghica'yı azleden fermanı Bükreş'e götürmek ve ardından yapılacak voyvoda seçimine nezaret etmekle görevlendirildi.²⁵⁹ Ghica'nın görevden

²⁵⁴ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 22 Ağustos 1842.

²⁵⁵ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 22 Ağustos 1842.

²⁵⁶ *The Morning Post*, 2 Ağustos 1842, s. 4.

²⁵⁷ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 22 Ağustos 1842.

²⁵⁸ İ. MSM, 55/1600, no. 1, 24 Ekim 1842.

²⁵⁹ Fermanın sureti için bkz. Y. EE, 41/24. Safvet Efendi'nin görevlendirilmesi hakkında bkz. İ. MSM, 36-1013, 21 Ekim 1842. Görevi süresince takip edeceği güzergâh için bkz. Y. EE, 41/24, 28 Ekim 1842. Safvet Efendi'nin nazırlığa uzanan bürokratik kariyeri hakkında detaylı bir inceleme için bkz. Hasan Ali Çakmak, *Mehmed Esad Safvet Paşa'nın Hayatı ve Faaliyetleri (1815-1883)*, (Doktora Tezi), İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul, 2022. Ayrıca fermanın taslakları için bkz. İ. MSM, 36/1013, 21 Ekim 1842.

alınması ve yerine yeni bir voyvoda seçilmesi nedeniyle Bakanlar Kurulu, Hariciye Nezareti'nin Rus elçiliği ile temasını, yeni voyvoda seçimi ve Safvet Efendi'nin atanmasına ilişkin kararname taslağını inceledi.²⁶⁰ Ghica'nın görevine son verilmesine yol açan konular tartışıldı. Bunlar arasında Ghica ve bakanlarının yolsuzlukları, hukuk davalarındaki adaletsizlikler ve yönetim kusurları yer alıyor. Ghica'nın kendisine yöneltilen eleştiri ve suçlamalara karşı kendini savunma hakkı olmasına rağmen Babıali, Safvet Efendi ve Duhamel'in görüşüne dayanarak Ghica'nın yargılanmadan azledilmesine karar verdi. Bunun üzerine geçici kaymakamlık yönetimine derhal Olağan Genel Kurul'u toplaması ve seçim hazırlıklarına başlaması talimatı verildi.²⁶¹

Ferman, kaymakamlara ve meclisin başkanı olarak görev yapan Metropolit'e sürecin yürütülmesine azami dikkat göstermelerini hatırlattıktan sonra, olağanüstü meclis üyesi Eflak boyarlarına voyvoda olarak görev yapmak üzere kendi aralarından güvenilir bir kişiyi seçmeleri ve seçimlerini Dersaadet'e bildirmeleri talimatını veriyor. Fermanın dili dikkatle incelendiğinde, genel Osmanlı diplomatik ifade tarzına ek olarak, Eflak boyarlarını ve yeni gelen geçici hükümeti cesaretlendirmek için yumuşak bir dil kullanıldığı görülür.²⁶²

Safvet Efendi, 23 Ekim 1842 Pazar günü bir Tuna vapuruyla acilen yola çıktıktan sonra Yergöğü'ne vardı (26 Ekim 1842 Salı). Son iki yıldır bölgeyi kasıp kavuran veba salgınının tamamen ortadan kaldırılamamış olması nedeniyle, üç gün boyunca burada tecrit edilecekti. 28 Ekim günü Safvet Efendi'nin Yergöğü'ndeki karantina süresi sona erecek ve ardından Bükreş'e gidecekti.²⁶³

Ghica, her yerde halk tarafından sevgi ve minnet ifadeleriyle karşılandığı memleketine yaptığı geziden yeni dönmüştü ve kısa süre sonra görevden alınma kararını gayri resmî kanallardan öğrendi. Sessizce Bükreş'e girdi ve ertesi gün gerçekleşmesi planlanan ayrılışı için hazırlıklara başladı, karara karşı herhangi bir

²⁶⁰ **İ. MSM**, 55/1600, no. 12, 24 Ekim 1842.

²⁶¹ **İ. MSM**, 55/1600, no. 4, 24 Ekim 1842.

²⁶² **İ. MSM**, 55/1600, no. 4, 24 Ekim 1842.

²⁶³ **The Morning Post**, 21 Kasım 1842, s. 3.

itirazda ya da başka bir eylemde bulunmadı. Ghica, tahta çıkışının yıldönümü olan 26 Ekim 1842’de Bükreş’ten ayrıldı.²⁶⁴

Ghica, Eflak Nizamnamesine göre, yetkilerini meclis başkanı (Iordache Filipescu), İçişleri Bakanı (Teodor Văcărescu) ve adalet bakanından (Mihail Cornescu) oluşan kaymakamlık yönetimine devretti. Diğer bakanlar ve kaymakamlar görevlerine devam etti. Üç bakanlıktan oluşan bu idari organizasyon “kaymakamlık hükümeti” olarak biliniyordu ve yeni voyvodanın seçimi gerekli hazırlıkları yapacak, süreci yönetecekti.²⁶⁵

Bu hükümet, Eflak sınırı yakınlarında Filip Lenş’in evinde kalan Safvet Efendi’yi karşılamak üzere Alexandru Vlangali’yi görevlendirdi.²⁶⁶ Kaymakamlığın Safvet Efendi’yi karşılamak üzere gönderdiği boyarlar ve arabalar 28 Ekim 1842 Perşembe günü Yergöğü’ne ulaştı. Ertesi gün maiyetiyle birlikte yola çıkan Safvet Efendi, Bükreş’e yarım saat kala, bir bölük askerin eşliğindeki Hariciye Nazırı (umuru ecnebiye müdürü) Constantin Suțu tarafından resmî törenle karşılandı ve birlikte şehre girdiler.²⁶⁷

Safvet Efendi, Bükreş’e ulaştıktan sonra bir dizi diplomatik temaslarda bulunacaktı. İstanbul’da Şekib Efendiyle daha önce tanışmış olan Fransız Başkonsolosu Billecocq, ona diplomasideki gayreti ve Fransızcası dolayısıyla hayran kalmıştı.²⁶⁸ Lloyd’un aktardığına göre, “Safvet Efendi, Nizamname hükümlerine aşınaydı, birkaç gün içinde fermanı halka ilan edecek ve seçimler tamamlanıncaya kadar orada kalacaktı.”²⁶⁹

Safvet Efendi, cumartesi günü sabahтан kaymakamlık hükümeti ve diğer bakanlarla görüştü. Pazar günü devam ettiği temaslarda boyarların şikâyetlerini bir

²⁶⁴ **The Morning Post**, 19 Kasım 1842, s. 2. Ghica’nın görevden ayrılışına ilişkin haftalık yayımlanan Transilvanya gazetesinde azil ve sonrasına dair yer alan haber şöyledir: “Tanrının inayeti ile Eflak voyvodası olarak fevkalade idare meclisinde, egemen ve koruyucu güçlerin yönetimden çekilmemizi talep eden iradelerine binaen bugünden itibaren hükümeti kaymakamlık iradesine teslim ediyoruz. Düzenin ve normalleşmenin sağlanması için tüzüğün 18 ve 19. maddelerinin uygulanması gerektiğini hatırlatmak isteriz. Georges Philipescu, Theodore Văcărescu ve Michel Cornescu asayişin sağlanması ve hükümet işlerinin devamına nezaret edecekler.” Haberi aktaran **Journal des débats politiques et littéraires**, 7 Aralık 1842, s. 2.

²⁶⁵ **FO 78/486**, Lloyd’dan Aberdeen’e, 1 Kasım 1842.

²⁶⁶ Filitti, *Domniile române*, s. 264.

²⁶⁷ **İ. MSM**, 36/1014, no 4, 3 Kasım 1842.

²⁶⁸ **DIR**, Cilt: 17, s. 903, no 856.

²⁶⁹ **FO 78/486**, Lloyd’dan Aberdeen’e, 31 Ekim 1842. Lloyd, bir gün önce Billecocq’un eşliğinde Safvet Efendi’yi ziyaret ettiklerini, onun kendilerini daha sık görmek ve yakından tanımak istediğini aktarır.

kez daha dinledi ve kendi görevi hakkında bilgi verdi. Sultanın, onların esenliği için aldığı azil kararının yeterli delile dayandığını açıkladı. İşlerin sükûnetle ve adaletle halledileceğine dair teminata bulunur. Eflak milletinin sadakatine ve bağlılığına (sıdk ve ubudiyetine) vurgu yaptı. Kapı kethüdası Aristarki fermanı Rumenceye tercüme etmişti. Ferman, Ghica'nın aynı zamanda voyvodalık sarayı olarak kullandığı konutunda okunacaktı.²⁷⁰

Ferman, divan üyeleri, boyarlar ve askerlerin toplanması sonrası okundu (2 Kasım 1842, Çarşamba).²⁷¹ Safvet Efendi, Ghica'nın azlini emreden fermanı okuduktan sonra Fransızca bir konuşma yaptı. Konuşmasında, Sultan'ın arzusunun "Eflak'ın öteden beri sahip olduğu imtiyazlı idaresinin ve nizamnamesinin korunması" olduğunu vurguladı. Nizamnamenin ilgili maddeleri gereğince Ghica'nın azledilmesi ve yeni bir voyvodanın seçilmesinin icap ettiğini ekledi. Eflak'ta "asayişin ve refahın sağlanmasının" her şeyden önce geldiğinin altını çizdikten sonra yeni voyvodanın seçiminin nizamnamede öngörülen usule göre yapılacağına dair boyarları temin etti. Safvet Efendi salonda bulunan boyarların öteden beri Osmanlı'nın sadık tebaası olduğunu ve Osmanlı'ya bağlılığı (ubudiyet) artıracak davranışlarının sultan tarafından hoş karşılanacağını belirterek Sultan'ın onların şikâyetlerine kulak verdiğini aktardı. Ghica'nın azlinin bunun delili olduğunu, Osmanlı Devleti'ne "boyun eğmeye (inkıyat) ve itaate alışkın olan" Eflak milletinin ileri gelenleri nezdinde ifade etti.²⁷²

Safvet Efendi, Ghica'nın azlini ve yeni voyvoda seçimini ilan eden fermanının okunmasına ilişkin detaylı bir rapor kaleme almıştı.²⁷³ Bükreş'te iktidarı devralan kaymakamlık hükümeti, fermanın okunmasından duyulan memnuniyeti ifade ederek yeni voyvoda seçilene kadar kendilerine verilen görevi layıkıyla yerine getireceklerini

²⁷⁰ FO 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 1 Kasım 1842.

²⁷¹ DIR, Cilt: 17, s. 907, no 861.

²⁷² İ. MSM, 36/1014, no 1, 3 Kasım 1842. Ghica'nın görevden alınması ve yeni bir seçim yapılmasına ilişkin ilan edilen ferman gazetelerde de yayımlanmıştı. Görevden alınan prence yöneltlen idari şikâyetlerin de yer aldığı haber daha sonra fermanı aktarmaktadır. Bkz. **Journal des débats politiques et littéraires**, 24 Kasım 1842, s. 2.

²⁷³ İ. MSM, 36/1014, no 4, 3 Kasım 1842.

beyan ettiler.²⁷⁴ Yanı sıra kaymakamlar Ghica'nın azline dair fermanın boyarlar huzurunda, teamüller dikkate alınarak okunduğunu beyan eden bir mektup yazdılar.²⁷⁵

Kaymakamlar, seçim sürecini başlatmak üzere milletvekillerinin başkente davet edilmesi için gerekli yazışmaları da yapmışlardı.²⁷⁶ Ayrıca yeni voyvoda seçilene kadar görevlerini en iyi şekilde yerine getireceklerine dair beyanda bulunup sultana bağlılıklarını ve şükranlarını ifade ederek seçim sürecine ilişkin gelişmeleri Babıali'ye düzenli olarak ileteceklerini bildirdiler.²⁷⁷ Seçim hazırlıklarını yürütmek üzere "halkın sözlerinin tercümanı olan" Olağan Genel Kurul, kendilerine kulak vererek Ghica'nın azline karar veren "genç" sultana şükranlarını iletmek için bir mektup kaleme aldılar.²⁷⁸

Sabık voyvoda Ghica, Safvet Efendi'ye hitaben kaleme aldığı mektubunda kendinden talep edilen iktidar alametlerini (nişan ve kılıç) N. Golescu ile hemen göndereceğini fakat sekiz yıldır büyük bir lütfu mazhar olduktan sonra bu muameleyi pek hak etmediğini belirterek teessüflerini iletmekten geri durmaz.²⁷⁹ Safvet Efendi'nin talebiyle mazul voyvodadan hükümdarlık mührünün teslim alınması için N. Golescu, Braşov'a gönderildi.²⁸⁰

Safvet Efendi, sabık voyvoda Ghica'nın yönetimi hakkında Rusya'nın Bükreş konsolosu Daşkov ile yaptığı görüşmeden edindiği bilgileri Babıali'ye aktarır.²⁸¹ Daşkov, Ghica'nın ülke yönetiminde rehavete kapıldığını, hukuka aykırı davrandığını, Osmanlı ve Rusya devletlerinin uyarılarını dinlemediğini ve olayların bu raddeye gelmesine neden olduğunu belirtir. Yanı sıra onun ülkenin idaresinde keyfi davrandığını, akrabalarını ve bazı boyarları kayırdığını, ülkenin ileri gelenleri arasında ihtilafa neden olduğunu, birçok yolsuzlukta bulunduğunu ve dolayısıyla boyarların ondan hoşnut olmadıklarını ekler. Sultanın onu görevden almasının Rusya devleti tarafından önemli bir gelişme olarak algılandığını belirtir. Bundan sonra Osmanlı ve

²⁷⁴ İ. MSM, 36/1014, no 2, 3 Kasım 1842.

²⁷⁵ İ. MSM, 36/1014, no 5, 3 Kasım 1842.

²⁷⁶ İ. MSM, 36/1014, no 4, 3 Kasım 1842.

²⁷⁷ İ. MSM, 36/1014, no 6, 3 Kasım 1842.

²⁷⁸ HR. SYS, 1012/22, 28 Kasım 1842. Mektupta, Meclis başkanı sıfatıyla Metropolit Neofit, Piskopos Chesarie, Bibescu, Baleanu ve Filipescu kardeşlerin de yer aldığı 31 vekilin imzası yer almaktadır.

²⁷⁹ İ. MSM, 36/1015, no 1 ve 2, 29 Ekim 1842.

²⁸⁰ DIR, Cilt 17, s. 910, no 863.

²⁸¹ İ. MSM, 36/1015, no 3, 21 Kasım 1842.

Rusya'nın ortak gayretle Eflak'ı yönetmeye en uygun kişinin seçilmesi için çalışmaları gerektiğini vurgular.

Safvet Efendi, iki seneden beri Bükreş'te görev yapması nedeniyle ülkenin ileri gelenlerini yakından tanıdığı için boyarlar arasından kimin voyvoda olmak için daha iyi bir aday olacağını sorması üzerine Daşkov, servet ve güç sahibi boyarlardan Gheorghe Bibescu ve kardeşi Barbu Ştirbei'in dirayet ve zeka bakımından voyvodalığa ehil olduklarını ifade eder. Fakat Daşkov, Bibescu'nun henüz kırk yaşını doldurmadığını ve bu nedenle Nizamname kuralları gereğince aday olamayacağını üzümlere ekler. Daşkov, Bibescu'nun kardeşi Ştirbei'in liyakatini beyan ettikten sonra iki kardeş dışında şimdilik en muteber adaylar arasında büyük divan başkanı Iordache Filipescu'nun olduğunu ekler. Fakat taraftarının çok olmasına rağmen onun biraz yaşlıca ve "orta akıllıca" olduğundan olaylara tam vakıf olamadığını belirtir. Gheorghe Bibescu'nun şu an Paris'te kardeşinin ise Viyana'da olduğunu fakat dönmek üzere olduklarını bildirir. İki kardeşin de daha önce geçici hükümet döneminde General Kiselyov'un iltimasıyla memuriyette bulunduklarını aktarır.²⁸²

Safvet Efendi, boyarlarla yaptığı görüşmelerden edindiği bilgilere dayanarak bu kardeşlerin Rusya yanlısı olduklarını ve her zaman Rus çıkarlarına hizmet ettiklerinin herkes tarafından konuşulduğunu bildirir. Ayrıca geçen sene Ghica aleyhine mecliste okunan bildirinin Bibescu tarafından kaleme alındığını da ekler. Bibescu'nun dirayetinin ve tavizsiz karakterinin onun muhalifleri tarafından da itiraf edildiğini söyler. Bibescu'nun, voyvodalık için kardeşinden daha iyi bir aday olduğunun altını çizer. Bibescu'nun yaşı hakkında ise tartışmalar olduğunu, kimilerinin henüz kırk yaşına girmediği, kimilerinin ise daha 37 yaşında olduğu iddiasında bulunduğunu fakat her halükârda kendi akrabaları tarafından henüz kırk yaşına girmediğinin tasdik edildiğini aktarır. Iordachi Filipescu'nun ise Osmanlı taraftarı olduğunun altını çizer. Kendisi sadakatleriyle bilinen kadim bir aileye mensuptur. Osmanlı'nın bölgedeki nüfuzu bilindiğinden kendisine seçimi etkileyecek beyanlardan ve imalardan kaçınılması yönünde ikazda bulunulmuştur. Seçimde kim kazanırsa iki devletin mutabık kalacağı bildirilir.²⁸³

²⁸² İ. MSM, 36/1015, no 3, 21 Kasım 1842.

²⁸³ İ. MSM, 36/1015, no 3, 21 Kasım 1842.

Safvet Efendi, Ghica'nın, yukarıda bahsi geçen mektubuna atıfta bulunarak, N. Golescu aracılığıyla teslim ettiği voyvodalık alametlerinin kendisine ulaştığını ve emniyette olduğunu bildirir. Ghica'nın sahip olduğu nişanın istenmesine üzüldüğünü ve uhdesinde kendi adına bir nişan olup olmadığını kardeşlerine sorduğunu fakat kesin bir cevap alamadığını, Osmanlı nişanından başka bir şey taşımadığını dolayısıyla Babıali'de kontrol edildikten sonra kendisine bir cevap yazılmasının uygun olacağını bildirir.²⁸⁴

Babıali, seçilecek voyvodanın Osmanlı'ya sadık olanlar arasından seçilmesi için Safvet Efendi'nin çalışmalarına devam etmesini, bilgi toplamasını ve kendileriyle paylaşmasını istemektedir. Divan-ı kebir başkanı Iordachi Filipescu'nun voyvoda seçilmesinin faydalı olacağı belirtilir. Sabık voyvoda Ghica için de kendisinde bulunan alamet-i imtiyaziyenin alınmasının doğru olduğu, bunların onun uhdesinde kalmasının mümkün olmadığı; mazul olmuş olsa da Osmanlı Devleti'nin reayasından olmaya devam edeceğinin kendisine iletilmesi bildirilir.²⁸⁵

Ghica'nın azli sürecine dair dönemin çeşitli gazetelerinde çok ilginç varsayımların ileri sürüldüğü görülür. *The Morning Chronicle*, Prens Ghica'nın Eflak voyvodalığından azledilmesi sonrasında Eflak yönetiminin Boğdan voyvodası Prens Sturdza'ya emanet edileceğini okuyucularına duyurur. Üstelik Ghica'nın azli gazete tarafından pek de teessüfle karşılanmaz çünkü Ghica, Rus General Kiselyov'dan daha liberal olmadığını ve çok daha kötü bir yönetici olduğunu kanıtlamıştır. Üstelik Eflak'ın en aydın ve liberal adamlarından olan Câmpanianu'ya karşı acımasız davranışı ile de kendisini "sonsuz kadar anılacağı bir rezillikle" damgalamıştır.²⁸⁶

Öte yandan, Ghica'nın azledilmesinin Ruslar için bir zafer olduğu yorumu da dikkate değerdir. *The Morning Chronicle* muhabirine göre Rusya, Prens Ghica'nın görevden alınmasında ısrar ederek Sırbistan'da uğradığı yenilginin intikamını almış oluyordu. Çünkü Ghica, Babıali'ye sadık bir şekilde hareket etmiş ve kendi tebaasının veya yabancı elçilerin kışkırtma girişimlerini göz ardı etmişti.²⁸⁷ Başka bir habere göre, Rusya elçisi Buteniye, Prens Ghica'nın azledilmesiyle Babıali'den Sırbistan

²⁸⁴ **İ. MSM**, 36/1015, no 4, 22 Kasım 1842.

²⁸⁵ **İ. MSM**, 36/1015, no 6, 3 Aralık 1842.

²⁸⁶ **The Morning Chronicle**, 7 Kasım 1842, s. 2.

²⁸⁷ **The Morning Chronicle**, 17 Kasım 1844, s. 2.

kontrolünü teselli edecek bir zafer elde etmişti²⁸⁸ 14 Kasım tarihli *Journal de Smyrne*'den aktarıldığına göre Eflak voyvodası Ghica'nın görevden alınması kararının altında Sırp devriminin olduğu iddia etmekteydi.²⁸⁹ *The Examiner* haberinde de Ghica'nın azli, Rus Büyükelçisi Buteniye'ın büyük bir avantaj elde etmesi olarak yorumlamaktaydı.²⁹⁰ Sayfalarında bu konuya geniş yer veren gazete, Ghica'nın görevden alınması sonrası yaşananları detaylı bir şekilde aktardıktan sonra Ghica'nın Erdel'e geçtiğini yazmaktadır.²⁹¹ *Journal* gazetesi ise Ghica'nın görevden alınmasının ardından Sırbistan'a gittiğini ve büyük bir sefalet içinde olduğu ileri sürmektedir.²⁹²

Journal, başka bir haberinde muhaliflerin, Kiselyov'un bir heykelinin yapılması ve vatandaşlığa kabul edilmesi teklifinin, Eflak Nizamnamesine aykırı olduğu gerekçesiyle reddedildiğini okuyucularıyla paylaşmaktadır.²⁹³ Oysa *The Morning Post*, yeni voyvodanın vatandaşlığı onaylanan Kiselyov olacağını iddia etmektedir.²⁹⁴ Kiselyov'un, Eflak Genel Kurulu tarafından Eflak voyvodası olarak atanacağını konuşulduğu "dedikodusu" haberlerde hatırı sayılır oranda yer almaktadır. İngilizlerin endişeyle yaklaştığı bu dedikoduya dair yorumlar kayda değerdir.

*1830'dan 1834'e kadar prensliği Rusya Komiseri [Kiselyov] yönetmiş ve onun yönetimi ülkede tam bir devrim yaratmıştı (...) General Kiselyov Eflak voyvodası olduğu anda, bu prenslik fiilen bir Rus eyaleti olacaktır. Tuna'nın ağzlarının zaten efendisi olan Rusya, nehrin sol kıyısında, Avusturya sınırına kadar saltanat sürecektir. Tuna, bir Alman nehri olduğu kadar Moskovalı bir nehir olacaktır. Böyle bir olay, antlaşmalarla kurulan güç dengelerinde ciddi bir değişikliğe yol açacaktır. Avusturya bundan korkmalıdır ve diğer Güçler buna kayıtsız kalmamalıdır.*²⁹⁵

Ghica'nın azli, anlaşılan uluslararası kamuoyunun da ilgilendiği bir husus olarak o dönemde gündemi oldukça meşgul etti. İstanbul'dan edindiği istihbaratı aktaran *The Morning Chronicle* Sırbistan ve Eflak meselelerine ilişkin olarak Divanın birbirini ardına toplandığını ve Babıali'nin takındığı tavrı haklı çıkarmak için elçilere notlar gönderdiğini yazmaktadır. İddiaya göre, Rus elçisi Buteniye'ın hemen her gün ya

²⁸⁸ *The Morning Post*, 7 Kasım 1842, s. 3.

²⁸⁹ *Journal des débats politiques et littéraires*, 5 Kasım 1842, s. 2.

²⁹⁰ *The Examiner*, 12 Kasım 1842, s. 7.

²⁹¹ *The Examiner*, 12 Kasım 1842, s. 10.

²⁹² *Journal des débats politiques et littéraires*, 14 Kasım 1842, s. 1.

²⁹³ *Journal des débats politiques et littéraires*, 15 Kasım 1842, s. 1.

²⁹⁴ *The Morning Post*, 19 Kasım 1842, s. 2.

²⁹⁵ *The Times*, 19 Kasım 1842, s. 5.

Reis Efendi ile ya da Sadrazam ile görüşmeye davet edilmektedir. Bazıları bu durumun tamamen Rus entrikalarından kaynaklandığına inansa da bazıları Osmanlının evhamlarını yersiz bulmaktadır. Gazeteye göre her halükârda, gidişattan anlaşıldığı kadarıyla, Rusya'nın Tuna boylarındaki nüfuzunun diğer devletlerin etkisini kırdığı görülmektedir.²⁹⁶

2.1.3. Kaymakamlık Hükümeti ve Seçime Hazırlık

Kaymakam hükümeti, Eflak Nizamnamesinde öngörüldüğü şekilde göreve geldikten sonra seçim sürecini başlattı.²⁹⁷ İlk iş olarak, tüm vekilleri 5 Kasım'a kadar Bükreş'e davet etmesi için Metropolit ile görüştü. Metropolit bunun üzerine Genel Kurul'un kurulun 10 Kasım'da açılacağını tüm vekillere ilettili. Lloyd'a göre bu, Bükreş'e varmaları için yeterli bir süreydi. Bu süreçte hükümet, olağanüstü kurulun seçici heyetinde yer almaya uygun birinci sınıf 50 boyarın ve seçilme niteliğini haiz boyarların isimleri belirledi.²⁹⁸ Eflak'ın yeni bir voyvoda seçmesi için yaklaşık iki ayı vardı.²⁹⁹

Eflak Nizamnamesinin 20. maddesinde düzenlendiği üzere aday ve seçmen listelerine yönelik itirazlar Genel Kurul'da görüşülecekti.³⁰⁰ Bu süreç, ilk birleşimin yapılacağı 10 Kasım'da başlayacak mağduriyetlerin dile getirilmesi için 22 günlük mühlet verilecekti. Bu süre zarfında, olağanüstü meclis için orta ve küçük boyarların seçiminin de tamamlanması planlanmıştı. Orta sınıfa mnsup boyarların aday olabilmesi için 500 hektarlık bir araziye malik olmaları gerektiğine dair kararın altı çizildi.³⁰¹ Açıkçası bu, büyük boyarların lehine bir karardı.

Kaymakamların aldığı kararlar Nizamnamenin ilgili hükümleriyle uyumluydu. Orta ve küçük boyarların Rumen doğumlu, Eflak'a yerleşmiş Rumen ebeveynlerden olmaları gerekiyordu, aynı koşul idari bölgelerden seçilecek milletvekili adayları için de geçerliydi. Siyasi haklarını kullanmak isteyen kişinin Nizamnameden önceki

²⁹⁶ *The Morning Chronicle*, 18 Kasım 1844, s. 2.

²⁹⁷ *Regulamentele Organice*, s. 4, md.18.

²⁹⁸ Listedeki isimler için bkz. **FO**, 78/486, Lloyd'dan Aberdeen'e, 6 Aralık 1842.

²⁹⁹ *Journal des débats politiques et littéraires*, 1 Aralık 1842, s. 1.

³⁰⁰ *Regulamentele Organice*, s. 5, md. 20.

³⁰¹ **APR**, Cilt: 12, ss. 19-22.

olağan, geleneksel yollardan biriyle Rumen milletine mensup olmuş bir aileye mensup olması gerekiyordu: “Rumen bir kadınla evlenerek, soyluluk unvanı tevcih edilerek veya kırsal mülkiyete sahip olarak.”³⁰² Yine de Rumen kimliğini edinme meselesi tartışmalıydı.

Her bölge için orta ve küçük boyarlar temsilcilerini seçmek için elverişli bir meydana veya kapalı mekânda toplanıyor, vekil olmak isteyenler basit salt çoğunluk usulüyle tespit ediliyordu.³⁰³ Temsilcilerini seçmek üzere Bükreş’te bir araya gelen orta boyarlar, Rumen kimliğinin, dolayısıyla siyasi hakların sadece kan bağıyla kazanılacağını temel alan ilke gerekçesiyle kategorilere ayrıldı.³⁰⁴

Henüz kan bağı kurulmamış olanlar ve ebeveynlerinin ülkeye yerleştiği tespit edilemeyenler aday listesinden çıkarıldı. Costache Suțu soylu, toprak sahibi bir anneden doğmuş olmasına rağmen babası ülkeye yerleşmediği için büyük boyarlar listesinden düşürülmüştü.³⁰⁵ Filitti’nin iddiasına göre kaymakam idaresi listelerin hazırlanmasında ve incelenmesinde kendi çıkarlarını önceliyordu. Sululei Ghiculești, Bibescu ve Câmpineanu’yu yarışın dışına çıkarmak istiyorlardı.³⁰⁶

Costache Suțu için yapılabilecek bir şey yoktu fakat Gheorghe Bibescu’nun, yaş kistasını sağlamadığı için voyvoda adayları listesinden çıkarılmasına yaptığı itiraz, Genel Kurul’a sunduğu kanıtlar göz önünde bulundurularak haklı bulundu ve ismi listeye yeniden eklendi.³⁰⁷ Ioan Slatineanu, Rumen olarak doğmadığı için birinci sınıf boyarların seçmen listesinden çıkarıldı. Filitti, Filip Lenș biraz “talihsiz” olduğunu yazmaktadır. Fransız babası ülkeye yerleşmiş, yerli bir kadınla evlenmiş fakat boyar rütbesi edinememiştir.³⁰⁸ Bu nedenle her ne kadar etkili bir aktör olsa da listede yer alması kabul edilemezdi. Beşe karşı yirmi dört oyla listeden çıkarılmıştı. Rumen soylusu olarak anılma imtiyazına sahip olamayacaktı.³⁰⁹

Bu süreçte en muhtemel voyvoda adayları olarak Iordache Filipescu, Gheorghe Bibescu ve Barbu Știrbei’in adları öne çıkıyordu. Bükreş’teki yabancı temsilcilikler

³⁰² Regulamentele Organice, s. 1, md. 3 ve 4.

³⁰³ Regulamentele Organice, s. 2, md. 6.

³⁰⁴ **APR**, Cilt 12, ss. 23; Filitti, Domniile române, s. 265; Regulamentele Organice, s. 4, md. 26.

³⁰⁵ **APR**, Cilt 12, ss. 9, 47; **DIR**, Cilt 17, s. 912, 868.

³⁰⁶ Filitti, Domniile române, s. 266; Billecocq, La principauté de Valachie, ss. 109-12.

³⁰⁷ **APR**, Cilt 12, ss. 5, 43.

³⁰⁸ Filitti, Domniile române, s. 267.

³⁰⁹ **APR**, Cilt 12, ss. 7, 36.

her aday hakkında merkezlerine ayrıntılı raporlar gönderiyordu. Fransız temsilci Billecocq'un adaylara ilişkin tavrı çok açıktı ve Bibescu-Ştirbei kardeşlerden hazzetmediği bir sır değildi. Filitti'nin aktardığına göre Avusturya konsolosu Timoni, Gheorghe Bibescu'yu uzun yıllardır tanıyordu. Onu ve kardeşini "dengesiz ve ketum" karakterli, ayrıca "Rusya'ya tamamen sadık ruhlar" olarak tanımlıyordu. Timoni, Ghica'ya karşı başlatılan muhalif girişimlerde Câmpineanu'nun safına katıldığı için Filipescu'ya güvenmiyordu.³¹⁰

Diplomatik misyonlarda, gazetelerde ve sokaklarda Rusya'nın ülkede çok az sevilen Ştirbei'i destekleyeceği konuşuluyordu.³¹¹ Daşkov ise ülkedeki mevkidaşlarını, "Rusya'nın voyvoda seçimini etkilemek gibi bir hataya düşme sorumluluğunu üstlenmek istemediğine" ikna etmeye çalışıyordu.³¹² Daşkov bununla birlikte Bibescu'ya nazaran Ştirbei'in seçilmesinin daha olası olduğunu söylüyordu fakat bunu, Rusya'nın müdahalesine bağlamak yerine Bibescu'nun kibrinden dolayı diğer boyarlar arasında "sevilmeyen bir karaktere sahip olması ve ülkenin başına geçmesinin yüksek gelirini (yıllık 18 bin altın) etkilemesine" bağlıyordu.³¹³

Mihalache ve Costache Ghica'nın serveti adaylık şartında belirtilen meblağı karşılamıyordu. Ştirbei ve Bibescu ise kasım ayının ikinci yarısına kadar ülkeye hâlâ dönmemişti. Birinci sınıf boyarların sayısı bu nedenle eksikti. Kaymakamlar, Scarlat Barcănescu ve Ioan Slătineanu'dan, Ştirbei ve Bibescu seçime kadar ülkeye geri dönmezlerse, seçmen listesinde bunların yerlerini almaları talep edilecekti.³¹⁴ Ancak Rusya, konsolosu aracılığıyla bu talebin nizamnameye uygun olmadığını bildirdi zira nizamnamenin hiçbir yerinde bu tür değişiklikler mevcut değildi. Nitekim bu adaylar, toplantının açılışından birkaç dakika önce geri dönebilir ve mazeret sunabilirlerdi; ayrıca seçim, toplam seçmen sayısının dörtte üçü huzurunda da yapılabilirdi.³¹⁵

Filitti'ye göre muhalifler mazul voyvodanın ailesinden birinin seçilmesinden korkuyorlardı.³¹⁶ Tesadüf o ki bu arada Ghica aleyhine Brüksel'de yayımlanan bir

³¹⁰ Filitti, *Domniile române*, s. 267.

³¹¹ **DIR**, Cilt 17, s. 912, 868.

³¹² Filitti, *Domniile române*, s. 267.

³¹³ Bibescu, 1834'te olduğu gibi yine adayların en zenginiydi. Ancak bu sefer dostlarının sayısını da artırmayı başarmıştı. Filitti, *Domniile române*, s. 267.

³¹⁴ **APR**, Cilt 22, s. 58.

³¹⁵ **DIR**, Ek 1/4, s. 522, no 366.

³¹⁶ Filitti, *Domniile române*, s. 268.

broşür Paris'te elden ele dolaşıyordu: Ştirbei'e atfedilen broşür Ghica'yı "Arnavut asıllı bir yabancı olmakla, ek maddenin yürürlüğe girerek ülkenin özerkliğine gölge düşürmekle ve ekonomik felaketin müsebbibi olmakla" suçluyordu.³¹⁷ Ancak broşür Rusya ve Ştirbei aleyhine, Câmpineanu'nun lehineydi ve Filitti'ye göre orada Vaillant veya Colson'a atfediliyordu.³¹⁸

Broşür tartışması taraflar arasında karşılıklı yazıların kaleme alınmasına neden olmuştu. Üstü açık ve örtülü suçlamalar birbirini takip ediyordu. Iancu Filipescu Ghica'yı "Rus kuklası" olmakla itham etmekteydi. Câmpineanu, onun "mütevazı geçmişini" hatırlatarak "Rusya'dan aldığı paralarla lüks içinde yaşamasına" vurgu yapıyordu. Kiselyov'un gölgesi üzerinden kalktığında "vekillerle karşılaşmaya çekindiğinden kırsalda vakit geçirdiğini" iddia ediyordu. "Fransız ruhunun düşmanı, sansürcü Piccolo'yu ülkeye getirip yayım faaliyetlerine müdahale ettirdiğini" söylüyordu.³¹⁹

Ghica, 1840'ta Fransa'ya güvenip vatansever bir tutum benimsemeye başladığı için tahtından olmuştu. Filitti'ye göre büyük ve orta boyarlar kimi seçecekleri konusunda kararsızdırlar ancak küçük boyar sınıfı ve halk, Câmpineanu'yu "aday yapılınsın ya da yapılmassın, Rumenlerin başında görmek istiyorlardı."³²⁰ Filitti'nin detaylı bir şekilde aktardığına göre seçim arifesinde, *Épisode delà Question d'Orient* (Doğu Sorunundan Bir Kesit) başlıklı başka bir broşür yayımlanmıştı. Bu, beyliklerdeki Rus entrikalarını, Viyana, Londra ve Paris'teki hükümetlerin Doğu'da düzeni sağlamakla ilgilenme işini Ruslara bırakan ilgisizliğini eleştiriyordu. Rus etkisi, hükümdarları genel hoşnutsuzluğu kışkırtmak için keyfi eylemlere itiyor; "at yetiştiricisi bir aileden gelen Bibescu ve Ştirbei kardeşler Avrupa'yı dolaşıp Moskova despotizmi lehinde propaganda yapıyordu."³²¹ Câmpineanu'nun adaylığı mümkün olmazsa, Ştefan C. Bălăceanu'nun seçimi kazanması için destek aranacaktı. Voyvoda olmak için gerekli tüm şartları sağlayamayan boyarlar aday listesinden düşürüldü.³²²

³¹⁷ Bazıları bu broşürün Şekib Efendi'nin gidişinden hemen sonra Bibescu tarafından yazıldığını iddia etmektedir. Filitti, *Domniile române*, s. 269.

³¹⁸ Filitti, *Domniile române*, s. 269.

³¹⁹ Jean Alexandre Vaillant, **La Roumanie**, Imprimerie de Fain et Thunot, Paris, 1844, Cilt 3, s. 92.

³²⁰ Filitti, *Domniile române*, s. 269.

³²¹ Filitti, *Domniile române*, s. 269.

³²² **APR**, Cilt 12, ss. 23-33. Listeden çıkarılan isimler şunlardır: Ioan Odobescu, Costache Belu, A. Vilara, A. Nenciulescu, Ioan Manu, Filip Lenş C. G. Filipescu, A. G. Ghica ve N. Golescu.

Genel Kurul bir taraftan tüm idari bölgelerin delegelerini incelemeye devam ederken 10 Aralık'ta Sultan'a hitaben, yolsuzluk ve huzursuzluğun kaynağı Ghica'yı görevden aldığı için teşekkür yazısı kaleme alınmasını görüşür.³²³ Birkaç gün sonra, "acılarını dindirmek üzere Duhamel'i gönderdiği için" Çar'a da teşekkür mesajı iletildi.³²⁴ Bu formaliteler tamamlandıktan sonra voyvodanın intihabı için seçim programı belirlendi. Safvet Efendi ve Rus konsolosu Daşkov programı uygun bulduklarını belirttiler ve seçimin adaletle gerçekleştirilmesi için temalarına devam ettiler.³²⁵

Nesselrode, Bükreş konsolosu Daşkov'dan aldığı bilgileri doğrultusunda İstanbul elçisi Buteniye'ye seçim sürecinde huzur ve düzenin halim olduğuna, kaymakamların görevini hakkıyla yerine getirdiğine, seçimleri izlemek üzere orada bulunan Safvet Efendi'nin akliselim ve uzlaşmacı tavrına vurgu yapmıştı. Safvet Efendi'nin görevini yerine getirme şekline ve iki devletin uyum içinde çalışmasına katkısı için tebriklerini Babıali'ye iletmesini rica eder. Onun görevi çok kritiktir zira seçim sürecinde Bükreş'te zuhur edebilecek menfi gelişmelerin önünü almıştı.³²⁶

1 Ocak 1843 Pazar günü, sabah 07.00'de tüm çanlar çalacak, seçmenler ve adaylar saat 8.00'de ayinin yapılacağı katedralde toplanacaktı. Seçmenler, yemin etmek üzere Metropolit tarafından birer birer çağrılacak; adaylar ise seçimi kolaylaştırmak için beş bölüme ayrılacaktı. Seçmenlere verilecek beyaz ve siyah toplar oyların rengini bildirecekti.³²⁷

Seçim hazırlıkları boyunca boyarlar arasındaki rekabet dikkate değerdir. Daşkov, Vilara'yı entrikaların başı olarak görmektedir.³²⁸ Vilara, çoğu seçmen gibi korktuğu için, Rusya'nın favori adayı Ştirbe'yi istemiyordu. Filipescu kardeşlerin olduğu gibi Bibescu ve Ştirbei de adaylar arasındaydı ve voyvodalık söz konusu

³²³ Adayların görüşüldüğü oturum zabıtları için bkz. **APR**, Cilt 12, ss. 23-33. Sultan bir önceki fermanında boyarları asi ruhlu olarak tasvir etmişti, bazı boyarların buna içerlediği ve buna bir cevap verilmesi gerektiği konuşuldu. **APR**, Cilt 12, s. 61. Sultana şükranla başlayan metnin orijinali için bkz. **HR. SYS**, 1012/22, 28 Kasım 1842.

³²⁴ **APR**, Cilt 12, s. 62.

³²⁵ **APR**, Cilt 12, ss. 62-75.

³²⁶ **HR. SYS**, 1012/22, 28 Kasım 1842.

³²⁷ **APR**, Cilt 12, ss. 62-75.

³²⁸ Filitti, Domniile române, s. 271.

olduğunda akrabalık bağları ikinci sırada geliyordu.³²⁹ Adayların zaafları rakiplerinin dikkatinden kaçmadı. Daha tuhaf olanı Kiselyov'un bile adaylığının konuşuluyor olmasıydı. Fakat Daşkov bunu kesin bir dille yalanladı ve boyarlara seçim sırasında aşırılıklardan sakınmaya davet etti. Halkın seçimlere ilgisizliği barizdi fakat bu Avusturya konsolosunun iddia ettiği gibi henüz kamuoyu oluşmadığından değil, oligarşik demokrasinin doğasından kaynaklanmaktaydı.³³⁰

Rusya'nın seçimin sonucuna kayıtsız kalmayacağı seçim öncesi yürüttüğü siyasetten anlaşılabilir. Rus konsolosu bizzat Bărcănescu ve Slătineanu'nun adaylığı için araya girmişti. Albay Cămpineanu'nun listesinden silinmesi de onun icraatıydı. Maddeler açık olmasına rağmen Costache Suțu'nun adaylığına dair ısrarı diğer mevkidaşlarının dikkatinden kaçmamıştı.³³¹ Tam bu süreçte eski boyarların mülklerinin müsadere edilmesi için dilekçeler verildi. Fransız konsolosu haklı olarak buradaki asıl meselenin bir yönetim krizi olduğunu kaydediyordu.³³² Öte yandan, Eflaklılar ilk kez kendi prenslerini seçmeleri, beylikteki hareketliliği ister istemez ilginç bir hâle sokacaktı.³³³

Débats, Sırbistan ve Eflak'taki olaylarda Fransa'nın siyasi bir çıkarı olmadığını ileri sürer ve Prens Ghica'nın söylemlerini onaylar. Fransız politikası genel olarak Rusya'yı onaylamasa da Kiselyov'un devrik voyvodanın yerine geçmesi ihtimaline olumlu bakar çünkü Kiselyov'un Eflak'taki daha önceki deneyimi dolayısıyla iyi şeyler yapabiliirdi. Üstelik buranın Türklerden kurtarılması Avrupa'nın lehine görülür. Tuna eyaletlerinin Avrupa uygarlığına ait olması ve Kiselyov'un yönetime gelmesi, "Türklerin kötü yönetimini önlemenin ve Tuna'yı sonsuza kadar Avrupalılaştırmanın" tek yolu olarak görülür.³³⁴

Ne var ki Fransa'nın, Rusya'nın Eflak politikalarından bazılarını onaylaması bölgeye kalıcı bir çözüm getirmeyecekti. Gerek Rusların gerek Osmanlıların icraatleri veya niyetleri ne olursa olsun, eski ve alışılmış politikaları temelde bu büyük sınırlar

³²⁹ Bibescu'nun kardeşi Ştirbei'in muhaliflerle benzer düşünceleri olduğuna inanılıyor. **Journal des débats politiques et littéraires**, 30 Ocak 1844, s. 2. Bibescu'nun kardeşi Ştirbei'in muhaliflerle benzer düşünceleri olduğuna inanılıyordu.

³³⁰ Filitti, *Domniile române*, s. 271.

³³¹ Filitti, *Domniile române*, s. 271.

³³² Billecoq, *La principauté de Valachie*, s. 124; Regnault, *Principautés Danubiennes*, s. 234.

³³³ **The Morning Post**, 7 Aralık 1842, s. 2.

³³⁴ **The Morning Post**, 6 Aralık 1842, s. 4.

üzerinde nüfuz elde etmeye yöneliktir. Avrupa’da var olan mevcut düzenin ve güç dengesinin sürdürülmesi, bu eğilimlere uzak olsa da büyük güçlerin bu sorunlarla genel çıkarlarının korunması pahasına da olsa kararlılıkla muamele etmesi gerektiği İngiliz basınının yaklaşımıdır. Bu muamelenin amacı da barışı ve küçük devletlerin bağımsızlığının korunmasıdır.³³⁵

Yeni bir voyvoda seçimine geçecek olan Eflak ileri gelenlerinin son toplantısı 21 Aralık’ta gerçekleşecekti. Olağanüstü Genel Kurul, üç piskopos, büyük boyarlardan elli, orta boyarlardan yetmiş üç, kendi bünyeleri tarafından seçilen ve köylülüğü temsil eden küçük boyarlardan otuz altı kişi ile belediyeler ve kurumları temsil edecek halk tarafından seçilen yirmi yedi delege olmak üzere, Metropolit Neofit başkanlığında toplamda 190 kişiden oluşacaktı.³³⁶ Seçimlerde, Ştirbei ve Bibescu kardeşler ile Iordache Filipescu’nun adları öne çıkıyordu.³³⁷ *The Morning Chronicle* Filipescu’yu favori aday olarak görüyordu.³³⁸

2.2. YENİ VOYVODANIN SEÇİMİ

Billecocq, seçim günü, Bükreş çevresindeki sokakların geçilmez hale getirilerek Safvet Efendi’nin seçmenlerle ve Fransız konsolosu ile iletişiminin kesilmesinin amaçlandığını yazmaktadır.³³⁹ Metropolit Neofit, seçim günü, 1 Ocak 1843’te, millî duyguları okşayan etkileyici bir konuşma yapar ve yeminin önemine değindikten sonra, moral verici bir dua ile ayine son verir:

*Biliyorsunuz, Eflak’ta bunun gibi halka açık ve büyük bir toplantı yapılmayalı bir buçuk yıldan fazla oldu. Olağanüstü Meclis, yeni voyvodamızın mevcut nizamı göre seçilmesi için gayret gösterdi. Osmanlı ve St. Petersburg hükümetlerine müteşekkirimiz. Şimdi büyük bir şerefe nail olmak için gerçek bir vatansever olarak kimsenin etkisi altında kalmadan reyimizi vereceğiz.*³⁴⁰

Meclis salonunda, Metropolit tekrar konuşur:

Bugün yurdumuzun kaderini belirlemek için toplandık; vereceğimiz karar onun için bir ölüm kalım kararı olacak... Şartlar hiçbir zaman bugün içinde bulunduğumuz koşullardan daha zor olmamıştı. Ülkemiz bir uçurumun kenarında

³³⁵ *The Times*, 14 Aralık 1842, s. 5

³³⁶ *The Morning Chronicle*, 6 Ocak 1843, s. 2.

³³⁷ *Journal des débats politiques et littéraires*, 1 Aralık 1842, s. 1.

³³⁸ *The Morning Chronicle*, 6 Ocak 1843, s. 2.

³³⁹ Filitti, *Domniile române*, s. 273.

³⁴⁰ Filitti, *Domniile române*, s. 273.

(...); yardımına koşmak için birkaç dakikamız kaldı, yarın çok geç olacak (...); Kendinizi her türlü hırs ve menfaatten arındırınız. Bilgili, mert, içinde Tanrı korkusu ve Vatan sevgisi olan dürüst bir voyvoda seçiniz. (...)³⁴¹

Büyük boyar seçmenlerinden sekizi toplantıya katılmadı. C. G. Ghica, M. D. Ghica, eski İçişleri Bakanı Nenciulescu, A. Creţulescu ve Albay Ioan Câmpineanu yokluğuyla dikkat çekti. Her zaman olduğu gibi hastalık bahanesini iletmışlerdi fakat aday listesinden silindikleri için kesinlikle kızgındılar.³⁴²

Aralarında M. Ghica'nın da bulunduğu adaylardan 16'sı kendi rızalarıyla geri çekildi. Bazıları kesinlikle şanslarının olmamasından bazıları ise diğer adayların şansını artırmak için böyle bir karar almıştı.³⁴³ Böylece 179 seçmen, 21 aday arasından yeni voyvodanın seçimi için oy kullandı.³⁴⁴ Gece saat ikiye kadar oylama yaptı.³⁴⁵ Gheorghe Bibescu, 131 oy ile seçimi kazandı.³⁴⁶

Neofit başkanlığında hemen seçim zabıtları hazırlandı ve birer kopyası yeni voyvodanın atanması için hem İstanbul hem de St. Petersburg'a gönderildi.³⁴⁷ Yeni Voyvoda İstanbul tarafından onaylanıncaya kadar geçici hükümet görevine devam edecekti.³⁴⁸ Bibescu'nun seçilmesinin Rusya'nın hoşuna gittiği, Nesselrode'nin Daşkov'a gönderdiği 24 Ocak tarihli cevapta bariz bir şekilde görülmektedir.³⁴⁹

*Bu seçim, bağrından çıktığı ve Eflak'ta sevinçle karşılandığı meclisi onurlandırıyor; çünkü bilge, düzenli ve sağduyulu bir yönetimin görünümünü temsil ediyor. Metropolit, kendisine emanet edilen yüksek görevleri yerine getirirken gösterdiği gayret sayesinde, yurttaşlarının sevgi ve saygısına nail olmayı hak etti. (...) Öyle umuyoruz ki yeni voyvoda Gheorghe Bibescu dileğimizi mükemmel bir şekilde yerine getirir.*³⁵⁰

26 Ocak'ta Nesselrode, Bibescu'yu doğrudan kutlamıştır. Ghica dönemine atıfta bulunarak; bazı karışıklık taraftarlarının ve yurtdışında tehlikeli doktrinlerle

³⁴¹ Filitti, Domniile române, s. 273.

³⁴² Filitti, Domniile române, s. 273.

³⁴³ **APR**, Cilt 12, s. 93.

³⁴⁴ Billecocq, La principauté de Valachie, s. 178.

³⁴⁵ Journal des débats politiques et littéraires, 20 Ocak 1843, s. 2.

³⁴⁶ **FO** 78/527, Lloyd'dan Aberdeen'e, 12 Ocak 1843.

³⁴⁷ **APR**, Cilt 12, ss. 98-99. Seçim zaptı için bkz. **İ. MSM**. 36/1017, no 1, 1 Ocak 1843.

³⁴⁸ Journal des débats politiques et littéraires, 20 Ocak 1843, s. 2.

³⁴⁹ **DIR**, Ek 1/4, s. 523, no 367.

³⁵⁰ **APR**, Cilt 12, s. 103. Bu, sıradan bir tebrikin ötesindeydi. Nesselrode başka bir mektupta Daşkov'a, imparatorun bizzat Neofit'e teşekkür ettiğini ve kendisine elmas süslü bir ikona gönderileceğini bildirmesini istedi. **DIR**, Ek 1/4, s. 524, no 368. Başka bir mektupta, Rus çıkarlarını mümkün kıldığı ve meclisteki sükûneti sağladığı için Daşkov da tebrik edildi. **DIR**, Ek 1/4, s. 527, no 372. Ayrıca yeni voyvodanın meziyetlerini öven başka bir mektup daha gönderdi. Prince George Bibesco, **Règne de Bibesco: Correspondance et documents, 1843-1856**, Librairie Plon, Paris, 1893, Cilt 1, s. 188.

beslenen bir gencin Eflak'ta yıkıcı fikirleri yaymak için nasıl çalıştığına “son zamanlarda” şahit olunduğunu, beyliğin onunla ilişkileri konusunda ruhları yanlış yönlendirmeyi amaçladığını yazıyordu:

*Bir önceki rejimin radikal ahlaksızlıkları ne yazık ki ülkede derin izler bıraktı. Selefinizin dikkatsizliğinden geline durumun üzücü ayrıntıları üzerinde durmayacağım. Biz sizden daha fazlasını bekliyoruz, ülkenize musallat olan kötülükleri araştırarak, nedenlerini arayacak, yaraları saracaksınız (...), onları hızlı ve kurtarıcı bir tedavi ile iyileştireceksiniz*³⁵¹

Filitti'nin aktardığına göre Timoni için Safvet Efendinin erdemi, seçim arifesinde, Iordache Filipescu'nun, yandaşları aracılığıyla edindiği, adaylığının Babıali'yi memnun edeceği inancına geri dönmüş olmasında görülmektedir. Daşkov'un meziyeti ise, boyarların Ştirbei'e olan nefretini ve bu adayı fazla gururlu ve çok kötü bir adam olarak gören Neofit'in muhalefetini görmesi, onu Iordache Filipescu'yu kaderine terk etmeye ikna etmesi ve Neofit'in, genç ve fevri özellikler gösteren bir karakter olarak değerlendirmesine rağmen Bibescu'yu desteklemeye nasıl ikna edeceğini bilmesinde yatmaktadır. Böylece Bibescu'nun oy talep etmesine bile gerek kalmamıştı ve dolayısıyla kimseye bağlı değildi, kimseye minnet borcu da yoktu.³⁵² Lloyd, seçim sonuçlarına dair derhal bir rapor kaleme alır:

*Dün sabah, Pazar günü aynı l'i, voyvoda seçimleri için belirlenmişti. Olağanüstü Genel Kurul bu sebeple hazırlıkların tamamlandığı salonda toplandı ve Metropolit huzurunda yeminler edildi. Meclis başkanı Metropolit tarafından üyelere vicdanen oy kullanmalarını zorunlu kılan bir yemin verilmiş; tüm yabancılar geri çekilmiş, kapılar kapatılmış ve kayda değer bir korumanın da eşliğinde oylama sabah başlamış ve sonlandırılmıştır. Sonuçlar oyların 131'ini alan Gheorghe Bibescu lehinde. Kardeşi Ştirbei yalnızca 91 oy, George Filipescu 84 oy ve Baleano 79 oy ve son olarak Alecu Filipescu 63 oy aldı.*³⁵³

Seçim sonucunda, kazanan Gheorghe Bibescu'nun göreve başlamak için ferman beklediğini Safvet Efendi İstanbul'a bildirir.³⁵⁴ Safvet Efendi'ye İstanbul'dan gönderilen bir fermanın ulaştığında bunu Bibescu'ya iletir. Burada, Bibescu'nun görevine başlamasına ilişkin fermanın yakında gönderileceği bilgisi yer alır. Bibescu da fermanın gelmesiyle gerçekleşecek olan töreni beklemektedir.³⁵⁵

³⁵¹ Bibesco, Règne, Cilt 1, s. 181.

³⁵² Filitti, Domniile române, s. 275.

³⁵³ FO, 78/527, Lloyd'dan Aberdeen'e, 2 Ocak 1843.

³⁵⁴ İ. MSM. 36/1017, no 3, 1 Ocak 1843.

³⁵⁵ Journal des débats politiques et littéraires, 24 Şubat 1843, s. 1.

Colquhoun seçimlerden yaklaşık bir buçuk ay sonra, Bibescu'nun seçimi kazanmasına ve bunun kamuoyunda nasıl yankılandığına dair Londra'ya geniş bir rapor sunar. Ciddi suçlamaların altındayken, oyların çoğunu alarak seçilmesini kendisini aklama başarısı olarak görür ve bunun Avrupa için biricik bir örnek olduğunu belirtir. Yanı sıra son olaylarda ve komplo iddialarında da suçsuz olduğunu düşünür.³⁵⁶ Ona göre Bibescu, tüm adaylar içinde en iyisiydi. “İyi eğitilmiş, kişisel serveti bol ve geçen yıla kadar da her türlü partizanlıktan uzak” diye yazıyordu. Colquhoun, Bibescu'nun, Petersburg tarafından belki de tüm tarafları tatmin edemeyecek kadar olumlu karşılanmasına da değinir. Colquhoun her şeye rağmen Bibescu için olumlu görüşler beslemektedir:

Fakat o yine de ülke anayasasının öngördüğü görev çizgisini izlemesini umduğum bir hak ve eşitlik duygusu uyandırıyor. Şayet bunu yapar da hukukun izinden ayrılmazsa, hamilerin [Rusların] yardımına asla gerek kalmaz hatta etkilerinden korkması da gerekmez.³⁵⁷

2.2.1. Yeni Voyvoda: Gheorghe Bibescu

Gheorghe Bibescu, boyar Dimitrie Bibescu'nun ilk çocuğu olarak 1802'de Krayova'da doğdu. Hem baba hem de anne tarafından boyar soyuna mensuptu ve dönemin en zengin aristokratlarından biriydi. Büyük kardeşi Ştirbei aynı zamanda halefi olacaktı.³⁵⁸ Ailesini küçümseyenler babasının at tüccarı olmasına göndermede bulunur fakat hem anne hem de baba tarafından sahip olduğu soyluluğun rakiplerinden geri kalır yanı yoktu. Soyu anne tarafından maktul Brâncoveanu'ya kadar uzanmaktadır. Bu bakımdan, Brâncovenesc ailesinin yasal halefi olarak görülmekteydi.³⁵⁹ Babası da mülk sahibi orta boyarlar sınıfına mensup olan emekli bir askerdi.³⁶⁰ Bibescu'nun iki amcası ve iki halası vardı. Ailesi ve tercihleri onu kısa

³⁵⁶ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 28 Şubat 1843.

³⁵⁷ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 28 Şubat 1843.

³⁵⁸ Xenopol, Istoria Românilor, Cilt 6, s. 158.

³⁵⁹ Balş ailesinin şeceresi için bkz. Bibescu, Domnia, Cilt: 1, s. 700.

³⁶⁰ Filitti, Domniile române, s. 277.

sürede önemli mertebelere getirecekti.³⁶¹ Hatta Vaillant, Bibescu-Ştirbei kardeşlerin genç yaşta büyük boyarlara engel teşkil etmesine değinerek şöyle yazıyordu:

*Zenginliklerini bir kadına, liyakatlerini Fransa'ya, zaferlerini General Kiselyov'a borçlu olan Craiovalı [Krayova] genç boyarlar... Biri çalışkan, hareketli, kıskanç ve cimri: Etrafını yabancılarla kuşatıyor, ılık saçıyor, çok şey yapmak istiyor. Her şeyi kendi kendine yapıyor hem iktidarda hem muhalefette istediği zaman bir makama oturup kalkıyor. Öteki, yerinde, umursamaz gibi davranıyor, ama sanki iktidardan kaçıyor gibi. Dünya işlerine pek önem vermez ve mahareti ve çalışkanlığıyla onurlandırabileceği makamları çok uzun süre işgal edemeyecek kadar iç sorunlarından etkilendiğini gösterir. İlki, deneyimden daha çok kamu işleri alışkanlığına ve daha az doğal ruha sahiptir; ikincisi daha keskindir ve zekâsı onun bilgi edinmesini kolaylaştırmıştır. Kişi inatçı olmakla zekidir ve bildiğini göstermek ister; diğeri doğası gereği zeki ve ne kadar bildiğinden şüphelenmiyor gibi görünüyor. Bu yetişkin bir burjuva kadar zor; diğeri ise asilzadenin genellikle buz gibi havasına sahiptir. Birinden korkulur, diğeri sevilir.*³⁶²

Baba Bibescu ailesinden miras aldığı zenginlik ve itibar sayesinde oğullarını Bükreş'in büyük ve önemli ailelerinin kızları ile evlendirebildi.³⁶³ Yanı sıra bu imkânlar sayesinde Gheorghe Bibescu'yu 1817'de Paris'e gönderdi, burada yedi yıl hukuk eğitimi aldıktan sonra 1825'te ülkesine döndü.³⁶⁴ Bibescu kardeşi Ştirbei gibi Parisli öğrenci lakabıyla anılırdı zira orada hukuk okumuştı, Filitti'nin aktardığına göre "Rus elçisinin raporlarına inanacak olursak çocukluğundan itibaren hırslıydı."³⁶⁵

Bibescu, Rus işgalinden sonra Eflak ve Boğdan'ın idaresi için hazırlanmakta olan nizamnamenin komisyonuna atandı, burada bilhassa yargı meselesine bakıyordu. Kiselyov adalet bakanlığına dair işleri ona emanet etmişti. Bibescu'nun gayretleriyle taslak metne Eflak'ta işlenecek suçlar ve yargılamalara ilişkin hükümleri düzenleyen 205'inci madde eklendi.³⁶⁶ Rus işgali sırasında Kiselyov, Bibescu'nun ilmi ve siyasi meziyetlerini takdir etme fırsatı buldu. Ona olan minnet borcunu ve sevgisini daha sonra N. Piccolo'yu 1841'de *Paul Kiselyov et les Principautés de Valachie et de*

³⁶¹ Ştefan ve Constantin ile Catince ve Bălaşa. Constantin'in hiç çocuğu olmamıştı ve tüm servetini yeğeni Bibescu'ya bırakacaktı. Böylece Bibescu, genç yaşta mühim bir servete nail oldu. Ayrıca ilk evliliği ona hatırı sayılır bir çeyiz ve daha çok itibar getirmişti. Filitti, *Domniile române*, s. 278.

³⁶² Jean Alexandre Vaillant, **La Roumanie**, Imprimerie de Fain et Thunot, Paris, 1844, Cilt 2, s. 400. Ayrıca bkz. Regnault, *Principautés Danubiennes*, ss. 206-7; Aricescu, *Istoria revoluţiunii române*, Cilt 1, s. 281.

³⁶³ Filitti, *Domniile române*, s. 278.

³⁶⁴ Bibesco, *Règne*, Cilt 1, s. 828.

³⁶⁵ Filitti, *Domniile române*, s. 279.

³⁶⁶ Xenopol, *Istoria Românilor*, Cilt 6, s. 159.

Moldavie kitabını yayınlamaya teşvik ederek gösterdi.³⁶⁷ Her şeyden önce Bibescu, şehir konseylerinin örgütlenmesi yasası üzerinde çalışıyordu.³⁶⁸

Bibescu daha sonra dışişleri nezaretinde de görev aldı. Alexandru Ghica'nın voyvodaliğından kısa bir süre önce istifa etti. Gheorge Bibescu, selefi Ghica'nın (1834-1842) en sert muhaliflerinden biriydi ve Rus konsolosu tarafından destekleniyordu.³⁶⁹

Xenopol'a göre ise Bibescu, Rusya tarafının açık desteğine sahipti ve diğer boyarların bu konuda yapabileceği pek bir şey yoktu. Öyle ki Rus hükümeti Bibescu'yu tebrik etmekte gecikmemişti. Onun, Rus çıkarlarını ve beklentilerini karşılayacağı umuluyordu.³⁷⁰ Dönemin beynelmilel basını da Bibescu'yu ekseriyetle Rus yanlısı olarak tasvir eder. Seçimleri ne kadar usulüne uygun şekilde kazanmış olsa da Bibescu Rus tarafına yakındı.³⁷¹ *The Times*'a göre ise "Kendisi bir Rus partizanıdır. Rusya taraftarı olduğu kabul edilmesine rağmen oldukça popüler bir isimdir ve onun seçilmesi sonrasında Eflak'ta muntazam bir huzur hâkim olmuştur."³⁷²

The Morning Post, Bibescu hakkında şunları paylaşmaktadır: "Eflak'ın yeni voyvodası, Gheorghe Bibescu, 40 yaşında ülkenin en zenginlerinden, hatırı sayılır ve yetenekli bir isimdi.³⁷³ Gazete, onunla ilgili yanlış bir kanının olduğunu da düşünmektedir: "Rusya taraftarı olduğu ileri sürülse de bu Kıta Avrupa'sında yayın yapan gazetelerin çoğunda devlet adamlarına ilişkin son derece genel bir iddiadır."³⁷⁴ Gazete okuyucularını uyarara bunun çok da yadırganmaması gereken bu durum olduğunu belirtir: "Unutulmamalıdır ki Eflak'ın önde gelen isimleri Rusya'nın partizanları gibi davranırlar. Sürgün tehlikesi altında bunu yapmak zorunda kalmaları belki de doğaldı."³⁷⁵

Filitti'nin analizine göre Bibescu, son yüzyılda görev yapan voyvodalar arasında özel bir konuma sahiptir. Yabancı devletler tarafından atanmamıştır ama

³⁶⁷ Billecocq, *La principauté de Valachie*, s. 176.

³⁶⁸ Bibesco, *Règne*, Cilt 1, s. 35.

³⁶⁹ Xenopol, *Istoria Românilor*, Cilt 6, ss. 159-60.

³⁷⁰ Xenopol, *Cilt*: 6, s. 159.

³⁷¹ *The Times*, 19 Ocak 1843, s. 4.

³⁷² *The Times*, 31 Ocak 1843, s. 4. *The Standard*, 31 Ocak 1843, s. 2.

³⁷³ *The Morning Post*, 25 Ocak 1843, s. 4.

³⁷⁴ *The Morning Post*, 20 Ocak 1843, s. 2.

³⁷⁵ *The Morning Chronicle*, 20 Ocak 1843, s. 2.

halkın tamamı tarafından da seçilmemiştir. Bu nedenle Eflak halkının tamamının düşüncesini yansıtmamaktadır.³⁷⁶ Yine de uzun yıllardır atama usulüyle ülkeyi yöneten voyvodalarınkinden farklı bir şekilde iktidara gelmiştir. Diğer bir ifadeyle onun şanı ve itibarı icraatlarına bağlı kalacaktır.³⁷⁷ Kültürlü, zengin, adalet özlemine sahip Bibescu, ülkede iyi bir intiba bırakmış ve seçildiği haberi sempatiyle karşılanmıştır.³⁷⁸ Fransa'daki Eflaklıların seçim sonucuna dair ümitvar oldukları da basına yansımıştır. Rusya ve Osmanlının anlaşmasına ve Bibescu'nun aldığı olayların çokluğu göz önünde bulundurulduğunda vekillerin bağımsız hareket ettiğine ve Eflak ulusunun iradesine itimat etmek gerektiği yazmaktadır.³⁷⁹

Yeni voyvoda, seçimi kazanması ve Osmanlı'nın seçim sonucunu tanınmasına müteşekkirdiğini belirten 1 Şubat 1843 tarihli bir mektup kaleme aldı. Bu metinde Bibescu, Safvet Efendi vasıtasıyla kendisine takdim edilen voyvodalık unvan için iktidar sembolleri olan kılıç ve nişanı kuşanarak gereği gibi resmî tören yapıldığını bildirir. Bu baharda, görevinin, "sıdk ve teslimiyetinin" onaylanması için İstanbul'a gelme isteğini bildirir. Eflak vergisinin önceden olduğu gibi (2 milyon) Macar altını cinsinden, yılda dört taksit olarak ödeneceğini beyan eder. Bibescu ayrıca verginin ödenmesi sırasında kurdan doğacak zararların yine Eflak hazinesinden karşılanacağını da taahhüt eder. Bibescu mektubun sonunda ülkede yabancı konsolosların sayısının ve faaliyetlerinin arttığını, kendi tebaalarının ihtiyaçlarını giderme bahanesiyle ülkenin işlerine karışmaya, ülkenin huzurunu bozmaya gayret ettiklerinin farkında olduğunu işaret etmektedir.³⁸⁰

Seçim sonuçları neticesinde yeni voyvodanın Gheorghe Bibescu olduğunun onayına dair Fermanı³⁸¹ taşıyan Osmanlı memuru Yergöğü'ne 6 Şubat'ta geldi. Memurun en az üç gün karantinada kalması gerekeceğinden Bükreş'e ayın 9'unda

³⁷⁶ Filitti, *Domniile române*, s. 279.

³⁷⁷ Prințul Gheorghe Bibescu, **Domnia lui Bibescu: legi și decrete, 1843-1848**, (Çev. B. Florescu), Tipografia curții regale, F. Göbl Fii, Bucuresci, 1894, Cilt 2, s. 446.

³⁷⁸ Filitti, *Domniile române*, s. 279.

³⁷⁹ *Journal des débats politiques et littéraires*, 2 Şubat 1843, s. 1.

³⁸⁰ **İ. MSM.** 36/1018, no 1, 10 Mart 1843.

³⁸¹ **İ. HR**, 20/970. Osmanlı hükümetinin yeni voyvodaya gönderilmek üzere bu belgedeki taslak metni kaleme almıştı. Bkz. Ekler.

gelmesi bekleniyordu.³⁸² Fakat Safvet Efendi, 8 Şubat 1843 tarihinde, hükümdarlık nişanını saraya getirdi. Görevini başarıyla tamamlayarak 12 Şubat'ta Bükreş'ten ayrılırken voyvodadan 5 bin duka (2.500 sterlin) değerinde hediye alır.³⁸³ Rusya İmparatoru tarafından da ona bir kutu hediye gönderildi. Bu nedenle Rusya'nın Bükreş'te bulunan konsolosuna da buna mukabil bir hediye ile karşılık verilmesi gerekir. Fakat Rusya konsolosu ile Safvet Efendi vazifeleri açısından denk olmadığından bin beş yüz kuruş değerinde bir kutu hediye edilmesine karar verildi. Zira konsolos pek uğraş vermediğinden bir kutu verilmesinin yeterli olacağı düşünüldü. Hediyein kabulü ve Bükreş'teki Rusya konsolosuna bin beş yüz kuruş değerinde bir hediye gönderilmesi kararlaştırıldı.³⁸⁴

Bibescu, Safvet Efendi'nin görevinin bitmesi ve ülkeden ayrılmasının ardından, görevini çok güzel yürüttüğü, her türlü övgüye layık olduğuna dair bir mektup kaleme aldı. Mektupta onun görevini mükemmel dikkat ve nezaketle yerine getirdiğine, büyük bir bilgelik ve zekâ ile hareket ettiğine vurguda bulunuyordu. Ayrıca, Eflak boyarları arasında iyi bir itibar ve ün kazandığını da ekliyordu. Safvet ve Şekib Efendilerin gayretleri sayesinde muhalefetin çok güzel idare edildiği ve sadık Eflak halkının refahı ve huzurunun temin edildiğini, bunun da Sultan'ın Eflak halkına gösterdiği şefkat ve merhametin en büyük delili olduğunu belirtiyordu.³⁸⁵

Bibescu 11 Şubat'ta halka, hükümeti devraldığını aldığını bildirir.³⁸⁶ Colquhoun, Bibescu'nun göreve geldikten sonra farklı ülke temsilcileri ve konsoloslarıyla ayrı ayrı görüştüğünü yazar. Kendisi, Daşkov'a Voyvodayı beraber ziyaret etmeyi teklifinde bulunduğunda Daşkov'un bunu reddettiğini ifade eder. İngiliz konsolos bunun nedenini kendince şöyle not düşer: "Kendisi [Daşkov] buna itiraz etti ama ben sebebini anlıyorum çünkü İngiliz temsili daha kıdemli. Elbette bu hususu vurgulamadım. Prens beni en dostane tavırla ağırladığında kendisine temenni ve tebriklerimizi ilettim."³⁸⁷

³⁸² Colquhoun, ayrıca Rusya İmparatoru'ndan Voyvoda'yı ve Metropolit'i tebrik için gelen mektuplara değinir. Bu mektupların seçim sürecinde görev alan boyarlara da iletilmesinin istendiğini kaydeder. **FO** 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 6 Şubat 1843.

³⁸³ **FO** 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 13 Şubat 1843. Günümüzde yaklaşık 220 bin sterlin.

³⁸⁴ **İ. HR**, 20/977, 9 Nisan 1843.

³⁸⁵ **İ. MSM**, 36/1019, no 3, 15 Şubat 1843.

³⁸⁶ Filitti, Domniile române, s. 281.

³⁸⁷ **FO** 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 13 Şubat 1843.

Colquhoun, hükümeti devraldıktan sonra Bibescu'nun yürürlüğe koyduğu ilk beş kararnamenin önemli olduğunu düşünmektedir. Ona göre bu kanunlar onun “kamu yönetimi hususunda tüm sınıflara dair tarafsız yönetimine ve kötü işleyen süreçlere dair en ağır cezalandırmalara başvuracağına” işaret etmektedir. Colquhoun böylece ülkedeki tüm imkân ve kaynakları kullanışlı ve erişilebilir hale geleceğine inanmaktadır.³⁸⁸

2.2.2. Yeni Voyvoda'nın Tahta Çıkış

*Beyler! Vatanımızı, bağrında yeniden türeyen ve eğer kökünü kazımak için sert tedbirlere müracaat etmezsek yakında tüm refah kaynaklarımızı kurutacak kadim kötülüklerden kurtarmanın vakti geldi de geçiyor. Şer ve musibete duçar olanları nedamete davet etmek için bugün sesimi son kez yükseltiyorum; yarın uygulamak zorunda kalacağım kanunların sesi benimkinden çok daha yüksek çıkacak ve onların gereğini bihakkın yerine getirmek için var gücümle sebat edeceğim.*³⁸⁹

Bibescu'nun, voyvoda seçimini kazandıktan sonra Olağan Temsilciler Meclisinin açılışı (26 Şubat 1843) vesilesiyle vekillere hitaben yaptığı ve yukarıda bir bölümünü okuduğunuz kısa nutkunu titizlikle hazırladığı söylenebilir. Konuşmanın tamamına uzlaşa arayışı, vatanperver bir söylem ve adalet vurgusu hâkimdir. Sözlerine, onu voyvodalık makamına taşıyan yurttaşlarının sevgisinden, egemen ve hami imparatorlukların ona duyduğu güvenden, oturduğu tahtı çevreleyen ihtişam ve onurdan, “fakat hepsinden önemlisi” vekillerin gözlerinde gördüğü “sevinç ve umut parıltısından” neşet eden mutluluğunu paylaşarak başlar. Adalet yolundan sapmadan vatana hizmet aşkından başka hiçbir şey düşünemediğinin altını çizer. Yönetimi devraldığı koşulların ne kadar çetrefilli olursa olsun vatanın geleceğine yönelik umutları asla söndüremeyeceğini, geçen yıla baktığında geleceğe güvenmek için çok fazla neden olduğunu belirtir.³⁹⁰

³⁸⁸ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Şubat 1843.

³⁸⁹ Gheorghe Bibescu'nun, 26 Şubat 1843'te, Olağan Temsilciler Meclisinin açılışında vekillere hitaben yaptığı konuşmadan. Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 21. “Este vreme, Domnilor, să scăpăm Patria noastră de nă prasnicle năravuri ce s'au încuibat în sînul ei, și amerință de a seca ori ce isvor de fericire, de nu se va lua strașnice măsuri spre a lor grabnică precurmare. Astăzi pentru cea după urmă oară să ridică glasul Meu a îndemna spre pocăință pre cei rău nă răviți, iar mîine se va înălța glasul pravililor mai pre sus de cît al meu, și voi fi silit a stărui din toată virtutea că a lor voință să se aducă în cea mai deplină săvîrșire.”

³⁹⁰ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 20-21.

Konuşmasının devamında vekilleri kişisel hırslarından sıyrılarak tek ve ortak bir amaç uğrunda, umumi esenlik için birlikte hareket etmeye davet eder. Vatanın saadeti söz konusu olduğunda kendi adına asla yorgun düşmeyeceğini, yılgınlığa kapılmayacağını ve fedakârlıktan kaçınmayacağını taahhüt eder; daha evvel bakan ve vekilken nasıl bir adamsa öyle olmaya devam edeceğini, iyiliği ödüllendirip kötülüğü cezalandıracağını beyan eder. Vekillere, tahta çıkan voyvodalarının bu duygu ve düşüncelerini kendi ailelerine iletmelerini; otoriteye ve onun sağlanması için elzem olan yasalara riayet etmelerini salık verir. Sözlerini, “size karşı hissettiğim tüm muhabbetimi, övgüye değer eylemlerle göstermek için bana fırsat veriniz” diyerek bitirir.³⁹¹

Her ne kadar fiziki bir tahta oturmayacak ve taç takmayacak olsa da Bibescu’nun tahta çıkma töreni, 26 Şubat’ta Cartea Reche’de bir tören alayı ile gerçekleştirildi. Colquhoun törene ilişkin detaylı bir tasvir sunmaktadır. Raporuna göre, sabah saat 11’de, süslü sokaklarda geçit töreni düzenlendi. Jandarmalar, polisler, süvariler bayrak eşliğinde yürüdü. Bibescu, geleneksel simgeler olan kılıç ve topuz ipek minderler üzerinde taşındı. Bibescu’ya eşlik eden dört yaver ve dört emir subayı vardı. Boyarlar avluda voyvodayı ve kilisenin kapısında din adamlarını bekledi. Bibescu, tüm yabancı temsilcilerin davetli olduğu göreve başlama töreni için kiliseye girdikten sonra burada Eflak nizamnamesinde yer alan yemin metnini okudu, akabinde kendisine devlet kılıcı ve asası verildi. Argeş piskoposu tarafından okunan ferman sonrası dualar edildi ve daha sonra voyvoda atına bindi, kortej eşliğinde boyarlara hitap edeceği saraya geçti. Colquhoun, tören için “tüm seremoni hayranlık uyandıran bir düzende gerçekleşti ve şüphesiz sadece bu ülkenin değil tüm Avrupa’nın genel olarak ilgisini uyandıracak güzellikteydi” demektedir.³⁹²

Filitti’nin anlatımında farklı detaylar göze çarpmaktadır. Bibescu, Cesur Mihai’nin kostümünü giyen voyvoda kilisede yemin ettikten sonra Metropolit ve piskoposlar tarafından kutsanmıştı. Tekrar kiliseye girerken sunulan kılıcı sırtına kuşanırken arkada “gürbüz” yaveri Nizamnameyi tutuyordu.³⁹³ Kilisenin ortasında

³⁹¹ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 20-21.

³⁹² FO 78/527, Colquhoun’dan Aberdeen’e, 28 Şubat 1843.

³⁹³ Filitti, Domniile române, s. 282.

toplanan milletvekillerinin önünde bir konuşma yapmıştı.³⁹⁴ Filitti'nin aktardığına göre eski voyvodanın muhaliflerinden biri olan Piskopos Ilarion da Bibescu'nun kutsanması vesilesiyle bir konuşma yapmıştır.³⁹⁵ Eyalette başka konuşmalar da yapılmış hatta Bibescu için şiirler yazılıp bestelenmiştir.³⁹⁶

Filitti'den öğrendiğimize göre, törenin ardından sarayda yine Blaremburg'in özeniyle hazırlanan yaklaşık 7.137 lei tutarında bir resepsiyon verilmişti. Mobilyalar maundandı; döşemeci Haferl'in yaptığı salonların dekorasyonu sarı, kırmızı, yeşil ve maviydi. Taht odasında kadife ve "deve kuşu" tüyleriyle cilalanmış iki vazo bulunuyordu. Akşamları tiyatrodan özel bir oyun oynandı. İki gün sonra belediye halk balosu verdi.³⁹⁷ Tahttan sonra voyvoda konseye ve jandarmaya hitap etti: "Liyakat ne kadar geçer akçe ise açgözlülük ve yolsuzluk o kadar tiksindir. Yasaları çiğneyenleri, kurallardan sapanları cezasız bırakmayacağız. Bu en kati kararımızdır, kimse bunu değiştiremez."³⁹⁸ Filitti'nin aktardığı şekliyle Avusturya konsolosu askerlere verilen söylevi fazla ciddi, sert ve gereksiz bulunduğunu yazmıştır.³⁹⁹

Xenopol onu, "genç, aydın ve millî hassasiyetleri yüksek bir lider olarak" tanımlar. Zira taç giyme törenine Romenlerin ulusal karamanı Cesur Mihail'in (Basarab) kıyafetiyle çıkarak hem Türklere hem de Ruslara mesaj vermek istemişti. Xenopol onun millî hassasiyetlerinin Rus çıkarlarıyla örtüşmeyeceğini ve bu nedenle Ghica'dan farklı bir yönetim sergileyeceğini vurgulamıştır.⁴⁰⁰

Gheorghe Bibescu, tahta çıkma günü anısına 26 Şubat 1843'te ressam Anton Kauffmann'a bir portresini yaptırdı. Portrede, Xenopol'un de ifade ettiği gibi taç giyme töreninde giydiği beyaz bir kaftan vardı: Cesur Mihail'in kıyafeti. "Bibescu, beyaz sütunların önünde ayakta resmedilmişti, yanında arkasında perdeler olan bir taht vardı."⁴⁰¹ Hükümdarın tahtın önündeki bu görüntüsü Mogoşoaiei Köprüsü (Calea

³⁹⁴ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 21.

³⁹⁵ Filitti, Domniile române, s. 283.

³⁹⁶ Filitti, Domniile române, s. 283.

³⁹⁷ Filitti, Domniile române, s. 283.

³⁹⁸ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 23.

³⁹⁹ Filitti, Domniile române, s. 284.

⁴⁰⁰ Xenopol, Istoria Românilor, Cilt 6, s. 161.

⁴⁰¹ Portresinin yapılması için birkaç farklı kişiyi görevlendirmiş ama daha sonra Kaufmann'ı tercih etmiştir Sorin Iftimi, "Anton Kauffman, un pictor vienez în țările Române (1840-1845)", **Cercetari Istorice (Serie Noua)**, Sayı: 33, 2014, ss. 138-42.

Victoriei) üzerinde bulunan kraliyet sarayından değil, Brâncoveanu-Bibescu Sarayı'ndandır:

*Gheorghe Bibescu, "resimde" sağ eli kemerine dayalı olarak tasvir edilmiştir. Muhtemelen piyade olan yerli milislerden bir generalin üniformasını giyiyor. Göğsünde, ek bir zincirle (üst sınıf) sabitlenmiş tek bir süslemeye sahiptir - Osmanlı İftihar Nişanı. Bibescu, Mihai Viteazul'u anımsattığı söylenen siyah samurdan yapılmış geniş yakalı ünlü beyaz pelerin giyiyor. Nizamname çağına özgü çember şeklindeki sakal fark edilebilir*⁴⁰²

Regnault'ya göre ne var ki Bibescu kamuoyunu aldatma noktasında hiçbir fırsatı kaçırmıyordu. Tören için seçtiği kıyafet ile kendini Rumen ulusunun lideri gibi sunuyordu. Çoğunluğu kandırmıştı, "sadece çok az kişi bu aslan postu altına gizlenmiş tilkiyi" görebiliyordu. Ayrıca Bibescu için olumlu bir durumda vardı. Seçimle gelmişti ve kendisini suçlayanlara seçimin ulusal hukuka dönüş olduğunu söyleyebiliyordu.⁴⁰³

2.3. BİBESCU'NUN İLK İCRAATLARI

Yeni voyvodanın ilk eylemlerinden biri, Ghica dönemindeki kargaşaya tamamen yabancı olmadığını gösteren 3 Mart tarihli af kararıdır: "1840 yılındaki bu isimler arasında Marin Serghiescu, Sotir Țaranu, C. Telegescu, C. Borănescu, C. Cămărășescu, N. Bălcescu ve D. Filipescu vardı."⁴⁰⁴

Bibescu'nun, mevkidaşları ve Eflak'taki yabancı temsilciler ile, pek başarılı olmasa da iyi ilişkiler kurmaya yönelik somut adımları da bu ilk dönemin icraatleri arasındadır. Boğdan tahtındaki mevkidaşı Sturdza ile başından beri iyi ilişkiler sürdürmeye gayret etmiştir. Boğdan voyvodası, Bibescu'nun atanmasını müteakip tebriklerini iletmesi için oğlunu 2 Mart'ta Bükreş'e göndermiş ve buluşma isteğini iletmişti.

Bibescu'nun, Rusya konsolosu Daşkov ile ilişkilerinin son derece iyi olmasının yanı sıra, İngiliz konsolosu Colquhoun da Bibescu'nun voyvoda olmasını olumlu karşılamıştı. Bununla beraber, Colquhoun'a göre yeni voyvodanın ülkedeki konsoloslarla arası pek iyi değildir, hatta bu kişiler arasında pek dostu da yoktur. Öyle

⁴⁰² İftimi, Anton Kauffman s. 142. Çember sakal dönemin hukukçularının çoğu tarafından benimseniyordu. Portre için bkz. Ek 4.

⁴⁰³ Regnault, Principautés Danubiennes, s. 236.

⁴⁰⁴ Filitti, Domniile române, s. 284.

ki, eski voyvoda Ghica'nın yakın arkadaşı olan Fransız temsilcisinin Bibescu'da kabahat bulmak için bahane aradığından bahseder.⁴⁰⁵ Colquhoun'a göre Avusturya ve Rus elçileri de pek farklı bir tutuma sahip değildir.⁴⁰⁶

Ghica'nın saltanatının son yılında bakanlık yapan kişiler, Bibescu'nun da ilk bakanlarıydı. Böyle olması doğaldı çünkü, her ne kadar meclisin lideri Bibescu olsa da, meclisi kontrol eden muhalifler tarafından sabık voyvodaya kimlerin kabine üyesi olacağı dayatılmıştı. Yeni meclis, 2 Mart 1843'te açıldı. Yeni voyvodanın, göreve başladıktan sonra, evvelki idarenin yürüttüğü suiistimallerden memnun olmayan muhalifler arasından kendisine sadık işbirlikçiler bulması beklenen bir durumdu. Tam da bu yüzden, meclise hitap ettiğinde, her ne kadar aralarındaki ilişkinin niteliği farklılaşsa da onlarla (muhalifler) iyi anlaşacağına dair umudu olduğunu vurgulamıştı.⁴⁰⁷ Bu meclis gerçekten de Bibescu'ya ülkeleri için ihtiyaç duyulan reformları gerçekleştirme fırsatı verdi. Yeni yasalar hızla onaylandı. Geçmiş dönemin bütçesi gözden geçirildi ve güvenlik konusunda bütçede tasarrufa gidilirken çiftçiden alınan vergiler yarı yarıya indirildi.⁴⁰⁸ Fakat bu uzlaşma atmosferi pek uzun soluklu olmadı.

Bibescu, meclisin 19 Mart'taki ikinci toplantısından itibaren, piyade sayısının artırılmasına ilişkin tasarımı, "Yönetmelikle kararlaştırılan piyade er sayısının eksikliğini kanıtlayan ihtiyaçların oluşturulması ve geliştirilmesi ve öte yandan, 1837'de korumakla görevlendirildikleri noktalardan uzak olan köylerin yardımına bir an önce gelmeleri kaçınılmazdır" diyerek gerekçelendirdi.⁴⁰⁹ Ancak o zaman Tuna hattındaki gözcüleri korumakla görevli tüm hatlar bu görevden azat edilecek ve gözcüler askerlerle korunacaktı.

⁴⁰⁵ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Temmuz 1843.

⁴⁰⁶ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Temmuz 1843. Colquhoun, elbette kendisini bu temsilcilerle aynı kefeye koymaz ve bunu şöyle açıklar: "Bana gelince, Bibescu'yu dürüst ve adil bir adam olarak görüyorum ve kendisine fırsat tanınırsa en iyi niyetlerle hareket edeceğini düşünüyorum. Sadece temkinliyim çünkü şu anda geldiği, deneyimlediği makamı, hesaba katıyorum ve tüm bakanlıklara sirayet etmiş olan yolsuzluk ve istismarlarla uğraşacağı zaman karşılaşacağı zorluklar gerçek karakterini ortaya çıkaracaktır." FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Temmuz 1843. Bu elçilere dair Filitti'nin aktardığına göre Avusturya'nın, o sırada Rusya ile dostane ilişkiler içinde olan konsolosu Timoni, Mart 1843'te izinden döndükten sonra tebriklerini iletebilmişti. Bir buçuk yıldır Bükreş'te bulunan, aslen Antwerpli tüccar Biscop, sonunda Belçika konsolosu payesini elde etmişti fakat onun Eflak siyasetine bulaşma gibi bir niyeti yoktu.

⁴⁰⁷ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 23.

⁴⁰⁸ Xenopol, Istoria Românilor, Cilt 6, ss. 162-63.

⁴⁰⁹ APR, Cilt 12, s. 236.

Bunun için üç süvari bölüğü oluşturuldu ve her bölüğe 60, her alaya 480, üç alay için toplam 1040 asker alındı. Bu ilave de dâhil olmak üzere 62 bin 769 lei harcama bütçeye dâhil edilecek ve yedek fondan, 1843 yılı için 1440 tüfek alımı için 200 bin lei kullanılacaktı. Bibescu selefine karşı formüle ettiği suçlamalardan birini bu tasarımı gerçekleştirerek bir çözüme kavuşturmayı umuyordu.

Meclis, yasa tasarısına, 1833'ten bu yana tüm köylerin o zaman kaydedilen listelere eklenmesi ve bu görevden kurtulmak için Tuna gözcülerini korumakla görevlendirilmesine müsaade verdi. Aynı şekilde, 6 süvari bölüğüne dokunulmadı ve her bir bölükteki iki müfreze yalnızca geçici olarak azaltıldı. Hatta meclis, 1833'ten önce Tuna kordonunu korumakla görevli köylerin bile bu askerî hizmetten muaf tutulması için voyvodanın ilk fırsatta önlemler almasını istedi.⁴¹⁰

Bibescu'nun, 4 Mart 1843 tarihli kanun taslağı hapishanelerin idaresini yeniden düzenliyordu. Bürokratik birimler azaltılacak, daha sade bir yönetim şemasıyla 47 bin 600 lei tasarruf sağlanacaktı. Böylece çingenelerin özgürleştirilmesi için her yıl 10 bin leilik bir meblağ düzenlenecek bir fona aktarılacaktı. Meclis, bu miktarla yetinmeyip çingenelerin öşürlerini de fona ekleyerek rakamı yıllık toplam 23 bin 800 lei olarak belirledi.⁴¹¹ Bu doğrultuda, İçişleri Bakanlığı'nın 28 Ağustos 1843 tarihli bir genelgesi, çingenelerle onları istihdam eden mülk sahipleri arasında yeni düzenlemeler getirecekti.⁴¹²

1843'te, köylünün işgünü ücretinin sabitlendiği üç yıllık sürenin sonu yaklaşıyordu. Vekiller, mülk sahipleri ile köylüler arasındaki tartışmalı hususların mecliste tartışılması için Bibescu'ya baskı yaptı. Toprak sahipleri, tarımsal üretim artması için çiftçilerin istihdam edilmesinin zorunlu olduğunu fakat mevcut yüksek ücretler nedeniyle bunu sürdürmenin zor olduğunda ısrar ediyor, ücretlerin indirilmesini talep ediyordu.⁴¹³ Meclisin idari komisyonunun çalışmasından sonra ücretler mülk sahipleri lehine indirilmiştir.⁴¹⁴ Nizamnamenin 142'nci maddesine göre mülk sahibi ücretleri zamanında ödemeli ve herkes zanaatına göre istihdam edilmeliydi. Bibescu hükümeti, işçilerin sadece çalıştığı günler için ödeme almasını

⁴¹⁰ **APR**, Cilt 12, s. 236.

⁴¹¹ **APR**, Cilt 12, s. 301; Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 32..

⁴¹² Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 34.

⁴¹³ **APR**, Cilt 12, s. 360.

⁴¹⁴ **APR**, Cilt 12 s. 436; Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 104-5.

(yevmiyeli) savunuyordu. Diğer türlü işçiler tembellik edebilir ve mülk sahiplerini zarara uğratabilirdi.⁴¹⁵ Bibescu, meclisin işgücü ücretlerini düşürmesinden memnun kalmıştı.⁴¹⁶

Bibescu'nun tahta çıkış konuşmasının hedefinde olan muhaliflerin henüz sesi çıkmamıştı. Ghica ve Filipescu aileleri seçimi kazanamadıkları gibi şimdi iktidarın hedefi haline gelmişti. Bu minvalde Billecocq, raporlarında voyvodanın otoriter tutumunun altını çizer. Özellikle de genç yaşta büyük boyarlığa yükselen birinin bu tavrının ülkenin iç işleyişine Rus müdahalesini artıracakı öngörüsünde bulunur.⁴¹⁷

Meclisin tatile girmesini müteakiben Bibescu, bakanlıklarda bazı değişiklikler yapmak istese de boyarlar arası kıskançlık gibi meseleler nedeniyle çok zorlandı. Ancak ilginç bir şekilde, Bibescu'nun Rus konsolosun telkinlerine pek kulak asmaması, Colquhoun'un deyimiyle "onun oyunlarına gelmemesi" vurgulanması gereken bir durumdur.⁴¹⁸ Mesela Rus temsilcinin ısrarlarına rağmen onun önerdiği kişiyi reddetmesi dikkate değerdir.

Her ne kadar seçimdeki en yakın rakibi olsa da kardeşi Ştirbei'yi İçişleri Bakanlığına atama konusundaki ısrarı, güvendiği insanları etrafında toplamak istediğinin bir göstergesidir. Kardeşinin de aralarında olduğu yeni kabinesi ise şu isimlerden oluşuyordu: George Filipescu (Divan Başkanı), Ştirbei (İçişleri Bakanı), A. Vilara (Adalet Bakanı), E. Baleanu (Dışişleri Bakanı), Ion Filipescu (Maliye Bakanı), E. Horescu (Diyanet Bakanı), Ion Manu (Bükreş Polis Şefi).⁴¹⁹

Colquhoun, yeni atamalar hakkında, bir iki isim haricinde hayal kırıklığı yaşandığını belirtir fakat ona göre bu isimlere alternatif bulmak zordur. Zira voyvoda mevcut siyasi koşullar altında, kendi iktidarını da koruyabilmek için, en makul tercihi yapmıştır. Colquhoun, adayların her biri için yorumda bulunur. İngiliz elçiye göre bu isimlerden Ştirbei evvelki vazifelerinden dolayı tanınan biri iken Rus yanlısı Vilara bölgedeki ilk finansçılar arasındadır.⁴²⁰ Voyvodalık seçimine de girmiş olan Baleanu dürüst birisi olarak bilinirken Ion Filipescu hem ağalık döneminin meşhur

⁴¹⁵ Filitti, Domniile române, s. 289.

⁴¹⁶ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 108.

⁴¹⁷ Filitti, Domniile române, s. 289.

⁴¹⁸ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Temmuz 1843.

⁴¹⁹ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Temmuz 1843.

⁴²⁰ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Temmuz 1843.

isimlerindendi hem de yıllar boyunca muhalefet liderliğini yürütmüştü.⁴²¹ Benzer bir şekilde evvelden şehir ağası olan ve Bibescu'nun akrabası olan Horescu ise niteliksiz biriydi ve geniş ailesi ve maddi durumundaki problemler nedeniyle yolsuzluğa bulaşması kuvvetle muhtemeldir.⁴²² Son olarak, evvelden İç İşleri Bakanlığında çalışan Ion Manu ise çalışkan ve zeki biridir ve yeteneklerinden yararlanılabilecek birisidir.⁴²³

Colquhoun, ülkedeki genel hoşnutsuzlukların da altını çizer. Ona göre, Bibescu'nun iş başına gelir gelmez uyandırdığı umutlar kısa sürede sönmüştür. Zira köylülere yüklenen yeni vergiler şikâyetlerin artmasına neden olmuştur.⁴²⁴ Buna rağmen Colquhoun, Bibescu'nun inşa etmeye çalıştığı politik ilişkiler ve özellikle boyarlarla görüşerek onların şikâyetlerini dinlemesi ve planlarını icra etme noktasında zaman tanınmasını istemesini makul bulur.⁴²⁵

Ağustos ayının ikinci haftasında İbrail ve Kalas'a ziyarette bulunan voyvoda 14 Ağustos'ta geri dönmüştü. Yeni makamında niyetli olduğu şeyleri yapıp İbrail limanını ziyaret ederek iyileştirilmesine yönelik hareket etmenin yanı sıra eski dostu olan şimdiki Boğdan Voyvodası Sturdza'yı ziyaret etmiştir. Colquhoun'a göre bu görüşmenin gerekçesi, Prenses Elise Bibescu ile Stourdza'nın oğlunu evlendirmektir.⁴²⁶ Buna ek olarak, kardeş limanlar arasında bir bağlantı kurulması da masanın konuları arasındadır. Fakat İbrail limanına yapılması planlanan antrepodan Rusya konsolosunun müdahalesi nedeniyle vazgeçilmiştir.⁴²⁷

2.3.1. İstanbul Seyahati

Bibescu'nun saltanatının başlangıcından itibaren en önemli olaylardan biri, 1843 yazının sonunda İstanbul'a yaptığı seyahatti. Hemen öncesinde, kral IV. Frederik Wilhelm ve Rusya çarının erkek kardeşi Prusya Prensi Albrecht'in 22 Haziran'dan itibaren Bükreş'te beş gün kalmaları, Filitti'nin tabiriyle, "Bibescu'nun dillere destan

⁴²¹ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Temmuz 1843.

⁴²² FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Temmuz 1843.

⁴²³ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Temmuz 1843.

⁴²⁴ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Temmuz 1843.

⁴²⁵ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Temmuz 1843.

⁴²⁶ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 16 Ağustos 1843.

⁴²⁷ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 16 Ağustos 1843.

kibrini” çok daha ileri boyuta ulaştırmıştı. Bibescu’nun İstanbul’a yapacağı ziyareti ölümsüzleştirmek vesilesiyle ressam Charles Doussault görevlendirilmişti.⁴²⁸

Bibescu’nun İstanbul ziyareti Balkan politikaları açısından da önemlidir. Nitekim ancak Aleksandır Karayorgi’nin Babıali tarafından Sırbistan’a atanmasından sonra burada huzur sağlanabilmiş ve Aristarki, ancak bundan sonra Voyvoda’ya artık İstanbul’a gelebileceğini bildirmişti. Rus Dışişleri Bakanı Nesselrode, İstanbul’daki elçileri Buteniye’ye gönderdiği ve onlarla gönderdiği 28 Nisan 1843 tarihli mektubunda, seçimden sonra Bibescu’nun teamül üzerine İstanbul’a gelip görevinin onaylanması için davet edildiği bilgisini verir. Bununla beraber, Boğdan voyvodasının da Bibescu’ya eşlik ederek İstanbul’a davet edilmesine ise sıcak bakmamaktadır.

Nesselrode, Bibescu’nun yeni atanmış olması nedeniyle bunun anlaşılabilir olduğunu, Osmanlı Devleti’ne bağlılığını ve sultana saygısını sunmasının doğal olduğunu fakat Boğdan’ın başkenti Yaş’ta daha yeni yatışan toplumsal huzursuzluklar nedeniyle Boğdan Voyvodası Sturdza’nın makamından ayrılmasının ülkesinin huzuru için çok iyi olmayacağını düşünmektedir. Üstelik Sturdza geçen sene sağlık sorunları nedeniyle çok fazla seyahat etmiş, yokluğunda başkentte bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Sturdza’nın böyle bir yolculuğa çıkmasının uygun olmayacağına dair kanaatin Rus büyükelçisinin Babıaliye iletmesini istemektedir.⁴²⁹ Eflak voyvodası Bibescu’nun İstanbul’a gelişi üzerine Rusya ile yürütülen müzakereler sonucunda gelişinin ertelenmesi uygun bulunmuştur.⁴³⁰

Nesselrode, İstanbul’daki elçisinden, Bibescu’nun İstanbul ziyareti ile ilgili ise bunun bir zaman meselesi olduğunu, yeni voyvodanın makamından çok fazla uzak kalmasının sakıncalı olabileceğini, en azından yaz aylarının geçmesinin beklenmesinin daha iyi olacağını Babıali’ye iletmesini ister. Rus dışişleri bakanı, bu yolculuğun şu an yapılmasının hiçbir faydası olmayacağını ve Eflak’ta beklenmedik olaylara sebep olabileceğini, Babıali’nin de buna katılacağı temennisini bildirir.⁴³¹

Bibescu, Genel Kurul’un henüz kapanması, yapılacak işler olması nedeniyle İstanbul’a gelişinin ağustos ayına ertelenmesi için mektup yazar ve bu Babıali’de

⁴²⁸ Filitti, Domniile române, s. 297.

⁴²⁹ HR. SYS, 1012/27, 28 Nisan 1843.

⁴³⁰ İ. MSM, 36/1021, no 3, 28 Haziran 1843.

⁴³¹ HR. SYS, 1012/27, 28 Nisan 1843.

uygun bulunur. Osmanlı için mühim olan “memleketin emniyet ve asayişini korumaktır.” Bu nedenle Bibescu’nun “itaatini ispat” için İstanbul’a gelişinin ertelenmesinde bir sakınca görülmemektedir. Hatta Babıali, Boğdan voyvodasının gelmemesini olumlu karşılar zira böylece iki beylik birden voyvodasız kalmayacaktır. Sturdza’nın ziyaretinin şimdilik ertelenmesinin uygun olacağı anlaşılmaktadır.⁴³²

Bibescu, bunlar doğrultusunda, İstanbul seyahatini ağustos ayına denk gelecek şekilde planlamıştır. Bu gezi için meclisten bütçe talep etmiş fakat mali zorluklar nedeniyle kendisine ancak 5.000 altın verilmiştir.⁴³³ O ise, Rusya’nın rızası olmadan, vakıf kurumlarının fonundan 60 bin frank ödünç almıştır. Yolculuk için, 1843 Ağustos’unun son haftası Dışişleri Bakanı Manuel Baleanu, Alexandru Racoviță ve üç yaveriyle Bükreş’ten ayrılır.

Voyvodanın maiyetinde, devletin en üst düzey yetkililerinden bazılarının yanı sıra Dr. Formion, Fransız ressam Doussault ve St. Sava Koleji’nden belagat profesörü Simeon Marcovici vardı. Marcovici, ekibin üyeleri arasında öne çıkacaktı çünkü seyahate ilişkin notlarını ülkedeki gazetelere gönderecekti.⁴³⁴ *Vestitorul Românesc*’in 16 Ağustos tarihinde erkenden duyurduğu üzere, yolculuk Simeon Marcovici tarafından adım adım kaleme alınacak ve neredeyse canlı bir anlatımla okuyucuya aktarılacaktı.⁴³⁵

Gerçekten de sözünde duran gazetenin ilgili metinleri, Bibescu’nun İstanbul seyahatini adım adım takip etmeye imkan sağlar. Elbette bu yazıların voyvodanın çok yakın arkadaşı olan Marcovici’nin tarafından kaleme alınması nedeniyle tarafsız olmasını beklemek naiflik olur. Metnin doğrusuna kulak verildiğinde ise voyvodanın İstanbul’da el üstünde tutulan, çok saygın ve yüce bir misafir gibi lanse edildiği görülür. Fakat bu bilgi, Osmanlı arşivi ve dönemin diğer kaynakları ile teyit edilmek istendiğinde olgular konusunda bir uyumsuzluk olduğu hemen fark edilir. Diğer bir ifadeyle, Marcovici’nin çizdiği voyvoda imajı ile İstanbul’da yaşananlar birebir örtüşmez. Tam da bu sebepten Bibescu’nun İstanbul seyahati Marcovici’nin

⁴³² İ. MSM, 36/1020, no 2, 18 Haziran 1843.

⁴³³ Billecocq, La principauté de Valachie, s. 126. Billecocq, s. 126.

⁴³⁴ Isar, Călătorii, s. 13.

⁴³⁵ Gazetenin editörü Zaharia Carcalechi bu bilgiyi coşkuyla paylaşır: “Saygıdeğer okurlar sizi temin ederim İstanbul’daki tüm törenlere ilişkin gelişmeleri seçkin bir muhabirin notlarından paylaşacağız.” Bkz. Isar, Călătorii, s. 18.

yazdıklarının yanı sıra dönemin gazetelerinden, yabancı temsilcilerin raporlarından ve Osmanlı arşivinden elde edilen bilgiler ışığında karşılaştırılarak ele alınmalıdır.

Evvela bu yolculuğun rotası Bükreş'te belirlenmiştir. Buna göre voyvoda, bir gün kalacağı Yergöğü'ne, sonra gemiyle Boğazköy'e (Cernavodă) ve buradan da kara yoluyla Köstence'ye gidecek, oradan ise İstanbul'a doğru yola çıkacaktır. Gezinin süresi kabaca 30 ila 40 gün olarak hesaplanmıştır fakat seyahatin normalde biraz daha uzun sürmesi beklenir çünkü Osmanlı başkentindeki toplantılar planlanandan daha kapsamlıdır.⁴³⁶ Colquhoun, Bibescu'nun planlanandan daha uzun kalmasının sebebi olarak kendisinin İstanbul'a varışının Ramazan ayının başlarına denk gelmesine bağlar. Bu sebeple de onun İstanbul'daki tüm işlerini kasım ayından önce tamamlayabilmesine pek ihtimal vermez. Bibescu'nun yokluğunda ise yönetimi kardeşi Ştirbei'in başında olduğu bir idare konseyi yürütür.⁴³⁷

27 Ağustos öğleden sonra Bibescu, alkış ve selamların eşliğinde kendisini Yergöğü'ne götürmesi beklenen George Filipescu eşliğinde aracına biner ve saraydan ayrılır. 12 saatlik bir yolculuktan sonra gece Yergöğü'ne varan voyvoda ertesi gün buradaki garnizonu, hapishaneyi ve karantinayı ziyaret eder; idari meselelerle ilgilenir. Bunların yanı sıra İbrailli tüccarlardan oluşan bir heyet, onu ziyaret eder. Voyvoda, tüccarların İbrail'de, sadece bu şehir için değil çevre bölgeler için de fayda sağlayacak bir antrepo inşa etme taleplerine olumlu yanıt verir.⁴³⁸ Bibescu, İstanbul'a ulaşmasından önceki gün, Boğdan voyvodası Mihail Sturdza ile görüşmek üzere İbrail (Braila) ve Kalas'a (Galați) gitmiş, Kalas'ta mevkidaşı tarafından "büyük dostluk ve sevgiyle" karşılanmıştır.⁴³⁹ Bu ziyaretinde Rusya'nın başkonsolosu Daşkov, Voyvoda'ya İbrail veya Kalas'a kadar eşlik eder. Bibescu ve Sturdza, iki beyliği ilgilendiren konularda bir anlaşmaya varmak için görüşürler."⁴⁴⁰

Yergöğü'nden Tuna Nehri boyunca "Argos" isimli tekne ile seyahat eden Bibescu, Boğazköy'e varacak ve daha sonra buradan kara yolu ile Köstence'ye geçerek buradan nihai durağı olan İstanbul'a gidecekti.⁴⁴¹ Bibescu için Eflak'a bir

⁴³⁶ Isar, Călătorii, s. 16.

⁴³⁷ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 3 Eylül 1843.

⁴³⁸ Isar, Călătorii, s. 17.

⁴³⁹ Isar, Călătorii, s. 13.

⁴⁴⁰ Journal des débats politiques et littéraires, 22 Ağustos 1843, s. 2.

⁴⁴¹ Isar, Călătorii, s. 46.

Türk vapuru gönderildi.⁴⁴² Bibescu Tuna Şirketine ait buharlı bir gemiyle (ismi Séri-Pervas), Köstence'den İstanbul Yeniköy'e gelecekti.⁴⁴³ *The Morning Post*'un 19 Eylül'deki haberine göre Eflak voyvodası Prens Bibescu'yu İstanbul'a getiren Séri-Pervaz Türk hükümetinin vapuruydu ve voyvodayı getirmek için gönderilmişti.⁴⁴⁴ Kalabalık bir maiyetle İstanbul'a varan Bibescu,⁴⁴⁵ uzun yıllardır Eflak kapı kethüdası olan Aristarki'nin Yeniköy'deki konağında kalacaktı.⁴⁴⁶

Marcovici, Voyvoda'nın Osmanlı başkentindeki faaliyetlerine, Türk yetkililerle veya çeşitli diğer devlet adamları veya uluslararası diplomatlarla yaptığı görüşmelere ilişkin ayrıntılara geniş yer verir. Protokol toplantıları veya siyasi toplantıların yanı sıra İstanbul'daki tarihi anıtlar da ziyaret edilmiştir. Voyvoda ve maiyeti, kapı kethüdası Aristarki'nin "büyüleyici Boğaz" kenarında bulunan konağına yerleştikten sonra, ilk olarak Ayasofya'yı ziyaret etmişlerdir. Ayasofya bu ziyaretçilerin hayranlığını uyandırmıştı.⁴⁴⁷

Daha sonra ise, İngiltere'den getirilmiş olan bazı yeni makineleri gördükleri darphane ziyaret ederler ve ardından askerî müzeye giderler. Burada uniformalar ve bilumum eski kıyafetleri ve eserlere bakar, miğferlerden tüfeklere kadar birçok savaş aletini incelerler. Marcovici o kadar şaşırır ki, "Öyle ki insan bunlara hangi elin hizmet etmiş olabileceğini merak eder" diye yazar. Ziyaretçiler burada müzenin parçaları arasında, eski Osmanlı başkentinin kapılarının 24 anahtarının yanı sıra birkaç padişahın kılıcını da görür.⁴⁴⁸

Akabinde voyvoda ve maiyeti, Marcovici'nin ilgiyle anlattığı, "huşu içinde kalan", özellikle "mimarinin zarafeti" birkaç padişahın türbesini ziyaret ettiler. Yıldızlı süslemelerle işlenmiş ve değerli taşlar serpiştirilmiş dört tabut ve çok değerli diğer objelerin bulunduğu "Sultan Mahmud tarafından hanedan için yaptırılan mermer mezar" bunlardan biriydi. Son olarak Padişah'ın sarayını ziyaret ettiler. Marcovici, "Bizans kalesinin hemen içinde çok geniş bir yapı", "muhteşem bir konumda", Boğaz'a bakan, "birçok oda, geniş salonlardan oluşan bir bina, doğadan hemen sonra

⁴⁴² *The Morning Chronicle*, 20 Eylül 1843, s. 2.

⁴⁴³ *Journal des débats politiques et littéraires*, 19 Eylül 1843, s. 1.

⁴⁴⁴ *The Morning Post*, 19 Eylül 1843, s. 3.

⁴⁴⁵ *Journal des débats politiques et littéraires*, 25 Eylül 1843, s. 3.

⁴⁴⁶ *Journal des débats politiques et littéraires*, 19 Eylül 1843, s. 1.

⁴⁴⁷ Isar, *Călătorii*, s. 46.

⁴⁴⁸ Isar, *Călătorii*, s. 47.

gelen en güzel manzaralardan biri” diye tarif ediyordu.⁴⁴⁹ İstanbul Boğazı’nın “sıra dışı büyüleyici görünümünü” kısa ve öz bir şekilde ele ele alıyordu.⁴⁵⁰

Bibescu, Sultan Abdülmecid ile görüşmek ve ataması için şükranlarını sunmak üzere huzura müsaade ister.⁴⁵¹ 11 Eylül tarihinde kalabalık maiyetiyle Sultan’ın huzuruna kabul edilmiş⁴⁵² ve Padişah tarafından bir törenle onurlandırılarak nezaketle karşılanmıştır.⁴⁵³ Marcovici, Padişah’ın huzuruna boğazın Asya kıyısında bulunan yazlık sarayda çıkıldığını söyler. Buradaki töreni de ayrıntılı olarak anlatır. Bibescu, sarayda Serasker Rıza Paşa ve Dışişleri Bakanı Rıfat Paşa tarafından karşılanır. Tören adabı, muamelesi ve protokole dair bilgilendirmeden sonra Padişah’a takdim edilir.⁴⁵⁴

Bibescu, Padişah’a, kısa bir Türkçe cümle ile hitap etmiş ve o da kibar bir tavırla karşılık vermiştir. Maiyetinin takdimini müteakip sultan da onları seçilmiş voyvodaları için tebrik etmiştir. Bu vesileyle Padişah, Voyvoda’ya bilinen “en büyük” nişanı⁴⁵⁵ ile birlikte görmek istediği yerlere daha kolay ve güvenli bir yolculuk etmesini sağlayacak bir at hediye etmiştir.⁴⁵⁶ Bibescu, İstanbul’dan ayrılmadan evvel, sadakatinden şüphe olunmadığının sembolü sayılabilecek hediyeler de almıştır. Kendisine son zamanlarda Tophane’de dökülen altı top hediye edilmiştir.⁴⁵⁷

Top hediye edilmesinin Bibescu’nun talebinin olumlu karşılanması neticesinde gerçekleştiğini Osmanlı evrakından öğreniyoruz. Eflak’ta 10-12 adet top vardır fakat bunlar kullanışsızdır. Bibescu, bazı günler hızlıca top kullanılması gerekebileceğinden 3-5 tane ufak topun lazım olduğuna dair talepte bulunmuştur. Daha önce iki adet topun gönderilmesine müsaade edilmiştir, şimdi de üç tane daha topun ilave edilmesi istenir.⁴⁵⁸ Bibescu bu durumu Seraskere açmış ve Meclis-i Has-ı Vükelada bu konu görüşülse de bazı açılardan sakıncalı bulunmuştur. Değişen şartlar nedeniyle bu karar

⁴⁴⁹ Isar, Călătorii, s. 48.

⁴⁵⁰ Isar, Călătorii, s. 46.

⁴⁵¹ **İ. HR**, 22/1057, 9 Eylül 1843. Ayrıca bkz. **Takvim-i Vekayi**, 21 Ramazan 1259 (15 Ekim 1843), Sayı: 259, s. 7.

⁴⁵² Journal des débats politiques et littéraires, 4 Ekim 1843, s. 2.

⁴⁵³ **The Morning Post**, 3 Ekim 1843, s. 2.

⁴⁵⁴ İftihar nişanı. Filitti, Domniile române, ss. 370-71. İstanbul ziyareti sırasında Bibescu’ya “iftihar nişanı” layık görülmüştü. Bkz. **A. DVNSNMH.d**, 11/416, s. 343, 13 Kasım 1843.

⁴⁵⁵ İftihar nişanı. Filitti, Domniile române, ss. 370-71. İstanbul ziyareti sırasında Bibescu’ya “iftihar nişanı” layık görülmüştü. Bkz. **A. DVNSNMH.d**, 11/416, s. 343, 13 Kasım 1843.

⁴⁵⁶ Filitti, Domniile române, ss. 370-71.

⁴⁵⁷ **The Morning Chronicle**, 26 Ekim 1843, s. 2.

⁴⁵⁸ **İ. HR**, 23/1080, 22 Ekim 1843.

değiştirilir ve eskiden nasıl kullanılıyorsa yine aynı şekilde kullanılması şartıyla bu toplara izin verilebileceği bildirilir.⁴⁵⁹

Marcovici, voyvodanın muhatap olduğu güzel muameleden ve ona verilen hediyelerden çokça bahsetmektedir fakat Bibescu'nun takdim ettiği hediyeler konusunda da bir o kadar suskundur. Onun suskunluğunu elimizdeki Osmanlı arşiv kayıtları bozar. Osmanlı Devleti'nde adet üzere tıpkı diğer voyvodalar gibi Bibescu'nun da bağlılığını sunması açısından teamül gereği takdim ettiği hediyeler vardır.

Kayıtlara yansıdığı şekliyle bu hediyeler şöyledir: Padişaha 750 bin kuruş; Seraskere 75 bin kuruş; önemli bey ve efendilere ise toplamda 100 bin kuruş verilmiştir. Sultana ayrıca bir adet pırlantalı saat, bir adet pırlantalı dürbün, bir adet pırlantalı yüzük takdim edilmiştir.⁴⁶⁰ Bibescu, Dersaadet'te görevli Osmanlı memurlarına da ciddi yekûn tutan takdimlerde bulunmuştur: Sadrazama 75 bin; Nahiye Nezaretine 75 bin; Babıali memurlarına 100 bin; Maliye Müşiri Paşaya 50 bin; Ahmed Fethi Paşa'ya 20 bin; Reis Paşa Hazretlerine 15 bin; Kapudan Paşa'ya 15 bin; Ali Necib Paşa'ya 15 bin; Hasib Paşa'ya 15 bin; Müşir Musurus Paşa 15 bin; Tahir Beyefendi'ye 15 bin; Hüseyin Beyefendi'ye 10 bin; Mehmed Ali Paşa'ya; 15 bin Tophane müdürüne 10 bin kuruş vermiştir.⁴⁶¹ Diğer devlet görevlilerine de bazı meblağlar (toplamda 100 bin kuruş) göndermiştir ki bunları da hesaba katınca Bibescu, Sultan'a verilenler hariç toplamda 565 bin kuruş yalnızca hediye takdimleri için harcamıştır.⁴⁶² Eflak voyvodası tarafından verilmek üzere takdim edilen hediyelerin kabul edilmesi ve birkaç gün içinde usulüne uygun olarak dağıtılması kararlaştırılmıştır.⁴⁶³

Bibescu, Sultan ile görüştüğü günün öğle sonrasında maiyetiyle birlikte, “onu tüm ihtişamıyla kabul ettikleri için kendilerini şanslı sayan elçileri” ziyarete gider. Takip eden günlerden birinde, sırayla, İstanbul'daki büyükelçiler, voyvoda tarafından

⁴⁵⁹ İ. HR, 23/1080, 22 Ekim 1843.

⁴⁶⁰ İ. HR, 23/1072, 5 Ekim 1843.

⁴⁶¹ İ. HR, 23/1100, no 1, 20 Kasım 1843.

⁴⁶² İ. HR, 23/1100, no 2, 20 Kasım 1843. Daha önce bahsi geçen, Sultan'a alınan hediyelerin de rakamı düşünülünce Bibescu'nun çok ciddi miktarda harcama yaptığını varsayabiliriz.

⁴⁶³ İ. HR, 23/1100, no 3, 20 Kasım 1843.

diplomatik teamüllerin ötesinde bir samimiyetle iade-i ziyaret kabilinden ağırlanırlar.⁴⁶⁴

Marcovici'nin iddiasına göre Padişah, Bibescu'yu Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahanedeki mezuniyet törenine daveti eder ve o da memnuniyetle katılır. Ayrıca, top dökümhanesini ziyaret eder ve askerî tatbikatlara katılır.⁴⁶⁵ Oysa Mekteb-i Tıbbiye hiç de davet üzerine gelişen bir olay değildir. Bilakis Bibescu, Mekteb-i Tıbbiye öğrencilerinin bakanlar tarafından teftiş ve imtihan edileceği ve Padişah'ın da hazır bulunacağı törene katılmak için izin istemiştir. Bu olay Osmanlı açısından ubudiyet ilişkisi bağlamında değerlendirilmiş ancak katılımına dair ne karar verilirse ona göre hareket edileceği de ifade edilmiştir. Neticede, maiyeti olmaksızın sadece Bibescu'nun Mekteb-i Tıbbiye'nin teftiş ve imtihan sürecine katılması aradaki bağı artırmak için onaylanmıştır.⁴⁶⁶

Bibescu, bazı çetrefilli meseleleri çözebileceğini umarak İstanbul'daki kalış süresini Ekim ayına kadar uzatmıştır. Eflak ile Avusturya arasındaki sınırların tam olarak belirlenmesi, böylece sınırda yaşanan sorunların giderilmesi için Bibescu, Babıali'den bir mühendis talep etmektedir. Osmanlı Devleti'nin bir parçası olan Eflak ile Eflak ülkesi sınırında bulunan Avusturya Devleti arasındaki sınır iki ülke arasındaki anlaşmazlıkların giderilmesi birkaç yıl önce büyükelçilerinden talep edilmiş ve o dönemde infazın gerçekleştirilmesi için özel bir memur atanmışsa da mesele henüz halledilmemiş olduğundan her iki devletten bir memur tayin edilerek sınırın kararlaştırılması için Bibescu ricada bulunmaktadır. Bu işin titizlikle halledilmesi gerektiğinden atanan memurun baharda (Mayıs) bölgeye intikaline karar verilmiştir.⁴⁶⁷

İstanbul'da gerçekleştirdiği görüşmelerde masaya yatırılan en önemli konular “manastır vakıfları” sorunu ve “gümrük” meselesi olmuştur. Eflak'ın en çetin sorunlarıyla başa çıkmak için Rıfat Paşa ve Rıza Paşa ile de birkaç kez görüşmüştür. Bu meselelerin başında manastırlar ve gümrükler gelmektedir.⁴⁶⁸

Colquhoun, gümrük vergileri tartışması nedeniyle voyvodanın yabancılara ilişkin tutumundan duyduğu rahatsızlığını dile getirme fırsatını kaçırmamaktadır. Ona

⁴⁶⁴ Isar, Călătorii, s. 53.

⁴⁶⁵ Isar, Călătorii, s. 57.

⁴⁶⁶ **İ. HR**, 23/1066, 19 Eylül 1843.

⁴⁶⁷ **İ. MSM**, 36/1022, no 1, 1 Ekim 1843.

⁴⁶⁸ Isar, Călătorii, s. 11.

göre Eflak hükümetinin yapabileceği pek bir şey yoktur. Yabancı devletler buradaki ticarete çok fazla ayrıcalığa sahiptir ve koruma altındadırlar fakat Colquhoun bu imtiyazlar olmadan burada ticaret yapılmasının zora düşeceğini düşünmektedir. Zira bölgedeki on yıllık tecrübesinde yabancılara yönelik çok fazla “haksızlık ve gaddarlık” görmüştür. Colquhoun, Eflak yönetimi tam olarak yabancılara karşı tarafsız bir hale gelmeden yabancılara verilen her türlü imtiyazın kaldırılmasına karşı olduğunu bildirmektedir.⁴⁶⁹

Eflak voyvodası Bibescu’nun Eflak gümrük vergilerinin yeniden düzenlenmesine dair isteği meclis-i umumide görüşülmüş, yüzde beş veya altıda sabitlenmesi tavsiye olunmuştur.⁴⁷⁰ Eflak-Boğdan memleketleri bilhassa gümrük vergileri konusunda kendilerine tanınan imtiyazlara sahip olmaya devam edecektir. Rusya imparatorluğu da onların refahı için bu ayrıcalıkların gözetleyicisi olmaya devam edecektir.⁴⁷¹ Bibescu, yüzde altılık gümrük vergisini çok bulmaktadır ve bunun düşürülmesini talep etmektedir.⁴⁷² Bu konuda mecliste uzun tartışmalar yapılır, Edirne Antlaşmasının beşinci maddesine vurgu yapan diğer devletlerin öne sürdüğü itirazlar ele alınmıştır. Tuz hariç olmak üzere Eflak mallarından (Eflak mahsulü olan kaffe-i eşya ve erzak ve zahireden) yüzde beş gümrük vergisi alınmasına, tuzdan ise eskiden olduğu gibi gümrük vergisi alınmamasına karar verilmiştir.⁴⁷³ Eflak gümrüğüne dair kaleme alınacak fermanın müsveddeleri hazırlanırken Meclis-i Vükelada ifadelere metinde yer alacak ifadelere ve vurgulanması gereken noktalara dair görüşmeler yapılmış ve en kısa sürede fermanın yetirilmesi ve akşamına Bibescu’ya teslim edilmesi görüşülmüştür. Eflak gümrüğü hakkında hazırlanan fermanın taslakları tartışılmaktadır. Görüş bildirmesi için Voyvoda’ya bir taslak gönderilir. Meclis-i hasta görüşülen müsvedde hariciye nezareti aracılığıyla Voyvoda’ya iletilir ve gelen hali Sadarete yeniden ele alınmıştır.⁴⁷⁴

İstanbul’da yapılan görüşmelerde ithalat ve ihracat üzerindeki vergilere dair bazı olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Eflak ile Osmanlı illeri arasında bir ticaret

⁴⁶⁹ FO 78/527, Colquhoun’dan Aberdeen’e, 3 Eylül 1843.

⁴⁷⁰ İ. MSM, 36/1023, no 5, 14 Ekim 1843.

⁴⁷¹ İ. MSM, 36/1024, no 1, 14 Ekim 1843.

⁴⁷² İ. MSM, 36/1024, no 2, 14 Ekim 1843.

⁴⁷³ İ. MSM, 36/1024, no 2/2, 14 Ekim 1843.

⁴⁷⁴ İ. MSM, 36/1026, 27 Ekim 1843.

anlaşmasının müzakere edilmesiyle Eflak ürünleri ithalat vergisinden muaf tutulmuştur. Yalnızca tahıl ürünleri buna dâhil edilmeyecektir, bundan böyle vergi oranı yüzde altı ile sınırlı olacaktır.⁴⁷⁵ Bibescu, ithalat vergisine dair bir indirim elde etmiş olsa da Rusya büyükelçiliği bu kararın ancak Rusya'nın rızasıyla verilebileceğini belirtir.⁴⁷⁶ Bu karar ile Padişah, Voyvoda'ya ilk gelişinde olduğundan çok daha büyük bir nezaketle muamele etmiş olmaktadır.⁴⁷⁷

Bibescu'nun nüfuzunu daha başarılı bir şekilde kullandığı bir diğer olay, üç yıl önce kapatılan Logofet veya Rum Ortodoks Kilisesi Şansölyesi makamının yeniden kurulması olmuştur. Daha önce onu elinde tutan kişi, aynı zamanda Eflak kapı kethüdası olan Aristarki, bir kez daha bu makama atandı. Aristarki, St. Petersburg antlaşmasından önceki konferanslarda aldığı aktif payla hatırı sayılır bir şöhret kazanmıştı.⁴⁷⁸ Aristarki, patrikhane ile hükümet arasındaki iletişimi yürüteceği bu makama atandıktan sonra atamasının yapıldığı Babıali'de peş peşe sadrazam ve Hariciye Nazırıyla görüşmüştür.⁴⁷⁹

Dönüş yolculuğuna başlamadan önce, 17 Ekim'de, Bibescu, Bükreş'e dönüş müsaadesi almak için son kez Padişah'ın huzuruna çıkmıştır. Salı günü teravih sonrası huzura kabul edildiğinde kendisine Hariciye Nazırı Rıfat Paşa eşlik etmektedir.⁴⁸⁰ Bu vesileyle Sultan Abdülmecid kendi portresini ve elmaslarla bezeli bir kutuyu Voyvoda'ya hediye etmiştir. Daha sonra, yüksek mevkideki devlet adamlarına bir veda ziyareti yapılmıştır. Ayrılış arifesinde, 18 Ekim'de İstanbul'daki yabancı büyükelçilere de veda ziyaretleri yapılmış ve ertesi gün 19 Ekim'de Bibescu ve maiyetiyle geldikleri "Seri-Pervaz" gemisiyle İstanbul'dan ayrılmıştır.⁴⁸¹

2.3.2. Muhalefetle İlk Çatışmalar

⁴⁷⁵ *The Morning Post*, 26 Ekim 1843, s. 2.

⁴⁷⁶ *Journal des débats politiques et littéraires*, 11 Kasım 1843, s. 1. Ayrıca bkz. *The Morning Chronicle*, 26 Ekim 1843, s. 2. The Times gazetesi bu oranı yüzde 5 olarak ve tahıl dâhil tüm ürünleri üzerindeki ithalat vergilerini kapsadığı haberini okuyucularıyla paylaşır. *The Times*, 18 Kasım 1843, s. 4.

⁴⁷⁷ *The Morning Post*, 26 Ekim 1843, s. 2.

⁴⁷⁸ *The Morning Post*, 31 Ekim 1843, s. 2.

⁴⁷⁹ *Journal des débats politiques et littéraires*, 26 Ekim 1843, s. 2.

⁴⁸⁰ *Takvim-i Vekayi*, 8 Şevval 1259 (1 Kasım 1843), Sayı: 260, s. 3.

⁴⁸¹ Isar, *Călătorii*, s. 62.

Bibescu, 20 Ekim akşamı itibarıyla Köstence'ye ulaştı. "Argos" isimli gemi ile bir geceyi Tuna'da "iki ada arasında" geçirdi ve ertesi gün Silistre'nin güneyinde bir gece daha kaldı. Bir gece de Tuna üzerinde geçirdikten sonra 24 Ekim'de güneyden Yergöğü şehrine girdi. Voyvoda, maiyetiyle birlikte burada Argeş Piskoposu Ilarion, Gheorghe Filipescu, devletin diğer yüksek yetkilileri ve ilçe yöneticisi tarafından karşılandı.⁴⁸² Bibescu, yaklaşık dört gün karantinada kaldıktan sonra Bükreş'e geldi. Burada Metropolit ve boyarlar tarafından karşılandı. 27 Ekim'de, yaklaşık iki aylık bir yolculuktan sonra, voyvoda ve maiyeti, Văcăreşti manastırında gerçekleşen karşılama töreniyle Bükreş'e dönmüş oldular.⁴⁸³

Marcovici'ye göre, Bibescu'nun İstanbul'daki Osmanlı yetkilileri veya yabancı devlet temsilcileri ile yaptığı görüşmelere ilişkin ayrıntılar ilginçtir. Bu temaslardan ve görüşmelerin ayrıntılarından, Rumen hükümdarın maiyetiyle birlikte Osmanlı başkentinde gördüğü yüksek saygıya dair yorumda bulunulabilir.⁴⁸⁴ Voyvoda tarafından yürütülen müzakerelerin ilerleyişinden yola çıkarsak Bibescu'nun "krallığın tüm büyüklerinin sevgi ve onurunun nesnesi" haline geldiğini takdir eder. "Her taraftan en dostça selamlar kendisine verilir" diye de ekler.⁴⁸⁵ Bibescu'nun iyi karşılanması ve ağırlanması aslında pek şaşırtıcı değildir çünkü onun idareci olduğu eyalet Osmanlı nezdinde zaten kıymetli bir yerdir.⁴⁸⁶

Bibescu, Bükreş'e döndükten sonra İstanbul'da mazhar olduğu lütuf ve gümrük meselesine dair sorunların giderilmesi için gösterilen çabalar için teşekkürlerini sunar.⁴⁸⁷ Bibescu'nun mektubuna cevap veren hariciye nazırı Rıfat Paşa şunları yazmaktadır:

İlişkilerimiz çok eskiye dayanmasa da yine de aramızda samimi bir dostluk doğurdular; bu yüzden Bükreş'e varışınızın haberini sabırsızlıkla bekledim. Prensime, bu mektupla bana vereceğiniz ve bizi birleştiren yakınlık bağlarını daha da sıkılaştıracak nitelikte olan güven ve dostluk belirtilerine karşı çok hassasım. Bu mektubun içeriği aynı zamanda, yönetmeye çağrıldığınız ülkelerin huzurunu korumak için harcadığınız çabalara beni ikna edecek niteliktedir. Bazı sorun çıkaranların kusurlu planlarını bozmak ve bilge yönetiminize emanet edilen

⁴⁸² Isar, Călătorii, s. 63.

⁴⁸³ Isar, Călătorii, ss. 62-63. Colquhoun, 28 Ekim'de Voyvoda'yı ziyaret eder ve samimiyetle karşılandığı görüşmesinde voyvodanın İstanbul ziyaretindeki yüksek kaygıdan kaynaklandığını düşündüğü ıstırabına şahit olduğunu yazar. FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e 30 Ekim 1843.

⁴⁸⁴ Isar, Călătorii, ss. 49-50.

⁴⁸⁵ Isar, Călătorii, s. 57.

⁴⁸⁶ Journal des débats politiques et littéraires, 15 Kasım 1843, s. 1.

⁴⁸⁷ HR. SYS, 1012/30, 25 Kasım 1843; İ. HR, 24/1119, no 2.

*lkelerde düzeni yeniden sağlamak için gösterdiğiniz gayret, bu inancımızı daha da pekiştirdi. Sizin gibi hünerli ve aydın bir prensin idaresi sayesinde, size emanet edilen memleketlerde asayiş ve sknetin hüküm sürmesinden eminiz, bizim de bunun dışında bir arzumuz yok. Mektubunuzun içeriğini, bu sayede sizi harekete geçiren duyguların farkına varabilen ve sizin için imparatorluk hayırseverliğine yeni unvanlar kazandıran ulu Efendimizin bilgisine ulaştırmayı görev edindim. Sizin durumunuzun sadece zor olduğu konusunda size katılıyorum Prensini; Zihinlerin çok değiştiğini biliyorum; ama bize güven veren şey, kişisel becerinizin tüm zorlukların üstesinden gelmeye ve çalkantılı adamların suçlu projelerini yenmeye yeterli olması ve Eflak Voyvodalığının sahip olduğu düzenli yönetim, bu tür projelerin hala etkisiz kalacağını ummamıza izin veriyor.*⁴⁸⁸

İstanbul'da yaptığı masraflara dair ise, Petersburg ve İstanbul'dan aldığı talimatlara göre, seyahat masraflarını hazineinden karşılayacaktır. Hazineinde yeterli para olmaması durumunda, masraflara dair miktar "Carpe Centrale"den alınacaktır. Yalnızca faizsiz tahvil ihraç eden Carpe Centrale, manastır arazilerinin satışından elde edilen gelirle oluşturulan bir hazinedir. Colquhoun, voyvodanın seyahatinin toplam maliyetinin 110 bin duka yani 55 bin sterlin olduğunu belirtmektedir.⁴⁸⁹

Colquhoun, voyvodanın İstanbul seyahati süresince vilayetteki boşluk nedeniyle önemli bir gelişme olmadığını fakat ülkede genel bir memnuniyetsizlik havasının olduğunu kaydeder. Üst düzey boyarların seçim sonucunun kendilerine daha fazla hak ve zenginlik getireceğini beklerken Bibescu'nun çıkardığı kararnamelerin köylüleri öncelemesi onlarda rahatsızlık yaratmıştır. Öte yandan, köylüler ise voyvodanın vaatlerini yerine getirmemesinden şikyetidir fakat dayatılan angaryanın kaldırılmasına dair de bir umutları vardır.⁴⁹⁰

Oysa voyvodanın yokluğunda, Eylül 1843'te İbrail'de yeniden karışıklıklar ıktı. Yunanlıların içinde bulunduğu isyancı bir grup şehri ateşe vermek istiyordu fakat erken müdahale ile nihai hedefi Bibescu'ya kadar uzanacak bu girişim erkenden bastırıldı ve olaylara karışan 21 kişi tutuklandı. Bibescu sınırdan geçer geçmez kendisine bilgi aktarıldı. Onun rejiminden rahatsız olanların böyle bir komplonun hazırlanmasına yardım ettiklerinden şpheleniliyordu, en azından bundan endişe ediliyordu.⁴⁹¹ Bibescu, Sturdza'ya bir mektup yazarak bu hareketlerin bastırılması için birlikte çalışmayı teklif etti. İsyancıların Kalas'ta da bağlantıları olduğunu

⁴⁸⁸ İ. MSM, 36/1027, no 2, 28 Kasım 1843.

⁴⁸⁹ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 4 Nisan 1845.

⁴⁹⁰ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 27 Ekim 1843.

⁴⁹¹ Filitti, Domniile române, ss. 298-99.

düşünüyordu.⁴⁹² Bibescu'nun, Osmanlı egemenliğini tehdit eden bu tür girişimlere karşı tedbir alması görece kolaydı çünkü herhangi bir kargaşa Rusya'nın nüfuzunu artıracak hatta ülkenin özerkliğine gölge düşürebilecekti. Costache Suțu'nun bu komploda parmağı olduğu düşünülüyordu.⁴⁹³ Bibescu, bu olayla bağlantılı olarak Avusturya konsolosu ile yazışmasında ülkesinin güvenliğini sağlamak için Bulgar, Sırp ve Rum unsurların ülkeye girişlerinin engellenmesi, güvenliğin sağlanması için pasaport teminine kısıtlama getirilmesini talep etti⁴⁹⁴ ve Viyana bu talebe olumlu cevap verdi.⁴⁹⁵ 1 Aralık 1843'te Rıfat Paşa ayaklanmanın bastırılmasından dolayı Bibescu'yu tebrik eden bir mektup gönderdi. Rusya da bu girişimi bastırdığı için kendisine bir nişan göndermişti.⁴⁹⁶

Bibescu, köylünün ihtiyaçlarına karşılık vermek yerine şehrin ihtiyaç duyduğu bayındırlık işleri nedeniyle daha sıkı önlemler almıştır. Bu sebeple de ekstra çalışma günleri, ücreti mukabilince, köylülere yüklenmiştir. Tam da bu sebeple voyvoda, gelirleri arttırabilsin diye şehre giren sığır başına dört para vergi koymuştur. Bunun hem ihtiyacı karşılaması hem de memnuniyetsizliği gidermesi beklenirken ne köylüler ne de boyarlar bundan pek de memnun olmadı. Colquhoun'un Rus konsolosuyla görüşmesinden öğrendiği kadarıyla Bibescu'nun aldığı tüm eylemlerde St. Petersburg'un onayını almakta olduğunu kaydetmektedir.⁴⁹⁷

Eflak'ın doğası ve yönetim yapısı mevcut sorunların yapısal olmasına yol açıyordu. Bununla beraber, Colquhoun'a göre voyvoda, imkân verildiği takdirde süregelen bu sıkıntıları giderecek kararlılığa sahipti. Voyvoda olmazdan evvel kamu işlerindeki tarafsız tavrı kendisine olan güveni artırmış ve seçim sonucu da bu nedenle herkes tarafından kabul görmüştür. Buna rağmen Bibescu, çevresinde birlikte çalışabileceği çok fazla kişi bulamamaktadır. Eğitimlerini Avrupa'da tamamlamış kişiler stratejik makamlar için çok tecrübesiz iken mecburen yaşlı ama tecrübeli olan kişilere başvurmak zorundadır.⁴⁹⁸

⁴⁹² Bibesco, Règne, Cilt 1, s. 205.

⁴⁹³ Filitti, Domniile române, s. 300.

⁴⁹⁴ Bibesco, Règne, Cilt 1, s. 209.

⁴⁹⁵ Filitti, Domniile române, s. 301.

⁴⁹⁶ Filitti, Domniile române, s. 302.

⁴⁹⁷ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 27 Ekim 1843.

⁴⁹⁸ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 27 Ekim 1843.

Bibescu'nun İstanbul'da görüşmek istediği ve yapısal sorunlar kapsamında sayılabilecek manastır vakıfları meselesi 10 yıllık bir maziye sahipti. Osmanlılar da bu meseleyi yakından takip ediyordu. Rusya maslahatgüzarına hitaben 28 Ağustos 1843 tarihli talimatnamede, manastır vakıfları hakkında süren görüşmelerin takip edildiği bildirilmektedir.⁴⁹⁹ Yerel yönetimlerin bu vakıf arazileri kayıt altına alması için öngörülen süre dolmak üzere olmasına rağmen sistem düzgün şekilde işlemediği için konuya dair endişeler artmaktadır.

Ruslar manastır vakıflarının yıllık belirlenecek bir oranda (yaklaşık 2 milyon kuruş veya takriben 30 bin sterlin) vergi ödemesi gerektiğini önermekteydi. Hospodar ve Rus temsilcisi meselenin ilgili taraflarına gelip görüşecek şayet bir temyiz durumu söz konusu olursa meseleye dair kararın alınması İstanbul'a bırakılacaktı. Rusların doğrudan olaya dahlinin ve etkisinin artmasının sebebi var olan arazilerin üçte birinin Metropolit namına manastır vakıflarında olmasıdır.⁵⁰⁰ Bükreş'teki İngiliz konsolosu 27 Ekim tarihli mektubunda manastır vakıflarına ait arazilerle ilgili ismini veremeyeceğini söylediği birinden edindiği bilgiyi şöyle aktarır:

*Bibescu, İstanbul'daki Rusya büyükelçisinden daha önceki hususa dair alınan kararları uygulaması için talimat aldı. Uygulama, 1 Şubat 1844'te başlayacak. Bu bilgileri aldığım yüksek mevkideki çalışanın adını maalesef veremiyorum. Bu korku verecek uygulama ve Rusya'nın ülkedeki doğrudan etkin müdahalelerine siz majesteleri hükümetinin ve Canning'in dikkatini çekmek istediklerini tarafıma iletiler fakat ben bu hususta sizden bir talimat almadan herhangi bir değerlendirmede bulunmadım. Rusya'nın Eflak ve Boğdan'daki varlığını düşününce bu meseleyi en azından size aktarmak istedim.*⁵⁰¹

Eflak, 1843 senesini çok yoğun bir gündemle geçirmişti. Bakanlık atamaları sonrası Genel Kurul'da boşalan altı koltuk için birinci sınıf boyarlar arasında kıyasıya geçen bir yarış sonrası 24 Aralık'ta şu isimler seçildi: Constantin Cantacuzino, Constantin Grigore Suțu, Alexandru Scarlat Ghica, Scarlat Grigore Ghica, Ion Bălăceanu ve Albay Scarlat Crețulescu. Colquhoun, "adaylar arasından hükümetin ahengi sayılabilecek kişilerden biri seçilmedi" diye not düşer ve listeyi ülkedeki "tarafların kararsızlığını göstermesi açısından merak uyandırıcı" bulur.⁵⁰² Colquhoun, Ocak ayının ikinci haftası Genel Kurul'un toplanmasının beklendiğini bildirdikten

⁴⁹⁹ HR, SYS, 1012/29, 28 Ağustos 1843.

⁵⁰⁰ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 30 Kasım 1843.

⁵⁰¹ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 30 Kasım 1843.

⁵⁰² FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 26 Aralık 1843.

sonra her zaman yaptığı gibi listedeki isimler hakkında kısa bir değerlendirmede bulunur.

Ona göre, evvelden dışişlerinden sorumlu olan Constantin Cantacuzino görevi suiistimal nedeniyle azledilmiş birisi olmasına rağmen seçimde en çok oyu alan kişi olmuştu.⁵⁰³ O bu kadar revaçtayken, yetenekleri ve dürüstlüğüyle öne çıkan Prens Constantin Grigore Suțu arka planda kalmıştır.⁵⁰⁴ Ghica'lar, ülkelerine bağlı kişiler olarak addedilmekle beraber özgül ağırlıkları olmayan karakterlerdir.⁵⁰⁵ İsmi sayma gereği duyduğu bir diğer kişi ise Albay Crețulescu'dur ki kendisi gelecek vaat eden ve liberal fikirlere teşne birisidir.⁵⁰⁶

Bibescu, 23 Ocak'ta açılan Genel Kurul'da, beklenenden çok daha kısa bir konuşma yaptı. Genel Kurul'a, "Çalışmalarınızda bu Meclis'in hak ettiği huzur ortamını tesis ederek ve iyi niyetinizi göstererek onun saygınlığını koruyacağınızı umuyoruz" diye hitap etmişti.⁵⁰⁷ Voyvoda muhtemelen mecliste temelsiz bir muhalefet ruhunun yükseleceğini düşünüyordu. Tam da bu yüzden olsa gerek müzakereler esnasında herkese nezaketi ve makama saygıyı korumalarını tavsiye diyordu.⁵⁰⁸ Ancak daha ilk birleşimden itibaren muhalif boyarlar seslerini yükseltmeye başlamıştı. İbrail olaylarının ele alınış biçimi ve yargılama süreci vekillerin hedefindeydi.⁵⁰⁹ Rus temsilci Daşkov'un yokluğunda Bibescu'nun meclise gönderdiği tüm yasa teklifleri sert bir muhalefetle karşı karşıya kaldı. Dolayısıyla, bazı yasa önerilerini geri çekmek zorunda kaldı. Bunlardan ilki başkente askerlerden müteşekkil bir itfaiye bölüğü oluşturulmasıydı.⁵¹⁰ Tüm şehirlerde bir itfaiye bölüğünün oluşturulması planlanıyordu fakat mali durum nedeniyle başkente öncelik verildi. 7 subay, 23 astsubay ve 256 erden oluşacak itfaiye teşkilatının 9 yıllık gideri yaklaşık bir buçuk milyon ley olacağından Genel Kurul, böylesi bir miktarın Bükreş

⁵⁰³ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 26 Aralık 1843.

⁵⁰⁴ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 26 Aralık 1843.

⁵⁰⁵ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 26 Aralık 1843.

⁵⁰⁶ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 26 Aralık 1843.

⁵⁰⁷ APR, Cilt 13, ss. 26-27.

⁵⁰⁸ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 24 Ocak 1844.

⁵⁰⁹ Filitti, Domniile române, s. 303.

⁵¹⁰ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 299-304.

şehrinin özel ihtiyaçları için kamu bütçesinden karşılanamayacağını, başkent meclisinin nakit parasından karşılanması gerektiğini savunarak tasarıyı iade etti.⁵¹¹

Tuna boyundaki asker sayının 5 bin 300'den 7 bine çıkarılmasını düzenleyen tasarıydı. Ghica döneminde Tuna'nın solunu koruyan bin 500 asker yeterli gelmiyordu ve ihtiyaç köylüden karşılanıyordu. Bibescu bunu çözmek için bin 700 kişinin askere alınmasını talep etti fakat çeşitli nedenlerle bu teklif reddedildi.⁵¹² Bibescu, daha önce Genel Kurul'da böyle bir istek olduğu belirtildiği halde tasarının çok sert eleştirilmesine anlam verememiştir. Bibescu, Genel Kurul'a gönderdiği mektupta Tuna boyundaki vahamete dikkat çekmiş, gerekli tedbirleri almazlarsa halkın daha fazla dayanacak gücünün kalmadığını, ülkeyi terk etme ihtimalleri olduğunu vurgulamıştı.⁵¹³

Diğer tartışmalı husus ise Trandafilov ve madenlerin işletilmesi meselesidir ki Colquhoun'a göre herkes onun Rus ajanı olduğunu biliyordu. Böylesi bir antlaşmanın onaylanması tahayyül edilemez istismarların yaşanması kaçınılmaz kılacaktı.⁵¹⁴ Trandafilov, St. Petersburg'dan gelen zengin bir adamdı. O, prensliklerdeki madenlerin keşfi ve işletilmesi gayesiyle kurulmuş bir şirketin vekil müdürüydü.⁵¹⁵ Eflak'ın kuzey sınırları olan Karpat Dağları pek çok çeşitli minerale ev sahipliği yapan zengin bir bölgedir. Colquhoun'un ifadesiyle dağlarda "altın, gümüş, cıva ve bakır gibi madenler bolca bulunur. Birçok maden, bir zamanlar muhakkak aktif olarak işletiliyordu, kapatılmış olsa bile bu bölgede hâlâ cevher vardı."⁵¹⁶

On dokuzuncu yüzyılın başlarında Ruslar buraya maden mühendisleri göndererek keşif yaptırmış ve sonuçlara göre yeni ve zengin altın, gümüş ve cıva yatakları (damarları) bulmuş ve bunlar açılmıştı. Ancak Bükreş Barış Antlaşması sonrası Ruslar çekildiği için madenler kapatılmıştı. Kaynağını Karpat Dağlarından alan Olt, Prahova ve Dâmbovița nehirleri önemli miktarda altın taşırdı ve prensliğin

⁵¹¹ Filitti, Domniile române, s. 303.

⁵¹² APR, Cilt 13, s. 153. FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 14 Mart 1844. Colquhoun bu nedenlerin yasa tasarısının tamamen reddedilmesini gerektirecek kadar ciddi olmadığını düşünmektedir. Öte yandan bu öneri reddedilse bile Bibescu'nun yine de bu askerleri istihdam edeceğine inanmaktadır.

⁵¹³ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 299-304.

⁵¹⁴ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 14 Mart 1844.

⁵¹⁵ Meselenin tarihsel kökeni için bkz. Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 33-44; konuya ilişkin belgeler için ss. 45-49; on dokuzuncu yüzyıl tarihçileri tarafından nasıl ele alındığı hakkında bkz. ss. 45-59.

⁵¹⁶ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 14 Mart 1844.

çingeneleri bu taneleri toplayarak kelle başı vergilerini öderdi.⁵¹⁷ İşte böyle zengin bir bölge Trandafilov'un başında olduğu şirkete bağışlanacaktı ki buna dair ayrıcalıklar Eflak Nizamnamesinin 178'inci maddesine dayandırılmıştı.⁵¹⁸

Colquhoun, bu meselenin mecliste ciddi şekilde tartışıldığını ve İçişleri Bakanı Ştirbei'in, mal sahiplerinin bariz aleyhine olan böyle bir sözleşme imzaladığı için sorguya çağrıldığını yazmaktadır. Ştirbei, kendisine sunulan kâğıdı, içeriğinden habersiz olarak ve astının raporuna güvenerek imzaladığını itiraf ettiğini yazmaktadır. Bu elbette muhalefete büyük bir avantaj sağlamış ve muhalifler meseleye ilişkin raporlarında durumu oldukça sert eleştirmişlerdir.⁵¹⁹

Bibescu yaşanmakta olanlara çok sert bir şekilde karşılık verdi. Muhalefet ruhunun hizipçi ve can sıkıcı olduğu bu nedenle böylesi çoğunluğa sahip meclisin sağlıklı hareket edemeyeceğine inandığından oturumu aniden kapatabileceğine inanılıyordu. İngiliz temsilci Colquhoun, birçok üyenin kendisiyle bu meseleye dair fikir alışverişinde bulunduğunu söyler. O, üyelere aceleci olduklarını hatırlatarak voyvodanın bizzat kendilerince seçilmiş olan biri olduğunu ve karakterini bildiklerini kendilerine ifade etmiştir.⁵²⁰

Bu noktadan hareketle voyvodanın huyuna gidilerek iş birliği etmelerinin ülkelerinin ihtiyacı olan huzuru kazanmadaki önemini vurgulamıştı. Bu şekilde devam edecek olurlarsa Bibescu destek için Rusya başkonsolosuna başvurmak zorunda kalacak ve o da şüphesiz Voyvoda'ya destek çıkacak ve zayıflamakta olan ilişkileri güçlenecekti. Colquhoun, bununla birlikte voyvodanın yakın temasta bir iki kişinin görevden alınmasının sorunları büyük ölçüde giderebileceğine inanıyordu. Daşkov'un bu konuda Voyvoda'yı ikna edebileceğini düşünüyordu.⁵²¹ Colquhoun, ülkedeki gidişat hakkında İstanbul'daki İngiliz büyükelçisine hitaben gizli bir mektup göndererek Bükreş'teki durumu özetler ve Prens'in, meclisi açık tutmayı başaramayacağını ifade eder.⁵²²

⁵¹⁷ FO 78/527, Colquhoun'dan Bildwell'e, 20 Kasım 1843.

⁵¹⁸ Buna göre özetle, "mülk sahibinin arazisinde herhangi bir maden keşfedildiğinde bunu ya kendisi çıkaracak ya da çıkartılması için istediği birine kiraya verecektir, kiralanması durumunda kiracı kârın yüzde onunu mülk sahibine ödeyecektir."

⁵¹⁹ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 14 Mart 1844.

⁵²⁰ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 14 Mart 1844.

⁵²¹ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 14 Mart 1844.

⁵²² FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 15 Mart 1844.

Bibescu'nun Rus mühendis Trandafilov'a vermek isteği imtiyaza ilişkin meclisin tepkisi çok ciddiye. Muhalefet, mühendislerin, ülkenin işgali üzerine kafa yoran, kılık değiştirmiş Rus subayları olduğundan endişelidir. Bu nedenle düzenlemeye yönelik teklifleri reddetmişlerdir. Çocukça ve asılsız olduğunu iddia ettiği bu şüphelere kızan Bibescu, gelecekte işlevleri yalnızca bütçenin tartışılmasıyla sınırlı olacak olan Meclis'i feshetmekle tehdit eder.⁵²³

Korkulan oldu. Genel Kurul, madenler hakkındaki yasa tasarısını reddettikten sonra Bibescu meclise sert bir mektup göndermişti. Genel Kurul, uzun müzakerelerin ardından 15 Mart Cuma günü kendisine bir cevap hazırladı. Bunun üzerine 16 Mart Cumartesi günü Bibescu meclisi kapattı. St. Petersburg, Bibescu'nun Meclisi kapatma kararının arkasında durmaktadır ve son Genel Kurul birleşiminde muhalif boyarların ve metropolitin tavrını kınamaktadır.⁵²⁴ Aynı şekilde Bibescu'nun yarım kalan maden işini karara bağlamasını tavsiye etmektedir.⁵²⁵

Neofit, İstanbul'daki Rus elçisi Titov'a hitaben kaleme aldığı 29 Mart 1844 tarihli mektubunda, Bibescu'nun kendi isteği ile yalnızlaştığını, kendisini seçen büyük kalabalığa bile düşmanlık beslediğini, herkesten şüphelendiğini, soyluları hiçe sayan bir tavır takındığını, Genel Kurul'u kapatmasının onun despotik, tahammülsüz yönünü gösterdiğini bildiriyordu.⁵²⁶

Bibescu'nun meclisi kapattıktan sonra ülkedeki yabancı temsilcilerden destek aradığı görülür. Örnek vermek gerekirse Avusturya temsilcisine bu kararın arkasında yatan nedenleri açıklayan bir mektup göndermiş ve ülkenin güçlenmesi için kendisinin daha fazla yetkiye sahip olması gerektiğini belirtmiştir.⁵²⁷ Rusya hükümeti zaten bu kararın arkasında durmakta ve muhalefeti uyarmaktadır.⁵²⁸ Bibescu ile Kiselyov arasındaki yazışmaların odak noktası ülkedeki huzurun temin edilmesidir. Kiselyov yine de Voyvoda'yı itidalli davranmaya, idari meselelerle, özellikle askerlerle ilgilenmeye ve sabık voyvodanın akıbetini hatırlamaya davet etmektedir.⁵²⁹

⁵²³ *The Morning Post*, 27 Mart 1844, s. 6.

⁵²⁴ *APR*, Cilt 13, s. 28. *FO* 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Mart 1844.

⁵²⁵ *FO* 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 20 Haziran 1844.

⁵²⁶ *DIR*, Ek 1/4, ss.535-538, no. 376.

⁵²⁷ Filitti, *Domniile române*, s. 316.

⁵²⁸ Bibesco, *Règne*, Cilt 1, s. 218.

⁵²⁹ Bibesco, *Règne*, Cilt 1, s. 230.

26 Mart 1844 tarihli yazısında Colquhoun geçen yıl Eylül 1843'te, İbrail'deki ayaklanmadan sorumlu tutulan zanlılarla ilgili olarak cezanın kesildiğini anlatır. Ceza Mahkemesinde 28 gün boyunca süren muhakemesi sonunda konu neticelendirilmiş, yargılamalar kamuya açık yapılmamıştır. Muhakeme sürecinden önce bazı gerçeklerin açığa çıkması verilen kararda etkili olmuştur. Zanlılardan Deşo ile Constantin Suçu arasında para alışverişinin olmasının onu zan altında bıraktığını aktarır. Colquhoun aynı zamanda onun son sekiz yıllık icraatlarını düşündüğünde, onun suçlu olamayacağına, bir komploya çekildiğine inandığını yazar.⁵³⁰ Colquhoun bu konu hakkında şunları ifade eder:

*Bu meselede yabancı etkisinin çok fazla olduğundan şüphelenmeye meyilli değilim. Elbette, himayesindekilerden biri dâhil olduğunda müdahale etmek Rus konsolosunun göreviydi, ancak bu konuda Eflak yetkilileri suçlamaya cesaret etmiyorum ve bu komplo, en azından İbrail'in alt makamlarınca burada yürütmenin gözünde değerlerini ve önemlerini yükseltmek için yaptıklarına inanmak için birkaç sebebim var*⁵³¹

Filitti, Bibescu'nun kibrinin kökenine dair psiko-tarihsel bir yorumda bulunur. Ona göre voyvoda, büyük boyarların onu kendilerine denk görmediklerini düşünmüş, bu nedenle de voyvodalık makamına neredeyse uhrevi bir anlam yüklemişti.⁵³²

Bibescu açısından Mayıs 1844 olumlu gelişmelere sahne oldu. Muhalefetin ısrarına ve Metropolit'in girişimlerine rağmen Rus hükümeti, meclisin süresiz olarak kapatılmasını onayladığını bildirdi.⁵³³ Filitti'nin aktardığına göre Avusturya konsolosu Timoni yaşananları, Eflak'ın henüz hazır olmadığı bir rejimin Rusya tarafından kendilerine dayatılmasında görüyordu. Böylece nihayetinde yine onun kollarına düşüyorlardı. Osmanlı Devleti'nin meclisin kapatılmasını onayladığı ve muhalefeti uyardığı ferman, Temmuz 1844'te gelmiş olmasına rağmen Bibescu bunu halka duyurmadı.⁵³⁴

Bu esnada Colquhoun, ülkenin en ağır suçlularının gönderildiği Telega tuz madeninde vahim bir başkaldırı girişiminin yaşadığını vurgulamaktadır. 1843 İbrail olaylarından mahkûm olanların da tutulduğu madende firar girişimi yaşanmıştı. Mahkûmlar, gardiyanların nizamıyeye gitmeleri ve anahtarları kendilerine verdikten

⁵³⁰ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 26 Mart 1844.

⁵³¹ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 26 Mart 1844.

⁵³² Filitti, Domniile române, s. 317.

⁵³³ Bibesco, Règne, Cilt 1, s. 233.

⁵³⁴ Filitti, Domniile române, s. 318.

sonra kapıları açmaları konusunda ısrar etmişlerdi. Mahkûmlar tarafından nizamiyeye götürülürken memurlardan ikisinin kolları arkadan bağlıydı. Oraya vardıklarında nöbetçi pusuya düşürülmüş ve yedi ya da sekiz ateşli silah mahkûmlar tarafından alınmıştır. Bir grup asker eseri düşen gardiyanların yardımına geldiğinde, 11 mahkûmun öldürülmesi ve 15'inin de ağır yaralanmasıyla sonuçlanan bir çatışma yaşanmıştır. Askerlerden sadece beş ya da altısı yaralanmıştır, ancak kısa sürede üstünlüğü ele geçirmişler ve kendilerine en yakın yerleşim yeri olan Polieşti'den takviye kuvvet çağırılmışlardır.⁵³⁵

Planın ortaya çıkmasının hemen ardından Dışişleri Bakanı, Başkomutan, Alay Komutanı ve Cezaevleri Müdürü soruşturma yapmak üzere bölgeye gönderilmiştir. Soruşturmanın bulgularına göre, 1843 İbrail olaylarından mahkum olan Deşo ve Vultkov girişimden sorumlu tutulmuştur. Tutukluları, Polieşti'de müttefik olduklarına ve gelip voyvodanın ikamet ettiği Comarnic'i yağmalamayı ve oradan Bükreş'e geçmeyi planladıklarına ikna etmeyi başarmışlardı. Görünüşe göre Deşo'nun orada çok fazla ayrıcalığı vardı ve iş yükünden kurtulmuş olarak muhafızlarla kâğıt bile oynuyordu; saldırı akşam saatlerinde yine kâğıt oynarlarken gerçekleşmişti.⁵³⁶

Voyvoda, Comarnic'ten Bükreş'e dönmeden önce yol üzerinde, firar teşebbüsünün yaşandığı Telega'yı ziyaret etti. Bibescu ile mahkumlar arasında geçen konuşma onun karakterine ilişkin ilginç bilgiler içermektedir. Deşo, burada Voyvoda'ya yaşamının en güzel zamanlarında olan biri için 15 yıllık cezanın çok ağır olduğunu ifade etmiş ve Prens şöyle yanıtlamıştı: "Suçlu bulunduğu eylemlere kıyasla aldığın ceza az kalır" ve ziyaretine devam etmişti. Bir başka mahkûm da ayaklarına kapanmış ve talihsizce öldürdüğü bir yoldaşı sebebiyle mahkûm edildiğini söylemiş ve affını dilemiş, voyvoda ona Fransızca olarak "Asılmış olmalıydın!" diye cevap vermişti.⁵³⁷

Bibescu 28 Temmuz'da Bükreş'e dönmüş ve 3 Eylül'de üç haftalığına küçük Eflak turuna çıkmıştır. Burada Colquhoun, bir yıl önceki kalkışmaya ilişkin devam eden muhakeme sürecinin detaylarını vermeye devam eder. Kanaatimiz odur ki

⁵³⁵ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 8 Ağustos 1844.

⁵³⁶ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 8 Ağustos 1844.

⁵³⁷ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 24 Ağustos 1844.

Bibescu doğrudan iktidarını hedef alan bu girişimi asla cezasız bırakmak istememiştir. Burada mahkemelerin ne kadar özgür bir karaktere sahip oldukları da tartışılabilir.

Eylül ayının başında Deşo, Vultkov ve diğer dört tutuklu Bükreş'e nakledildi ve onları yargılamak üzere özel bir komisyon kuruldu. Yargılama 5 Eylül'de ölüm cezasıyla sonuçlandı. Deşo, Telega'ya yönelik girişimde hiçbir rolü olmadığı konusunda ısrar etti. Cezası infaz edilene kadar hapisaneye geri gönderildi. Deşo hem İbrail hadisesinde hem de Telega firar girişiminde suçsuz olduğunu yineledi. Deşo'nun vaktiyle yüklü miktarda borcu vardı ve Prinse Şutu ile Miloş'un komplo girişimlerinin bir piyonu olduğunu iddia etti fakat bu Şutu'ya yönelik iftiraları ölmek üzere olan bir adamın son çırpınışları olarak pek rağbet görmedi.⁵³⁸

Colquhoun, Rus Başkonsolosu'nun dikkatini bu duruma çekmiş ve Şutu suçluysa kamu adaletini sağlamak, masumsa itibarını iade etmek için derhal adım atılmamış olmasından duyduğu şaşkınlığı iletmıştır. Colquhoun, onun suçlu olabileceğine inanmamaktadır:

*Kamu ve Ceza hukuku yönetimlerine dair tecrübelerime dayanarak son 8 yıldır tanıdığım birinin suçlu olmadığını düşünüyorum. Fakat Sutu hayal kırıklığına uğramış bir adam. Kendisi bildiğim kadarıyla Rusya için iyi çalıştı ve dün Daşkov da ifade etti. Bunun sebebi voyvoda olamayıştıydı.*⁵³⁹

Metropolit ise Bibescu karşıtı girişimlerden geri durmuyordu. Kiselyov'a hitaben Eylül 1844'te kaleme aldığı mektubunda muhalif boyarların eylemlerinin yanlış nitelendirildiğini, aslında boyarların en başından bu yana Bibescu iktidarına olumlu baktığına, fakat onun kibrinin ve işleri yürütme biçiminin olayları bu noktaya getirdiğini anlatmaya çalışıyordu. Aynı zamanda Rusya konsolosu Daşkov'un St. Petersburg hükümetini yanlış yönlendirdiğini iddia ediyordu.⁵⁴⁰ Kiselyov bir ay sonra Metropolit'e verdiği yanıtta Bibescu'nun ülkenin refahını temin etmek aldığı tedbirlerde haklı olduğunu, Metropolit'in makamı gereği hükümetin icraatlarını desteklemesi ve muhalifleri uyarması gerektiğini ilettili.⁵⁴¹ Metropolit, Aralık 1844'te Kiselyov'a gönderdiği diğer iki mektubunda Bibescu'ya karşı eleştirilerini

⁵³⁸ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 9 Eylül 1844.

⁵³⁹ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 9 Eylül 1844.

⁵⁴⁰ DIR, Ek 1/4, ss. 538-40, no 377.

⁵⁴¹ DIR, Ek 1/4, s. 540, no 378.

sürdürürken voyvoda olduktan sonra onun kendisini bu makama yükselten ilkelere sırt çevirdiğini yazmaktaydı.⁵⁴²

St. Petersburg hükümeti, Bibescu ile boyarlar arasındaki muhalefetin minimuma indirilmesi için aktif olarak rol alır. Ghica döneminin dışişleri bakanlarından Cantacuzino'ya Kiselyov tarafından gizli bir mektup gönderildi. Mektubun içeriğinde, Bibescu'nun adil bir seçimle ve ülke üzerinde söz sahibi iki devletin onayıyla göreve geldiği ve yüksek nitelikleri olduğu belirtiliyordu. Bir sene önce mecliste dolaylı olarak Rusya aleyhine gösterilen muhalefetin hoş karşılanmadığı kalın harflerle vurgulanıyordu. Colquhoun son gelişmeleri aktarırken muhalefetin tavrının devam edeceğini öngörmüştü.⁵⁴³

Colquhoun'a göre bu girişimlerin muhalefet üzerinde bir etkisi olup olmayacağı belirsizdi. Eğer parlamento aralık ayında toplanırsa, ki Colquhoun toplanmayacağından emindi, o zaman muhalefetin üçte ikisi Voyvoda'yı destekleyecekti. Colquhoun, Genel Kurul'un başka bir ayda başka bir ayda toplanmasını olası görmedi. Diktatörce sayılabilecek davranışları nedeniyle kendisinden memnuniyetsizlik duymaktadır. Bunun nedeni de çok kontrolcü olmasını, muhalefete kendilerini ifade edecek ortam bırakmamasını göstermekteydi.

Ayrıca, birçok durumda Bibescu döneminde yaşanmayacağını düşündüğü derecede beceriksizlik veya şiddet sergileyen bakanlara karşı da toplumda büyük bir mutsuzluk duygusu olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle de voyvoda kabinesinde önemli bir sarsıntı yaşanmış ve beklenmedik bir görev değişikliği söylentileri ortaya çıkmıştır. Ştirbei, Vilara'ya karşı kişisel bir husumet beslemektedir. Colquhoun'a göre Vilara, her türlü ilkeden yoksun, kurnaz bir adamdır ve başında bulunduğu yönetim için bir yüz karasıdır. Colquhoun'un edindiği bilgilere göre Cantacuzino'nun dış işleri bakanlığına getirileceğini ummaktadır.⁵⁴⁴

Bibescu, toplumsal gerilim artarken stratejik bir zamanda, 3 Kasım'da boyarları saraya davet etti. Temmuz ayında İstanbul'dan Genel Kurul'un kapatılmasına ve başta metropolit olmak üzere muhaliflerin uyarılmasına dair gelen

⁵⁴² **DIR**, Ek 1/4, s. 541, no 379.

⁵⁴³ **FO** 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 9 Kasım 1844.

⁵⁴⁴ **FO** 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 9 Kasım 1844.

fermanı⁵⁴⁵ açıklayacaktı.⁵⁴⁶ Bibescu, Osmanlı tarafından gönderilen fermanın okunmasının ardından duygusal tonlu ve milliyetçi içerikli bir konuşma yaptı:

Muhterem din adamları ve saygıdeğer boyarlar! Şu anda hissettiğimiz derin kederde Bizim için bir teselli varsa, o da, Hükümete karşı suç teşkil eden eylemlerini sonuna kadar sürdürebileceklerini ve cezasızlıkla her ölçünün ötesine geçebileceklerini düşünenleri, saptıkları yola geri döndürme umudunda yatmaktadır. Belki de bizim görevimiz bu faaliyetleri en başından itibaren sert bir şekilde bastırmak olmalıydı. Bunu, şimdi olduğu gibi o zaman da ulusun güvenini ve iki devletin desteğini alarak yapabildik. Eğer bu güç Bizi bir an bile başarısızlığa uğratmış olsaydı, hepinizin gördüğü gibi, ne istediğimiz ne de istemediğimiz bir yönetimin dizginlerini elimizde tutamazdık. Ancak, insani zayıflıklara tolerans göstermenin ve içinde bulunduğumuz gibi durumlarda doğal olarak ortaya çıkan tutkulara sakinleşmeleri için zaman tanımının gerekli olduğunu düşündük. Bu nedenle, genel refah yolunda kaydetmemiz gereken tüm ilerlemelere karşı çıkarılan engellere sabırla karşı koyarak, kendimizi onları uzaktan gözlemlemekle sınırladık. Bu sabra eşlik eden acının boyutunu takdir edebilmek için, kendinizi bizim yerimize koymanız ve düşen bir hükümetin yükselen bir hükümete miras olarak bıraktığı tüm düşmanlıkları, tüm tehlikeleri fark etmeniz gerekir. Ancak o zaman, ruhunun derinliklerinde ülkesinin sevgisiyle, onu mutlu etme arzusuyla dolu olan ve çabalarının en hain araçlarla hizmet eden ve amacı tebaasının kalplerini ve zihinlerini yanıltmak olan bir kötü niyet tarafından etkisiz hale getirildiğini gören bir Prens neler hissedebileceğini anlayabilirsiniz, böylece ne şimdiki zamanda huzur ne de gelecek için bir ilerleme olabilir. Bu tür bir zayıflıkla suçlanmak istemediğimizden, gelecekte Hükümetin ilerlemesini engellemeye çalışanların faaliyetlerine, amacı halkın vicdanını rahatsız etmek ve onları aldatmak olan karalayıcı yazılara ve bunları yapanlar için otoriteye saygı duymadıklarını ve onun saygınlığını zedelededeki dikkatsizliklerini göstermenin bir aracı olan edepte sapmalara müsamaha göstermeyeceğimize karar verdik. Beyler, geleceğin hatırı için geçmişi unutalım. Uzun düşüncelerin ürünü olan ve Bize kutsal bir görev tarafından dikte edilen geri dönülmez kararımızı size bildirmek istedik. Ayrıca, irademize uygun olarak hareket etmek için kullanabileceğimiz araçlar konusunda sizi hiçbir şüpheye düşürmek istemedik. Bu uyarı, bu tür tedbirleri kullanmaktan kaçınma arzumuzu ve bunları uygulamaya zorlandığımız takdirde duyacağımız üzüntüyü anlatmanızı sağlamalıdır. Bu uyarı sadece çok

⁵⁴⁵ [M]emleket-i Eflak'ın nail olduğu müsaadat ve imtiyazatı bilcümle ahâlisinin asayiş-i hallerine sarfetmek lazım olduğu halde bilâkis bazı iğraz-ı nefsanîyeye ittiba' ile imtiyazat-ı. mahdude de ve müsaadeedatı mukarrereyi suistimal derecesine getirmek isteyenler be-her haline bırakılmamak ve senden mesul ve matlub olan hüsn-ü zabta ve vikaye-i nizam-u memleket ve muhafaza-i revabıt-ı memuriyet ve imaret zımnında o makulelerin icra-yı tedib ve terbiyelerine bakılmak icabat-ı mülkiyeden bulunduğu binaen meclis-i mezkurun feshine vuku'u müsaadetin tamam-ı icabı hal ve maslahata ve menfaat-i memlekete tevafuk eylemiş (....) imdi keyfiyet malum-ı sadakat melzumun oldukda bu vecihle irade-i seniyyemin zuhuru haklarında derkar olan hüsn-ü himayet ve inayet-i aliyemin delail-i cedidesi olmak üzere keyfiyeti metropolid ve ruhbanın ve boyaran-ı memleket ve bilcümle efrad-ı millet ve tebaayı şahaneme ilan ve tefhim birle fima-bad hilaf-ı rıza-yı hümayunum olan hareket-ı fitne engiz ve etvar-bî- edebânede hiç ferdin bulunamayacağı surette zabt u rabt-ı memleket ve muhafaza-i asayiş ve istirahat ile kemal memuriyet beldeyi müstelzim olacak esbâbı ve vesailin istihsal istikmaline mezid-i itina ve sırf sarf-ı makderet ve olvechile dahi icra-i mukteza-yı kâr-güzarı ve ruyet isbat-ı müddeaya-yı sadakate ziyade ihtimam ve dikkat eylemen babında. **İ. MSM**, 36/1028, no 2, 5 Temmuz 1844.

⁵⁴⁶ **FO** 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 9 Kasım 1844.

*sınırlı sayıda size yöneliktir; boyarların büyük bir kısmına ve halkın geri kalanına gelince; bize pek çok kanıt sundukları sevgi, güven ve teslimiyetleri için onlara en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz. Onlar, emeklerimizin en tatlı ödülü ve etrafımızı saran zorluklara ve düşmanlıklara karşı sonuna kadar sürdüreceğimiz mücadelede en değerli destektir ve öyle kalacaktır.*⁵⁴⁷

Boyarlar onun fermanı bu şekilde işine geldiği gibi kullanmasına tepki gösterse de bakanlarından ve muhaliflerinden bir kısmı onun safına geçmeye karar verdi. Colquhoun onun anayasal düzenin muhafaza edilebileceğine olan inancını henüz yitirmemiştir. Bununla birlikte Bibescu'nun bir süre yarattığı kötü imajdan sıyrılamayacağına inanmaktadır. Zira istismarları ayan beyan orta olan boyarlarına sahip çıkmıştır. Bu durum kendisine karşı iyi niyet besleyenlerde hayal kırıklığı yaratmıştır.⁵⁴⁸

Fermanının okunması herkesi ürkütmüştü. Önce Türkçesi sonra Rumence çevirisi okunmuştu. Voyvoda, konuşmasını hemen akabinden gerçekleştirdi. Colquhoun bu metinlerin tercümelerini Londra hükümetine iletmiştir. Bükreş'te ferman dilinin alışılmışın dışında sert olduğuna dair bir tartışma döner. Colquhoun bunun nedenini tercümede tercih edilen kelimelerde görür. Rumence metnin kaynak metinden daha sert bir üsluba sahip olduğunu yazar. Törene katılanlardan duyduğuna göre voyvodanın üslup ve tutumu, fermandan farklı olarak daha sert ve kibirli bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bunun bir nedeni de Türkçe kelimelerin tercümelerinin doğru olmaması ve metnin orijinalinde olmamakla beraber çevirisinde daha fazla sertlik barındırmasıdır.⁵⁴⁹

Bibescu'ya gönderilen ferman artık Avrupa gazetelerinde de gündeme gelince voyvodanın onu halka ilan etmekten başka çaresi kalmamıştır. Fakat voyvoda akıllıca bir manevra ile bu fermanın dilini belki bilerek sertleştirerek kamuoyunu yanına çekmeye çalışmış olabilir. O dönem için oldukça zeki bir hamle olduğunu söylemek abartı olmaz. Diğer bir ifade ile Colquhoun'un aktardığının ötesinde Bibescu bu fermanı kendine saklayarak aslında hem boyarlara gözdağı vermiş oluyor hem de fermanı ilan şekli onun siyasal konumunu sağlamlaştırıyordu.⁵⁵⁰

⁵⁴⁷ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 150-52.

⁵⁴⁸ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 9 Kasım 1844.

⁵⁴⁹ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 9 Kasım 1844.

⁵⁵⁰ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 18 Kasım 1844.

2.3.3. İlişkileri Pekiştirmek

Osmanlı Devleti'nde “nişan” ve “beratlar” diplomasi ve siyasette önemli rol oynamıştır. Osmanlı sultanları bu nişanları diplomatlara, askeri liderlere ve diğer önemli şahsiyetlere başarıları ve imparatorluğa sadakatleri nedeniyle veriyordu. Bir nişan veya madalya hediyesi prestij ve statü sembolüydü ve onu alan kişiler tarafından büyük değer görüyordu.⁵⁵¹

Osmanlı nişanına sahip olmak Eflaklı boyarlar arasında önemliydi, toplumsal olarak onlara üstü örtülü bir ayrıcalık sağlıyordu. Bu nedenle Bibescu, başta damadı ve yeğenleri olmak üzere kendi çevresinden birçok boyar için zaman zaman onlara nişan takdim edilmesi için iltimasta bulunuyordu.⁵⁵² Babıali de bunu, boyarların Osmanlı yönetimine sadakatini artırmak için bir vesile olarak görüyordu.⁵⁵³ Osmanlı diplomatikasının diliyle aradaki “rabıtayı” artırması için kullanılıyordu.⁵⁵⁴ Siyasi makamlarda bulunanların yanı sıra yanı sıra dini liderlere de nişan gönderiliyordu. Eflak'ın üç piskoposuna (Argeş Buzău ve Râmnic) da nişan takdim edilmişti.⁵⁵⁵

Aynı zamanda Eflak voyvodasına veya devlet görevlilerine başka devletler tarafından tanzim edilen nişanların da kabulü için İstanbul'dan onay almaları gerekiyordu. Örnek vermek gerekirse Rusya imparatoru tarafından Bükreş'te Rusya konsolosu tarafından takdim edilmek üzere 4 adet nişan gönderilmiştir. Bibescu bu nişanların kabulü için izin istemiştir. Voyvodanın gereği gibi nişanları kabul etmesi için kendisine müsaade edilmesine karar verilmiştir.⁵⁵⁶ Aynı şekilde, Yunanistan kralının Bibescu'ya gönderdiği nişanın kabulü için de Babıali'nin izni aranmıştır.⁵⁵⁷

⁵⁵¹ Edhem Eldem ed., **İftihar ve İmtiyaz : Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi**, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul, 2004.

⁵⁵² Aralarında, Bibescu'nun İstanbul seyahatinde ve ülke içindeki gezilerinde ona eşlik Simeon Marcovici, yanı sıra Filipescu ailesinden yaşlı ve genç boyarlara, voyvodanın devlet hizmetindeki yeğeni ve oğluna (Gheorghe) ve bazı subaylara güzel hizmetleri için nişan takdim edilmesini istemişti. **A. DVNSNMH.d**, 11/414, s. 342.

⁵⁵³ **HAT**, 1646/11, 23 Mayıs 1847.

⁵⁵⁴ **İ. HR**, 23/1062, 18 Eylül 1843.

⁵⁵⁵ **A. DVNSNMH.d**, 11/416, s. 343, 13 Kasım 1843. Ghica ve Golescu ailesinden boyarlar için tanzim edilen nişanlar için bkz. **A. DVNSNMH.d**, 11/445, s. 356. Bibescu, selefi döneminde muhalif saflardaki boyarlara (Radulescu, Bălăceanu ve Vilara) da nişan verilmesini rica etmişti: **A. DVNSNMH.d**, 11/428, s. 350. Bibescu'nun damadı Filipescu için tanzim edilen nişan sureti için bkz. **A. DVNSNMH.d**, 11/447, s. 357.

⁵⁵⁶ **İ. HR**, 24/1129, no 2, 30 Mayıs 1844.

⁵⁵⁷ **İ. HR**, 33/1482, 7 Ocak 1846

Aynı zamanda karışıklık dönemlerinde düzenin sağlanması ve Osmanlı lehine faaliyet gösterenlere de takdir amacıyla nişan tahsis ediliyordu. Eflak'ta çıkan fesadın giderildiği ve lazım gelenlere dair nişan verilmesi hususuna dair Bibescu bir rica mektubu kaleme almıştı.⁵⁵⁸

Babıali ayrıca kendi topraklarında görev yapan memurlara, yabancı devletlerin nişan vermesi durumunda altta kalmamak için atiyeler veriyordu. Prusya kralının kardeşi Prens Albert İstanbul'a gelip oradan Eflak'a geçmişti. İstanbul'da iken kendisine yardımcı olan Eflak kapı kethüdasına bir adet nişan göndermişti.⁵⁵⁹ Bunun üzerine Babıali, Eflak kapı kethüdasına ve Eflak voyvodasına "atiye" gönderilmesinin münasip olacağına karar vermişti.⁵⁶⁰

Nişanlar kişiye özeldi, boyarlar vefat ettiğinde nişanlar aile bireyleri tarafından Voyvoda'ya teslim ediliyordu. Bazı durumlarda bu nişanlar yeni boyarlara tevcih edilebiliyordu. Eflak voyvodası Bibescu, daha evvel vefat etmiş olan üç boyarın nişanlarını kendi yanında muhafaza etmekteydi. Eğer izin verilirse bu nişanları başka boyarlara etmek yönündeki isteğini bildirmişti.⁵⁶¹

Ancak bazı durumlarda hiyerarşiye ve yetki alanlarına dikkat edilmediği de oluyordu. Bir keresinde Eflak voyvodası Bibescu, kapı kethüdası aracılığıyla Hariciye bakanlığına ilettiği mektupta Eflak'taki Avusturya ve Boğdan'daki Rusya konsoloslarına nişan iltimasını rica etmektedir. Eflak'taki konsolosa nişan verilmesinde sakınca olmadığı ama Boğdan'da konsolosa Eflak voyvodası tarafından nişan verilmesi iltimasında bulunulmasının oradaki Sturdza yönetiminin uhdesinde olan bir konu olduğu Hariciye Bakanlığına tarafından hatırlatılmıştı. Bu hususta Eflak ve Boğdan katı kethüdalarıyla bizzat görüşülmesi gerektiğinin altı çizilmişti.⁵⁶²

Nişanın yanı sıra eğer yabancı bir devlet Osmanlı egemenliğinde beyliklerin yöneticilerine ve memurlarına bir hediye verirse Babıali de pahaca daha az değerli olmamak üzere mutlaka hediye göndermekteydi. Örneğin Rusya imparatorunun

⁵⁵⁸ İ. HR, 28/1308, 8 Ocak 1845.

⁵⁵⁹ İ. HR, 28/1327, 17 Şubat 1845.

⁵⁶⁰ İ. HR, 29/1344, 28 Mart 1845.

⁵⁶¹ İ. HR, 31/1430, no 1, 2 Eylül 1845.

⁵⁶² İ. HR, 32/1461, 28 Kasım 1845.

Bibescu'ya değerli bir kutu hediye göndermesi  zerine, Babiali de derhal bir hediye göndermişti.⁵⁶³

⁵⁶³  . HR, 32/1452, 12 Kasım 1845.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEŞRUIYETİN YİTİMİ:

KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER VE 1848 DEVRİMİ ARASINDA

*Burnu havada, ruhu gayyada tiranımız,
Çerçöpten bir meclis toplamış.
Millet, şimdi hâpı yuttuk!*⁵⁶⁴

Bibescu, 1848’de yeni yasama dönemini açılışında Eflak’a özgürlük vadetmişti.⁵⁶⁵ 1 Şubat 1848 yılında yaptığı umut verici bu konuşma devrim ateşiyle son bulacaktı. Aslında devrim Bibescu yönetimine karşı değil daha çok Rus himayesine karşı bir başkaldırıydı.⁵⁶⁶ Eflaklı seçkinlerin ve köylülerin Ghica döneminde tecrübe ettiği genel memnuniyetsizlik Bibescu’nun yönetiminde katlanarak artmıştı. Ruhban sınıfı da dünyevi ayrıcalıklarına yönelik tecavüzlerden dolayı mutsuzdu ve bu nedenle Bibescu yönetimine karşı her türlü muhalefeti destekleyeceğine dair imalarda bulunuyordu.⁵⁶⁷

1848’de Avrupa devrimlerinin bir uzantısı olarak Eflak’ta cereyan eden olaylar, Romanya tarihinde önemli bir yer tutar. Eflak’taki devrimsel hareket daha fazla siyasi temsil, sosyal adalet ve ulusal bağımsızlık arzusu da dahil olmak üzere ülkede yaklaşık on yıldır mayalanmakta olan bir dizi olay tarafından ateşlendi. 1848 devrimi, Eflak ve Boğdan’ın on yıl sonra birleşerek tek bir devlet halinde gelmesinin yolunu açtığı için Rumen tarihinde yeni bir dönemin başlangıcına işaret ediyordu.

Bu bölümde kendi ilk olarak Bibescu’nun yasama erki olmadan, kanun hükmünde kararnamelerle ülkeyi yönettiği döneme odaklanılacak; çıkarılan kanunlar ve bayındırlık faaliyetlerinin üzerinde durulacaktır. Yanı sıra Bibescu iktidarına yöneltelen eleştiriler ve genel toplumsal huzursuzluklara değinilecektir. İkinci olarak, Genel Kurul’un yeniden açılması ve 1848 olayları incelenecektir. Özellikle devrim süreci daha önce Avusturya, Fransa ve Prusya arşiv belgeleri üzerinden ele alındığından bu çalışmada özellikle İngiliz konsolos Colquhoun’un raporları ön planda tutulacaktır.

⁵⁶⁴ Aricescu, Prince Bibescu, s. 18.

⁵⁶⁵ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 373-341

⁵⁶⁶ Xenopol, Cilt 6, ss. 189-190.

⁵⁶⁷ DIR, Cilt Ek 1/4, ss. 559-63.

3.1. KARARNAMELERİN GÜCÜ: TOPLUM, İKTİSAT VE SİYASİYET

Gheorghe Bibescu hem otoriter politikaları hem de ülkeyi modernleştirme çabalarıyla karmaşık ülkenin siyasi ve sosyal manzarası üzerinde kalıcı bir etki bırakmıştır. Basın üzerinde sıkı bir kontrol uygulayarak muhalif sesleri bastırmış ve katı sansür yasaları uygulamıştı. Otoriter politikalara rağmen Bibescu, iktidarı sırasında bazı önemli reformların hayata geçirilmesinde etkili olmuştu. Örneğin, ülkenin altyapısını ve kurumlarını modernize etmek ve ülkenin ekonomik durumunu iyileştirmek için büyük gayret sarf etmişti. Ancak bu çabaları otoriter eğilimlerinin gölgesinde kalmış, devrimci kuşağın tarih anlatısında bir yer bulamamıştı. Bibescu, Mart 1844'ten Aralık 1846'ya kadar ülkeyi meclis olmadan, kanun hükmünde kararnamelerle yönetmişti. Aşağıda onun alt yapı çalışmalarından eğitim reformuna kadar birçok alandaki faaliyeti ve kararnameleri incelenecektir.

3.1.1. Toplumsal Olaylar

Bibescu, iktidarı döneminde siyasi muhaliflerinin yanı sıra Eflak'ın ticari cazibe merkezlerinde farklı milletlerden unsurların bir arada olması nedeniyle toplumsal huzursuzluklar ve kışkırtmalarla da mücadele etmek zorunda kalmıştı. Bu sosyal ve iktisadi düzeni sekteye uğratan meseleler Bibescu ve yönetimini oldukça zorlayacaktı. Tuna'daki korsanlık faaliyetleri yönetimi oldukça meşgul eden hadiselerin başında geliyordu. Colquhoun olayları yerinde analiz etmek için Tuna boyunda Yergöğü'ne gidip orada gözlemlerde bulunmuştu.

Colquhoun'un aktardığına göre Tuna'dan alınan haberler tedirgin edicidir. Bölgeden 28 Haziran 1844'te gelen bilgilere göre Türk ve Arnavut silahlı gruplar Tuna üzerinde korsanlık eylemlerine karışmış, nehirde bir aşağı bir yukarı ilerleyerek küçük nakliye araçlarını yağmalamışlardır. Daha sonra nehrin zengin bölgelerinde bulunan çok sayıdaki ormanlık adadan birine çekilmişlerdir. Colquhoun bu bilgiyi daha sonra farklı bir kaynak tarafından da doğrulatmıştır. Eflak kazıkları, sahilin bu bölümü

boyunca güçlendirmiş ve sınırın bu tarafındaki yerel yetkililer son derece dikkatli davranmışlardır.⁵⁶⁸

Tuna Nehri'nde yaşanan son olaylar kuşkusuz tedirgin ediciydi. Korsanların güvenlik ve kamu düzenine karşı gerçekleştirdikleri saldırılar ve ticareti yok etmeye yönelik eylemleri nedeniyle konu artık ulusal olduğu kadar uluslararası bir mesele haline de gelmişti. Korsanlık faaliyetlerine karşı alınan önlemler doğrultusunda sıcak temaslar sağlanmış, ancak suçlular kaçmayı başarmıştı.⁵⁶⁹ İngiliz tüccarının durumdan zarar görmemesi için korsanlık meselesine dair bizzat malumat toplamak üzere buharlı bir gemiyle Yergöğü'ne gitmiştir. Konsolos orada yaptığı görüşmelerde, Gebrailho olarak bilinen korsanların liderinin birkaç gün önce Rusçuk'a görüldüğünü, Osmanlı kuvvetlerinin onu yakalamak için takip ettiğini ve bunun sonucunda bir çatışma çıktığını, Gebrailho'nun adamlarından üçünün öldürüldüğünü, Türklerin ise 18 kayıp verdiğini, ancak korsanların kaçmayı başardığını belirlemiştir.⁵⁷⁰

Bibescu, toplumsal huzursuzluk ve provokasyonlarla mücadele etmek için kolluk kuvvetlerine duyulan ihtiyacın farkındaydı ve bu nedenle bu alanda istihdam edilmelerine özen gösterdi. Aynı zaman da, köylülerin üzerindeki yükü hafifletecek girişimlerde bulundu: askere alma, angarya ve Tuna gözcülüğü gibi suiistimal yaratan meselelerde yeni düzenlemeler getirdi.⁵⁷¹ Kolluk kuvvetlerine ilişkin durumu yakından takip etti çünkü kolluk kuvvetlerinde meydana gelebilecek herhangi bir aksaklık bu teşkilatı meydana gelen olayları kontrol edemez hale getirebilirdi. Aralık 1844'ten itibaren üç ay boyunca ordudan, özellikle de Tuna'nın sol kıyısında sıhhi koridoru oluşturan birlikten önemli sayıda firar yaşandı. Bu firarilerin 250'den fazlasının asker, diğerlerinin de astsubay olduğu tahmin ediliyordu. Nöbet tutan Osmanlı askerleri kayıklarla Tuna'nın sağ (ya da güney) kolunun Osmanlı kontrolündeki diğer kısımlarına çekildi.⁵⁷² On dokuzuncu yüzyılın Eflak toplumunda köylülerin ya da askerlerin, gelenek ve korkmaları nedeniyle görev yerlerini terk etmeleri son derece olağandışı bir durumdu.⁵⁷³ Buna rağmen, yaygın bir huzursuzluk

⁵⁶⁸ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 28 Haziran 1844.

⁵⁶⁹ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 28 Haziran 1844.

⁵⁷⁰ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 6 Ağustos 1844.

⁵⁷¹ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 188-90. Bibescu II, 188-89

⁵⁷² FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 1 Şubat 1845.

⁵⁷³ Chiot, Social Change, ss. 97-98.

ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi için ısrarlı bir istek olmalıydı. Firarın nedenlerini araştırmak ve buna karşı önlemler geliştirmek için voyvoda tarafından bölgeye memurlar gönderilmesinden, önemli sayıda askerin görev yerlerini terk ettiği sonucunu çıkarmak mümkündür.⁵⁷⁴

Bu ve benzeri toplumsal rahatsızlıklar Eflak'ın farklı bölgelerinde sürekli görülüyordu. Muhalefet, Voyvoda'yı bu konuda yeterince başarılı olmamakla suçluyor ve bununla mücadele edebilmek için Eflak boyarlarının Babıali ve St. Petersburg hükümetlerine bir dilekçe göndermeyi düşündükleri ve huzurun yeniden tesisi için bir Paşa veya Rus Generali tayin edilmesini talep ettikleri söylentileri dönemin gazete haberlerinde yer alıyordu.⁵⁷⁵

3.1.2. İhlaller ve Yolsuzluklar

Bibescu, kanun hükmünde kararnamelerle hüküm sürdüğü dönemde otoriter baskıcı politikalarının yanı sıra çok sayıda yolsuzluk iddiasıyla da karşı karşıya kaldı. İhtiyaç duyduğu yenilikleri kararnameler ile sağlayabildiğinden kendisini denetleyecek mekanizmaların yokluğunda bazen “keyfi” olarak yorumlanabilecek uygulamalarla Eflak'ı yönetiyordu. Böyle bir ortamda Eflak'ı daha fazla yolsuzluk ve suiistimalin beklediği öngörülebilir. Birçok tarihi anlatıya göre Bibescu ve yakın çevresi bu uygulamalara derinden karışmış, güç pozisyonlarını rüşvet almak ve kararları kendi mali kazançları için etkilemek için kullanmışlardı. Bu iddialara ek olarak Bibescu, devlet kaynaklarını kendi kişisel çıkarları için kullanmakla da suçlandı. Bu iddiaların çoğunu destekleyen sınırlı kanıt olduğunu ve bazılarının bu suçlamaların siyasi veya kişisel rekabetlerden kaynaklandığını savunduğunu belirtmek önemlidir.

Avrupa basınında Bibescu'nun mevcut yasaları hiçe sayan tavrı ve keyfi uygulamaları sert şekilde eleştiriliyordu. Colquhoun, Ocak 1845'te, yeni yıl vesilesiyle gelenek olduğu üzere ülkedeki yabacı temsilciler ve voyvoda arasındaki karşılıklı ziyaretlerde Bibescu ile yaptığı görüşmede, *Algemeine Zeitung*'da onun otoriter

⁵⁷⁴ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 1 Şubat 1845. Aynı raporda bu keşiften elle tutulur bir sonuç elde edilemediği de aktarılır.

⁵⁷⁵ *The Morning Chronicle*, 10 Ocak 1845, s. 4.

yönetimi hakkında çıkan ve ülkede sansasyon yaratan haberlere gönderme yapma fırsatı elde ettiğini belirtir. Ona göre bu gazete yıllardır bölge hakkındaki en adil ve ılımlı haberleri yaptığından herkes için ağırlığı vardır.⁵⁷⁶

Geçen yılki olaylardan sonra, Bibescu'nun otoriter ve despot davranışları onu boyarlardan uzaklaştırmıştı. Kasım ayında okunan ferman, muhalefetin motivasyonunu önemli ölçüde kırmıştı. Colquhoun'a göre boyarlar böyle bir meydan okumadan sonra siyasi alanda daha fazla ihlalin yaşanmasını olası görüyorlardı.⁵⁷⁷

Ancak toplumsal huzursuzluklar boyarlar sınıfıyla sınırlı değildi. Mart 1845'te askere alınmak istenen gençler infial neden olmuştu. Ordudaki boş pozisyonlar daha düşük sosyal seviyelerden gelen bireyler tarafından doldurulacaktı. Köylülerden ve kasabalardan askere alma tekniği nispeten şeffaftı ancak başkentte bunu sürdürmek son derece zordu. Buna ek olarak, Eflaklı bir askerin ağır yaşam koşulları ve iş memnuniyetsizliği, alt sınıfların orduya katılma cesaretini kırmıştı. Bu nedenle, hizmet verebilecek niteliklere sahip kişilerin askere alınması için bir yöntem geliştirilmesi önem kazanmıştı. Sonuç olarak polis, kentin ihtiyaç duyduğu nitelikli birey sayısını seçmek için yakın zamanda 800 kişiyi geceleri gözaltına aldı. Açıkçası, bu zorlamalar direnişle karşılaştı ve şiddet olayları yaşandı ve bazı yerlerde kan döküldü; ertesi gün insanlar evlerini terk etti. Yüzlerce genci, kaçtıkları komşu topluluklardan geri dönmeye ikna etmek son derece zor oldu. Bu tür bir askere alma ilk kez gerçekleşiyordu ve bu da pek çok şikâyetle yol açtı. Buna ek olarak, daha önce giyilen süvari üniformaları da değişmişti. Mavi ve sarı renkler Rus üniforması ile aynı olacak şekilde mavi ve beyaz olarak değiştirilmişti.⁵⁷⁸

Haziran ayına gelinmesine rağmen Bibescu, meclisi açmaya yönelik hiçbir teşebbüste bulunmadı. Dahası, yeni yılın mali bütçesini incelerken meclis kapalı olduğu halde bütçeden vekiller için ayrılan meblağı gereksiz bularak bu kalemi bütçeden çıkardı. Colquhoun, boyarlardan biriyle yaptığı görüşme neticesinde uzun süredir sahip oldukları hakların hükümet tarafından ellerinden alınması, kendileri

⁵⁷⁶ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 25 Ocak 1845.

⁵⁷⁷ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 25 Ocak 1845.

⁵⁷⁸ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 1 Mart 1845.

tarafından seçilen bir boyarın kaprislerine maruz kalmaları nedeniyle endişeli olduklarını ve voyvodanın kendini boyarlardan uzaklaştırdığını not etmekteydi.⁵⁷⁹

Colquhoun, Eflak'ta kaldığı on yıl boyunca durumun hiç bu kadar kötüleştiğini görmediğini belirttikten sonra, yargılamalarda ayyuka çıkan rüşvet iddiaları konusunda bizzat Bibescu ile konuşmayı tercih etmişti. Britanya tebaasının böyle bir durumla ya da İngilizlerin sahip olduğu imtiyazlara aykırı bir uygulama ile karşılaşmamaları için voyvoda ile müzakerelerde bulunmuştur. Kendisinden aradığı yardımı alamazsa üzülmekle İstanbul'a ve Londra'ya başvurması gerektiğini iletmiş, imtiyazların gereği yerine getirilmezse voyvodanın çok hoşuna gitmeyecek olsa da İstanbul'a başvurması gerektiğini bildirmiştir.⁵⁸⁰

Ülkede meclisin askıya alınması sonrası Bibescu'nun keyfi yönetimi Rusya ile ilişkisini "olumlu" yönde etkilemişti. Bu gelişmeler neticesinde Rusya'nın prenslikteki nüfuzu hissedilir derecede artmış ve Bibescu'nun yönetiminde artan ihlaller ve yolsuzluklar Rus desteği ile adeta görmezden gelinir olmuştu. Eflak'ın geleceğine ilişkin boyarlar arasında büyük bir tedirginlik vardır. Boyarlar, Eflak Nizamnamesinin kendilerine tanıdığı temsil hakkının askıya alınması ve Rusya konsolosunun ülkenin iç işlerine daha fazla müdahale etmesinden rahatsızlık duymaktadırlar.⁵⁸¹

Colquhoun'un analizine göre 1845'in ortalarında Bibescu, Rus Başkonsolosunun kendisine tam bir güven duyduğu ve tüm karar ve eylemlerini desteklediği izlenimine kapılmış durumdadır. Colquhoun ise gerçek durumun böyle olmadığını farkındadır çünkü kısa süre önce aralarında fikir ayrılıkları yaşanmış ancak gelişen süreçte ikili yeniden yakınlaşmıştır. Colquhoun, edindiği bilgiler ışığında onların Rusya hükümetini yanlış yönlendirdiği izlemine kapılmıştır.⁵⁸²

Rusya'nın aksine Osmanlı Devleti, Eflak'ın iç işleyişine müdahale anlamına gelecek girişimlerde bulunmamıştır. Ancak meclisin kapatılması kararının onaylanması zımni olarak kararnamelerle hükmedilen ve denetim mekanizmalarının ortadan kalktığı bir dönemi beraberinde getirmişti. Sabık Sırbistan voyvodası Miloş'un Eflak'ta görülen davasında yargıçların Bibescu tarafından görevden alınması

⁵⁷⁹ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 18 Haziran 1845.

⁵⁸⁰ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 18 Haziran 1845.

⁵⁸¹ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen ve Canning'e, 9 Temmuz 1845.

⁵⁸² FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen ve Canning'e, 9 Temmuz 1845.

yargıdaki keyfi uygulamalara bir örnektir. Bibescu'nun basit bir davada bile yargıya müdahale etmiş olması hakkındaki diktatörlük yakıştırmalarının boyarlardan köylüye kadar herkesçe dillendirilmesine neden oldu.⁵⁸³

Bibescu, keyfi yönetimi için araçsallaştırdığı kararnamelerle Eflak'ta var olan düzeni kendi lehine çevirmek konusunda oldukça cömert davrandı. Bu, Bibescu'nun dönemin Avrupa'sında da sıkça görülen "despotik aydın yönüne" de işaret ediyordu. Özellikle manastır fonları ve Ghica ailesiyle ilişkili hastanelere dair çıkardığı kararnameler şahsına ve yönetim şekline yönelik tepkileri arttırdı. Hukuk tahsil etmiş olmasına rağmen Bibescu'nun ihlal ve yolsuzlukları gidermek için iyileştirmelerde bulunmadığı söylenebilir. Yargıçların da dâhil olduğu ihlaller, bakanların dâhil olduğu yolsuzluklar ve devlet otoritesini kullanarak gerçekleştirilen "müsadere" uygulamaları bu dönemde yine karşımıza çıkar. Muhalefetin sertleşmesi ve memnuniyetsizliklerin şiddeti en çok yaşanan bu tür usulsüzlüklerden kaynaklanıyordu. Eflak Nizamnamesi tam da bu tür sorunları ortadan kaldırmak için 1831'de yürürlüğe girmiş ve her alanda görülen aksaklıklara bir reçete olarak sunulmuştu fakat aradan geçen yıllara rağmen benzer sorunlar devam ediyordu.

3.1.3. Voyvodanın Özel Hayatı

Voyvoda Bibescu, faaliyetleri kadar ailevi meseleleriyle de oldukça konuşuldu. Çocukları, eşi, boşanma süreci ve yeni evliliği gündem yarattı. Voyvodanın çalkantılı hayatı da muhalefetin rahatsız olduğu hususlardan biriydi. Özellikle Bibescu'nun çeyiz yasası, Brâncoveanu'nun soyundan gelen Zoe'yi boşamak istemesi ama bir yandan da onun çeyizinden vazgeçmemek için girdiği teşebbüsleri İngiliz temsilci Colquhoun'un da dikkatini çekmişti. Ona göre Bibescu'nun özel hayatı siyasetini de şekillendiriyordu.⁵⁸⁴

Bibescu, 1821 yılında Voyvoda Brâncoveanu'nun evlatlığının soyundan gelen Zoe ile evlenmiş ve çokça çeyiz almıştı. Bu evlilikten altı çocukları olmuştu. Bibescu'nun eşi sürekli kapalı ortamda kaldığından bir süredir ruhsal sorunlar

⁵⁸³ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 18 Eylül 1845.

⁵⁸⁴ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 11 Aralık 1844.

yaşamaktaydı. Akıl sağlığının bozulduğuna ilişkin dedikodular dolaşıyordu. Bu nedenle Bibescu onu tedavi görmesi için Viyana’da bir merkeze göndermişti. Ne var ki orada pek iyi bakılmadığı gerekçesi ile Zoe’nin akrabaları onu Paris’e nakletmişti.

Ne var ki Zoe tedavi gördüğü merkezden kaçmış ve Fransa’da eğitim görmekte olan oğlunun yanına giderek Fransız hükümetinden sığınma talep etmişti. Bu durumun yarattığı skandal Bibescu’nun artık Zoe’den boşanma kararının kesinleşmesine neden olacaktır.⁵⁸⁵ Fakat mesele görüldüğünden daha karmaşıktır. Colquhoun, ülkeyi çalkalayan skandalla ilgili şunları yazmaktadır zira Bibescu’nun henüz voyvoda seçilmeden önce de Spathar Ghica’nın eşi ile ilişki yaşadığına dair dedikodular dolaşmaktadır.

Bibescu, metresinin yaşam koşullarını iyileştirmek için eşinden boşanmaya çalışmaktadır. Ekümenik kiliseye gönderdiği gizli bir belgede boşanma talebinde bulunurken, karısının deli ve servetini yönetmekten aciz olduğunu, çocukları için bir vasi seçtiklerini ve kolayca ayrılacaklarını vurgulamıştır. Spathar ve karısı yıllardır ayrı yaşamalarına rağmen boşandıklarını kanıtlayamamaktadır zira Metropolit onların boşanamayacaklarını, böyle bir işlemin geçersiz olduğunu ilan etmiştir. Metropolit’in Bibescu’ya olan düşmanlığı nedeniyle bu işlemi reddettiği söylenmektedir. Bu zorlukları öngören Bibescu, meseleyi İstanbul Patrikhanesi’ne taşıyacak ve Metropolit’ten bağımsız olduğunu ileri sürecektir.⁵⁸⁶

Bibescu’nun kendi evliliğinin yanı sıra kızlarının evliliği de çokça konuşulmuştur. Zira yetişkin iki kızı, annelerinin içinde bulunduğu duruma karşıydı. Bu nedenle babaları tarafından bir nevi cezalandırılıyorlardı. Bibescu büyük kızı için divan başkanı Filipescu’nun gayrimeşru oğlunu uygun görmüştü fakat bu soylular arasında hoş olmayan dedikoduların çıkmasına neden oldu. Colquhoun’un duyduklarına göre Bibescu, kızını bu evliliğe ikna etmek için tehdit dahi etmiştir. Evlilikle ilgili açıklama 15 Aralık 1844’te yapılacaktır. Ne var ki aristokratik teamüllerin bu denli köklü olduğu bir ülkede damadın statüsü nedeniyle bu evliliğin en başından sakıncalı bulunduğu görülmektedir.⁵⁸⁷

⁵⁸⁵ FO 78/566, Colquhoun’dan Aberdeen’e, 11 Aralık 1844.

⁵⁸⁶ FO 78/566, Colquhoun’dan Aberdeen’e, 11 Aralık 1844.

⁵⁸⁷ FO 78/566, Colquhoun’dan Aberdeen’e, 11 Aralık 1844.

Colquhoun'a göre Bibescu, tutkusu yüzünden içinde bulunduğu duruma karşı basiretsizce hareket etmektedir. Belki de "St. Petersburg temsilcisinin bir tavsiyesi veya itirazı, onu kontrol etme etkisine sahip olacaktı, ancak bunu yapmaktan geri durulmuştur." Colquhoun, bu yüzden, Ghica'nın yönetiminde sürdürülen sisteme geri dönülmesinden çok korktuğunu ifade eder. Öyle ki, İstanbul'un ve St. Petersburg'un onayını alan Prens'in suçlanamayacak kadar ileri gitmesi, St. Petersburg temsilcisinin sonunda onun kontrolünü tamamen ele geçirmesini sağlayacaktır.⁵⁸⁸

Voyvoda, en büyük kızının, Eflak divanı başkanı Filipescu'nun oğlu ile evlenmesine rıza göstermemiştir. Zira genç Prens, Boğdan voyvodasının bir oğlu için düşünüüyordu. Prenslerin Fokşan'daki toplantısının amacına ilişkin raporlar böylece anlam kazanmaktadır. Öte yandan iki prensin Fokşan'da bir Rus elçisiyle görüşmesi, Eflak'ın mevcut nizamnamenin statüsünde kapsamlı bir reformun gerekliliği üzerinde veya en azından, Eflak'ın kusurlarını ortadan kaldıran bir yeniliğin getirilmesinin gerekliliğini tartışmak niyetinde olduğuna işaret eder.⁵⁸⁹

Bibescu, 12 Kasım 1844 Salı günü Moldova Voyvodası Sturdza ile iki ülkenin sınırında yer alan Fokşan kasabasında buluşmak için ayrıldı. 14 Kasım Perşembe günü iki voyvoda bir araya geldiler. Sturdza, eşi ve iki oğluyla gelmişti. Bu görüşmenin nedenine dair farklı görüşler öne sürülür. Colquhoun bu görüşmenin, gümrük vergisi üzerine iki prenslik arasında bir düzenleme getirmek üzere gerçekleştiğini düşünür ve Eflak-Boğdan nizamnamelerinin maddelerindeki bazı değişiklikler ile voyvodalara ek yetkiler tanındığına dair bir duyum aldığını ifade eder.⁵⁹⁰

Bibescu'nın küçük kızı Catherine ise 1845 yılı baharında diyanet bakanının oğlu Yüzbaşı Ioan Zeloescu ile sarayda bilindik törenle evlendi.⁵⁹¹ Anlaşılan, düğünde konuşulan mevzulardan biri de Hospodar'ın Paskalya sonrası, son üç senedir "birlikteliği" olan Madame Ghica ile evlenecek olmasıydı. Madame Ghica eski

⁵⁸⁸ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 11 Aralık 1844. "Son gelen Fermanın şartları onun tam olarak böyle bir yönetim kurmasını tesis eder, ancak sizlerden onun Boyarları arasında neredeyse hiç arkadaşı olmadığını gizlememeliyim."

⁵⁸⁹ *The Morning Post*, 1 Ocak 1845 s. 2.

⁵⁹⁰ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 22 Kasım 1844.

⁵⁹¹ Bu düğüne dair detaylar için bkz. Alexandra Mărășoiu, "Două Nunți Domnești La Curtea Lui Bibescu Vodă", *Muzeul Național*, Sayı: 28, 2016, ss. 71-78. Ayrıca bkz. FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 7 Mart 1845.

Voyvoda Ghica'nın erkek kardeşinin (o vakitlerde Spathar) karısıdır.⁵⁹² Bu ilişki belirli boyutta bir skandal yaratmıştı ve “böylesi bozulmuş bir ülkede bile toplumun var olan sınırlarını aşmıştı.”

Madame Ghica ve Spathar resmen hâlâ evlidir ve Spathar, boşanma davasına gitmeyi reddetmektedir. Prens'in de hâlâ hayatta olan bir eşi var ve akli dengesizliği münasebetiyle Paris'te yaşamaktadır. Mevzubahis ilişkilerdeki her bir bireyin geniş bir ailesi vardır. Metropolit, durumun var olan tüm dinî kaidelerle çelişmesi sebebiyle zaten boşanmaları reddetmişti ama söylenen o ki Voyvoda, Şekib Bey vasıtasıyla İstanbul'daki Patrikliğe başvuruda bulundu ve gerekli muafiyeti temin etti.

Böylesi bir evlilik gerçekleştiğinde toplum üzerinde yıkıcı etkileri olması kuvvetle muhtemeldi.⁵⁹³ Prens'in dağdaki evinden dönmesini müteakiben vakit kaybetmeden izleyen hafta gerçekleşecek evliliğinin hazırlıklarına girildi.⁵⁹⁴ Colquhoun Voyvoda'nın boşanmasına ve olası düğünün etkilerine yönelik kısa bir rapor kaleme alır. Ona göre, Metropolit Neofit'in St. Petersburg'dan gelen talimatlar doğrultusunda bu konudaki evlenme ve boşanma kararlarını almış olup bu kararın halkın ahlak anlayışına uygun olarak alınmasının beklenesi olduğunu ifade eder.⁵⁹⁵

4 Nisan'da İstanbul'dan gelen özel mektuplar, Patrik'in boşanma davalarını kısıtlama olmaksızın, Hospodar'ın ve ayrıca Spathar'ın eşi Madam Marie Ghica'nın, kabul ettiğinin istihbaratını iletmektedir. Colquhoun, mevzubahis olan bu ilişkinin hemen herkes üzerinde ciddi bir tesir bırakacağı, Rusların bu durumu kendi lehlerine kullanma fırsatını kaçırmayacağı, hatta Avusturyalıların da benzer bir tutum sergileyeceği, Fransızlar ve kendilerinin (İngilizler) meseleden olabildiğince uzak durmaya gayret ettiğini belirtir.⁵⁹⁶

Bibescu, 20 Haziran 1845'te İstanbul Patriği'nin, üç boyarın (Em. Florescu, Cornescu ve I. Slătineanu) Zoe hakkındaki ifadelerine dayanarak verdiği kararla boşandı.⁵⁹⁷ Bibescu, Constantin Ghica'yı spatharlık görevinden aldı ve yerine Albay

⁵⁹² Spathar, Eflak'taki silahlı kuvvetlerin başıdır.

⁵⁹³ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 7 Mart 1845.

⁵⁹⁴ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 18 Eylül 1845.

⁵⁹⁵ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 6 Nisan 1845. Spathar ve eşinin boşanmasına ilişkin Neofit'in kararı ise bir başka belgede yer alır. Bkz. FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 12 Nisan 1845.”

⁵⁹⁶ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Haziran 1845.

⁵⁹⁷ Filitti, Domniile române, s. 337.

Odobescu'yu getirdi. Yaklaşan düğünü nedeniyle Spathar'ın kendi rızasıyla bu makamdan ayrılmasını bekliyordu fakat bunu yapmayınca görevden alınması kaçınılmaz oldu. Daha sonra da belki de telafi maksadıyla, Ghica ailesinin Panteleiour ve Colza'da bulunan iki vakıf hastanesinin fonlarının desteklenmesi kararı alındı.⁵⁹⁸

Böylece Voyvoda'nın evliliğinin önünde bir mâni kalmadı. 19 Eylül tarihli resmî gazetede evlilik törenine dair detaylar ilan edildi. Gelinin, Avusturya-Romanya sınırına varışından Tuna'nın tüm limanlarında ve karaya çıkacağı İbrail'e kadar alanda prensliğin boruları öttürülecekti. Oradan Fokşan'a geçecek ve böylece Prens Sturdza onu uğurlayarak gelin etmiş olacaktı.⁵⁹⁹ 21 Eylül'de Bibescu ve Marie evlendi. Şehrin üç meydanında 1.500 kişilik ziyafet düzenlendi. Akşam vaktinde tüm şehir ışıklandırıldı. Colquhoun, düğün ve bunun toplumda algılanmasına dair detaylı bir raporu kaleme alarak canlı bir anlatım sunmakta ve düğünün gerçekleşmesine dair teopolitik arka plan bilgisine ek olarak ritüeller ve geleneklerin icrası, inşası ve ihlaline dair izlenimlerini aktarmaktadır.⁶⁰⁰

Sultan adına düğüne Eflak kapı kethüdası Aristarki gönderildi.⁶⁰¹ Düğün sonrasında, Aristarki İbrail'e gitti. Aristarki, Voyvodanın Sultan'a takdim ettiği hediyesine karşılık olarak Sultan'ın ona gönderdiği hediyeği teslim etmek ve aynı zamanda evliliğine dair tebrik mektubu iletmek üzere gelmişti. Colquhoun bu hediyeleşmenin detaylarını da ayrıntılı bir şekilde kaleme alır.⁶⁰² Konsolos, Aristarki'nin buradaki ziyaretine dair kaleme aldığı raporda onun Bükreş'ten ayrılmadan önce Bibescu ile görüştüğünü de kaydeder. Bibescu ona bu düğün dolayısıyla dışlanmış hissettiğini belirtir. Ancak kethüda onun bu hissinin yersiz olduğunu şu şekilde ifade eder: “O halde majesteleri siz başka kimin desteğini

⁵⁹⁸ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 9 Ağustos 1845.

⁵⁹⁹ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 20 Eylül 1845. Bibescu'nun izdivacına dair resmî ilanda düğüne dair detaylar paylaşılır. Bibescu'nun müstakbel eşi İbrail şehrinde büyük boyarlardan ve onların eşlerinden oluşan bir heyet tarafından karşılanacaktır. Düğün programı ve kutlamalara ait tüm detaylar da bu ilanda paylaşılmaktadır. Bkz. HR. TO, 406/23, 13 Eylül 1845.

⁶⁰⁰ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 24 Eylül 1845. Daha önce Bibescu'nun iki seneden beridir “psikolojik” rahatsızlığı nedeniyle Viyana'da tedavi gören eşinin yanına gitmek için istediği izne İstanbul'dan olumlu cevap verilmişti. H. MKT, 4/32, 2 Haziran 1844.

⁶⁰¹ Filitti, Domniile române, s. 338.

⁶⁰² FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 29 Eylül 1845.

alacaksınız. İngiliz veyahut Fransız saraylarının mı? Bunların prensliklerdeki meselelere dahlinin yasak olduğunun farkında değil misiniz?” şeklinde cevap verir.⁶⁰³

Voyvoda ve yeni karısı ayın sekizinde Cornesti’den gelerek Bükreş’e giriş yapar. Ay sonuna kadar orada kalmaları beklenmesine rağmen oranın uzak olması Voyvoda’nın işlerini zorlaştırmaktadır. Döndüklerinde ise şehir yönetimince karşılandılar. Metropolit de kendilerini küçük bir kilise de karşılamayı bekliyordu. Kilisede Voyvoda’nın eğildiği platform ve mini bir servisin sunulduğu düzen kurulmamıştı. Voyvoda, Metropolit’in elini öptü ve kısa bir müddet nezaket konuşması yürüttüler. Şehrin girişinden saraya değin uzanan caddenin kenarlarında dikilen genç kızlar, ellerindeki buketleri yanlarından geçen tören alayına atmaktaydı. Sonraki günler tebrikleri kabul etmekle geçti ve en nihayetinde her şey normale döndü. Meclisin açılmasına dair bir karar henüz verilmiş değildi fakat yine de kilise lideriyle prensin aralarındaki gerilimi azaltacaklarına dair vaki olan beklenti de güçlüdür.⁶⁰⁴ Öte yandan Voyvoda, hem bu hadiseyi lehine çevirmek hem de kendisini sevdirmek maksadıyla evini paşalara, yabancılara ve yerlilere haftada bir sefer açmaya başlar. Bu niyet doğrultusunda akşamları verdiği balo ve yemekler, kendisi ve karısına karşı bir muhabbet beslenmesine zemin hazırlayarak onların popülerliklerini artırır ve tartışmalı evliliklerini meşru ve muteber bir zemine yükseltir.⁶⁰⁵

En başından beri Bibescu’nun boşanmasına ve yeniden evlenmesine karşı olan Metropolit Neofit, 27 Mart 1846’da, bunlar da dahil olmak üzere birçok konuda şikayette bulundu ve eleştirilerini sıraladı, ayrıca Rusya hükümetinin tavrından gücendiğini de ifade etti.⁶⁰⁶

3.1.4. İktisadi Hayat

İktisat, Bibescu’nun voyvodalığı boyunca en başarılı olduğu alandı. Yönetimi devraldıktan sonra öncelikle devlet gelirlerini arttırmaya yönelik çalıştı. Bu amaçla Eflak gümrük vergileri ile ilgili çalışmalar yaptı. Prenslikteki madenlerin işletilmesi

⁶⁰³ FO 78/606, Colquhoun’dan Aberdeen’e, 29 Eylül 1845.

⁶⁰⁴ FO 78/606, Colquhoun’dan Aberdeen’e, 15 Ekim 1845.

⁶⁰⁵ FO 78/648, Colquhoun’dan Aberdeen’e, 2 Mart 1846.

⁶⁰⁶ DIR, Ek 1/4, s. 551-55, no 383.

için yoğun bir çaba sarf etti. Ticaretin gelişmesi için yatırımlarda ve siyasi temaslarda (özellikle Boğdan ile) bulundu. Manastır vakıfları meselesi üzerine yoğun mesai yaptı ve ayrıca ruhban sınıfının gelirlerine dair yapısal düzenlemelere gitti. Memur ve emekli maaşlarına dair iyileştirmelerde bulundu. Eflaklıların sorumlu olduğu vergi kalemlerinde bazen boyarların bazen de köylülerin tepkisini çekecek düzenlemelerde bulundu.⁶⁰⁷

Bibescu döneminde gümrük tarifelerine ilişkin düzenlemeler voyvodalığı boyunca sıcak gündemin bir parçasıydı. Her ne kadar artan ihtiyaçları karşılamaktan uzak olsa da kesin olarak kararlaştırılan bir bütçenin gelirlerini arttırmanın en hızlı yollardan biri gümrük gelirlerinin düzenlenmesiydi.⁶⁰⁸ Hatta bu gümrük gelirleri ile ilgili elde edeceği başarılarla Bibescu, prenslikte planladığı alt yapı ve inşaat projelerini hayata geçirerek halkın desteğini alacağını umuyordu.⁶⁰⁹ Bu doğrultuda ihracat ve ithalattan alınacak gümrük vergilerine dair düzenlemeler resmî gazetede yayımlanıyordu. Örneğin, gelirleri arttırmak için ithalat vergilerinin yüzde 5'e çıkarılması içeride büyük memnuniyetle karşılanmasa da Ruslar buğday ihraç ettikleri için bu durumdan memnun kaldı.⁶¹⁰

İhracatta en yüksek paya sahip tahıl ürünleri, Eflak'ın gelirler için hayati bir önemi haizdi. Dolayısıyla tahıl ürünlerinin üretiminde yaşanabilecek aksaklıklar, doğal afetler gibi, fiyatlarda dalgalanmalara neden oluyor ve bu da hem yerli hem de kapitülasyon sahibi ülkelerin tüccarlarını etkiliyordu. Örneğin, 22 Mayıs 1845'te sıcaklıkların mahsulleri mahvedip kurutması, o yılki beklentileri neredeyse ortadan kaldırmış ve köylülerin gelir ümitlerini Hint mısırına bağlamasına sebep olmuştu. Gelirlerin düşmesi ve gelecek yıla kadar yeniden mahsul toplanamaması, başka gelir kapısı olmayan işçi sınıfı içerisinde sıkıntılara sebebiyet veriyordu.⁶¹¹ Bu tip aksilikler tüccarları da doğrudan etkiliyordu. Tüccarları etkileyen diğer önemli hususlardan biri ürünlerin nakliyesiydi. Ucuza ve bol ürün taşınması deniz yolu ile kara yoluna kıyasla çok daha ucuza mal olduğundan özellikle tercih ediliyordu. Fakat 7 Nisan 1845'te İstanbul ile Kalas ve İstanbul ile bazı Levant limanları arasında işleyen Tuna Buharlı

⁶⁰⁷ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 29 Kasım 1843.

⁶⁰⁸ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 255.

⁶⁰⁹ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 257.

⁶¹⁰ FO 78/527, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 29 Kasım 1843.

⁶¹¹ FO 78/607, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 22 Mayıs 1845.

Denizcilik Şirketi'nin (The Danube Steam Navigation Company) faaliyetlerini askıya alması gibi vakalar ticareti sekteye uğratıyordu.⁶¹²

İngiliz temsilci Colquhoun, büyükelçisi Canning'e 1846 yılının temmuz ayında yazdığı mektubunda gümrük meselesine dair paylaşımda bulunuyordu. 1839 yılından beri gümrük vergisinin, eskiden olduğu gibi %3 olarak ödendiğini ne ithalatta ne de ihracatta bir değişiklik yapılmadığını aktarıyordu.⁶¹³ Buna rağmen, resmî oranların, pratikte gümrüklerde daima uygulanmadığı bilinmektedir. Bu oranın bazen geçildiği bazen de altında kalındığı durumlar söz konusudur. Bu tip belirsizliklerin özellikle Eflak'taki tüccarları etkilediği Colquhoun'un mektuplarından takip edilebilir. Her ne kadar Eflak yönetimi kabul etmese de bu zorlayıcı durum İbrail ve Kalas'ta görülmekteydi. Özellikle İbrail'deki vaziyetler, Kalas ve İbrail'deki ticareti ciddi şekilde tehdit ediyordu.⁶¹⁴

Bibescu, ülkenin artan ihtiyaçlarına, yapılacak altyapı yatırımlarına kaynak bulmak için vergilerde düzenlemeye gitmeyi de düşündü. Ülkedeki çiftlik sahibi yabancılardan 120 kuruş (1,18 sterlin) cizye (kelle başı vergisi) alınmaktaydı. Colquhoun, voyvodanın bu tutumu karşısında dikkatli olunması gerektiğinin farkındaydı. Bibescu'nun Britanya ve diğer imtiyaz sahiplerine karşı ilk girişimi olarak bu teşebbüs dikkat çekicidir. Daha önceki bölümde Voyvoda'nın İstanbul seyahatinde de bu meseleyi İstanbul'da gündeme getirdiği ve yabancı tüccarın ayrıcalıklarına dair bir memnuniyetsizliği olduğunu vurgulamıştık. İngiliz temsilci bu hususta Bibescu ile yaptığı görüşmede pek de olumlu bir tavır gözlemleyemedi. Bibescu'ya göre bu konuda aldığı kararlar doğrudan Eflak'ın iç işleriyle ilgiliydi ve kendisinin bunu yapmaya yetkisi vardı. Uzlaşmacı tavrını mektupları boyunca gördüğümüz ve Bibescu'nun iyi bir yönetici olma potansiyelini haiz kişiliğine daima iltifatla yaklaşan Colquhoun, Bibescu'dan "İngiltere hariç diğer yabancı temsilciliklerle daha yakın ilişkileri arzuladığı şekilde kurabileceği fakat İngiltere ile bu gelişmelerden sonra ilişkilere mesafe koyacağı" cevabını aldı.⁶¹⁵ Bu, Colquhoun gibi bu zamana kadar Bibescu'ya diğer meslektaşlarından daha tarafsız ve gerçekçi yaklaşımlar benimseyen

⁶¹² FO 78/607, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 7 Nisan 1845.

⁶¹³ FO 78/648, Colquhoun'dan Canning'e, 4 Temmuz 1846.

⁶¹⁴ FO 78/648, Colquhoun'dan Canning'e, 4 Temmuz 1846.

⁶¹⁵ FO 78/606, Colquhoun'dan Canning'e, 27 Temmuz 1845.

birinin dahi tavır ve tutumunun ne kadar değişebileceğini açıklar niteliktedir. Yabancı temsilciler arasında zaten pek de dostu olmayan Bibescu, güçlü muhalifler safına İngiliz temsilcisini de eklemeye çok yakındı. Yaklaşık iki yıldır özellikle adalet bakanlığındaki ahlaksızlıkları ve sistemdeki çöküntüyü gördükten sonra Colquhoun iyi bir şeyler olmasını beklemeyecekti. Ancak kapitülasyonların verdiği haklar doğrultusunda sorumluluğundaki İngiliz tebaasının haklarını ve çıkarları da vazifesi gereği korumak zorundaydı. Eflak dışişlerine yazdığı itirazlara ve düzenleme taleplerine gelen cevap onu tatmin etmeyince bu meselenin muhataplarının, var olan imtiyazları göz önünde bulundurarak çok daha ciddi bir değerlendirme yapacaklarını umuyordu. Eflak otoritelerine yönelik nasıl bir strateji izleyeceğini ve bir sonraki hamlesinin ne olacağını İstanbul'daki İngiliz büyükelçisinden gelecek talimatlara göre belirleyecekti.⁶¹⁶

Bu mesele neredeyse senenin ikinci yarısı boyunca yazışmalara konu olacaktı ve Eflak yönetimi çözüm üretmek yerine oyalayıcı bir siyaset izledi. Bibescu'nun çiftlik sahibi yabancılara yüklediği vergi kısa sürede diplomatik bir krize evirildi. 10 Ağustos 1845 tarihli mektubunda Colquhoun, Eflak dışişlerinden aldığı cevabı İngiliz hariciyesine bildirdi. Aldığı cevapta Colquhoun, bazı kişiler tarafından, itirazının en yüksek seviyeden sunulmasının çözüm bulunması yolunda önemli olduğuna dair tavsiye aldı. Hatta bu tavsiyeye göre tüm etkisini kullanarak meslektaşlarıyla benzer şekilde hareket etmesi kritikti. Oysa Colquhoun, bu meselede meslektaşlarından bağımsız hareket etmesi gerektiğini inanıyordu çünkü Ruslar bu vergi meselesini zaten dayatan taraftı ve Fransızlar da çiftlik sahibi değildi. Yaklaşık on aydır Bükreş'te olmayan Avusturya temsilcisi Timoni'nin de nasıl bir yol izleyeceğini henüz kestiremiyordu. Avusturyalıların hatırı sayılır sayıda çiftlikleri olduğundan bu konuda bir şeyler yapmaları bekleniyordu. Colquhoun, mütevazı bir şekilde hariciyesinin dikkatini var olan anlaşmalara çekmesini istiyordu.⁶¹⁷

Yoğun yazışma trafiğinden anlaşıldığı kadarıyla İngilizler, sahip oldukları imtiyazlar gereği Osmanlı sınırlarında çiftlik sahibi olmalarına hakları olduğunu; Eflak'ın bir Osmanlı eyaleti olması nedeniyle de Bibescu'nun sınırını aştığı

⁶¹⁶ FO 78/606, Colquhoun'dan Canning'e, 27 Temmuz 1845.

⁶¹⁷ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 10 Ağustos 1845.

fikrindeydi. Canning, Colquhoun'a durumu yakından takip etmesini, yerliler kadar İngiltere tebaasının da çiftlik sahibi olma ve işleme hakkının yasa ile sabit olduğunu belirten bir mektup gönderdi.⁶¹⁸ Fakat çok kısa bir süre sonra, İngilizlerin sahip olduğu imtiyazlar arasında İngilizlerin doğrudan Osmanlı sınırlarında arazi sahibi olmasını ya da kullanmasını düzenleyen bir madde olmadığı anlaşıldı. Bunun üzerine İngiliz hükümeti, ısrarcı olmanın beyhude bir çaba olacağını anlayarak bölgedeki İngiliz tebaasının oradaki yasalara uyması için ikna edilmesi gerektiğini bildiren bir talimatnameyi Colquhoun'a iletti.⁶¹⁹

Uluslararası ticarete ilişkin olan sorunlar kadar içerideki enflasyon da Bibescu'nun başa çıkmak zorunda olduğu en büyük meseleler arasındaydı. Ekmek, un ve buğday fiyatlarındaki dalgalanmaların yanı sıra kıtlık korkusu köylüleri ciddi şekilde huzursuz ediyordu. Ağustos ve Ekim 1845'te İbrail'den ihraç edilen buğday miktarı bu korkuyu körüklemeye yetmişti. Yeni atanan belediye başkanı görevine başladığında ambarlarda sadece 20 günlük buğday kalmıştı. Stok daha da azalınca, belediye meclisi Tuna boyuna memurlar göndererek fiyatı ne olursa olsun buğday alınması ve en azından ambarlar dolana kadar tahıl ihracatının durdurulmasına karar verdi.⁶²⁰ Colquhoun, 26 Ocak 1846 tarihli yazısında, var olan ekmek fiyatlarının muhafaza edilebilmesi için ihracat vergisine zam yapıldığını ve tahıl ihracatının yasaklandığını yazıyordu. İhraç edilecek ürünün kilosu başına 1 *shelling* vergi getirileceğini, buğday fiyatları arttığından, ekmek fiyatının da iki katına çıktığından bahsediyordu.⁶²¹ Tahıl ihracatına getirilen vergiler İngiliz hükümetini endişeye sevk ediyordu. Hasat mevsimi yaklaştığında Canning, yeni vergilerin gelip gelmeyeceğini, ihracata dair tedbirlerin geçici olup olmadığını merak ediyordu.⁶²² Colquhoun'un aktardığını göre Mayıs 1846'dan beri tahıl fiyatları düşüyordu fakat fiyatların geçen yılki yüksek seviyesine ulaşması için bazı simsarlar spekülasyon yapabiliirdi.⁶²³

Tahıl üzerindeki ekstra vergi 28 Haziran 1846'ta kaldırıldı ve resmî gazetede yayımlandı. Bu vergi zaten geçiciydi ve Eflak Nizamnamesi ile uyumluydu fakat vergi

⁶¹⁸ FO 786/10 Canning'den Colquhoun'a, 20 Ağustos 1845

⁶¹⁹ FO 786/10 Canning'den Colquhoun'a, 21 Ekim 1845

⁶²⁰ FO 78/607, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 1 Kasım 1845.

⁶²¹ FO 78/648, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 26 Ocak 1846.

⁶²² FO 786/10 Canning'den Colquhoun'a, 30 Haziran 1846.

⁶²³ FO 78/648, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 8 Temmuz 1846.

kalkmadan kısa bir süre önce alınan tahılların vergisi için ne yapılacağı belli olmadığından bu, İstanbul'da mukim yabancı elçilerin de dâhil olduğu yeni bir tartışma yarattı.⁶²⁴

Avusturya büyükelçisi, Eflak'taki tüccarının fazladan ödediği verginin iadesi için Babıali'den karar çıkarmayı başarmış fakat henüz Eflak hükümetine resmî başvuruda bulunmamıştı. İngilizler bu aşamada Babıali'ye başvurmayı gereksiz gördüler, bu kartı daha ciddi meseleler için kullanmayı düşünüyorlardı.⁶²⁵ Bu nedenle Colquhoun bir kez daha Bibescu'ya ulaşmaya çalıştı ancak Avusturyalı konsolos Timoni ile yaptığı görüşme sonrasında bundan vazgeçti. Colquhoun'un aktardığına göre Timoni, İstanbul'dan aldığı mektubu Bibescu'ya iletmiş fakat hiç beklemediği bir şekilde teklifi reddedilmişti. Timoni'nin aldığı cevapta Bibescu, "Eflak'ın kendi ülkesi olduğunu ve onun refahı için her türlü uygulamayı gerçekleştirme keyfiyetinin de kendisine ait olduğunu; ne egemen ne de hami devletlerin bu tarz konularda onu kontrol etme hakları olmadığını" net bir şekilde belirtmişti. Colquhoun, muhtemelen benzer bir durumu yaşayacağını ifade ederek konuyu Eflak dışişlerine yeniden taşımanın gereksiz olacağını, meseleyi İngiliz hariciyesinin bilgeliğine bıraktığını yazmıştır.⁶²⁶

Colquhoun, yeni gelişmeler sonrasında tahıl üzerindeki verginin geri çekildiğini fakat tüccarın vergi çıkarılmadan önce aldığı ürünlerin vergiden muaf olmaması dolayısıyla memnuniyetsiz olduğunu ve bu durumdan şikâyetçi olduklarını bildirir. Tüccar kendilerini haklı çıkaracak her türlü girişime razı ve kendilerine zorla ödetilen verginin iadesini istiyordu. Colquhoun, meseleyi bir kez de Ştirbei ile görüştü ancak bir netice alamadığını büyükelçisine ilettiler. Avusturyalı meslektaşları da aynı yolu izledi. Babıali de mektup gönderip bahsi geçen geri ödemelerin yapılmasını rica etmiştir. Bibescu, Babıali'nin talimatını da reddetti çünkü bunun kendi iç idaresini ilgilendiren bir husus olduğunu belirterek uygun gördüğü şekilde uygulamaya gidebileceğini bildirdi.⁶²⁷

⁶²⁴ FO 78/648, Colquhoun'dan Canning'e, 22 Temmuz 1846.

⁶²⁵ FO 78/648, Colquhoun'dan Wellesly'e, 19 Ağustos 1846.

⁶²⁶ FO 78/648, Colquhoun'dan Wellesly'e, 20 Ağustos 1846.

⁶²⁷ FO 78/648, Colquhoun'dan Palmerston'a, 22 Ağustos 1846.

Colquhoun ile Bibescu aralarındaki gerilimli sürece rağmen geçici vergi meselesindeki mağduriyetlerin giderilmesi için Aralık ayında bir kez daha görüştü fakat voyvodanın tavrında herhangi bir değişim görülmedi.⁶²⁸ Sonuç olarak Colquhoun, İngiliz tüccarı lehine herhangi bir kazanım elde edemese de vazifesi gereği Londra hükümetini bilgilendirmeye devam etti.⁶²⁹

Madenlerin işletilmesi ve buradan elde edilecek gelir Bibescu dönemi iktisadi ve siyasi hayatını ciddi şekilde etkiledi. 1845 senesinde madenlerin bir Rus şirketi tarafından işletilmesi meselesi gündemdeydi. Rusya'dan görevli Binbaşı Hilmaun kısa bir süre önce Eflak'a gelmiş ve dağlarda keşifte bulunmuştu. Rus şirketi adına işletme için dilekçe veren kişi ise birkaç yıldır prensliklerde yaşayan ve Eflaklı bir kadınla evli olan Rus Yakovenko'ydu. Bu işletme hakkı için ilk öneri elli yıllık olmasına rağmen anlaşma neticesinde işletme hakları on iki yıllığına verildi. Maden işletme haklarının devredildiği arazi şayet manastırlara aitse sözleşmeye konsülün doğrudan müdahale etme hakkı vardı. Ayrıca sözleşmenin tarafları yalnızca Eflak mahkemelerine karşı sorumlu olacaktı. Colquhoun, birkaç üst düzey isimden edindiği bilgi doğrultusunda yasa tasarısının tartışmasız şekilde kusurlu olduğundan bir süre askıda kalması gerektiğini söyler.⁶³⁰

Prensliğin en önemli gelir kalemlerinden olan tuz madenlerinin işletilmesi hususunda ciddi iyileştirmeler yapılması gerekiyordu fakat var olan rejimde zimmete geçirme sistemi doğrudan ve kuvvetli bir değişimin önünde duruyordu. İdaredeki noksanlıklar yüzünden madenlerin hakkıyla işletilememesi Bibescu için ziyan edilmiş kaynaklardı. Voyvoda'ya göre madenlerin atıl kalmasından Osmanlı pazarına bol miktarda mal üretilen madenlere ilgi duymayan köylüler sorumluydu. Bu ziyanın son bulması için Voyvoda meseleyi ele aldı ve bir düzene sokmaya çalıştı. 1847 senesinde tuz madenlerinin işletilmesi hakkında yeni bir karar alındı. İlk olarak, tuz madeni bölgesinde yaşayan Sırp asıllı Siemitch'in görüşlerini belirtmesini istedi. Siemitch, kendisine bir proje ile madenlerin durumunu ve yapılabilecekleri aktardı. Siemitch'in planlarına göre hem Eflak hem de Boğdan madenleri daha verimli işletilebilirdi. Boğdan hükümeti maden işletmesine dair sunulan bu proje için olumsuz kanaatlerini

⁶²⁸ FO 78/648, Colquhoun'dan Palmerston'a, 14 Aralık 1846.

⁶²⁹ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 30 Ocak 1847.

⁶³⁰ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 17 Haziran 1845.

bildirdi çünkü prensliklerindeki tuz madenlerini köylüler işliyor ve ihraç ediyordu. Ayrıca, Boğdan'ın tuz madenlerini ihraç ettiği tek limanı Kalas'tı. Proje doğrultusunda hareket edemezlerdi çünkü madenlerin Kalas'a uzaklığı ve nakliyenin sınırlılığı yüksek masrafa yol açacağından çok az bir kâr sağlayabilirdi. Eflak'ın durumu Boğdan'a kıyasla çok daha farklıydı çünkü Eflak'ın ihracat seçenekleri çeşitliydi. Eflak tuz madenlerindeki malı boşaltmak ve taşımak çok daha kolaydı. Bu yüzden hükümet, Boğdan'ın aksine, tuzun ihracatına bir sınırlama getirmeyi planlıyordu. Nihayetinde, Eflak Nizamnamesinde belirtildiği gibi, proje için açık arttırmaya gidildi ve açık arttırmada spekülâtif isimlerin fiyat dalgalandırmaması için meclisteki görüşmelerde bazı önlemler alınmıştı. Anonim tekliflerin alınmasından sonra meclis, tekliflerin değerlendirildiğini ve işletme meselesinin neticelendiğini duyurdu. Buna göre, Sırp Siemitch ve Anastasievitz'in, Eflak madenlerini dokuz yıllığına işletmek için iş birliği yaptıkları bildirildi. Bu iş birliği doğrultusunda 1847 ve 1848 yılları için hazineye 2 milyon 475 bin kuruş; kalan yedi yıl içinde 4 milyon kuruş girecekti.⁶³¹

Eflak'taki madenlerin işletilmesine dair verilen haklar her ne kadar büyük bir gelir kalemi olsa da bu hakların verilmesinde bazen Bibescu'nun keyfi hareket ettiği muhalefet tarafından iddia ediliyordu. Muhalefete rağmen işletmesi Ruslara verilen madenler kötü çalışma koşullarına sahipti. Madenleri ziyaret eden birkaç Fransız mühendis, Colquhoun'a kötü koşullar ve verimsiz işletme sebebiyle üretimin beşte üçünün kayıp olduğunu anlattı. Bu madenlerde ömür boyu çalışma cezası alan suçluların olması ve sağlıkları tükenene kadar madenden çıkartılmamaları bu kaybın sebeplerindendi. Bu şartlar altında mahkûmların çalışmayı sürdürebildikleri süre en fazla beş yıldır çünkü madenlerde yeterli havalandırma ve kanalizasyon sistemi yoktu. 1848 senesine gelindiğinde bu madenlerin başında Avusturyalı bir mühendis bulunuyordu ve onun idaresinde madenin Avrupa standartlarına uygun havalandırma ve kanalizasyon sistemi ile işletilerek verimin arttırılabileceği konuşuluyordu.⁶³²

Bibescu, voyvodalığı döneminde devlet gelirlerini arttırmanın yollarından biri olarak manastır vakıfları meselesi üzerine yoğunlaştı. 1843 yılında seçildikten sonra

⁶³¹ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 30 Ocak 1847.

⁶³² FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 5 Şubat 1848.

İstanbul'da görüştüğü meselelerden biri de manastır vakıflarıydı. Bu iş oldukça çetrefilliydi ve Bibescu'ya karşı muhalefetin şiddetini arttırmasına sebep olmuştu. Manastır arazilerinin çoğunun kiralamaları sona ermek üzereydi ve bunlar Eflak Nizamnamesi gereği kamu ihalesi ile yeniden kiralanmalıydı. Ruhban sınıfı için bu arazilerin kiralanması büyük bir gelir kapısıydı. Ghica döneminden kalan suiistimaller Bibescu yönetiminde giderilemediğinden, hükümet ve manastır üyeleri bu meselede şahsi çıkarlarını gözetiyordu. Eflak'taki manastır vakıflarının yöneticileri Eflaklı, Rum yahut Boğdanlı olabiliyordu fakat bunların ataması, Patrikhanenin müdahalesi olmadan, doğrudan voyvoda tarafından yapılıyordu. Eflak Nizamnamesi, vakıf arazileri meselesini de düzenleyen maddeler içeriyordu. Manastır yöneticileri bu arazilerden hatırı sayılır miktarda gelir elde ediyordu. Ghica, Kiselyov'un müdahalesi gerekmeden bu meseleyi çözebilmeyi umuyordu fakat herhangi bir gelişme yaşanmadı. Yaklaşık on yıl içerisinde Eflak'taki manastırlar gelirlerini üçe dörde katladı. Ghica manastırlara dair yapmayı planladığı düzenleme için İstanbul ile temas kurmuş fakat geçen on yıla rağmen düzen değişmemişti.⁶³³

Manastırlara dair meselenin dini, siyasi ve iktisadi damarları söz konusu olduğundan çok boyutluluğu göz önünde bulundurularak çözüme kavuşturulmalıydı. Bibescu'nun Rusya ya da Osmanlı hükümetlerinden alacağı destek manastırlara dair düzenleme yapabilmesini sağlayacaktı fakat o da hangi hükümetten destek bekleyerek bu meseleyi ele alacağına karar vermenin zor olduğunun farkındaydı. Çoğu kişi Bibescu'nun bu konuda bir şeyler yapmasını bekliyordu ancak meselenin çok boyutlu olması, egemen ve hami devletlerin konuya dâhil olma gerekliliği onun içinde bulunduğu vaziyetin zorluğuna işaret ediyordu.⁶³⁴

Bunların dışında Eflak'taki ormanlar da devlet gelirleri için kıymetliydi. Bu coğrafyanın gemi inşası için kullanılacak kereste yapımına uygun ağaçları yatırımcıların gözünden kaçmıyordu. 1839 gibi erken bir tarihte Fransız tacir, Condèmine, Küçük Eflak'taki orman arazisinin girişimcilere açılması için dışişleri bakanına bizzat başvuruda bulunmuştu. Nihayet 1844 senesinde Condèmine, Ştirbei ile yaptığı bir anlaşma sonunda Küçük Eflak'ta, yaklaşık değeri 98 bin duka (48 bin

⁶³³ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 25 Mart 1845.

⁶³⁴ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 25 Mart 1845.

sterlin) olan, büyük bir orman arazisi aldı. Colquhoun, bu girişimi ve devlete sağladığı geliri İngiliz hariciyesine bahsedecek kadar önemli bulur. Bu arazideki ormanın yaşı takriben 130'du. Condèmine bu arazi karşılığında her yıl 5 bin duka taksit ödeyecekti. Colquhoun bu yatırımı hem Eflak hem de Condèmine için bahse değer görmüş olacaktı ki buranın işletme organizasyonuna ve ürünlerin satılacağı pazarlara da kısaca değinir. Orman arazisi için Fransa'dan çalışacak işçiler ve aileler getirilecek; bu insanların ve eşyalarının nakliyesi için İsveçli gemilerle anlaşılacak ve üretilen keresteler Fransız, İspanyol, Portekiz ve İngiliz pazarlarına satılacaktı. Condèmine bu girişime dair beklentilerini yüksek tutsa da Colquhoun bu ticaretin pek başarılı olacağını düşünmüyordu.⁶³⁵

3.1.5. Bayındırlık Faaliyetleri

Bibescu hükümdarlığı sırasında, ülkenin altyapısını modernleştirmeyi ve halkın yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan çeşitli bayındırlık projeleri başlattı. Yönetimi sırasında üstlenilen en önemli bayındırlık projelerinden biri yol ve köprü ağının inşasıydı. Voyvoda, ulaşımın geliştirilmesinin ekonomiyi canlandırmak ve ticaretin ve insanların hareketini kolaylaştırmak için kilit önemde olduğunu anlamıştı. Zamanın koşullarına dayanabilecek modern yollar ve köprüler tasarlamaları ve inşa etmeleri için Fransa'dan ve diğer ülkelerden mühendisler getirtti. Triesteli mimar Balzano bu iş için davet edilmiş ve kısa sürede birçok köprü projesi hayata geçirilmişti.⁶³⁶ Bu mühendisler, Eflak'taki altyapı projelerini tasarlamak ve inşa etmek için kullanılan en son teknolojik gelişmeleri ve Avrupa'daki en iyi uygulamaları beraberlerinde getirdiler. Yolların en son Avrupa standartlarına göre inşa edilmesine, sorunsuz ve güvenli ulaşım sağlayacak şekilde tasarlanmasına özen gösterdi.

Olt Nehri üzerine inşa edilen köprünün açılış töreni dikkat çekicidir. Bibescu, 20 Haziran 1847'de köprünün açılışını gerçekleştirecektir. Bunun için bir tören düzenlenecek ve ziyafet verilecektir. Colquhoun, bizzat Bibescu tarafından davet edilmiş ve açılıştan bir gün önce oraya varmıştır. Törenin önce kilisede başladığını

⁶³⁵ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 7 Ağustos 1844.

⁶³⁶ Filitti, Domniile române, s. 329.

sonra herkesin köprüye geçtiğini aktarır. Şehrin belediye başkanının bir konuşma yaptığını ve Bibescu'nun da emeği geçen herkesle teşekkür ettiğini not eder. Daha sonra köprünün geçici süreliğine kapatılıp yüz kadar konuk için bir ziyafet tertip edildiğini aktarır. Gece havai fişek gösterileri ve aydınlatmalarla son bulmuştur.⁶³⁷

Olt nehri hızlı bir akıntıya sahiptir ve kumlu yatağı, bu yatakta, özellikle nehrin sağ kıyısında sık sık meydana gelen sellere neden olmaktadır. Şubat ve mart aylarında Karpat Dağları'ndan getirilen büyük miktarda malzeme köprünün inşasını mümkün kılmıştır. Köprü, Bibescu'nun ilk yapılarından birdir ve inşaatı için hiçbir masraftan kaçınmamıştır. Colquhoun, voyvodayla görüşmesinde Bükreş'ten ülkenin sınırlarına kadar beş büyük karayolu inşa etmek için hiçbir masraftan kaçınmayacağına dair kendisini temin etmiştir. Böylece ülkede işler yıl boyunca hiçbir kesintiye uğramadan devam edebilecektir.⁶³⁸

Bir diğer önemli bayındırlık projesi de Eflak'ın şehir ve kasabalarında su tedarik sistemlerinin inşa edilmesi idi. Bibescu, temiz içme suyu eksikliğinin halkın karşılaştığı en büyük sağlık tehlikelerinden biri olduğunu fark etti. İnsanların evlerine temiz su getirecek su tedarik sistemlerinin inşasını başlattı. Bu sistemler deneyimli mühendisler tarafından tasarlandı ve en son teknoloji ile inşa edildi. Yeni su temin sistemleri halkın sağlığını ve refahını büyük ölçüde iyileştirdi.⁶³⁹

Bibescu ayrıca okullar, hastaneler ve idari binalar gibi yeni kamu binalarının inşasına da önem verdi. Bu binalar en son teknoloji ile inşa edildi ve halka modern olanaklar sağlamak üzere tasarlandı. Voyvoda halkına sunulan eğitim ve sağlık hizmetlerini iyileştirmek ve onlara ihtiyaçlarını karşılayacak modern ve konforlu binalar sağlamak istiyordu. Son olarak Bibescu, ülkenin kültürel mirasının korunmasıyla da ilgileniyordu. Bükreş'teki ünlü Stavropoleos Manastırı da dahil olmak üzere birçok tarihi anıt ve kiliselerin restorasyonunu başlattı. Restorasyon çalışmaları deneyimli mimarlar ve mühendisler tarafından yürütüldü. Eflak'ın mimari ve kültürel mirasını korumayı amaçlıyordu.⁶⁴⁰

⁶³⁷ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 26 Eylül 1847.

⁶³⁸ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 26 Eylül 1847.

⁶³⁹ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 162.

⁶⁴⁰ Filitti, Domniile române, ss. 291, 369-370.

Colquhoun'un bildirdiğine göre son üç yıl içinde kentin imajında yadsınamaz bir iyileşme kaydedilmiştir. Ana caddeler ve küçük sokakların çoğu asfaltlanmıştır. Kasabanın merkezinde bulunan ve çevreye sıtma yayan büyük bir bataklık, büyük masraflarla, daha doğrusu köylülerin angarya ya da zorla çalıştırılmasıyla kurutulmuş ve yerine bir halk bahçesi (Cişmigiu Parkı) inşa edilmektedir ki bu da sıtmanın görülmesinde önemli bir azalmaya neden olmuştur.⁶⁴¹ Yol, köprü ve diğer kamusal işler dışında angarya kaldırılmıştı ve sadece altı gün ile sınırlandırılmıştı ve köylüler evlerinden uzakta çalışmaya zorlanamazdı. Ne var ki Bükreş'teki altyapı çalışmaları için altmış kilometre mesafeden bile işçiler getiriliyordu ve şikâyet etmeleri durumunda ise tehditlerle karşılaşıyorlardı.⁶⁴² Colquhoun devasa bayındırlık faaliyetlerinin meclis onayı olmadan, bütçeleri denetlenmeden hayata geçirilmesini eleştirmektedir. Böylece yolsuzlukların ve israfın önüne geçilemediğini iddia etmektedir.⁶⁴³ Bibescu, Şubat 1845'te altyapı çalışmalarında istihdam edenlerin ücretlerini karşılayabilmek için yeni vergi kalemleri ilan etti.⁶⁴⁴

3.1.5. Kamu Eğitimi

Bibescu'nun voyvodalığı döneminde en çarpıcı iyileştirmelerin yaşandığı, ihlal ve yolsuzlukların neredeyse hiç görülmediği tek alan eğitimdi. Bibescu eğitim faaliyetleri üzerinde ciddiyetle duracak, önemli gelişmelerin altına imzasını atacaktı. Hükümdarlığı sırasında, eğitim alanında ülkedeki eğitim sisteminin modernleştirilmesine ve iyileştirilmesine yardımcı olan birkaç önemli gelişme kaydetti. Eflak'ta eğitim faaliyetleri gelişmiş değildi. Kadınların eğitim almasına yönelik çalışmalar ilk kez Kiselyov'un yönetimi altında gündeme gelmişti. Bibescu, 1846'da seçimler yenilenip, yeni yasama döneminin açılışında yaptığı uzun konuşmasında eğitim alanındaki sorunları da gündeme getirmişti. Son birkaç yılın deneyimi ve ülkenin tamamında edinilen bilgi birikiminin yardımıyla, bir yandan

⁶⁴¹ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 30 Ağustos 1847.

⁶⁴² FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 30 Ağustos 1847.

⁶⁴³ FO 78/606, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 18 Haziran 1845.

⁶⁴⁴ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 167.

ortaya çıkacak sorunları mümkün olduğunca düzeltebilecek, diğer yandan da gelecek yıllar için bu sorunları ortadan kaldıracabilecekti.⁶⁴⁵

Bu konu gündemde olmasına rağmen iyileştirmeye yönelik ciddi adımlar henüz atılamamıştı. Bununla birlikte on dokuzuncu yüzyılda, Bibescu dönemi de dâhil olmak üzere, gençlerin ve boyar çocuklarının çoğunluğu eğitim için Fransa'ya az bir kısmı da Berlin'e gidiyordu. Fransa'da gençlerin eğitim görüyor olması, muhtemelen özgürlük ve bağımsızlık fikirlerinin yayılmasını sağlaması sebebiyle, Ruslar tarafından pek de hoş karşılanmıyordu. Dolayısıyla Bibescu, buna yönelik tedbirlerin alınması ve kanunların düzenlenmesini gerekli görüyordu. Eflak Nizamnamesi ruhunu daha da yaşatabilmek gayesi ile Bibescu zamanında tüm Prenslikte kamu eğitiminde tedricen değişikliklere gidildi. Prens ile Daşkov arasındaki görüşme sonrasında bir emir yayınlanacağını, eğitiminin belirli bir süresini ülkede veyahut St. Petersburg Kraliyet Okulunda geçirenlerin hükümet kurumlarında görev alabileceğini belirtir. Burada öğretilen diller arasında Fransızca, Rusça, Almanca ve Yunancanın olduğunu lakin İngilizcenin olmadığını Colquhoun'dan öğreniyoruz. Colquhoun'a göre büyük boyarlar İngilizceyi öğrenmek ister ve bunların çoğunda İngiliz Edebiyatına aşinalık vardır.⁶⁴⁶

Eflak Genel Kurulunun 2 Mart 1847 tarihli oturumunda kabul edilen ve Bibescu tarafından onaylanan kamu eğitimi kanunu pek çok düzenlemeyi beraberinde getirdi. Bu kanuna göre, kamu eğitimi, erkek ve kız çocuklarını ilgilendirdiği ölçüde iki kısma ayrılacaktı. Erkek çocuklar için öğretim, köy ya da cemaat okulları; kasaba ya da ilkokullar ve tamamlayıcı ya da akademik okullar olmak üzere üç bölüme ayrıldı. Köy ya da cemaat okullarında eğitim, okuma-yazma, ilmiyal ve aritmetiğin ilk dört işleminin öğrenilmesiyle sınırlı tutulacaktı. Kasabaların ilkokullarında ise yukarıdaki derslere ek olarak, dilbilgisi, tarih ve coğrafya okutulacaktı. Craiova kasabası ve oraya bağlı beldelerde ayrıca aritmetik için iki sınıf eklenecek, sanat ve zanaatlara uygulanan genel bilgi ve çizim dersi müfredata eklenecekti. Tamamlayıcı dersler Bükreş şehrinde okutulacaktı. Burada, Latince, Yunanca, Fransızca, Almanca ve Slav dillerinin öğretileceği ve sürekli alıştırmalarla ulusal dilin mükemmelleştirileceği bir akademi

⁶⁴⁵ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 193.

⁶⁴⁶ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 12 Mart 1847.

kurulacaktı. Bunlara ek olarak evrensel tarih, belagat, felsefenin unsurları ile fizik ve aritmetik bilimleri de öğretilenecekti. Tüm bu eğitim sürecinin on iki sınıfa ayrılmasına ve akademinin ilk dört sınıfının da Krayova'da düzenlenmesine karar verilmişti. Akademi'ye, ayrıca Eflak hukukunun öğretileneceği, Roma hukuku bilgisiyle destekleneceği ve diğer ulusların mevzuatıyla karşılaştırılacağı bir fakülte de eklenecekti. Buradaki dersler iki yıl sürecekti. Ayrıca, askerî rütbelere aday olanları; köprüler, yollar, madenler ve diğer inşaat mühendisliği işlerinde çalışacak olanları hazırlamak amacıyla askerîye bünyesinde bir uygulama okulu kurulacaktır. Akademi öğrencileri örgün ve yatılı olmak üzere ikiye ayrıldı. Yatılı öğrenciler arasından, masrafları devlet tarafından karşılanmak üzere yirmi dört kişi seçilecekti. Bu kişiler, ülkeye hizmetlerde bulunmuş ve maddi durumu iyi olmayan kişilerin oğulları arasından seçilecekti. Bununla birlikte, derslerinde yüksek başarı gösteren öğrencilere öncelik verilecektir.⁶⁴⁷

Halk okulları ve ilkokulların dersleri ücretsiz olacaktı fakat akademik derslerin yanı sıra Craiova'da ya da diğer şehirlerde açılacak yabancı dil kursları için öğrencilerden ücret talep edilecekti. Kurulacak olan bu yeni sistem ve eğitim faaliyetlerinin finanse edilmesi de kanunla düzenlendi. Buna göre merkezî bütçenin gelir fazlasından, mevcut 350.000 kuruşluk tahsisata ek olarak her yıl 500.000 kuruşluk ek bir tahsisat alınacak ve ayrıca, aynı fonun rezervinden, gerekli eğitim binaların inşası için bir defaya mahsus olmak üzere 500.000 kuruşluk bir meblağ alınacaktı.⁶⁴⁸

Kızların eğitimi için başkentte bir yatılı okul kurulacaktı. Bu okulun kurucusu olarak Aziz Spiridon Manastırı belirlendi ve vasiyetnamesinde gelir fazlasından her yıl belirli sayıda gence destekte bulunulacağına yer verildi. Kızların alacağı iyi bir eğitimin mütevazı bir çeyizden çok daha faydalı olduğunun da altı çizildi. Dolayısıyla bu tarz faaliyetin desteklenmesi Manastır için çok daha faydalı bir ahlaki bağış olarak yorumlandı. Bu gayenin somutlaştırılabilmesi için bu manastıra ait arazide okul inşa edilecek, ya da manastırdan bu amaç için uygun görülen başka bir yerde inşa edileceği

⁶⁴⁷ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 209-10.

⁶⁴⁸ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 212.

ve Aziz Spiridon Manastırı'nda, bu kalem ehli grup için senelik 40.000 kuruş ayrılacağı kararlaştırıldı.⁶⁴⁹

Bibescu, ülkede ilköğretimin yaygınlaştırılması için bir program başlattı. Eğitimin ulusun gelişimi için önemini farkındaydı ve sosyal geçmişleri ne olursa olsun tüm çocukların eğitime erişimini sağlamaya kararlıydı. Kırsal bölgelerde yeni okullar inşa edilmesini emretti ve eğitimin sosyal geçmişlerine bakılmaksızın tüm çocuklar için erişilebilir olmasını sağladı.⁶⁵⁰

Bibescu hükümdarlığı sırasında eğitim alanına önemli katkılarda bulunmuştur. İlköğretimi yaygınlaştırma, yeni müfredat getirme, öğretmen yetiştiren kurumlar kurma ve yükseköğretimi teşvik etme çabaları ülkedeki eğitim sisteminin modernleşmesine ve gelişmesine yardımcı olmuştur. Girişimleri ülke üzerinde kalıcı bir etki bırakmış fakat ulusal hassasiyetleri gözetmediği için eleştirilmiştir.⁶⁵¹

3.1.6. Doğal Afetler

Bibescu'nun hükümdarlığı sırasında ülke birçok doğal afetten etkilendi. Bu felaketler yaygın hasara neden oldu ve Eflak halkı üzerinde önemli bir etki yarattı. Bibescu döneminde Eflak'ı etkileyen doğal afetlerden biri kuraklıktı. Bu afet mahsulün telef olmasına yol açarak gıda kıtlığına ve fiyatların artmasına neden oluyordu. Bibescu, etkilenen topluluklara gıda ve yardım sağlamak için yardım girişimlerde bulundu ve ülkenin su tedarik sistemini iyileştirmek için projeler başlattı.⁶⁵² 1844 Haziran'ının sonlarında Bükreş'in içerisinde geçen ve yaklaşık 120 bin insanın su ihtiyacını karşıladığı Dâmbovița isimli nehir kurudu. Colquhoun'a göre, nehrin güzergâhını belirleyen kazıklar yerinden edilince nehir yatağının değişmiş olabileceğinden bahsetmektedir. Yerel yönetimin bölgeye mühendislerini sevk ettiği ve birkaç gün içerisinde nehrin yeniden şehre akmasının ümit edildiğini yazmaktadır.⁶⁵³ 1847 yılında Eflak'ın tarıma bağımlı bölgeleri şiddetli bir kuraklıktan etkilendi. Kuraklık mahsul kıtlığına yol açarak gıda sıkıntısına ve fiyatların artmasına

⁶⁴⁹ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 210-12.

⁶⁵⁰ Filitti, Domniile române, s. 393.

⁶⁵¹ Filitti, Domniile române, s. 393.

⁶⁵² Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 169.

⁶⁵³ FO 78/566, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 29 Haziran 1844.

neden oldu. Bibescu, etkilenen topluluklara gıda sağlamak için bir yardım çalışması ve ülkenin su tedarik sistemini iyileştirmek için yeni kuyuların inşası ve mevcut su kaynaklarının iyileştirilmesi gibi projeler başlattı.

Eflak, özellikle Tuna Nehri kıyıları boyunca sık sık sellerden etkileniyordu. Bu seller ülkenin mahsullerine, evlerine ve altyapısına önemli zararlar verdi. Bibescu, etkilenen topluluklara yardım etmek için yardım çabaları başlatarak ve ülkenin sel savunmasını iyileştirmek için girişimlerde bulundu. 1845 yılında Eflak'taki Tuna Nehri vadisini şiddetli bir sel etkiledi. Sel, ekinlere, evlere ve altyapıya geniş çaplı zarar verdi ve birçok insanı yerinden etti. Bibescu, selden etkilenen topluluklara yiyecek, barınak ve diğer yardımları sağlamak için bir yardım çalışması başlatarak karşılık verdi. Ayrıca ülkenin sel savunmasını iyileştirmek için bentlerin inşası ve nehir kıyılarının güçlendirilmesi gibi projeler başlattı.⁶⁵⁴

Koleranın tüm dünyada çok etkin olduğu ve buna yönelik uygulamaların görece yıllar sürdüğü bilinmektedir.⁶⁵⁵ Kolera tedbirlerine dair normalleşmelerin 1845 senesinde başladığını söyleyebiliriz. Hatta bu sayede Moldova ve Rusya arasındaki karantina uygulaması tamamen kaldırılınca bu güzergâhtaki yolculuk 11 günden 3 güne düşmüştür.⁶⁵⁶

Büyük veya küçük çaplı yangınlar Bükreş'in mustarip olduğu afetlerden bir diğeridir. 23 Mart 1847 tarihinde, öğlen bir sularında, saraydaki bir tören sırasında, Bükreş merkezindeki boyarlardan (Costăchiță Filipescu) birinin evinde çıkan yangın, epeydir sakinliğin hüküm sürdüğü şehirde toplumun büyük kesimini etkileyecek kadar şiddetliydi.⁶⁵⁷ Güney ve batıdan esen rüzgârlarla yangının etkisi iyice artmış, şehrin en zengin tüccarların yaşadığı semtteki yangından neredeyse hiçbir şey kurtarılamamıştı. Takriben 2 bin hanenin kül olduğu yangında yaşamını yitirenlerin sayısı on beş olarak kaydedildi.⁶⁵⁸ Bibescu yangın sonrası İstanbul'dan yardım istemiş ve ödemesi gereken

⁶⁵⁴ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 190-91.

⁶⁵⁵ Kolera ile ilgili genel bir okuma ve 19.yüzyılda Osmanlı Devleti'ndeki etkilerine dair bkz. Mesut Ayar, **Osmanlı Devletinde Kolera**, Kitabevi, İstanbul, 2008. Özgür Yılmaz, "The Cholera Epidemic Of 1847–1848 and its Effects on the Ottoman Empire", **Journal of Eurasian Inquiries**, Cilt: 6, Sayı: 1, 2017, ss. 23-55;

⁶⁵⁶ FO 78/607, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 26 Ocak 1845.

⁶⁵⁷ Filitti, Domniile române, s. 412.

⁶⁵⁸ FO 78/697, Colquhoun'dan Palmerston'a, 25 Mart 1847.

haraç ile ilgili de kendisine kolaylık sağlanmasını arz etmişti.⁶⁵⁹ Colquhoun Britanya hükümetinin yangın sonrası yardımda bulunamamasına ve Rusların yardımına dair şöyle bir rapor kaleme almıştır:

*Majesteleri hükümetinin Bükreş yangını sonrası neden katkıda bulunamayacağına dair sebeplerini içeren mektubu aldım. Buradaki bazı Rumlar için şu ana dek biz yiyecek ve kıyafet temin edebildik. Rus hükümeti de para gönderdi. Alman gazetesinin buna dair haberinin geniş bir özetini ilişikte gönderiyorum. Ruslardan toplamda dört bin sterlin değerinde yardım geldi.*⁶⁶⁰

Şehir hayatı yangından oldukça etkilenmesine rağmen küllerinden hızlıca yeniden doğdu. Şehirde gözle görülür ilerlemeler vardı; sağlam ve estetik yeni binalar inşa edilmişti; merkezde iki ya da üç büyük meydan inşasına devam ediliyor ve sokak düzeni sağlanıyordu.⁶⁶¹ Bu yangının etkileri o kadar yıkıcıydı ki voyvoda bir tüccardan bile vergi almadı.⁶⁶²

Osmanlı belgelerinde yangına ilişkin üç binden fazla evin harap olduğu, halkın açlık ve sefaletle düşer olduğu kaydedilmektedir. Rusya imparatoru ve bazı Avrupalı devletlerin hükümdarları yangın zedelerine yardım ettiğinden Osmanlı'nın da ihsanda bulunacağı beyan edilmiştir.⁶⁶³

Bibescu bir süredir rahatsızdı ve hekimlerin tavsiyesi üzerine tedavi için Avusturya'ya gitmek istiyordu ve bunun için Babıali'den izin istemişti. Yokluğunda ülkenin idaresini sıkıntıya sokmayacak tedbirleri aldıktan sonra seyahatine müsaade edilmiştir.⁶⁶⁴ 13 Mayıs'ta Voyvoda'ya gönderilecek cevap ve mağdurlara iletilecek meblağ yola çıkmıştır.⁶⁶⁵

Bibescu, yangın zedeler için gönderilen meblağ için şükranlarını sunmaktadır. Bibescu, kapı kethüdası Aristarki aracılığıyla gönderdiği mektubunda (6 Haziran 1847), bu hediyenin binlerce mağdura umut olduğunu, Rusya konsolosu Daşkov'un görevine son verildiğini, yaşanan bu üzücü yangına rağmen her yerde ıslah çalışmalarının devam ettiğini, dış politikada önemli bir şey olmadığını, Viyana'da kaldığı sürece Osmanlı ittifakına ve sadakatine uygun davrandığını, kulluk ve

⁶⁵⁹ FO 78/697, Colquhoun'dan Palmerston'a, 12 Nisan 1847.

⁶⁶⁰ FO 78/697, Colquhoun'dan Palmerston'a, 26 Aralık 1847.

⁶⁶¹ FO 78/697, Colquhoun'dan Palmerston'a, 14 Eylül 1847.

⁶⁶² FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 5 Şubat 1848.

⁶⁶³ İ. HR, 40/1878, 12 Mayıs 1847.

⁶⁶⁴ İ. HR, 40/1878, 12 Mayıs 1847.

⁶⁶⁵ İ. HR, 40/1878, 13 Mayıs 1847.

hürmetinin kabul edilmesini iletmiştir.⁶⁶⁶ Bibescu'nun teşekkürü için kendisine münasip bir cevap yazılmasına karar verilmiştir.⁶⁶⁷

1847'nin yazında bu kez Eflak'ın doğusunda bir böcek istilasına başlamış ve mahsulleri mahvetmişti. Uzun yıllardır böylesi bir tehlike ve zarar görmeyen çiftçi ve köylü, herkesten bu böceklerden kurtulmak için yardım istemişti. Esecek rüzgâr ve sonrasında gelecek yağışlarla mahsullerden en azından bir kısmının kurtulması ümit ediliyordu.⁶⁶⁸

Ağustos ayında başka bir afet, bu kez şiddetli rüzgâr, korku dolu anlar yaşanmasına neden olmuştu. 13 yıllık Eflak hayatı boyunca böylesine bir afete ilk kez şahit olan ve yerel hükümetin gerekli tedbirleri almadığını vurgulayan Colquhoun, belki biraz da abartarak, bu olayı şöyle tasvir eder:

*Şiddetli rüzgâr, kara bulutlar ve toz duman getirdi. İnsanlar çığlıklar, bağırırlar içinde kaçıyorlardı (...) Mahsuller de rüzgâra kapıldı gitti.*⁶⁶⁹

Birkaç yıldır Eflak'ta sığırlara dair hastalıklar farklı illerinde zaman zaman yeniden görülüyordu. Böcek istilaları kadar doğrudan olmasa da tarımı ve doğrudan hayvancılığı etkileyen hastalıklar ülke ekonomisinin bel kemiği olan hayvancılık ve tarıma darbe vuruyordu. Colquhoun'un aktardıklarına göre 1847 güzünde sığırlar yine hastalanmış ve evvelki yıl ila geçen yaz sonunda kaybedilen sığır sayısı bu seferki kayıpların yanında az kalmaktadır.⁶⁷⁰

3.2. OLİGARŞİK DEMOKRASIYE DÖNÜŞ

3.2.1. Sultan Abdülmecid'in Rumeli Seyahati

Bibescu dönemindeki önemli gelişmelerden biri de Sultan Abdülmecid'in Balkanlara yapacağı ziyaretti. Eflak ve Boğdan'ın voyvodaları Sultan'ı Rusçuk'ta karşılayacaklardı. Sultan Abdülmecid'in seyahati, Osmanlı Devleti'nin tabi devletleriyle ilişkisinin doğası bakımında önemli detaylar sunmaktadır. Osmanlı

⁶⁶⁶ İ. HR, 41/1904, 6 Haziran 1847.

⁶⁶⁷ İ. HR, 41/1904, 21 Haziran 1847.

⁶⁶⁸ FO 78/697, Colquhoun'dan Palmerston'a, 16 Haziran 1847.

⁶⁶⁹ FO 78/697, Colquhoun'dan Palmerston'a, 12 Ağustos 1847.

⁶⁷⁰ FO 78/697, Colquhoun'dan Palmerston'a, 14 Eylül 1847.

sultanının bölgeye seyahat etmesi ve Rumeli halkının durumuna ilgi göstermesi önemliydi. Seyahat bölgede artan huzursuzluklara yanıt olarak ve yerel halkın endişelerini gidermek için düzenlenmişti. Sultan'a aralarında Osmanlı saray mensuplarının da bulunduğu geniş bir maiyet eşlik etti ve Rumeli halkı tarafından büyük bir coşkuyla karşılandı. Hatt-ı hümayunundan bu seyahatin amaçlarının izlerini sürmek mümkündür. Vakanüvis Ahmed Lûtfî Efendi'nin naklettiği hatt-ı hümayunun bir kısmı şöyledir:

Benim vezîr-i meâlî-semîrim

Her sınıf ahâlî ve tebaa-i saltanat-ı seniyyemiz haklarında derkâr olan niyyât-ı hayriyye ve efkâr-ı müşfika-i şâhânemiz iktizâsınca memâlik-i Devlet-i Aliyyemizi mezâlim ve taaddiyyâtdan kurtarmaya ve ma'mûriyyet-i mülkiyye ve rahât-ı umûmiyyenin esbâb-ı sahihasını araştırmaya ne vechile sa'y u ikdâm etmekde olduğum cümlelerin ma'lûmdur. Egerçi şimdiye kadar teşebbüs olunan tedâbîr ve tedkikatın semeresi olmak üzere usûl-i zulmiyyeye lillahü'l-hamd haylice za'f gelmiş ise de külliyyen mündefi' oldu denilemeyip halbuki vedîa-i ilâhiyye olan bunca ibâdullahâ ednâ derece bile ta'addî vuku'una şefkat-ı şâhânemize kail olmak ihtimâli olmadığından memâlik-i Devlet-i Aliyyemizden ba'zıların görüp ahvâl-i hakikiyyelerini bizzât anlamak ve ba'dehû şâir mahallerin hâlini dahi onlardan oldukça istidlâl ile ona göre cümlesinin refâh ve âsâyişini bi-avnihi teâlâ ikmâl etmek niyyet-i hayriyyesiyle bu def'a [93] bi-tevfikihi Rumeli cânibine seyâhat-ı seniyyemiz tasmin kılınmıştır.⁶⁷¹

Sultan, Rumeli coğrafyasında bugüne kadar görülen huzursuzlukları ve halkın maruz kaldığı sıkıntıları gidermek için gösterilen dikkate vurguda bulunarak tebaasının rahatı için yapılabileceklerle ve egemenliğin tesisini sağlamlaştırmak için girişilen teşebbüslerin bilindiğini ifade eder. Bu doğrultuda o zamana kadar elde edilen neticelerin fayda sağlamış olmasına rağmen sorunların tamamen ortadan kalkmadığı anlaşıyor. Hala yer yer devam eden huzursuzluklara engel olmak için Sultan Rumeli seyahatine çıkacak, böylece bölgede ve civarında hem devletin varlığını gözlemlemek hem de olan bitenleri bölge insanından doğrudan dinleyerek toplumun her kesimi için refahı ve huzuru tesis etmek niyetini vurgular. Sultan Abdülmecid'in 1846 Rumeli seyahatinin bir yönü büyük olasılıkla, doğrudan ya da dolaylı olarak, halk-hükümdar buluşmasını sağlaması ve taşra-merkez ilişkilerini güçlendirmesidir. Bunu sağlamak için de öncelikle "halkın ihtiyaçlarını yerinde görmek ve şikâyetlerini dinlemek" hedefleniyordu.⁶⁷² Bir diğer yönü ise "Sultan'ın görünürlüğünü" daha da artırmaktı. II.

⁶⁷¹ Ahmed Lûtfî Efendi, Vak'anüvis Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi, s. 1218.

⁶⁷² Mehmet Mercan, "Sultan Abdülmecid'in Rumeli Gezisi Hakkında Bazı Tespitler", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt: 24, Sayı: 1, 2009, ss. 81-100.

Mahmud ile başlayan bu yeni tarz-ı siyaset özellikle gayrimüslim tebaanın sadakatini inşa etmek maksadıyla yeni bir tür “merkezileştirme yönteminin tezahürüydü.” İnanc ve evrensel egemenlik kavram ve pratiklerine dayanan bu süreç, “Osmanlı Sultanı ile tebaası arasında, yeni etkileşim olanakları yarattı.”⁶⁷³

Bu Rumeli seyahatinde Sultan’ın Rusçuk’ta Eflak voyvodası Bibescu ile de görüştüğü tarihi kayıtlara yansımıştır fakat henüz Bibescu dönemi özelinde bir anlatım kurulmamıştı. Osmanlı arşivlerindeki merkez perspektifinden kaleme alınan hazırlıklar, masraflar veyahut tutumlara dair kayıtlar Bibescu’nun, Sultan’ın seyahati ve kendisiyle görüşebileceği bu fırsata dair hazırlıklarını ıskalar. Dolayısıyla burada, hem Osmanlı kayıtlarından hem de Eflak’ta görevli İngiliz konsolosu Colquhoun’dan bu görüşme atmosferinin daha canlı bir tasviri sunulmaktadır.

Sultan Abdülmecid bu seyahatinde hiç Bükreş’e uğramadı fakat Eflak’ta bu ihtimali göz önünde bulunduranlar için bu çok önemli bir ziyaret olacaktı ve layıkıyla hazırlık yapılmalıydı. Colquhoun, Sultan’ın Bükreş’e gelmesine ihtimal vermediğini İngiliz hariciyesine bildirirken Bükreş’te Sultan’ının ziyaret ihtimali doğrultusunda hazırlıklar yapıldığını da aktarmayı ihmal etmiyordu:

*Sultan’ın Nisan sonu gibi Rusçuk’ta olması bekleniyor ki kendisinin Bükreş’e de gelmesi ihtimali konuşuluyor. Olur da gelirse diye eski saray onun şerefine onarılıyor ancak şahsi görüşüm gelmesinin imkânsız olduğu. Voyvoda elbette Rusçuk’a gidecek lakin bana, kendisine yabancı temsilciliklerin eşlik edip etmeyeceğine dair bilgi vermedi. Şayet eşlik edilmesini istemez ise ben Bükreş’te kalacağım.*⁶⁷⁴

Bibescu, Sultan’ın Rumeli’ye yapacağı seyahat dair bilgi sahibi görünüyordu ancak bu seyahatin detaylarına vakıf değildi ki Colquhoun’a İstanbul’dan aldığı bir malumat olup olmadığını soruyordu:

Voyvoda tarafından yabancı temsilcilerin de bulunması için gerçekleştirilen düğün töreninden henüz döndüm. Düğünde benden sonra odaya giren voyvoda beni kenara çekti ve İstanbul’dan tarafıma ulaşan herhangi bir mektup olup olmadığını sordu. Kendisine sonraki güne kadar bir teslimat almayacağımı belirttim. Bana askerî kurye ile aldığı mektuba göre dedi ki birkaç Britanya savaş gemisi Boğaz’da ve şu anda İstanbul’da demirlemiş vaziyette. İstihbaratının çok

⁶⁷³ Bu yolculuğun Ortodoks Bulgar nüfusu üzerindeki etkisini değerlendiren ve Bulgar toplumunun kendisini nasıl algıladığını şekillendirmedeki uzun vadeli etkisinin izini süren bir çalışma için bkz. Darin Stephanov, “Sultan Abdülmecid’s 1846 Tour of Rumelia And The Trope of Love”, **Osmanlı Araştırmaları**, Cilt: 44, Sayı: 44, 2014, s. 475-501.

⁶⁷⁴ FO 78/648, Colquhoun’dan Aberdeen’e, 25 Mart 1846.

*yavan olduğunu ve gemilerin orada olma sebeplerini bilmediğini söyledi. Şayet haberler doğruysa Sultan'ın gelişinin ertelenebileceğini söyledi.*⁶⁷⁵

29 Nisan 1846 Padişahın Rumeli seyahatine başlayacağı gün olarak belirlenmişti.⁶⁷⁶ *Daily News*'in haberine göre ise bu yolculuğun tarihi 2 Mayıs olarak belirlenmişti. Ahmed Lûtfî Efendi'den yapılan alıntılardan dolayı literatürde Sultan'ın yolculuğu 29 Nisan tarihli olarak geçmesine rağmen Mercan'ın tespitlerine göre seyahat 1 Mayıs Cuma veya 8 Mayıs Cuma günü planlanmıştı. Bu tarihlerde de bir gecikme yaşandı fakat Mercan bunun sebebinin tespit edilemediğini aktarır.⁶⁷⁷ Colquhoun'un Britanya hariciyesiyle yazışmalarından hem seyahatin tarihini hem de gecikmenin sebebinin tayin etmek mümkündür. Bükreş üzerinden, Sultan'ı karşılamak ve geldiğinde kendisiyle görüşmek için Rusçuk'a geçecek olan Boğdan Prensi Sturdza Bükreş'e gelip Bibescu tarafından ağırlandıktan sonra İngiliz temsilcisiyle görüştüğünde takvim 6 Mayıs 1846'yı gösteriyordu. O halde planlanan seyahatin tarihi 1 Mayıs olamazdı.⁶⁷⁸

Colquhoun'un yazışmalarından Sultan'ın planlanan seyahatinin 8 Mayıs Cuma günü ve seyahatin gecikme sebebinin hava muhalefeti olduğu tespit edilebilir. Ayrıca seyahatin az da olsa detayları, Sultan'ın seyahat güzergâhı, Rusçuk'a varışı, burada ne zaman ve nasıl karşılandığı, Eflak ve Boğdan voyvodalarının konumlanması gibi birçok küçük ama kıymetli detayı bu yazışmalardan okunabilir. Karadeniz rotası ile gelmek üzere yola çıkan Sultan, hava muhalefeti sebebiyle geri dönmüş ve kara yoluyla seyahate karar vermişti.⁶⁷⁹

Rusçuk'a geçmek için Bükreş güzergâhını kullananlardan dolayı, örneğin Avusturya Generali Hepa, eşliğinde Avusturya ve Macaristan elitleri, Bükreş yabancılarla dolmuştu. Bibescu da doğal olarak oldukça yoğun bir dönem yaşıyordu. Rusçuk'a ondan erken giden Colquhoun orada da karşılama hazırlıkları sebebiyle bir yoğunluk yaşandığını aktarır. Sırbistan prensi de de Eflak ve Boğdan voyvodaları gibi Sultan'ı karşılamak için Rusçuk'ta bulunacaktı.⁶⁸⁰ Sturdza, 15 Mayıs 1846'da

⁶⁷⁵ FO 78/648, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 26 Nisan 1846.

⁶⁷⁶ Ahmet Lûtfî Efendi, s. 1219.

⁶⁷⁷ Mercan, Sultan Abdülmecid'in Rumeli Gezisi, s. 87.

⁶⁷⁸ FO 78/648, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 8 Mayıs 1846.

⁶⁷⁹ FO 78/648, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 8 Mayıs 1846. Sultan 9 Mayıs'ta seyahatine başladı. Bkz. Mercan, Sultan Abdülmecid'in Rumeli Gezisi, s. 87.

⁶⁸⁰ FO 78/648, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 23 Mayıs 1846.

Bükreş'e geldi. Buradan Sultan'ı ziyaret için Rusçuk'a geçeceklerdi. Sturdza onuruna yemekler verildi ve kutlumalar yapıldı.⁶⁸¹ Sultan'ın 1 Haziran tarihinde Rusçuk'ta olması tahmin edildiğinden Bibescu şehrindeki misafirlerle meşgul olmaktan karşılamaya vakitlice katılamamaktan kaygılıydı.⁶⁸² Yapılan hesaplara göre Bibescu'nun Rusçuk'a yapacağı ziyaret için 20 bin altın harcanması öngörülmüştü.⁶⁸³

Sultan'ın varışı öncesi Rusçuk'ta yapılan hazırlıklar, belki de daha doğru ifadeyle teşrifat, dikkate değerdir. Burada yaşananları Colquhoun'un detaylı tasviri ve canlı anlatımı ile öğrenebiliyoruz. Burada, Sultan'ın tüm faaliyetlerinden ziyade Bibescu'nun dâhil olduğu görüşmelere ve eylemlere yer vereceğiz.

Bibescu ilk olarak Sultan'ın ilkbaharda yapacağı seyahatin tam zamanını, orada lazım gelen törenleri ve nasıl hareket edeceğini soran bir mektup gönderdi.⁶⁸⁴ Daha sonra seyahat programı kesinleşince çadır ve Beylik Sancağı gibi ihtiyaçlarının karşılanması için talepte bulundu. Geri iade edilmek üzere kendisi ve maiyeti için çadır gönderilmesi ve Tuna'nın kuzey yakasındaki Eflak surlarına sancak çekilmesi için dört adet gönderilmesine müsaade edilmiştir.⁶⁸⁵

Sultan'ı karşılamaya uygun teşrifat ile şehirdeki yerleşim ve işleyiş düzenlenerek hazırlıklar tamamlanmış olacaktı. Bu doğrultuda İngiliz ve Belçika konsolosları Hristiyan mahallesinde kendilerine tahsis edilen bir evde kalıyordu. Bitişikteki mahallede ise Eflak ve Boğdan voyvodaları ile Avusturya ve Rusya temsilcileri kalıyordu. 1 Haziran'da Rusçuk'taki tüm nüfus sınıflara göre bir düzene sokuldu. Şehrin yüksek noktasına, tepesine Sultan için bir çadır kuruldu. Bu çadırın aşağısında ise Bibescu ve Boğdan voyvodasının çadırı; onların da aşağısına diğer maiyetlerin çadırları kuruldu.⁶⁸⁶

Sultan şehre öğleden sonra girmeden evvel tepede bir müddet istirahat ettikten sonra Eflak ile Boğdan voyvodalarıyla görüştü.⁶⁸⁷ Şehre girdiğinde büyük bir birlik Sultan'ı karşıladı. Sultan ile şehre giren voyvodaların soğuk bir tavırla karşılandığı gözlerden kaçmadı. Sultan bu ilk günde birçok görüşme yaptı fakat Bibescu bir

⁶⁸¹ Filitti, Domniile române, s. 343.

⁶⁸² FO 78/648, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 27 Mayıs 1846.

⁶⁸³ Filitti, Domniile române, s. 344.

⁶⁸⁴ İ. HR, 33/1526, 24 Şubat 1846.

⁶⁸⁵ İ. HR, 35/1592, 27 Mart 1846.

⁶⁸⁶ FO 78/648, Colquhoun'dan Canning'e, 11 Haziran 1846.

⁶⁸⁷ Mercan, "Sultan Abdülmecid'in Rumeli Gezisi", s. 90.

mazeret sunup özürlerini ileterek o akşam görüşmeye katılamayacağına bildirdi ve çadırında istirahat etti.⁶⁸⁸

Voyvodalar protokolde tüm paşalardan önce geldiklerini iddia etseler de Reşid Paşa, seremonideki hiyerarşi düzenini yaparken Vidin paşası Hayreddin Paşa'yı protokolde üst sıralara voyvodaları ise en alt sıraya yerleştirmişti. Colquhoun'un anlatımına güvenirse Osmanlı hiyerarşisi bu şekildeydi, bunu kendisine bizzat Reşid Paşa anlatmıştı.⁶⁸⁹ Bibescu'nun, karakteri göz önünde bulundurulduğunda, mazeret öne sürerek görüşmeye katılmayışında bu düzenlemenin de etkisi olduğu öne sürülebilir.

Nihayetinde Rusçuk'taki üçüncü gün bir görüşme gerçekleşti. Colquhoun, Rusçuk'taki ikinci günde Reşid Paşa'dan gelen haber doğrultusunda Bibescu'ya Abdülmecid ile görüşmesi sırasında eşlik etmek üzere üçüncü gün öğleden sonra saat ikide huzurda hazır bulundu.⁶⁹⁰ Görüşmenin mahiyeti kayıtlarda yer almıyor ama bu tarz toplantılarda adet üzere olduğundan voyvoda'nın memleketinin durumu ile ilgili bir görüşme yaptığı; sadakat ve bağlılık yemininin Bibescu tarafından yenilenmiş olduğu tahmin edilebilir. Görüşme esnasında Bibescu'ya bazı nişan ve hediye vaatlerinde bulunulduğu söylenebilir çünkü Colquhoun'un tabiriyle Sultan tarafından Voyvoda'ya vadeliden hediyeler Bükreş'e bir Osmanlı memuru tarafından Kasım ayında getirilmişti. Bu hediyeler arasında üç adet kılıç, birkaç nişan ve bunlara ek olarak da taşlarla bezeli Abdülmecid'in bir portresi yer alıyordu.⁶⁹¹

4 Haziran'da Rusçuk'tan ayrılmak üzere olan Avusturya ve Rusya temsilcileri Sultan ile görüştü. Bu görüşmede Sultan kendilerine nişan ve maiyetindeki kimselere de küçük hediyeler verildi.⁶⁹² Sultan Abdülmecid'in Rusçuk ziyaretinde çeşitli

⁶⁸⁸ Avrupa basınında ise Bibescu'nun Sultan ile hiç görüşmediği yazıyordu: "Bibescu, taleplerine olumlu yanıt verilmediği için, Sultan'ın Rusçuk'ta kaldığı süre boyunca hasta olduğundan kendisiyle görüşemedi." Bkz. **The Morning Chronicle**, 14 Temmuz 1846, s. 3. Gazete haberinin Bibescu'nun Sultan ile Rusçuk'ta hiç görüşmediği kısmının yanlış olduğunu biliyoruz çünkü Colquhoun'un kayıtlarına göre Bibescu, Sultan ile çadırların olduğu mevkide, Rusçuk'taki üçüncü günde ve son olarak Sultan şehirden ayrılmadan evvel görüşmüştü. Belki de mazeret bildirerek ilk günde yapıldığı söylenen resmi görüşmelere katılamaması hastalandığından olabilir.

⁶⁸⁹ FO 78/648, Colquhoun'dan Canning'e, 12 Haziran 1846.

⁶⁹⁰ FO 78/648, Colquhoun'dan Canning'e, 11 Haziran 1846.

⁶⁹¹ FO 78/648, Colquhoun'dan Palmerston'a, 27 Kasım 1846.

⁶⁹² FO 78/648, Colquhoun'dan Canning'e, 11 Haziran 1846.

temsilcilere, görevlilere ve Eflak voyvodası ile tebaasından muteber kişilere verdiği nişan ve küçük hediyeler toplamda 3.613 kese ve 267 kûsur kuruşa mal olmuştu.⁶⁹³

6 Haziran'da Rusçuk'tan ayrılmadan evvel Bibescu, Sultan ile görüşüp kendisine yolculuğa çıkacağı buharlı gemiye bineceği Silistre'deki limana kadar eşlik etti.⁶⁹⁴ Bu seyahatin dikkat çeken bir yanı Bibescu'nun Rusçuk'a gelmeden evvel Bükreş'te verdiği emirdi. Bu emre göre hiçbir boyar ve hatta bakan Tuna'yı geçmeyecek ve Osmanlı yönetici sınıfı ile görüşmeyecekti. Bibescu maiyetine hazinedarını ve düşük rütbeli görevlileri dâhil etmişti.⁶⁹⁵ Eflak'tan Rusçuk'a giden görevli sayısı toplamda, 1837'de Prens Ghica'nın Sultan Mahmud'un Tuna ziyaretine gittiği sayıdan çok daha kalabalık fakat yüksek rütbeli kimseler yok denecek kadar azdı. Bunun sebebi, bazı boyarların Reşid Paşa ile görüşerek şikâyetle bulunacağına dair Bibescu'nun istihbarat almış olmasıydı. Bibescu bu sebeple yasaklayıcı bir emir vermişti, buna kardeşi Ştirbei de dâhildi.⁶⁹⁶ Bibescu, 6 Haziran'da yola çıktı ve üç gün karantinada kaldıktan sonra, 9 Haziran'da Bükreş'e döndü.⁶⁹⁷

3.2.2. Meclis Yeniden Açılıyor

Colquhoun, Eylül 1846'nın başındaki bir raporunda Bibescu'nun Genel Kurul'u bir yıl daha kapalı tutma niyetinde olduğunu ve bunun için Babıali'ye müracaat ettiğini yazar. Bu durumda meclis Aralık 1847'ye kadar kapalı kalacaktır. Bibescu buna gerekçe olarak ülkenin maliyesini düzeltmek için biraz daha zamana ihtiyacı olduğunu ve bir yıldan önce bitmeyecek birçok önemli çalışmaya başlatmış olmasını, vekillerle ancak bu çalışmalar tamamlandıktan sonra görüşmesi gerektiğini gösteriyordu.⁶⁹⁸

Fakat boyarların artan huzursuzluğu ve Rusya'nın tavsiyesiyle meclisi Kasım 1846'da gerçekleştirilen seçimlerin ardından yeniden açmak durumunda kaldı. Colquhoun'un aktardığına göre Bibescu'nun yakın akrabalarından beş altı kişi dahi

⁶⁹³ İ. DH, 142/7335, 24 Mart 1847.

⁶⁹⁴ FO 78/648, Colquhoun'dan Canning'e, 11 Haziran 1846.

⁶⁹⁵ FO 78/648, Colquhoun'dan Canning'e, 11 Haziran 1846.

⁶⁹⁶ FO 78/648, Colquhoun'dan Canning'e, 12 Haziran 1846.

⁶⁹⁷ FO 78/648, Colquhoun'dan Aberdeen'e, 15 Haziran 1846.

⁶⁹⁸ FO 78/648, Colquhoun'dan Palmerston'a, 4 Eylül 1846.

meclisin kapalı tutulmasına karşı sesini yükseltmeye başlamıştı.⁶⁹⁹ Dahası, muhalif boyarlar bir araya gelerek Bibescu'yu Babıali'ye St. Petersburg kabinesine şikayet etmekten geri durmadılar. Colquhoun'un bildirdiğine göre şikayete konu olan sorunlardan biri Daşkov'un Eflak'ın iç işlerine aşırı müdahalesi olduğundan Rusya bu şikayetleri pek ciddiye almasa da Babıali muhaliflere kulak vermişti.⁷⁰⁰

Ekim 1846'da Kiselyov, Bibescu'nun meclisi tekrar açmasını tavsiye etti. Böylece yeni dostlar edinebilecek ve belgi yükselen hoşnutsuzluğu dizginleyebilecekti.⁷⁰¹ Bibescu, meclisin açılmasına karar verdi ve 27 Ekim 1846 tarihli genelge ile vekillerin seçim bölgelerinde ikamet etme şartının altını çizdi.⁷⁰² Böylece Bükreş'te ikamet eden boyarlar ve oğulları başka seçim bölgelerinden aday olamayacaklardı. Bu durum büyük muhalefetle karşılaşsa da yasalaşmış ve böylece meclise daha genç boyarların girme şansı artmıştı. Yeni yasama yılında daha uzlaşmacı bir meclis oluşacaktı.⁷⁰³

Colquhoun, Bibescu ve eşinin ülkeyi karış karış gezdiklerini, bunun da Genel Kurul vekillerinin seçiminin yapılacak olması nedeniyle yapıldığını düşünmektedir. Meclisin kapalı kaldığı süre boyunca boyarlar temsil haklarından mahrum bırakıldılar, St. Petersburg ve İstanbul hükümetlerinden meclisin yeniden açılmasını talep ettiler. Milletvekillerinin seçimi ayın 27'sinde yapılacağından tüm ülke o gün için hazırlanmaktadır. Genel Kurul'un Aralık ayının başında açılması beklenmektedir.⁷⁰⁴

Meclisin açıldığı haberi, Paris'te toplanan, çoğunluğu orada tahsil görmemekte olan liberal Rumen gençlerin verdiği bir ziyafette coşkuyla kutlanmıştı.⁷⁰⁵ 1846 seçimlerinde muhalefet aktif siyasi hayattan tamamen saf dışı bırakıldı. 23 Şubat 1847'de yeni mecliste kamu ve dinî kurumlara ait çingenelerin tazminatsız olarak serbest bırakılması kanunu görüşüldü. Çağın ruhuna göre “medeniyetin ilerlemesi” için mottosuyla kaleme alınan yasa oybirliği ile kabul edildi. Daha sonra yine 20 Mart 1847'de kilise gelirlerinin bir kurulun denetimine verilmesi kanunu yasalaştı. İbadet edilen manastırların gelirleri için de benzer tedbirler getirildi. Bu gelişmeler

⁶⁹⁹ FO 78/648, Colquhoun'dan Palmerston'a, 4 Eylül 1846.

⁷⁰⁰ FO 78/648, Colquhoun'dan Palmerston'a, 4 Eylül 1846.

⁷⁰¹ Bibesco, Règne, Cilt 1, s. 295.

⁷⁰² Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 176.

⁷⁰³ Nistor, Istoria românilor, Cilt 2, s. 56.

⁷⁰⁴ FO 78/648, Colquhoun'dan Palmerston'a, 17 Kasım 1846.

⁷⁰⁵ Billecocq, La principauté de Valachie, s. 329.

tamamlanmamış olsa bile Rumen toplumunun modernleşmesi için önemli adımlar olmuştur.⁷⁰⁶

27 Kasım'da mecliste yer alacak vekillerin seçimleri yapıldı.⁷⁰⁷ Colquhoun seçim atmosferinin iktidar ve muhalefet arasında büyük bir heyecan yarattığını not etmektedir. Seçim yaklaştığında meclisteki dağılımın neredeyse iktidar ve muhalefet için eşit olacağı ön görülürken başkentte tamamlanan sürecin ardından sadece 2 muhalif vekilin meclise girebildiği görülmüştü. Bibescu'nun seçim bölgelerine ve boyarların ikametlerine ilişkin düzenlemeleri kendi lehine sonuç vermiş ve kendine yakın 18 boyarın Bükreş'ten seçilmesini başarmıştı. İlçelerden gelecek sonuçlar kesinleşmemiş olsa da gelecek vekillerin en az yarısının Bibescu'nun tarafına geçeceğinden şüphe duyulmuyordu.⁷⁰⁸ Bu sonuçlar İngiliz konsolosun umutlarının yeniden yeşermesine neden olmuştu:

*Benim en büyük umudum, prensin şimdi gücünü hissederek, tüm keyfi eylemleri bir kenara bırakacağı ve yalnızca nizamnameye tam olarak uyması ve Eflak'ın geleceği için daha iyi düşünen kişilerin beklentisini karşılamasıdır.*⁷⁰⁹

Bibescu'nun siyasi hamleleri mecliste farklı bir aritmetiğin çıkmasını sağlamıştı. O güne kadar ülkeyi yöneten büyük boyar aileleri (Ghica, Suțu Cantacuzino) başkent vekilleri arasında yer almayacaktı. Colquhoun da bu yeni durumu ilginç bulduğunu not etmişti:

*Gerçek nüfuzlarından ve servetlerinden yola çıkarak, seçmenlerin oy haklarını makul bir şekilde hesaplamış olabilirler; Prens'in planları o kadar iyi yönetilmiştir ki, tamamıyla kendisine bağlı, birçoğu önemsiz ve ne yazık ki pek çok durumda kişisel karaktere sahip olmayan kişilerin aday gösterilmesini sağlamıştır.*⁷¹⁰

Bir yer haricinde ilçelerdeki seçim sonuçları beklendiği gibi hükümetin lehine neticelendi. Seçimlerden birkaç gün evvel sabık voyvodanın oğlu Prens Constantin Ghica, Boyarların hak ve ayrıcalıklarının ihlali iddiasıyla Bibescu'nun yönetmeliğini protesto etmek için soluğu Rus Başkonsolosluğunda almış fakat itirazları kabul görmemişti.⁷¹¹

⁷⁰⁶ Platon, "Domniile regulamentare", s. 116.

⁷⁰⁷ Filitti, Domniile române, s. 348.

⁷⁰⁸ Billecocq, La principauté de Valachie, s. 329.

⁷⁰⁹ FO 78/648, Colquhoun'dan Palmerston'a, 28 Kasım 1846.

⁷¹⁰ FO 78/648, Colquhoun'dan Palmerston'a, 28 Kasım 1846.

⁷¹¹ FO 78/648, Colquhoun'dan Palmerston'a, 3 Aralık 1846.

Aritmetiği ne olursa olsun meclisin yeniden açılması muhalifler için olumlu bir gelişmeydi. Anlaşılan o ki öyle ya da böyle meclisin varlığını, yasama faaliyetleriyle Voyvoda'ya yeni bir istikamet tayin edebileceğine inanıyorlardı. Bu kapsamda meclisin ilk oturumlarında Eflak Nizamnamesine ilişkin öneriler ve düzenlemeler görüşüldü. Sabık voyvoda Ghica'nın tam da bu nedenle, nizamname rejimini revizyona uğratma, ihlal etme nedeniyle azledildiği düşünüldüğünde Rusya tarafında bu tavrın nasıl karşılandığını öğrenmek ilginç olabilir. Ghica'nın azlini başlatan süreçte Rusya'nın politikasını hatırd tutmak gerekir. General Kiselyov bu süreçte Ghica'nın azli ve sonrasında Rusya yanlısı boyarlardan birinin atanması tüm nüfuzunu kullanmıştı.⁷¹² Colquhoun meclisteki aritmetik için “Bildığınız üzere meclis üyeleri öyle bir oluşturuldu ki Hospodar istediği her şeyi kolaylıkla halledecek ve hatta son 3 yıldaki uygulamalarına ve yaptırımlarına dair de onay alacak” bulunmaktaydı.⁷¹³

Alışıla geldiği üzere bir komite oluşturularak meclis üyelerinin unvanları belirlendi. Genel kurulun ilk oturumunda İflov ilçesindeki seçimi feshetti. İptalin resmi gerekçesi vekillerin 30 yaşını doldurmamış olmalarıydı fakat bu, adayların sunduğu vaftiz kayıtlarıyla çelişiyordu. Asıl sebep ise vekillerin muhalif olmasıydı.⁷¹⁴

Prens meclisin açılışında duygu dolu bir konuşma yaptı, Meclisin kapalı olduğu sürede gerçekleştirdiği faaliyetleri uzun uzun anlattı. Meclis de aynı minvalde karşılık veren bir cevap yayımladı. Bibescu, genel kurul oturumlarının kapalı kapılar arkasında değil, açık oturumlar şeklinde yapılmasına dair meclise bir bilgi notu göndermişti.⁷¹⁵

Muhalefetin eleştirisi oklarını yöneldiği en önemli konulardan biri de Bibescu'nun kabinesiydi. Bir süredir bazı bakanların değişimi bekleniyordu ve nihayet Bibescu bakanların yerlerini değiştirdi. Adalet eski bakanı Vilara içişleri bakanlığına getirildi. Dışişleri eski bakanı Baleanu adalet bakanlığına getirildi. Hazine (Maliye) bakanlığına Cherescu, yardımcılığına getirildi. Constantin Cornescu, Dinişleri ve Kamu Eğitimi Bakanı, Câmpineanu ise makamını muhafaza etti.⁷¹⁶

Muhalefetin eleştirisi oklarını yöneldiği en önemli konulardan biri de Bibescu'nun kabinesiydi. Bir süredir bazı bakanların değişimi bekleniyordu ve nihayet

⁷¹² FO 78/648, Colquhoun'dan Palmerston'a, 3 Aralık 1846.

⁷¹³ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 6 Ocak 1847.

⁷¹⁴ Filitti, Domniile române, s. 349.

⁷¹⁵ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 6 Ocak 1847.

⁷¹⁶ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 588.

Bibescu bakanların yerlerini değiştirdi. Adalet eski bakanı Vilara içişleri bakanlığına getirildi. Dışışleri eski bakanı Băleanu adalet bakanlığına getirildi, yerine Constantin Filipescu atandı. Hazine (Maliye) bakanlığına C. Herăscu, yardımcılığına getirildi. Constantin Cornescu, Diniřleri ve Kamu Eęitimi Bakanı, Cămpineanu ise makamını muhafaza etti.⁷¹⁷

Colquhoun'a göre Vilara'nın içişleri bakanı olması fikri muhtemeldir ki St. Petersburg'dan çıkmıştı. Voyvoda'nın koşulsuz desteğiyle "makamının tadını" ıkartıyor ve yetkilerini sonuna kadar kullanıyordu. Colquhoun göre o, voyvoda için sonu çok iyi bitmeyecek işlere bulaşabilecek potansiyele sahipti.⁷¹⁸ Colquhoun yeni adalet bakanın dürüstlüğünün altını çizmişti, Constantin Filipescu'nun dışışlerine getirilmesine ise sevinmişti. Selefine göre onun, başkonsolosluk ile hükümet arasındaki ilişkilerini daha uyumlu yöneteceğine inanıyordu.⁷¹⁹ Colquhoun, Dinişleri (diyanet) Bakanlığının öneminden bahsederken Eflaklı boyarların neredeyse tamamının bu makamı arzuladığını not etmekte, "iki yıllık bir görevin kesin bir servet" anlamına geldiğini yazmaktadır. Çünkü manastır topraklarıyla ilgili işler bu bakanlıktan geçiyordu. Geçen yıllarda bu makamı istismar edenler çokça eleştirilmişti. Colquhoun, özellikle de din adamlarını hükümete sabit bir maaş ile bağlayan ve kutsal alanlarının haklarını bu bakanlığın yetkisine devreden kanun sonrasında bakanlığa yeni getirilen ve Voyvoda'nın yakın akrabası olan Constantin Cornescu'nun büyük borçları olduğunu ve bu makam ile bunları telafi etmesinin beklendiğini yazıyordu.⁷²⁰

Yeni yasama yılında kamu eğitiminden vatandaşlık kanununa, ruhban sınıfının gelirlerinin düzenlenmesinden ingenelerin zgrleştirilmesine kadar birçok yasa Genel Kurul'da görüşüldü ve yasalaştı. Metropolit Neofit, hastalığını bahane ederek oturumların çoğuna başkanlık etmedi.⁷²¹ Bunların içinde temyiz mahkemelerinin yeniden düzenlenmesi gibi konuların, bazı yasaların yürürlükten kaldırılması gibi kanunlar ve yeni kurumların kurulması gibi yasalar da vardır.⁷²² Bayındırlık işleri müdürlüğü bunlardan biriydi. İçişleri Bakanlığına bağlı olacaktı ve köprüler, yollar,

⁷¹⁷ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 17 Mayıs 1847.

⁷¹⁸ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 17 Mayıs 1847.

⁷¹⁹ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 17 Mayıs 1847.

⁷²⁰ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 17 Mayıs 1847.

⁷²¹ Filitti, Domniile romăne, s. 349.

⁷²² Filitti, Domniile romăne, s. 353-56.

mimarlık ve mühendislik olmak üzere dört bölümden oluşuyordu.⁷²³ Vatandaşlık kanunu, Eflak'ta uzun süredir yürürlükte olan katı kuralları gevşetiyor, Boğdan halkının Eflak vatandaşlığına daha kolay geçmesine imkan sunuyordu:

1. Madde: Küçük vatandaşlık, bunu elde eden yabancıya ülkede gayrimenkul sahibi olma, bakanlık, mahkeme başkanlığı gibi görevlere kabul edilme, kendisini layık gördüğü asil unvanları alma, kanunla belirlenen süre boyunca yerine getireceği kamu hizmetinin emekli maaşını talep etme, belediye meclislerinde seçme ve seçilme ve mülki idari görevlere atanma hakkı verir. Bu vatandaşlığa kabul, Eflak Nizamnamesinin 379. maddesi ile belirlenen hüküm ve kurallara uygun olarak elde edilecektir.

2. Madde: Büyük vatandaşlığa kabul, küçük vatandaşlığa kabulün sağladığı haklara ek olarak, seçmen olmaya ve olağan Genel Kurul'a seçilmeye, bakan, mahkeme üyesi ve mahkeme başkanı olmaya izin verir; bu şekilde tam bir yerlilik teşkil eder. Bu vatandaşlık, yalnızca ebeveynleri küçük vatandaşlığa sahip olan çocuklar tarafından ve yalnızca ebeveynleri küçük vatandaşlığa sahip olduktan sonra doğan çocuklar tarafından ve yalnızca ebeveynleri ülkede ikamet ediyorsa elde edilebilir. Babaları "küçük vatandaş" almadan önce doğan erkek çocuklar, ülkede yerli bir anneden doğmuşlarsa aynı haktan yararlanacaklardır.

3. Madde: Küçük bir vatandaşlığa sahip olan bir adamın büyük vatandaşlığa bağlı haklardan yararlanmak isteyen herhangi bir oğlu, reşit olduğu yıl Prens'e bir dilekçe sunacak ve bu dilekçeye, yerli diploması almak ve bir yerlinin tüm medeni ve siyasi haklarından yararlanmak için bu yasanın 2. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirdiğini gösteren tüm kanıtları ekleyecektir.

4. Madde. Boğdan Voyvodalığını, Eflak ile birleştiren bağlara dayanan bir istisna olarak, Boğdan'da doğmuş ve her zaman Boğdan topraklarında yaşamış ve yasal ikametgahları Boğdan topraklarında olan kişiler, Prensligimize yerleştikleri takdirde, sadece ülkemizde yerleştikleri gerçeği ve Prens'e yöneltilen basit bir taleple vatandaşlığa kabul edilirler. Bunlar 379. Maddede öngörülen diğer koşullara tabi olmayacaktır. Vatandaşlığa kabul edilen Boğdanlıların oğullarının hepsi, taslağın 2. maddesi uyarınca büyük vatandaşlıktan yararlanacaktır.⁷²⁴

Şubat 1847'de "Kutsal Metropolitliğin, piskoposlukların ve genel olarak tüm manastırların, ayrıca kiliselerin ve Eflak Prensligindeki tüm kamu kuruluşlarının uhdesindeki tüm Bohemyalılar, ayırım yapılmaksızın, kölelikten azat eden" yasa tasarısı kabul edildi. Bibescu bu yasa için "Çağın ruhu ve uygarlığın gelişimi uzun zamandır bunu gerektiriyordu" dedi ve bunun Rumen ulusu için bir dönüm noktası olacağını altını çizdi.⁷²⁵

Bibescu'nun uzun zamandır üzerinde çalıştığı ruhban sınıfına ilişkin düzenlemeleri içeren tasarı mart ayında kabul edildi. Bunu, evlilik meselesinde önüne

⁷²³ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 218.

⁷²⁴ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 216-17.

⁷²⁵ Bibescu, Domnia, Cilt 2, s. 294.

sürekli taş koyan Neofit'ten intikam için yaptığını düşünenlerde vardır ama böyle bir tutum olayı basite indirgemek olur. Colquhoun'un raporlarına göre göre Bibescu bu tasarı için Rusya konsolosunun desteğini almış olsa da ülkedeki dini otoriteyle çok sert bir çatışmaya girmek istemiyordu, Metropolit nüfuzunu kullanarak Genel Kurul'u voyvoda aleyhine kışkırtabilirdi, bu nedenle tasarının görüşülmesi sürekli ertelemişti. Rusya konsolosu Daşkov, Metropolit'in herhangi bir sıkıntı çıkarmayacağı, böyle bir durumda St. Petersburg hükümetiyle karşı karşıya geleceğine dair Bibescu'yu temin etti, Metropolit'e de ikazlarını yineledi. Daşkov ayrıca 18 Mart'ta bizzat Metropolit'in ofisine giderek durumun hassasiyetini kendisine iletmış, içeride boyarlar olduğu halde ciddi bir tartışma yaşanmıştır. Colquhoun, 20 Mart'ta yasalaşan tasarıyı keyfi bir uygulama olarak görmekte buna dair bir yorumda bulunmamaktadır.⁷²⁶

3.2.3. Colquhoun'un Gözünden Bükreş'te 1848 Devrimi

1848'de Avrupa devrimlerinin bir uzantısı olarak Eflak'ta cereyan eden olaylar, Romanya tarihinde önemli bir yer tutar. Eflak'taki devrimsel hareket daha fazla siyasi temsil, sosyal adalet ve ulusal bağımsızlık arzusu da dahil olmak üzere ülkede yaklaşık on yıldır mayalanmakta olan bir dizi olay tarafından ateşlendi. 1848 devrimi, Eflak ve Boğdan'ın on yıl sonra birleşerek tek bir devlet halinde gelmesinin yolunu açtığı için Rumen tarihinde yeni bir dönemin başlangıcına işaret ediyordu.

Eflak'ta 1848 devriminin tohumları, bölgedeki entelektüel ve siyasi elitlerin mevcut sosyal ve siyasi yapılara karşı harekete geçmeye başladığı 1830'ların sonlarında atıldı. İktidardan duyulan hoşnutsuzluk, devletin yozlaşmış ve verimsiz yönetimi, siyasi temsil eksikliği ve köylünün karşılaştığı ekonomik zorluklar da dahil olmak üzere bir dizi sorundan kaynaklanıyordu. Bu faktörlere ek olarak, 1848 Avrupa devrimlerinin yayılan etkisi de Eflak'taki olayların tetiklenmesinde önemli bir faktördü. İtalya, Fransa, Almanya ve diğer ülkelerde gerçekleşen 1848 Avrupa devrimleri Eflak'taki aydınlara ve muhalif siyasetçilere Rusya'nın nüfuzundan ve Osmanlı'nın egemenliğinden kurtulma konusunda ilham verdi.

⁷²⁶ FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 25 Mart 1847.

Eflak'ta 1848 yılında yayılan devrimsel hareket, her biri kendine has özelliklere ve hedeflere sahip birkaç farklı aşamaya ayrılabilir. Şubat ve Haziran 1848 arasında gerçekleşen devrimin ilk aşaması, Eflak şehir ve kasabalarının sokaklarında kitlesel protestolar ve gösterilerle karakterize edilmektedir. Protestocular temsili bir hükümetin kurulmasını ve halkın hak ve özgürlüklerini garanti altına alacak bir anayasanın kabul edilmesini talep ediyorlardı. Haziran ve Temmuz 1848'de gerçekleşen devrimin ikinci aşaması, yeni bir siyasi sisteme geçiş sırasında ülkeyi yönetmek üzere kurulan geçici bir hükümetin kurulmasını amaçlıyordu. Geçici hükümet, aydınlar, muhalif siyasiler ve askerî liderler de dahil olmak üzere farklı siyasi ve sosyal grupların temsilcilerinden oluşuyordu. Temmuz ve Ağustos 1848'de gerçekleşen devrimin üçüncü aşamasını karşı devrim, geçici hükümetin kontrolü tesis etmesi ve Osmanlı kuvvetlerinin bölgeye intikali oluşturmaktadır. Bu bölüm sadece ilk aşamaya değinecek, Bibescu'nun 25 Haziran'da geçici hükümeti onaylayarak görevden çekilmesiyle son bulacaktır.

Genel Kurul, 1848 yasama yılının açılışını ocak ayında gerçekleştirdiğinde Avrupa'da büyük toplumsal hareketler yaşanacağına dair hiçbir emare yoktu. Bibescu, vekillere hitabında ülkenin içinde bulunduğu huzur ve güvenliğin altını çiziyordu:

Sayın Genel Kurul Üyeleri,

Sizleri bir kez daha etrafımda toplanmış olarak gördüğümde, karşılıklı güven ve vatanımıza müşterek hizmet duygusundan kaynaklanan büyük bir memnuniyeti hissediyorum. Son oturumunuza damgasını vuran ve tarihimize onurla kaydedilecek olan çalışmalarınız şimdiden meyvelerini vermeye başladı. Zincirlerini kırdığınız on binlerce aile, özgürlüğün nimetlerini tadarak adınızı kutsuyor. Devlete ödedikleri küçük haraçlar, her geçen gün azat edilenlerin sayısını artırmaktadır. Aranızda kuşkusuz, birkaç yıl içinde Eflak topraklarının sadece özgür insanları besleyeceğini mutlulukla düşünmeyen kimse yoktur. (..) Ülkemizdeki huzur, güvenlik ve refah durumunu da göz önünde bulundurursak, kendimizi tebrik edebilir ve parlak bir gelecek öngörebiliriz; ancak bu durmamamıza bağlıdır; hayatlarını yeniden kazanan halklar için durmak gerilemektir. Beyler, doğru yoldayız, el ele vererek bu yolda yürümeye devam edelim; uygarlığa giden yolun önündeki engelleri kaldırmak için çabalarımızı birleştirmeliyiz. Ulus, kendisi için yaptıklarınızdan dolayı size minnettar olacaktır.⁷²⁷

Colquhoun, 14 Şubat'ta yazdığı raporunda Bibescu'nun coşkusunu paylaşmıyor, aksine ülkede hiçbir değişim ibaresi görmediğini bildiriyordu. Hayata

⁷²⁷ Bibescu, Domnia, Cilt 2, ss. 337, 341.

geçirilen projeleri, “görünürde parlasalar da “her şeyin altında ahlaksızlık ve yolsuzluk var” diye eleştiriyordu.⁷²⁸

Şubat 1848'de başlayan ve tüm Avrupa'ya yayılan Fransız devrimi, Romanya topraklarında devrimci hareketin başlangıcını işaret ediyordu. O dönemde bu olaya tepki gösteren ilk Rumenler Paris'teki öğrencilerdi. 20 Mart'ta N. Balcescu'nun evinde toplandılar ve Prenslikte devrimi başlatmak için ülkelerine dönmeye karar verdiler. Ayrıca devrimci bir program formüle ettiler.⁷²⁹

Fransız Devrimi 23 Şubat'ta Paris'te başlamış, mart ayında İtalyan eyaletlerinde, Almanya'da ve Macaristan'da eşzamanlı olarak halk ayaklanmaları patlak vermiş ve devrimci dalga Eflak kapılarına dayanmıştı.⁷³⁰ Bu durum hem egemen hem de hami devletlerin askerleri alarma geçmişti. Rus Şansölyesi Nesselrode 16 Mart'ta Yaş ve Bükreş'teki Rus konsoloslarına Rusya ve Osmanlı'nın Rumen topraklarının Prensliklerin kendi kontrollerinden ayrılmasına izin vermeyeceğini söyledi. Bazı soylular için bu uyarı istenen etkiyi yaratmıştı.⁷³¹

Şubat 1848'in başında Rusya'nın prensliklerdeki yeni başkonsolosu Baron Alexander von Kotzebue, Yaş'tan Bükreş'e varmıştı. Prusya Prensi Baron Albert'te aynı zamanda Bükreş'teydi.⁷³² Colquhoun, Fransa'da yaşanan olayların Eflak'ı da etkilemesini ihtimal dışı görmüyordu. Ona göre Fransa'da eğitim alan ve devrimci fikirleri benimseyen gençler bir süredir örgütlenmekteydi. Colquhoun, genç boyarların aksine yaşlıların, komşu bir devletin herhangi bir hamle yapması halinde bu bölgelerin işgal edileceğinden korktuklarını aktarır. Bibescu ile 22 Mart'ta yaptığı görüşme onun çok temkinli olduğuna şahit olmuştur. Colquhoun, 23 Mart'ta tüccarlar vasıtasıyla Viyana'dan beş adet istihbarat mektubu aldığını yazar ve hem Bibescu hem de Avusturya konsolosu Timoni'nin başkent oradaki ayaklanmalar hakkında henüz hiçbir bilgisinin olmadığını ekler. Colquhoun'a göre Macaristan ve Erdel'deki ihtilalci ruh Avusturya'yı da etkis altına alırsa Bükreş'te bazı hareketlerin başlaması yakındır.⁷³³

⁷²⁸ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 14 Şubat 1848.

⁷²⁹ Alexandru George Cerchezeanu, **1848 Revolutions and Wallachia**, Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2019, s. 77.

⁷³⁰ Çiğdem Dumanlı, **Viyana-Berlin Üzerinden 1848 Devrimleri'nin Osmanlı Devleti'ne Etkileri**, Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara, 2017, s. 95.

⁷³¹ Filitti, Domniile române, s. 411.

⁷³² FO 78/696, Colquhoun'dan Palmerston'a, 7 Şubat 1847.

⁷³³ FO 78/742, Colquhoun'dan Cowley'e, 24 Mart 1848.

Colquhoun bir sonraki raporunda Viyana'dan gelen istihbaratın resmen doğrulandığını yanı sıra Peşte ile Macaristan ve Erdel'in diğer bölgelerindeki hareketlerin ayrıntılarının ulaştığını bildirir. Colquhoun, başkentte büyük bir heyecanın olduğundan fakat henüz herhangi bir karar alınmadığından bahseder. Taraflar çok fazla bölünmüştür ve aralarında bir birlik yoktur. Colquhoun'a göre bu nedenle işlerin nasıl sonuçlanacağını öngörmek zordur. Üstelik, Rusya imparatorunun vefatı işleri daha da karmaşık hale getirmiştir. Rusya konsolosu, burada en ufak bir ayaklanma yaşanması halinde Rus ordusunun dört gün içinde ülkeyi işgal edeceği tehdidinde bulunmaktadır.⁷³⁴

Colquhoun, Nisan 1848'in başında kaleme aldığı raporunda başkente huzurun ve sakinliğin hüküm sürdüğünü kaydeder. Rus postasından gelen haberlerde her şeyin olağan olduğunu bildirir. Voyvodanın niyeti, devrimci grup bir araya getirecek güç olarak gördüğü dört ya da beş gence karşı sert davranmaktır. Ancak Colquhoun mevcut koşullar altında bu gruba tarafından herhangi bir adım atılmayacağını tespit etmiştir. Rus başkonsolosuyla konuşmuş ve Voyvoda'yı bu niyetinden caydırmasını tavsiye etmiştir. Zira böyle bir önlem sadece kamuoyunu kızdıracak, hükümetin kaçınmak istediği sonuçlara yol açabilecekti. Bu tavsiye galip gelmiş ve halkın hissiyatı yatışmıştı. Colquhoun, voyvodanın biraz taviz vermesi, hükümete karşı yükselen şikayetlere karşı kulak tıkamaması gerektiğini düşünür. Colquhoun muhaliflerin liderleriyle de görüşmüş ve onlara İstanbul'a bağlı kalmalarını, sağduyulu davranmalarını tavsiye etmiştir. Olaylar bir kez tırmandığında ve köylülerin tutkularını uyandırdığında oradan geri dönülmesi imkânsız olacaktır. Colquhoun korkusu, voyvodanın tavrının böyle bir kıvılcımı tetikleyebilecek olmasıdır.⁷³⁵

Colquhoun, 6 Nisan 1848'de tafsilatlı bir rapor kaleme alır. Rapora göre eğitimlerini Fransa'da tamamlamış olan buradaki gençler arasında çok hareketli bir dönem başlamıştır. Taraflar arasında bir bütünlük yoktur. Gençler, yaşlıların kabul ettiğinden çok daha büyük değişiklikler zorlamaktadır. Gençlerden grubundan Constantine Rosetti ve Ion Ghica (Rusya Karantina Genel Müdürü'nün damadı) kararlı liderlerdir. Bu iki genç adamın karakterleri çok farklı olmakla birlikte, her an

⁷³⁴ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 28 Mart 1848.

⁷³⁵ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 5 Nisan 1848.

liderlik yapabilecek niteliktedirler. Rossetti, “ateşli bir zihne sahip, ancak fikirleri pek sağlam olmayan, kesinlikle dürüst ve onurlu, ülkesinde bazı değerlere sahip” bir adamdır. Fransa’nın şimdiki yöneticilerinin birçoğunun kişisel dostu olan Rossetti, çok güçlü önlemler alınmasını istemektedir. Voyvoda ile birkaç görüşme yapmış ve bu görüşmelerde fikirlerini çekinmeden anlatmıştır. Bibescu’ya bakanlarının ve ajanlarının birkaç yıldır suçlu olduğu sayısız suiistimali göstermeyi teklif etmiştir. Voyvodaya, “kamuoyuna derhal ve büyük tavizler vermesi gerektiğini” ifade etmiştir. Verilecek tavizler arasında başta “ifade özgürlüğü, bakanların sorumluluğu, köylünün sırtındaki ağır yüklerin kaldırılması ve bu yüklerin şu anda her türlü vergiden muaf olan boyarlara ve tüccar sınıfına yüklenmesi” vardır.⁷³⁶

Rapora göre Rosetti, Eflak Nizamnamesinin ihlal edilmesi ve yanlış yorumlanması sonucunda mevcut meclisin meşru olmadığını, derhal dağıtılması gerektiğini, seçme ve seçilme hakkının kapsamının genişletilmesini talep etmiştir. Bu rapordan öğrendiğimiz kadarıyla Bibescu tüm bu önerilere “kaçamak cevaplar” vermiş ve kendisinin Rosetti’den daha fazla “Eflak vatanseveri” olduğunu ancak ne zamanın uygun olduğunu ne de Eflak’ın bu tür kurumları kabul edecek durumda olduğunu söylemiş ve Bay Rosetti’yi evinde “hoşnutsuzların toplantılarını düzenlemekten vazgeçmeye” çağırmıştır. Colquhoun bu toplantıların tüm şehirde huzursuzluk hissine neden olduğunu ve kamu düzenine son derece zarar verdiğini belirtmektedir.⁷³⁷

Raporun devamında Rosetti’nin, kendisine yöneltilen “kışkırtıcı toplantılar yapmakta olduğu” iddiasını reddettiğini görmekteyiz. Rosetti bu iddiaların “Bibescu’nun yaymaya çalıştığı ve insanların zihinlerine ektiği telaştan kaynaklandığını” düşünmektedir. Karşı iddia olarak ise bakanların merkez bankasının ve bazı kamu kuruluşlarının içini boşalttıklarını ileri sürmektedir. Colquhoun’a göre voyvodanın Rosetti’yi içinde bulundukları hareketten vazgeçirme çabası fayda vermemiş ve ihtilalci kanat programlarını uygulamaya devam etmiştir.⁷³⁸

Aynı raporun devamında, hareketin diğer lideri Ion Ghica hakkında da çarpıcı bilgiler yer almaktadır. Colquhoun’a göre Ion Ghica “farklı” bir adamdır: “Rosetti’nin coşkısına, belki de onun keskin vatanseverlik ruhuna sahip değildir ama soğukkanlı,

⁷³⁶ FO 78/742, Colquhoun’dan Canning’e, 6 Nisan 1848.

⁷³⁷ FO 78/742, Colquhoun’dan Canning’e, 6 Nisan 1848.

⁷³⁸ FO 78/742, Colquhoun’dan Canning’e, 6 Nisan 1848.

ölçülü ve ülkesinde yükselmekte olan biridir, ayrıca zengindir.” Colquhoun’un iddiasına göre Ghica soyundan olması nedeniyle Bibescu için “özellikle sevimlidir ve belki de diğer boyarlardan daha çok ondan korkmaktadır.” Colquhoun uzun onu yıllardır tanımasının verdiği güvenle Ion Ghica’nın “Rosetti’den daha zeki” olduğunu düşünmektedir. Yıllardır yaptıkları sohbetlerde onu “Eflak’ın bir Osmanlı eyaleti olarak kalması gerektiğine ancak İstanbul’dan bir fayda görebileceğine ikna ettiğini” düşünmektedir. Hatta, Colquhoun onun bu yaz ülkesine daha fazla fayda sağlamak için İstanbul’a gideceğini, kendisinin de ona her türlü yardım bulunmayı taahhüt ettiğini fakat artık koşulların değiştiğini eklemektedir.⁷³⁹

Colquhoun raporun devamında Ion Ghica’nın ülkesi için düşüncelerini detaylandırmaktadır. Rapora göre Ghica, yeni atanan Rusya temsilcisi ile ilişki kurmaya çalışmaktadır. Bir voyvodanın ülkeyi ömür boyu yönetmesine karşı çıkmakta, İstanbul’un ekonomik çıkarlarını da gözeterek ülkesini özgürleştirmek istemekte, hatta bu teklifin Babıali’den gelmesini düşünmektedir. Rusya böylece daha fazla ülkenin işlerine müdahale edemeyecektir. Bu fikrini şöyle savunmaktadır:

*Babıali’nin bu eyalette, Rusya’nın her yıl hazinesinde önemsiz bir meblağ olan haracını almasına izin vermesi dışında hiçbir etkisi yoktur. Eflak, on, on iki ya da on beş yıllık haraç karşılığında Babıali’den gerçek bağımsızlığını satın almaya hazırdır. Avrupa’nın, kurulacak hükümetin şeklini belirlemesine ve bağımsızlığını garanti altına almasına izin verin. Vilayetin coğrafi konumu, genel olarak Avrupa’ya ve özellikle de Türkiye’ye büyük fayda sağlayacak şekildedir.*⁷⁴⁰

Colquhoun, Ghica’nın görüşlerinin Rosetti’nin fikirlerinden çok daha sağlam ve “sindirilmiş” olduğunu düşünmektedir. Colquhoun raporunun ilerleyen sayfalarında Rus başkonsolosu Kotzebue’nin, “yukarıdaki iki kişiyi ve birkaç kişiyi daha kendisini ziyaret etmeleri için çağırdığını ve onlara ne istediklerini sorduktan sonra, herhangi bir kalkışmanın ilk ortaya çıkışında dört gün içinde vilayetleri işgal edeceğini” söylediğini aktarmaktadır. Colquhoun’a göre böylece “vatansever Eflaklılar olarak Rus işgalinden çok korktukları kötülüğü kendi başlarına getirmiş olacaktı.” Kotzebue buna rağmen “herhangi bir şiddetli tedbire gitmemeleri

⁷³⁹ FO 78/742, Colquhoun’dan Canning’e, 6 Nisan 1848.

⁷⁴⁰ FO 78/742, Colquhoun’dan Canning’e, 6 Nisan 1848.

durumunda, şikâyet ettikleri suiistimallerin voyvoda tarafından düzeltilmesi için elinden geleni yapacağına söz vermişti.”⁷⁴¹

Colquhoun, “şimdilik ortalığın sakin ama endişeli gözlerin hâlâ Kuzey’e çevrili ve oradan gelecek istihbaratın ülkedeki liberal partinin izleyeceği yolu belirleyeceğini” kaydettikten sonra bir süredir Polonya ile bağlantılı kişilerin ülkeye girmelerinin söz konusu olduğunu ve geçen hafta bu ulusa mensup ve gizli kimlikle burada ikamet eden yedi kişinin Boğdan ve Galiçya’ya gitmek üzere ülkeden ayrıldıklarını eklemektedir. Colquhoun’a göre Bibescu’nun gücü liberal muhaliflerin parçalanmışlığından kaynaklanmaktadır. Ona göre bu gruba mensup bazı gençler ya makam vadiyle ya da tehdit edilerek saf değiştirmektedirler. Yaşlı boyarlar ise uzun süredir sahip oldukları ayrıcalıklarının ellerinden alınmasından korkmaktadırlar. Colquhoun’un tabiriyle bu yaşlı boyarlar “devletin masraflarını karşılamada kendi paylarına düşeni üstlenmeye zorlanmayı hiç istemiyorlar ve uzun yıllar boyunca ezmeye devam ettikleri köylülerin öfkelerini uyandırabilecek her şeyden haklı olarak korkuyorlar.”⁷⁴²

6 Nisan’da Bükreş’ten gönderilen bir mektupta şöyle denmektedir: “Patlaması beklenen bir komplo konusundaki korkular henüz gerçekleşmedi. Görünen o ki Rus konsolosu bir çeşit operasyon yürütüyor. Kotzebue’nin St. Petersburg’dan yeni talimatlar aldığını ve boyarlara mevcut hükümeti devirmeye veya ülkeyi anarşiye teslim etmeye çalışırlarsa, Rus ordusu otuz altı saat içinde prensliği ele geçirecektir.”⁷⁴³

Colquhoun, 7 Nisan 1848 tarihli raporunda kabine değişiklik yapılmasının konuşulduğunu yazmaktadır. İçişleri bakanı Vilara istifasını vermiş fakat Bibescu tarafından kabul edilmemiştir. Bibescu, Constantin Suțu’yu bakanlığa getirmek istemektedir fakat Suțu, “voyvodanın kabul etmesi pek de mümkün olmayan şartları” yerine getirilmeden bu makamı reddetmektedir. Colquhoun, Bibescu’nun kardeşi Ştirbei’in ayın başında Eflak’ı terk ederek Avrupa’ya geçtiğini, kendisine “olasılığını öngördüğü herhangi bir kargaşanın ulaşamayacağı bir yerde olmak istediğini” anlattığını yazmaktadır.⁷⁴⁴

⁷⁴¹ FO 78/742, Colquhoun’dan Canning’e, 6 Nisan 1848.

⁷⁴² FO 78/742, Colquhoun’dan Canning’e, 6 Nisan 1848.

⁷⁴³ *The Morning Chronicle*, 28 Nisan 1848, s. 6.

⁷⁴⁴ FO 78/742, Colquhoun’dan Palmerston’a, 7 Nisan 1848.

Colquhoun, 8 Nisan 1848 tarihli raporunda St. Petersburg hükümeti tarafından Rusya konsolosuna gönderilen ve konsolosun kendisine okuttuğu gizli mektuptan bazı bölümleri aktarmaktadır. Nesselrode'dan Kotzebue'ye gönderilen mektubun konuyla ilgili kısmı şu şekildedir:

*Babiali ile yapılan antlaşmalarla Rusya, imparatorluğuna sınır olan Türk Eyaletleri konusunda özel bir konuma getirilmiştir; özellikle prensliklerde iyi düzenin ve iyi yönetimin korunmasını sağlamakla yükümlüdür. Bu nedenle Kotzebue'ye, eyaletlerde Osmanlı otoritesine karşı kendini gösterebilecek en ufak bir hareket eğilimi görüldüğünde, derhal Besarabya'daki askerî yetkililere başvurması emredildi; bu yetkililer, prensliklerde düzeni sağlamak için gerekli olabilecek kuvvetleri Kotzebue'nin emrine vermekle görevlendirildi. Kotzebue'ye yukarıdaki yazıyı iki voyvodaya iletmesi ve içeriğini, gerekli görebileceği kadarını, duyurması talimatı verilmiştir.*⁷⁴⁵

Colquhoun, 14 Nisan 1848'de Boğdan'ın başkenti Yaş'ta yaşanan gelişmelere dair bir mektup alır. İhtilale karışan veya karışma ihtimali olan 20 boyar Kalas'a elleri bağlı şekilde kadar getirilmişti. Yaş'ta ayrıca yüz elliden fazla boyarın tutuklandığı ve bunlardan bir kısmının tuz madenlerine bir kısmının da İstanbul'a gönderildiği haberleri gelmektedir. Mektuptan öğrendiğimize göre boyarlar yol boyunca aşağılanmakta ve çok kötü muamele görmektedir. Eflak tarafına sığınan boyarlar ise yakalanarak Boğdan'a teslim edilmektedir.⁷⁴⁶

Journal des Débats, 12 Nisan tarihli haberinde, Eflak'ta yaşanan hareketliliğin Babiali'den çok Bibescu ve Rusya'ya yönelik olduğunu yazmaktadır. Boyarlar ve zenginler Bibescu'yu devirmek için can attığı, köylülerin ise angaryanın kaldırılmasını ve işçi ücretlerinin artırılmasını talep ettikleri ifade edilmektedir.⁷⁴⁷

Viyana gazeteleri, Bükreş'ten 14-15 Nisan tarihlerinde gelen mektuplara dayandığı haberinde boyarların Paris'te eğitim gören genç boyarların ve hoşnutsuz soyluların kalkışma girişiminde bulunduğunu yazıyor. Eflak'ta Voyvoda Bibescu, Rusya'nın 40.000 askerle ülkeye girmeyi beklediklerini belirterek herhangi bir kalkışmanın başlamasını önleyebilmiştir.⁷⁴⁸

Colquhoun, 18 Nisan 1848 tarihli raporunda, Rusya başkonsolosu Kotzebue'nin Yaş'tan aldığı haber üzerine 12 Nisan sabahı erken saatlerde Bükreş'ten

⁷⁴⁵ FO 78/742, Colquhoun'dan Canning'e, 8 Nisan 1848.

⁷⁴⁶ FO 78/742, Caleaqui'den Colquhoun'a, 14 Nisan 1848.

⁷⁴⁷ *The Times*, 2 Mayıs 1848, s. 8.

⁷⁴⁸ *The Times*, 29 Nisan 1848, s. 3.

Boğdan'a hareket ettiğini, bir hafta sonra geri döneceğini yazmaktadır. Sturdza'nın Boğdan'da aldığı sert tedbirler ve tutuklamalar boyarlar arası aile bağları nedeniyle Eflak'taki boyarları çok kızdırmıştı. Colquhoun, raporunun devamında olayların çok hızlı geliştiğini, durumun "endişe verici bir hâl aldığını" vurgulamaktadır. Bu nedenle, böylesi hassas durumlarda takip etmesi gereken diplomatik usuller için Canning'den talimat istemiştir. Olayların tırmanması halinde Rus birliklerin gerçekten ülkeye girip girmeyeceğine dair kesin bir bilgi yoktur fakat Bibescu, Eflak'ta herhangi bir hareketlenme olduğunda Tuna'nın güneyindeki Osmanlı birliklerinden yardım isteyeceğini dillendirmiştir. Colquhoun, böyle bir manevranın ters tepeceğini, Osmanlı yönetime karşı beslenen olumlu duyguları zedeleyeceğini belirtmektedir.⁷⁴⁹

İstanbul'dan 17 Nisan tarihinde gelen mektuplarda, Rus Bakanın Osmanlı Bakanlığı ile sık ve gizli görüşmeler yaptığını belirtilir. 30.000 Rus askerinden oluşan bir birliğin Eflak ve Boğdan prensliklerine yürümek için padişaha başvurduğuna ve aslında Rusya ile Osmanlı arasında özel bir ittifak anlaşması müzakere ettiğine inanılmaktadır.⁷⁵⁰

Colquhoun, 19 Nisan 1848'de İbrail'deki İngiliz konsolosu Lloyd'dan bir mektup almıştır. Mektupta, 15 Nisan 1848 Cumartesi günü akşam saat 7 sularında yedisi Eflaklı, altısı Boğdanlı 13 boyarın Lloyd'u evinde ziyaret ettiğini yazmaktadır. Eflak askerleri tarafından takip edildiklerinden sığınacak bir yer aramaktaydılar. Lloyd bu boyarların Türk yetkililere teslim edilmek üzere Kalas'tan yola çıkarıldıklarını fakat hava muhalefeti nedeniyle onları taşıyan gemi İbrail limanına yanaşamadığını ve bu tutsakların bir şekilde kendi kaçarak kendi çabalarıyla limana çıkıp konsolos yardımcısı Cunningham'ı bulamadıkları için onun yanına geldiklerini aktarmaktadır. Boyarların tek arzusu güvenli bir şekilde Avusturya'ya geçmektir. Lloyd onlara evinde sığınma verir Avusturya temsilcisi Huber ile iletişime geçerek kendilerine pasaport sağlanmasını rica etti. Pasaportlar hazırdır fakat yerel yetkililer Huber'in ısrarına rağmen boyarların İbrail'i terk etmesine izin vermeme konusunda katıdır. Boyarlardan biri limandan bir İngiliz ticaret gemisine binerek kaçmayı başarmış, diğerleri ise bir Avusturya gemisi ile ülkeyi terk etmiştir.⁷⁵¹

⁷⁴⁹ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 18 Nisan 1848.

⁷⁵⁰ The Times, 4 Mayıs 1848, s. 5.

⁷⁵¹ FO 78/742, Lloyd'dan Colquhoun'a, 19 Nisan 1848.

Colquhoun, Boğdanlı boyarlardan vilayetlerden ayrılmalarını sağlamak için yerel hükümet nezdinde önlemler almasını talep eden mektuplar aldığını yazmaktadır. Bu taleplerle doğrudan ilgilenmesinin mümkün olmadığını fakat dolaylı olarak onlara yardımcı olabileceğini belirtmektedir. 25 Nisan'da Bükreş'te her şey hâlâ yolunda görünmektedir.⁷⁵²

Colquhoun, Canning'e gönderdiği mektubunda, Eflak'ta takip ettiği diplomasinin şu ana kadar işe yaradığını, tavsiyelerinin boyarlar ve Bibescu tarafından kabul gördüğünü yazmaktadır. Emin Efendi'nin ayrılışından sonra Talat Efendi'nin bölgeye Bükreş'e gelmesi beklenmektedir.⁷⁵³

General Duhamel Mayıs'ın ilk haftası Bükreş'e gelmiştir. Kendisine daha uygun bir ikametgâh tahsis edilmesi için Eflak hükümeti tarafından yapılan tüm teklifleri reddettiği için Rus başkonsolosunun evinde kalmaktadır. Bibescu'ya saygılarını sunduktan sonra bakanlar tarafından ziyaret edilmiştir. Metropolit ve kalabalık bir boyar grubu kendisini yeniden Bükreş'te görmekten duydukları mutluluğu ifade etmişlerdir. Duhamel, "İmparator tarafından, komşu ülkelerin karışık durumu nedeniyle, majestelerinin koruyucu kollarını gerdiğini bu vilayetlerin korunması için gerekirse önlemler almak üzere gönderildiğini" ifade etti. Boğdan'da yaşananları gelişmeleri andıktan sonra, bu olayların Eflak'a sıçramaması için Prens'in aldığı tedbirler ve tarafların iyi niyeti bu tarz kişilerin burada büyük bir hata etmelerinin önünce geçtiğini belirtti. Duhamel, kendisini ziyarete gelen boyarlara, "Rusya belki daha önce hiç olmadığı kadar güçlü şu anda, diğer güçlerin de üzerinde ve bu sebeple tüm kudretiyle düzeni oturmuş olan prensliklerde oluşacak tehlikelere karşı her türlü tedbiri alabiliyor; orduları sınırda ve bir günde gelecek mesafede emir bekliyor" olduğunun altını çizdi.⁷⁵⁴ Birkaç gün sonra Duhamel'e imparatora sunması için şikâyetlerinin bir listesini içeren dilekçeyi ileten bazı boyarlar oldu. Bunu reddetti çünkü geliş amacının bu olmadığını belirtti. Bükreş'te ne kadar kalacağını kendi de bilmiyordu, bir sonraki görev yeri muhtemelen Sırbistan olacaktı.⁷⁵⁵

⁷⁵² FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 25 Nisan 1848.

⁷⁵³ FO 78/742, Colquhoun'dan Canning'e, 25 Mayıs 1848.

⁷⁵⁴ FO 78/741, Colquhoun'dan Canning'e, 26 Mayıs 1848.

⁷⁵⁵ FO 78/741, Colquhoun'dan Canning'e, 26 Mayıs 1848.

Colquhoun, İstanbul'da yayınlanan son gazetelerden birinde Bükreş'teki devrim ve devrimin bastırılmasına ilişkin ayrıntılı bir haber yer almaktadır. Bu haberin başından sonuna kadar tümüyle yalan olduğunu ve yarı resmî bir yayın organı olarak kabul edilen bir gazetenin böylesine büyük bir yalanı yaymasına izin verilmesinin üzüntü verici olduğunu belirtmektedir. Şimdiye kadar ülkedeki muhaliflerin ve hükümetin aklıselim davrandığını ve kendilerine verilen tavsiyeleri dinlediklerini ifade etmektedir. Eflak hükümeti, bu bölgelerden bahseden tüm dergilerin ülkeye girişini engellemeye devam etmektedir.⁷⁵⁶ Colquhoun, Bazı boyaların haberdar olduğu şeyden bakanların bihaber olmasına şaşırıldığını ifade etmektedir.⁷⁵⁷

Colquhoun, “Babıali'nin şu anda Rusya'ya herhangi bir şikâyet nedeni vermekten ve özellikle de bu gücün silahlı müdahalesine yol açabilecek bir durumdan kaçınmanın son derece önemli olduğunu” düşünmektedir.⁷⁵⁸ Bu eyalette kesinlikle çok büyük bir kıskırtma olduğunu ifade etmekte ve yerel hükümetin uzlaştırmacı önlemler almak yerine bazı muhaliflere karşı sert davranmaya teşvik edilmesinden çok korkmaktadır. Colquhoun, Bibescu'nun pek sevilmediğini ve Duhamel'in gelişinden bu yana boyarlara karşı daha zorba bir tavır takındığını gözlemlemektedir. En ufak bir harekette hem Türk hem de Rus birliklerini yardıma çağıracağını her fırsatta ifade etmektedir. Türk birliklerin önemli bir kısmı Rusçuk ve Silistre'dedir. Rus ve Osmanlı birlikleri başkente iki günlük yürüyüş mesafesindedir. Colquhoun, “muhalif boyarların “Rusya'ya vilayetleri geçici olarak bile işgal etme hakkı verecek herhangi bir davranışın gerçek çıkarlarına ne kadar zarar vereceğini göreceklere dair hâlâ büyük umutlar” beslemektedir.⁷⁵⁹

Colquhoun, 9 Haziran 1848'de tafsilatlı bir rapor kaleme alır. Rapordan öğrendiğimize göre, 5 Haziran 1848 Pazartesi akşam vakti Talat Efendi Bükreş'e vardı. Bay Kotzebue'nin ayın 2'sinde Bükreş'ten Yaş'a gitmesi nedeniyle Boğdan'a bazı huzursuzluk kaynakları ortaya çıkmış gibi görünmektedir, Türk komiserinin beklendiği bir anda Rus konsolosunun bu yolculuğunun nedenine ilişkin çeşitli raporlar vardır ancak gerçek nedenler bir gizem olarak kalmaktadır. Colquhoun, birkaç

⁷⁵⁶ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 27 Mayıs 1848.

⁷⁵⁷ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 28 Mayıs 1848.

⁷⁵⁸ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 29 Mayıs 1848.

⁷⁵⁹ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 29 Mayıs 1848.

gün önce Duhamel'i gördüğünü, onun çok çekingen davrandığını ve beyliklerin durumu hakkında tamamen cevap vermekten kaçındığını yazmaktadır. Duhamel kısa bir süre içinde Eflak'tan ayrılmayı düşünmektedir. Nezaket gereği Talak Efendi'nin gelişini beklemiştir. Colquhoun, raporunda Prut'un doğusunda edindiği istihbarata göre Rus ordusu 40 bin kişiyi bulduğunu ve her an iki beyliği işgal edecek şekilde hazırda bekletildiği bilgisini aldığını belirtmektedir.⁷⁶⁰

Canning, 18 Haziran 1848 tarihli mektubunda Lloyd'a, Şekib Efendi'nin gizli bir görevle Bükreş'e gelmekte olduğunu bildirmektedir. Bu, Rusya'nın General Duhamel'e verdiği vazifenin bir benzeridir ve Eflak'ta Voyvoda'yı denetlemek ve Rus nüfuzunun yayılmasını önlemek için gönderilmiştir. Canning, "tüm olaylarda, Babıali'nin çıkarlarının Rus hükümetininkinden daha az olmadığını ve bu çıkarları derinden etkileyen beklenmedik durumların derhal dikkate alınabileceği bir vesileyle Rusya ile eşit şekilde temsil edilmesini istemesi ve makul bir şekilde ilgilenmesinin doğal olduğunu" vurgulamakta. Bu koşullar altında Lloyd'dan "her iki imparatorluğun işlerinde göze batmadan" olan bitene ilişkin işlerin doğası, süreci ve sonuçlarına dair kendisinin bilgilendirilmesini" istemektedir.⁷⁶¹

Colquhoun, 20 Haziran 1848'de Talat Efendi'nin faaliyetlerine dair bir rapor kaleme aldı. Rapora göre, Talat Efendi geldiğinden beri oldukça aktif çalışmaktadır. Yunanistan'daki Osmanlı elçinin kardeşi genç Musurus Bey kendisine sekreter olarak eşlik etmektedir. Talat Efendi, Bükreş'teki tüm taraflarla defalarca görüştü; özellikle liberal parti hakkında olumlu kanaatler geliştirdi. Bibescu tarafından Babıali'ye gönderilen raporlardı liberaller hakkında yanıltıcı raporlar gönderildiğini ifade etti. Bu raporların özellikle liberallerin cumhuriyetçi fikirlere sahip olduğu, Erdelli kardeşleriyle birleşerek Osmanlı egemenliğinden bağımsızlık istedikleri gibi yanıltıcı bilgiler içerdiğini fark etti. Talat Efendi bu gençlerden isteklerini kendisine iletmelerini istedi ve onları Babıali'ye ileteceğine ve buradaki gerçek durumu anlatacağına söz verdi.⁷⁶²

Boyarlar bu nedenle gizlice bir muhtıra hazırlamış ve bunu Colquhoun ile de paylaşmışlardı.

⁷⁶⁰ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 9 Haziran 1848.

⁷⁶¹ FO 786/10 Canning'den Lloyd'a, 18 Haziran 1842.

⁷⁶² FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 20 Haziran 1848.

Talak Efendi, Colquhoun'u ziyaret eder fakat hastalandığı için Colquhoun onu ziyarete gidemez. Kendisiyle görüşme arzusunu bildirdiğinde, Talat Efendi'nin 11 Haziran'da Yaş'a yoğun yola çıkacağından çok meşgul olduğunu ama Musurus Bey ile uzun bir görüşme yapabildiğini belirtir. Musurus Bey, Talak Efendi'nin, Colquhoun'un Eflak'a dair görüşlerini merak ettiğini söylediğinde Colquhoun, bir süredir devam ettirdiği politikasını açıklar: "Beyliklerin işgali kötü sonuçlar doğuracaktır."⁷⁶³

Colquhoun yukarıdaki görüşmede, Talat Efendi'nin görevinin beyliklerdeki tüm farklı taraflarla görüşmek olduğunu teyit etmiştir. Talat Efendi, General Duhamel'in aksine aşırı tedbirlere başvurulmasından ve provokasyondan kaçınılması gerektiğini düşünüyordu. O güne kadar sadece iki tutuklama yapılmıştı ve Bibescu'nun onları da serbest bırakmasını umut ediyordu. Colquhoun, olayların artık daha ciddi bir boyut kazandığını, yakında bir şeylerin patlak verebileceğine dair bir tedirginlik olduğunu yazmaktadır. Bibescu bu sebeple şehrin dışındaki Văcărești manastırına çekilmişti.⁷⁶⁴

Eflak hükümetinin bazı bölgelerde ayaklanma çıkarma girişiminde bulunulduğuna ve bunun için 21 Haziran'ın kararlaştırıldığına dair bazı istihbaratlar alması aralarında Constantine Rosetti gibi isimlerin de bulunduğu birkaç kişinin tutuklanmasına neden olmuştur. Belirli evlerde arama yapılmış ve bazılarında silah ve mühimmat bulunmuştur, ancak bunlar çok büyük ölçekte değildir. Rahiplerin de bu işin içinde oldukları düşünülmektedir çünkü şehirdeki manastırların önemli miktarda barut ve silah ele geçirilmiştir.⁷⁶⁵

Colquhoun, 21 Haziran'a Islaz'da bir ayaklanma başladığını, askerlerden oluşan grubun Kçük Eflak'ta bir ayaklanma başlatmak için Krayova'ya doğru ilerledikleri istihbaratını almıştır. Colquhoun, bu girişimin kusurlu bir şekilde örgütlendiğini ve başarısızlıkla sonuçlanacağını ön görmektedir. Böyle düşünmesinin nedeni olarak her şeyin çok aleni gerçekleştirildiğini, Bibescu'nun Eflak askerinin

⁷⁶³ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 20 Haziran 1848.

⁷⁶⁴ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 20 Haziran 1848.

⁷⁶⁵ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 21 Haziran 1848.

sadakatine güvendiğini ve herhangi bir kalkışmayı bastırabilecek güçte olduğunu söylemektedir. 22 maddeden oluşan Islaz bildirgesi şehrin her tarafına dağıtılmıştır.⁷⁶⁶

Bibescu 21 Haziran'da kışlada askeri teftiştten dönerken üç gencin silahlı saldırısına uğradı fakat mermilerden birinin apoletine denk gelmesi nedeniyle kurtulabildi. Colquhoun'un aktardığını göre zanlılar bilinmektedir fakat polis henüz onları yakalayamamıştır. Başkente çıkan tüm yollar asker tarafından kontrol edilmektedir, böylece şehre ulaşacak herhangi bir harekete engellemeyi başarabileceklerdir.⁷⁶⁷ Colquhoun, Bibescu'ya yapılan suikastın devrimci harekete duyulan sempatiyi azaltabileceğini düşünmektedir fakat durumun artık kontrolden çıkmakta olduğunu kaydetmektedir. Askerin sadakati de tartışılmaktadır.⁷⁶⁸

Colquhoun'un 24 Haziran 1848 tarihli raporuna göre, Bibescu, 23 Haziran'da maiyetiyle kışlaya gitti. Süvarilerden bağlılık yeminlerini yeniden teyit etmelerini ve bölgelerdeki devrimci hareketlere karşı Prenslerinin yanında durmalarını istedi ama kimse cevap vermedi. Prens piyadelere döndü ve onlara hitap etti; subaylar öne çıktı ve "yabancı bir düşmana karşı Prenslerini ölümüne takip edeceklerine, ancak silahlarını ve kılıçlarını asla kardeşlerine doğrultmayacaklarına" yemin ettiler. Bükreş'te devrimsel hareket başladı. Dört bine yakın silahsız kişi Bibescu'nun sarayına gitti. Voyvodanın süvari ekibi bu kalabalığa karşı koyamadı ve Golescu'nun da içlerinde olduğu devrim liderleri Voyvoda'nın odasına girdi. Devrimciler Bibescu'dan devrim anayasasını hemen onaylamasını istediler. Bir saate yakın süren görüşmeler neticesinde Bibescu, "Halkın arzusuyla ve huzurunda (...) kendi özgür irademle ve tüm kalbimle" yazarak metni imzaladı ve mühürlendi. Bu durum bir pencereden yüksek sesle halka duyuruldu ve prens balkonda görüldü. Sessizlik sağlanır sağlanmaz, prens ulusal bayrağı kucaklayarak anayasaya bağlılığını yineledi. Halkın liderlerinden biri askerlerin kışlalarına dönmesini istedi. Kısa bir tereddütten sonra emir verildi, kapılar açıldı ve süvariler yürüyüşe geçti. Bakanların görevden alınmasına ilişkin kararname hazırlandı ve imzalandı. Kışlada tutulan mahkûmlar derhal serbest bırakıldı. Bir subay kılıcını kırarak Rosetti'ye takdim etti ve ona tüm komutayı verdiğini ilan etti. Rosetti daha sonra saraya götürüldü ve prensin huzuruna

⁷⁶⁶ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 21 Haziran 1848.

⁷⁶⁷ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 22 Haziran 1848.

⁷⁶⁸ FO 78/742, Colquhoun'dan Canning'e, 22 Haziran 1848.

kabul edildi. Odaya girer girmez voyvoda “kendisini Rosetti’nin kollarına attı ve onu gerçek bir vatansever olarak kabul ettiğini” söyledi. Colquhoun’un aktardığına göre Bibescu, başkentin huzurunu korumak için ona karşı hareket etmeye zorlandığını ama şimdi hatasını anladığını, anayasaya imza attığını ve onu sonuna kadar destekleyeceğini belirtti. Rosetti’ye güvencinin tam olduğunu ve ona dışişleri bakanlığı teklifinde bulundu. Rosetti, “mütevazı bir kişi, basit bir tüccar olduğunu, ülkesine onun kadar sadık olmadığını ve ona hizmet etmek için bulunması gerektiğini” söyledi. Kalabalık sarayın etrafında toplanmaya devam ediyordu ve Bibescu yorgunluktan bitkin düşmüştü. Bu nedenle Rosetti’den halkı dağıtmasını rica etti, o da birkaç dakika içinde bunu gerçekleştirdi. Prens yeni bakanlık için kararnameleri imzaladıktan sonra görevi bıraktı ve bakanlar resmî konutlarına geçerek bütün gece konseyde kaldılar ve başkentin güvenliği için gerekli düzenlemeleri yaptılar, yeni atamalarda bulundular.⁷⁶⁹

Köln Gazetesi’nde yayınlanan habere göre 24 Haziran’da Prens Bibescu, isyancıların bütün taleplerini yerine getirmek zorunda kalmıştı. Gazete, Eflak nüfusunun neşeyle dolu olduğunu ve herhangi bir ölüm emri verilmediğini eklemektedir.⁷⁷⁰

Basın özgürlüğü. Köylülüğün köleliğinin ve tüm feodal ayrıcalıkların kaldırılması; hükümet tarafından mevcut mülk sahiplerine ödenecek tazminat, yalnızca ayrıcalıkların kaybı için değil, aynı zamanda şimdiye kadar toprağa bağlı köylülere toprağın bir kısmını vermek için. Sivil listenin yarısının azaltılması. Mevcut hükümetin görevden alınması. Genel seçim hakkı. Daha popüler bir yönetim biçiminin benimsenmesi. Yahudilerin kurtuluşu. Zengin ve varlıklı manastırların mülkü ülke ve diğer dinî vakıflar, ulusal mülkiyet ilan edilecek. Her beş yılda bir yeni bir prensin seçilmesi. Sadece bakanların değil, prensin de sorumluluğu kendisi. Ulusal bir muhafız kurulması. Kanun önünde eşitlik.

Halkın en büyük öfkesi Vilara ve Baleanu’ya idi fakat camlarını kırmaktan başka bir şey yapmadılar. Colquhoun, “bir damla bile kan dökülmedi” demektedir. Duyduğu kadarıyla Bibescu’nun bakanlarının sonsuza dek ülkeden sürülmesi emredilmiştir. Din adamları bu süreçte çok etkin bir rol üstlenmişlerdi. General

⁷⁶⁹ FO 78/742, Colquhoun’dan Palmerston’a, 24 Haziran 1848.

⁷⁷⁰ The Morning Chronicle, 14 Temmuz 1848, s. 6.

Duhamel, bu olaylar gerçekleşmeden önce 22 Haziran'da Bükreş'ten ayrılmış, Sırbistan'daki Rus karargahına geçmiştir.⁷⁷¹

Colquhoun devrimci harekete dair görüşlerinde yanıldığını kabul eder. Eflak içinde çok gizili ve iyi bir şekilde örgütlenmişler, harekete geçecekleri zamanı iyi seçmişlerdir. Bibescu'nun hatası ise kendine yakın saydığı kişilerin devrimci hareketin içinde olduğunu anlamaması, onları yanlış yönlendirmesiyle hataya sürüklenmesidir.⁷⁷²

Bükreş'te olaylar daha çetrefilli bir hâl almıştır. Ruslar şayet hareket edecek olursa süvarilerin 1 veya 2 Temmuz'da şehre varmaları muhtemeldir. Colquhoun, Yaş'ta bulunan Talat Efendi'ye haber yollayıp Bükreş'e acilen dönmesine ihtiyaç olduğunu bildirmiştir. Zira şayet Ruslar şehre hareket etme kararı aldıysa Osmanlı birliklerinin de ilerlemesi gerekecektir. Colquhoun'a göre Eflaklılar düzenli birlikler karşısında kafa kafaya bir mücadeleyi kesinlikle yürütemezlerdi.⁷⁷³

Boyarlar ve tüccarlar arasında bir alarm hali yaygındı çünkü Küçük Eflak'tan ve kuzeyden daha fazla devrimcinin şehre gelmesi bekleniyordu. Onlar geldiğinde yağmalama olmasından korkuyorlardı ki bu durumu içişleri bakanlığına bildirdiler. Bakanlık liderlere yolladığı bildiride şunları istedi: "halka burada hareketin başarıya ulaştığının açıklanması, varlıklarına burada ihtiyaç duyulmadığı, kendilerine ödeme yapılacağı ve tarımsal vazifelerine ihtiyaç duyulan bölgelerine, işlerinin başına, geri dönmeleri; Bükreş'te oluşan telaşı gidermeleri."⁷⁷⁴

Rus konsolos Kotzebue, 25 Haziran'da, gelişmeleri protesto eden bir bildiri yayınladı ve Yaş'a gitmek üzere şehri terk etti. Bibescu, tüm günü evinde geçirdi, hasta olduğunu ve kimseyle görüşmek istemediğini bildirmişti. Rus konsolosuyla yaptığı görüşmede istifa niyeti iletmış fakat bu kabul görmemişti. Fakat, Avusturya konsolosundan sahte isimli bir pasaport düzenlemesini istedi ve 26 Haziran saat 2 sularında Rosetti eşliğinde şehirden ayrıldı ve Erdel'e doğru yola çıktı. Aynı gün Bükreş'te geçici hükümetin idareyi devraldığı ilan edildi.⁷⁷⁵

⁷⁷¹ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 24 Haziran 1848.

⁷⁷² FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 24 Haziran 1848.

⁷⁷³ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 24 Haziran 1848.

⁷⁷⁴ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 27 Haziran 1848.

⁷⁷⁵ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 27 Haziran 1848.

Geçici hükümet, başında Metropolit Neofit olduğu Christian Tell, Ion Heliade Rădulescu, Ștefan Golescu, Gheorghe Magheru ve kısa bir süre için Bükreşli tüccar Gheorghe Scurti'den oluşan bir komisyondan oluşuyordu. C. A. Rosetti, Nicolae Bălcescu, Alexandru G. Golescu ve Ion Brătianu bu komisyona sekreterlik edecekti. Geçici hükümete yeni bakanlıklar atandı. Buna göre N. Golescu (İçişleri Bakanı), Ion Câmpeanu (Adalet Bakanı), Heliade Rădulescu (Din ve Kamu Eğitimi Bakanı), C. N. Filipescu (Maliye Bakanı), Ioan Voinescu (Dışişleri Bakanı) ve Ioan Odobescu (Ordu Bakanı, daha sonra Tell ile değiştirildi) yeni geçici hükümete yer aldılar. Yanı sıra Belediye Başkanı olarak Constantin Crețulescu (daha sonra Cezar Bolliac ile değiştirildi), Muhafızların Komutanı olarak Scarlat Crețulescu ve Polis Şefi olarak Mărgărit Moșoiu görev aldı.⁷⁷⁶ Colquhoun'a göre geçici hükümet kozmopolit bir yapıya sahipti ve halkın "kafasını rahatlatmak" için yapılmıştı. Zira ona göre sokaktaki insanlar, yetkililer değişse de sistemin ayı gideceğinden endişe ediyorlardı. Colquhoun daha sonra kabine üyeleri hakkında kısaca bilgi verir. Filipescu'nun "güven vermeyen bir mizaca sahip" olduğunu; Odebescu'nun aslında Rus yanlısı bir tavra sahip olduğunu; Voinescu'nun çok zeki ve herkesçe tanınan biri olduğunu; N. Golescu'nun *Dacia Tarihi* kitabının yazarı olduğunu; Heliade Rădulescu'nun devrimci hareketin en samimi adamlarından biri olduğu ve önemli bir aileden gelmediğini, Ștefan Golescu'nun ise hem Ghica hem de Bibescu döneminde devlette görev yapmış, herkes tarafından sevilen bir isim olduğunu belirtmektedir.⁷⁷⁷

Eflak'ta, Prens Bibescu, 26 Haziran'da, halkın iradesine boyun eğip anayasayı kabul etti ve iktidarı sekiz üyeden oluşan bir komiteye, Geçici Hükümete, devretti. Rus Generali Duhamel, bu arada Yaş'a döndü ve Türk Komiseri Talat Efendi'ye 25.000 piyade ve atlı bir Rus ordusunun Prut'tan ilerlediğini bildirdi. Bu ordunun bir kısmı, Prens Sturdza hükümetini korumak için Boğdan'da kalacak; bir kısmı Eflak'a doğru ilerlemek için, Türk Komiseri, bu istihbarat kendisine ulaşmadan önce, Eflak olayının ilk haberi üzerine, İstanbul'a bir kurye göndermiş ve Türk ordularına Tuna prensliklerini işgal etmelerini emretmişti.⁷⁷⁸

⁷⁷⁶ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 24 Haziran 1848.

⁷⁷⁷ FO 78/742, Colquhoun'dan Palmerston'a, 27 Haziran 1848.

⁷⁷⁸ The Times, 11 Temmuz 1848, s. 6

Bükreş'ten 26 Haziran tarihli gelen mektuplar, Talat Efendi'nin, Babıali'ye prensliklere asker göndermesi için İstanbul'a bir kurye gönderdiğini bidirmektedir. General Duhamel, Türk Komiserine 25.000 Rus'un Prut'tan geçeceğini söylemiştir. 1 Temmuz'da Bükreş'ten mektuplar. Bakan'a iki gün önce Rus ordusunun Prut'u geçtiği konusunda bilgi verildiğini, ancak muhtemelen voyvodanın gönüllü olarak çekilmesinin bir sonucu olarak Fokşan'da durma emri aldığını belirtti. Prens Alexander Ghica'nın, Babıali tarafından sürgünden Eflak'a geri dönmesine ve yeni hükümetin başına atanacağına genel olarak inanılmaktadır.⁷⁷⁹

Bükreş'ten gelen 27 Haziran tarihli mektuplar, Geçici Hükümet'in Fransa, Avusturya ve Prusya konsoloslarına, Prens Bibescu'nun ant içtiği anayasaya saldırılması durumunda bu devletlerin müdahalesini talep eden bir nota gönderdiğini belirtiyor. O tarihe kadar Bükreş tamamen sessizdi, ancak bazı bencil boyarların, mülkleri üzerinde anayasanın sağladığı avantajları köylünün aleyhine reddederek anarşiye yol açabilecekleri endişesi vardı. Bu ayın ikisinde gelen mektuplar tatmin edici. Geçici Hükümet ve Ulusal Muhafız, halkın güvenini tam anlamıyla kazandı. Prens Bibescu'nun lehine bir tepkiden korkulmamalıydı. Ruslar artık daha az tedirginlik yarattı.⁷⁸⁰

Basında büyük bir bilgi kirliliği de yer almaktadır. Örneğin, İngiltere'de yayımlanan gazetelerde Bibescu'nun ülkeden kaçmaya çalışırken suikasta uğradığını yazmaktadır.⁷⁸¹ Fakat basın bazen kıyıda köşede kalmış önemli hususların ortaya çıkmasına yardımcı olmaktadır. Augsburg gazetesinin 7 Temmuz tarihli sayısında, “havanın aşırı sıcak olması, devrim şartları nedeniyle insanların kalabalık toplantılarda bulunması ve hijyene dikkat etmemesi kolera vakası sayılarını ani şekilde artırdı” denmektedir. “Mayıs ayı boyunca yedi yüze aşkın vakadan 220'si ölmüştü. Eflak'ın önemli şehirlerinde günlük vaka sayısı ortalama 50 olarak açıklandı” ifadeleri yer almaktadır.⁷⁸² 25 Haziran'da Bükreş'ten gelen haberlerde ise koleranın beş gün içinde korkunç bir şekilde yayılmasının bir sonucu olarak siyasetin tamamen durduğu aktarılmaktadır: “Şu anda günde 186 vaka var ve bunların beşte biri hızla ölüyor.

⁷⁷⁹ *The Times*, 20 Temmuz 1848, s. 5

⁷⁸⁰ *The Times*, 18 Temmuz 1848, s. 5.

⁷⁸¹ *The Times*, 13 Temmuz 1848, s. 8; *The Guardian*, 15 Temmuz 1848, s. 5.

⁷⁸² *The Times*, 13 Temmuz 1848, s. 8.

Evrensel bir panik tüm mukimleri ele geçirdi ve şehirden dağlara kaçabilen herkes vakit kaybetmeden yollara düşüyor. Tüm kamu mahkemeleri kapalıdır.⁷⁸³ 28 Haziran Eflak'ta Prens Bibescu, halkının isteklerini, anayasayı kabul etti ve sekiz kişilik bir komiteye yönetimi devretti" diye yazmaktadır.

Colquhoun, Haziran 1848'in sonlarında Eflak'ta, Rusların kararının ne olabileceğine dair büyük bir muğlaklık olduğunu, bundan kaynaklı bir tedirginlik yaşandığını ifade etmektedir. Rus ordusu ülkeye girerse halk silahsız olduğu için fiziksel bir muhalefetle karşılaşmayacaklardı. Ona göre bu durumda muhtemelen geçici hükümet Babıali'den talep ettiği desteği bekleyecek, olayların yatışmasını ummaktan başka bir şey yapmayacaktı. Colquhoun, geçici hükümeti tanıma konusunda acele etmemişti. Rusların ülkeyi işgal etme durumunda da oluşturulacak yeni yeni hükümetlerle de herhangi bir temasta bulunmayacağını yazıyordu. Colquhoun'un aktardığına göre geçici hükümet milis güçleri dağa çıkarmak istemiyordu. Orada askerin iâşesini sağlayacak maddi imkanları yoktu, ayrıca kamu sandıklarına da henüz dokunmak istemiyorlardı. Babıali'den haber gelene kadar mevcut durumu koruyacaklardı.⁷⁸⁴

⁷⁸³ **The Morning Post**, 11 Temmuz, 1848, s. 4; **The Morning Chronicle**, 5 Temmuz 1848, s. 6.

⁷⁸⁴ **FO 78/742**, Colquhoun'dan Canning'e, 29 Haziran 1848.

SONUÇ

Bu çalışmada, literatürde “aydınlanmış bir despot, amansız bir reformist ya da romantik bir milliyetçi” olarak tartışılan Eflak voyvodası Gheorghe Bibescu ve hükümdarlık dönemi, önceki araştırmalarda atlanan aktörler ve kaynaklar ışığında yeniden değerlendirilmektedir. Çalışmanın bulgularına göre, genel olarak Eflak’ı ve özel olarak Bibescu dönemini inceleyen yayınlanmış eserlerde Osmanlı Devleti’ne ve onun tarihsel kaynaklarına atıfta bulunulmamıştır. Çalışmada görüldüğü üzere, kriz dönemleri haricinde, Osmanlı Devleti ve onun tarihi kaynakları literatürde genel olarak Eflak, hususi Bibescu dönemini ele alırken kullanılmamıştır. Rumen tarihçiler araştırmalarını genelde bu çalışmada da sıkça başvurulan ülkedeki yabancı konsolosların raporları üzerinden gerçekleştirmişlerdir. Bu durumun doğal sonucu olarak Osmanlı Devleti’ni, egemen güç olmasına rağmen etkisiz ve alakasız bir aktör olarak konumlandırmışlardır. Ancak bu çalışma için incelenen kaynaklar, Osmanlı bürokrasisinin bölgedeki politikalarını oluşturma sürecinde pasif olmadığını göstermektedir. Viyana Kongresi sonrası uzlaş ve restorasyon dönemi ile Doğu Sorunu’nun kesiştiği şartlarda göreve gelen Bibescu, daha sonra onun üzerine yazan tarihçilerin aksine zamanın gerçeklerini çok daha iyi kavramıştır.

Bu çalışmada, Osmanlı Devleti’nin Eflak’taki egemenliğini ve nüfuzunu korumaya çalıştığı ve aktif bir politika yürüttüğü gösterilmeye çalışılmıştır. İngiliz hükümetinin bölgedeki temsilcilerinin raporları da bu çalışma ile literatüre kazandırılmıştır. Sonuç olarak, “Eflak’ın zaten Rusya’ya bırakıldığını iddia” eden geleneksel anlatının yeniden incelenmesi ve muhtemelen revize edilmesi gerektiği açıktır. Bu araştırma boyunca, Fransa’nın izlediği agresif ve müdahaleci diplomasının ülkenin iç yönetiminin verimli çalışmasına zarar verdiği birçok kez vurgulanmıştır. Çeşitli kaynakların yeniden değerlendirilmesine göre, Rusya’nın Bibescu üzerindeki etkisinin büyük ölçüde abartıldığı görülmüştür.

Bibescu’nun yönetimini sonuç odaklı (1848 Devrimi gibi) veya ideolojik teorilerle değerlendirmeye çalışanlar, bölgenin ve tarihinin özelliklerini dikkate almakta başarısız olmaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, genel olarak, on dokuzuncu yüzyıl boyunca Romanya tarihini “ulusal uyanış, bağımsızlık ve Rumen

prensliklerinin birleşmesi” üzerinden kurgulayanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nu anlatının dışında bırakma eğilimi sergilemişlerdir. Diplomasi tarihi hakkında yazan ancak Osmanlı politikasını oluşturan metinleri dikkate almayan tarihçiler, Osmanlıların Tuna'nın kuzeyinde yer alan topraklardan çoktan vazgeçtiği sonucuna varmışlardır. Bu çalışma, durumun bundan çok daha karmaşık ve katmanlı olduğunu göstermiştir.

Ülkenin süregelen ekonomik sıkıntılara rağmen Bibescu, Eflak'ın genel ekonomik tablosunu iyileştirme yönünde önemli adımlar atmayı başarmıştır. İletişim ve ulaşım araçlarının altyapısını geliştirmiş, ilk ve ortaokulların sayısını artırmış, Bükreş'te bir tiyatro inşa etmiş ve şehrin ortasındaki bataklığı kurutarak park haline getirmiştir. Bazı tarihçiler onun son derece müreffeh bir hükümdarlık dönemi geçirdiğine inanırken, diğerleri onun Fenerli beylerden bile daha despot bir hükümdar olduğuna inanmaktadır. Bu araştırma, Bibescu öğretinde, tarihsel kişilerin ve olguların kendi zamanları içinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermiştir.

Voyvoda ve meclis arasındaki çatışma sadece Bibescu'ya özgü bir durum değildir. Aynı şekilde selefi Ghica da meclisle sorun yaşamıştır. Boğdan'da da durum farklı değildi. Diğer bir ifade ile dönemin ruhu düşünüldüğünde Bibescu'nun muhalefete karşı takındığı tutum ve aldığı tedbirler “otoriter eğilimlerin” ifadesi ya da muhalif boyarların “bağımsızlık ülküsü” olarak okunmamalıdır. Parlamenter yapının henüz deneme aşasında; ulus ve yurttaş bilincinin henüz emekleme evresinde olduğu da unutulmamalıdır. Gheorghe Bibescu'nun Osmanlı egemenliğinde ve Rusya'nın himayesinde hüküm sürdüğü, bunlara ek olarak diğer Avrupalı devletlerin bölgedeki temsilcileri aracılığıyla iktidara ve muhalefete müdahaleleri de dikkate alınmalıdır. Diğer bir ifadeyle Bibescu, kısıtlı bir iktidar alanına sahip olmasına rağmen muhalefete karşı aldığı sert tedbirlerin yanı sıra Osmanlı ve Rusya ile geliştirdiği esnek ilişki sayesinde görece istikrarlı bir yönetim sergilemiştir. Her ne kadar iktidarı boyunca her alanda aynı düzeyde olmasa da daha “modern” bir toplum inşa etme hedefiyle ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarda ilerleme sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

1. ARŞİVLER

1.1. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), İstanbul

Bab-ı Asafî

Name-i Hümayun Defterleri (A. DVNSNMH. d)

Hariciye Nezareti

Mektubi Kalemi (H. MKT)

Siyasi (HR. SYS)

İrade

Dahiliye (İ. DH)

Hariciye (İ. HR)

Mesail-i Mühimme (İ. MSM)

Yıldız

Yıldız Esas Evrakı (Y. EE)

1.2. The National Archives (TNA), Londra

Foreign Office (FO)

2. SÜRELİ YAYINLAR

Daily News

Journal des débats politiques et littéraires

Takvim-i Vekayi

The Guardian

The Times

The Morning Chronicle

3. YAYIMLANMIŞ KAYNAKLAR

APR **Analele Parlamentare ale României**, Imprimeria Statului, Bucureşti, 1890.
Cilt 12 (tomul 12, partea 1, 1843); Cilt 13 (tomul 13, partea 1, 1844)

DIR **Documente Privitoare la Istoria Românilor**

Ek 1/4: Urmare la colectiunea lui Eudoxiu de Hurmuzaki, 1802-1849.

D. A. Sturdza, D. C. Sturdza, Octavian Lugoşianu, , (ed.). Bucureşti, 1891.

Cilt 10: Rapoarte consulare prusiene din Iaşi şi Bucureşti, 1763-1844.
Hurmuzaki, Eudoxiu, Nicolae Iorga, (ed.). Bucureşti, 1897.

Cilt 17: Corespondenţă diplomatică şi rapoarte consulare franceze, 1825-1846.
Hurmuzaki, Eudoxiu, Nerva Hodoş, (ed.). Bucureşti, 1916.

Regulamentele Organice ale Valahiei şi Moldoviei, Intreprinderile Eminescu, Bucureşti, 1944.

4. İKİNCİL KAYNAKLAR

Achim, Viorel. **The Roma in Romanian History**, Central European University Press, Budapest, 2004.

Adanır, Fikret, Suraiya Faroqhi. "Introduction", **The Ottomans and the Balkans: A Discussion of Historiography**, Brill, Leiden, 2002, s. 1-55.

Ahmed Lûtfî Efendi. **Vak'anüvîs Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi: VI-VII-VIII**, Çev. Yücel Demirel, Tarih Vakfı - Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999.

Alexandru Dimitrie Xenopol. **Histoire des roumains de la Dacie trajane depuis les origines jusqu'à l'union des principautés en 1859**, Ernest Leroux, Paris, 1896.

Aricescu, C. D. **Istoria revoluțiunii române de la 1821**, Editura Typographiei Române G. Chițiu și I. Theodorian, Craiova, 1874.

Aricescu, C. D. **România sub prințul Bibescu (1842-1848)**, Typographia C. A. Rosetti, Bucuresci, 1862.

Armbruster, Adolf. **Romanitatea românilor: Istoria unei idei**, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1972.

Atanasiu, Mihai-Bogdan, Cristian Ploscaru, (ed.). **Social and Administrative Elite in the Romanian Space (15th-19th Centuries)**, Hartung-Gorre Publishers, Konstanz, 2021.

Barkey, Karen. **Empire of Difference: The Ottomans in Comparative Perspective**, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

Bârză, Ligia, Stelian Brezeanu. **Originea și continuitatea românilor: arheologie și tradiție istorică**, Editura Enciclopedică, București, 1991.

Beck, Sam. "The Origins of Gypsy Slavery in Romania", **Dialectical Anthropology**, Cilt: 14, Sayı: 1, 1989, s. 53-61.

Bibescu, Prince George. **Règne de Bibesco: Correspondance et documents, 1843-1856**, Librairie Plon, Paris, 1893.

Bibescu, Prințul Gheorghe. **Domnia lui Bibescu: legi și decrete, 1843-1848**, Çev. B. Florescu, Tipografia curții regale, F. Göbl Fii, Bucuresci, 1894.

Billecocq, Adolphe. **La principauté de Valachie sous le hospodar Bibesco**, Wouters frères, Bruxelles, 1847.

Biondich, Mark. **The Balkans: Revolution, War, and Political Violence since 1878**, Oxford University Press, Oxford, 2011.

Birbudak, Togay Seçkin. **Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması**, Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara, 2014.

Black, Cyril E. "Russia and the Modernization of the Balkans", **The Balkans in Transition: Essays on the Development of Balkan Life and Politics Since the Eighteenth Century**, Ed. Charles Jelavich, Barbara Jelavich, University of California Press, Berkeley, 1963, s. 145-83.

Bochmann, Klaus. "Conceptul de patriotism în cultura română", **Istoria României prin concepte: perspective alternative asupra limbajelor social-politice**, Ed. Victor Neumann, Armin Heinen, Polirom, București, 2010, s. 103-28.

Boia, Lucian. **History and Myth in Romanian Consciousness**, Çev. James Christian Brown, Central European University Press, Budapest, 2001.

Budu, Ionel. "Practica justiției în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu în Țara Românească", **Studii și articole de istorie**, Cilt: 73 2008, s. 285-93.

Cazacu, Matei. **Dracula**, Brill, Leiden, 2017.

Cepraga, Theodor, Bogdan Suditu. "Internal Colonisation in Rural Romania: The Sale of the State-Owned Estates at the End of the Nineteenth Century", **Rural History**, Cilt: 32, Sayı: 1, 2021, s. 95-113.

Cerchezeanu, Alexandru George. **1848 Revolutions and Wallachia**, Trakya Üniversitesi, M.A., Edirne, 2019.

Chirot, Daniel. **Social Change in a Peripheral Society: The Creation of a Balkan Colony**, Academic Press, New York, 2013.

Ciupală, Alin. "1821. Tudor Vladimirescu: A Historiographical Topic Two Hundred Years Later", **Transylvanian Review**, Cilt: 30, Sayı: 4, 2021, s. 66-76.

Collingwood, Robin George. **The Idea of History**, Oxford University Press, Oxford, 1994.

Costăchel, V., Petre P. Panaitescu, A. Cazacu. **Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)**, Editura Științifică, București, 1957.

Cristea, Niculae. “A Study Regarding The Structure of The Agrarian Property in Romania Around The Rural Reform of 1864”, **Journal of Academic Research in Economics**, Sayı: 1, 2013, s. 170-84.

Çakmak, Hasan Ali. **Mehmed Esad Safvet Paşa’nın Hayatı ve Faaliyetleri (1815-1883)**, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul, 2022.

Çatalkaya, Metin. **Bir Kaynak Çalışması Olarak Takvim-i Vekayi (1840-1849)**, Anadolu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2017.

Çiftçi, Cafer. “Bab-I Ali’nin Avrupa’ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan’da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt: 7, Sayı: 26, 2010, s. 27-48.

Dumanlı, Çiğdem. **Viyana-Berlin Üzerinden 1848 Devrimleri’nin Osmanlı Devleti’ne Etkileri**, Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara, 2017.

Eldem, Edhem, (ed.). **İftihar ve İmtiyaz: Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi**, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul, 2004.

Elena Marushiakova, Vesselin Popov. “Gypsy Slavery in Wallachia and Moldavia”, **Nationalisms Today**, Ed. Krzysztof Jaskulowski, Tomasz Kamusella, New edition., Peter Lang, Oxford, 2009, s. 89-124.

Emrence, Cem. “Imperial Paths, Big Comparisons: The Late Ottoman Empire”, **Journal of Global History**, Cilt: 3, Sayı: 3, 2008, s. 289-311.

Emrence, Cem. “Three Waves of Late Ottoman Historiography, 1950-2007”, **Middle East Studies Association Bulletin**, Cilt: 41, Sayı: 2, 2007, s. 137-51.

Filitti, Ioan C. **Domniile române sub regulamentul organic, 1834-1848**, Librăriile Socec, București, 1915.

Filitti, Ioan C. **Les Principautés Roumaines sous l’occupation Russe (1828-1834). Le Règlement Organique, etude de droit public et d’histoire diplomatique**, Imprimerie de l’Independence Roumaine, Bucarest, 1904.

Filitti, Ioan C. **Rôle diplomatique des Phanariotes de 1700 à 1821**, Librairie de la Société de Recueil Général des Lois et des Arrêts, Paris, 1901.

Florescu, Radu. **The Struggle against Russia in the Romanian Principalities: A Problem in Anglo-Turkish Diplomacy, 1821-1854**, Center for Romanian Studies, The Foundation for Romanian Culture and Studies, Iași, 1997.

Florescu, Radu R. “R. G. Colquhoun, Ion Câmpineanu and The Pro-Western Opposition În Wallachia, 1834-1840”, **The Slavonic and East European Review**, Cilt: 41, Sayı: 97, 1963, s. 403-19.

Florescu, Radu R. **The Roumanian Problem in Anglo-Turkish Diplomacy, 1821-1824: British Reaction to the Wallachian Revolt**, Indiana University, Doktora Tezi, Bloomington, 1959.

Gallagher, Tom. **Outcast Europe: The Balkans, 1789-1989, from the Ottomans to Milošević**, Routledge, London, 2001.

Gallagher, Tom. “To Be or Not to Be Balkan: Romania’s Quest For Self-Definition”, **Daedalus**, Cilt: 126, Sayı: 3, 1997, s. 63-83.

Gemil, Tahsin. **Românii și Otomanii în secolele XIV-XVI**, Editura Academiei Române, București, 1991.

Georges Bengesco. **Bibliographie franco-roumaine du XIXe siècle**, Paul Lacomblez, Bruxelles, 1895.

Georgescu, Vlad. **The Romanians: A History**, Çev. Alexandra Bley-Vroman, Ohio State University Press, Columbus, 1991.

Gherghe, Cosmin Lucian. “Regulamentele Organice și Dezvoltarea Vieții Constituționale Românești”, **Revista de Științe Politice**, Sayı: 30, 2011, s. 11-16.

Glenny, Misha. **The Balkans: Nationalism, War, and the Great Powers, 1804-2011**, Anansi Press, Toronto, 2012.

Griffin, Patrick Harry. **Fathers and Sons in Nineteenth-Century Romania: A Study of Generational Thinking**, University of Southern California, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Los Angeles, 1969.

Hariuc, Marian. “The Revolutionary Movement of 1821 in Andrei Oțetea’s Historiographical Conception”, **Romanian Journal of Modern History**, Sayı: 8, 2017, s. 57-76.

Hatzopoulos, Pavlos. **The Balkans Beyond Nationalism and Identity: International Relations and Ideology**, I.B. Tauris, London, 2008.

Hitchins, Keith. **A Concise History of Romania**, Cambridge University Press, Cambridge, 2014.

Hitchins, Keith. “Liberalismul Românesc (1821-1866)”, **Istoria României Prin Concepte: Perspective Alternative Asupra Limbajelor Social-Politice**, Ed. Victor Neumann, Armin Heinen, Polirom, București, 2010, s. 130-49.

Hupchick, Dennis P. **The Balkans: From Constantinople to Communism**, Palgrave Macmillan, New York, 2004.

Iftimi, Sorin. “Anton Kauffman, un pictor Vienez în Țările Române (1840-1845)”, **Cercetari Istorice (Serie Noua)**, Sayı: 33, 2014, s. 137-75.

Ionescu, Stefan. **Bucurestii în vremea fanariotilor**, Editura Dacia, Cluj, 1974.

Iordachi, Constantin. “From Imperial Entanglements to National Disentanglement: The ‘Greek Question’ in Moldavia and Wallachia, 1611–1863”, **Entangled Histories of The Balkans: National Ideologies and Language Policies**, Ed. Daskalov, Roumen, Tchavdar Marinov, Brill, Leiden, 2013, Cilt 1, ss. 67-148.

Iorga, Filip-Lucian. “The Memory of The Romanian Elites”, **Analele Universității Din Craiova, Seria Istorie**, Cilt: 9, Sayı: 2 (26), 2014, s. 157-72.

Iorga, Nicolae. **Istoria românilor: revoluționari**, București, 1938.

Iorga, Nicolae. **Istoria românilor: unificatorii**, București, 1938.

Isar, Nicolae. **Domnitorul Gheorghe Bibescu: Călătorii și “vizite de lucru”**, Ars Docendi, București, 2016.

Isar, Nicolae. **Istoria modernă a românilor: 1774–1848**, Editura Fundatiei “România de Măine”, București, 2005.

Jelavich, Barbara. **History of the Balkans**, Cambridge University Press, Cambridge, 1983.

Jelavich, Barbara. **Russia and the Formation of the Romanian National State, 1821-1878**, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.

Jelavich, Charles, Barbara Jelavich. **The Establishment of the Balkan National States, 1804-1920**, University of Washington Press, Seattle, London, 1986.

Jianu, Angela. **A Circle of Friends: Romanian Revolutionaries and Political Exile, 1840-1859**, Brill 2011.

Jianu, Angela. "Islamization in The Balkans as a Historiographical Problem: The Southeast-European Perspective", **Women in The Ottoman Balkans: Gender, Culture and History**, Ed. Amila Buturović, İrvin Cemil Schick, I.B. Tauris, London, 2007, s. .

Karpat, Kemal H. "Eflak", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, 19.05.2022, <https://islamansiklopedisi.org.tr/eflak>.

Karpat, Kemal H. "Romania and The Ottoman Empire: A Historiographical Review", **Turkish Studies Association Bulletin**, Cilt: 24, Sayı: 1, 2000, s. 129-35.

Karpat, Kemal H. **Studies on Ottoman Social and Political History: Selected Articles and Essays**, Brill, Leiden, 2002.

Kechriotis, Vangelis. "Postcolonial Criticism Encounters Late Ottoman Studies", **Historein**, Cilt: 13 2013, s. 39-46.

Krader, Lawrence. "The Transition from Serf to Peasant in Eastern Europe", **Anthropological Quarterly**, Cilt: 33, Sayı: 1, 1960, s. 76.

Lory, Bernard. "The Ottoman Legacy in the Balkans", **Entangled Histories of The Balkans: Shared Pasts, Disputed Legacies**, Ed. Roumen Daskalov, Aleksander Vezenkov, Brill, Leiden, 2015, Cilt 3, ss. 355-405.

Lucian Boia. **De ce este România altfel?**, Humanitas, București, 2012.

Mărășoiu, Alexandra. "Două Nunți Domnești La Curtea Lui Bibescu Vodă", **Muzeul Național**, Sayı: 28, 2016, s. 71-78.

Mercan, Mehmet. "Sultan Abdülmecid'in Rumeli Gezisi Hakkında Bazı Tespitler", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt: 24, Sayı: 1, 2009, s. 81-100.

Mihuț, Cosmin, Cristian Ploscaru. “From The Russian Occupation to the Reign of Alexandru D. Ghica: The Features of a Political Transition”, **Studia Universitatis Babes-Bolyai - Historia**, Cilt: 66, Sayı: 2, 2021, s. 77-98.

Mikhail, Alan, Christine M. Philliou. “The Ottoman Empire and The Imperial Turn”, **Comparative Studies in Society and History**, Cilt: 54, Sayı: 4, 2012, s. 721-45.

Mishkova, Diana. “The Afterlife of a Commonwealth: Narratives of Byzantium in the National Historiographies of Greece, Bulgaria, Serbia and Romania”, **Entangled Histories of The Balkans: Shared Pasts, Disputed Legacies**, Ed. Roumen Daskalov, Aleksander Vezhenkov, Brill, Leiden, 2015, Cilt 3, ss. 218-73.

Mitrany, David. **Rumania: Her History and Politics**, Oxford University Press, Oxford, 1915.

Nagy-Talavera, Nicholas M. **Nicolae Iorga: A Biography**, Center for Romanian Studies, Iași, 1998.

Neagu Djuvara. **Între Orient și Occident: țările române la începutul epocii moderne (1800-1848)**, Humanitas, Bucuresti, 1995.

Niculescu, Alexandru. **Outline History of the Romanian Language**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

Nistor, Ion I. **Istoria românilor**, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2003.

Oakeshott, Michael. **On History and Other Essays**, Blackwell, Oxford, 1983.

“Oligarchic Democracy in The History and Theory of Constitutional Design”, **ConstitutionNet**, 30.06.2022, https://constitutionnet.org/cr2od/theme_two.

Panaite, Viorel. “Power Relationships in the Ottoman Empire. Sultans and the Tribute-Paying Princes of Wallachia and Moldavia (16th-18th Centuries)”, **Revue Des Études Sud-Est Européennes**, Cilt: 37, Sayı: 1-2, 2000, s. 47-78.

Panaite, Viorel. **The Ottoman Law of War and Peace: The Ottoman Empire and Tribute Payers**, Columbia University Press, New York, 2000.

Panaite, Viorel. "The Status of The 'Kharâj-Güzarlar', A Case Study: Wallachians, Moldavians and Transylvanians in the 15th to 17th Centuries", **The Great Ottoman, Turkish Civilization**, Yeni Türkiye, Ankara, 2000, Cilt 1, ss. 227-38.

Panaite, Petre P. **Interpretări românești: studii de istorie economică și socială**, Editura Universul, București, 1947.

Papp, Sandor. "Eflak ve Boğdan Ahidnameleri Üzerine Bir İnceleme: Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Devletler", **Türkler**, Ed. Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, Cilt 10, ss. 744-53.

Parrott-Sheffer, Chelsey. "Walachia", **Encyclopædia Britannica**, 19.05.2022, <https://www.britannica.com/place/Walachia>.

Platon, Alexandru-Florin. **Geneza burgheziei în Principatele Române: (a doua jumătate a secolului al XVIII-lea--prima jumătate a secolului al XIX-lea: preliminariile unei istorii**, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2013.

Platon, Gheorghe. "Domniile Regulamentare (1834-1848/1849)", **Istoria Românilor: constituire a României moderne (1821-1878)**, Ed. Dan Berindei, Editura Enciclopedică, București, 2003, Cilt 7, ss. 99-134.

Platon, Gheorghe. "Mutații Social-Economice În Principate (1821-1848)", **Istoria Românilor: Constituirea României Moderne (1821-1878)**, Ed. Dan Berindei, Editura Enciclopedică, București, 2003, Cilt 7, ss. 135-66.

Ploșteanu, Grigore. "Domnia Lui Gheorghe D. Bibescu (1842-1848) Reflectată În „Allgemeine Zeitung” Din Augsburg", **Anuarul institutului de cercetări socio-umane "Gheorghe Șincai" al Academiei Române**, Sayı: 7, 2004, s. 101-19.

Poenaru, Florin. "An Alternative Periodization of Romanian History. A Research Agenda", **Studia Universitatis Babes-Bolyai Sociologia**, Cilt: 61, Sayı: 1, 2016, s. 129-46.

Pop, Ioan Aurel. **Romanians and Romania: A Brief History**, Columbia University Press, New York, 1999.

Pop, Ioan Aurel. **Scurtă istorie a românilor**, Litera, București, 2019.

Rădulescu, Ion Heliade. **Le protectorat du Czar, ou la Roumanie et la Russie: nouveaux documents sur la situation Européenne**, Comon, Paris, 1850.

Rasim, Ahmet. **Romanya Mektupları**, Arba, İstanbul, 1988.

Regnault, Élias. **Histoire politique et sociale des principautés Danubiennes**, Paulin et le Chevalier, Paris, 1855.

Soulis, G. C. "Historical Studies in The Balkans in Modern Times", **The Balkans in Transition: Essays on The Development of Balkan Life and Politics Since The Eighteenth Century**, Ed. Charles Jelavich, Barbara Jelavich, University of California Press, Berkeley, 1963, s. 421-38.

Sözen, Zeynep. **Fenerli Beyler: 110 Yılın Öyküsü, 1711-1811**, Aybay Yayıncılık, İstanbul, 2000.

Stavrianos, Leften Stavros. **Balkan Federation: A History of the Movement Toward Balkan Unity in Modern Times**, Archon Books, Northampton, 1964.

Stephanov, Darin. "Sultan Abdülmecid's 1846 Tour of Rumelia and the Trope of Love", **Osmanlı Araştırmaları**, Cilt: 44, Sayı: 44, 2014, s. 475-501.

Stoicescu, Nicolae. **Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII).**, Editura Academiei Republicii Socialiste România 1968.

Sugar, Peter F. **Southeastern Europe under Ottoman Rule, 1354-1804**, University of Washington Press, Seattle, 2012.

Taki, Victor. **Russia on the Danube: Empire, Elites, and Reform in Moldavia and Wallachia, 1812–1834**, Central European University Press, Budapest, 2021.

Țipău, Mihai. **Domnii fanarioti în Țările Române 1711-1821: mică enciclopedie**, Editura Omonia, București, 2004.

Todorova, Maria. **Imagining the Balkans**, Oxford University Press, New York, 2009.

Treptow, Kurt William. **Of Saints and Sinners. Native Resistance to Ottoman Expansion in Southeastern Europe, 1443-1481: George Castriot Scanderberg and Vlad III Dracula**, University of Illinois Press, Champaign, 1995.

Trpanis, C. A. “Greek Literature since the Fall of Constantinople in 1453”, **The Balkans in Transition: Essays on The Development of Balkan Life and Politics Since The Eighteenth Century**, Ed. Charles Jelavich, Barbara Jelavich, University of California Press, Berkeley, 1963, s. 227-57.

Türesay, Özgür. “The Ottoman Empire Seen through the Lens of Postcolonial Studies: A Recent Historiographical Turn”, **Revue d’histoire moderne et Contemporaine**, Cilt: 60, Sayı: 2, 2013, s. 127-45.

Uyanık, Feyzullah. “İsyân İkliminde Kadim Nizamı İhya Etmek: 1821 Rum İsyânı Akabinde Yapılan Eflak ve Boğdan İdarî Düzenlemeleri”, **History Studies**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2019, s. 403-28.

Uyanık, Feyzullah. **Tuna’nın Kuzeyine Yönelik Osmanlı Siyaseti ve Eflak-Boğdan Özerkliğinin Restorasyonu (1774-1834)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2020.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. **Osmanlı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1988.

Vaillant, Jean Alexandre. **La Roumanie**, Imprimerie de Fain et Thunot, Paris, 1844.

Vezenkov, Aleksander, Tchavdar Marinov. “The Concept of National Revival in Balkan Historiographies”, **Entangled Histories of The Balkans: Shared Pasts, Disputed Legacies**, Ed. Roumen Daskalov, Aleksander Vezenkov, Brill, Leiden, 2015, Cilt 3, ss. 406-62.

Vintilă-Ghițulescu, Constanța. “Shawls and Sable Furs: How to Be A Boyar under the Phanariot Regime (1710–1821)”, **Dress and Cultural Difference in Early Modern Europe**, Ed. Cornelia Aust, Denise Klein, George Thompson, De Gruyter, Boston, 2019, s. 137-58.

Wilkinson, William. **An Account of the Principalities of Wallachia and Moldavia**, Longman, London, 1820.

Xenopol, Alexandru Dimitrie. **Histoire des roumains de la Dacie trajane depuis les origines jusqu’à l’union des principautés en 1859**, Ernest Leroux, Paris, 1896.

Xenopol, Alexandru Dimitrie. **Istoria Românilor din Dacia Traiana: istoria contimporană**, H. Goldner, Iași, 1893.

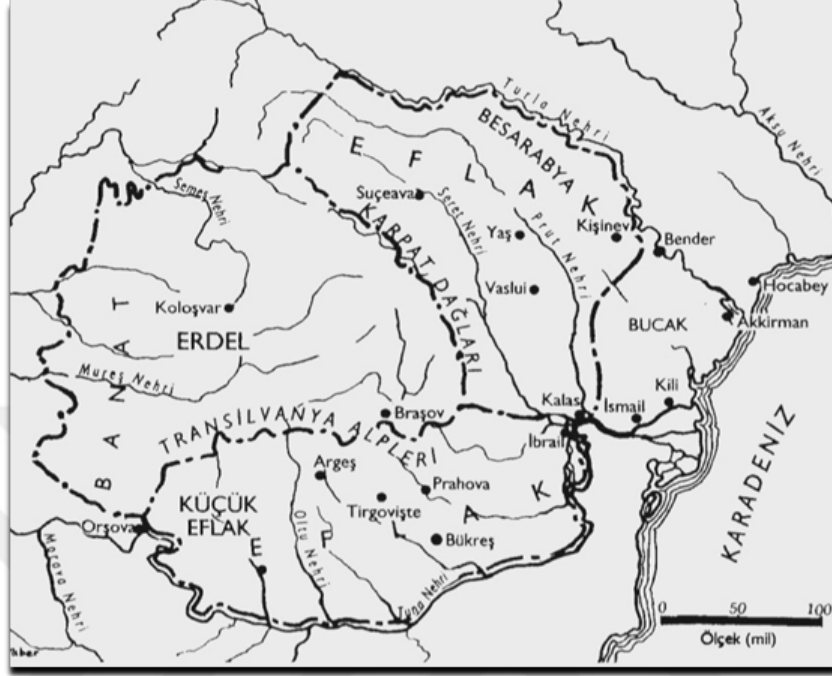
Zavatti, Francesco. “Romans, Dacians, Thracians, Slavs, or Pelasgians? A History of the Debate on the Ethnogenesis of the Romanian People Since 17th Century until the Computer Age”, **Cadernos Do Tempo Presente**, Sayı: 17, 2014, s. 41-54.

Zhelyazkova, Antonina. “Women, Fashion, and Europeanization: The Romanian Principalities, 1750–1830”, **The Ottomans and the Balkans: A Discussion of Historiography**, Ed. Fikret Adanır, Suraiya Faroqhi, Brill, Leiden, 2002, s. 223-65.

EKLER

EK 1: Eflak Haritası

Kaynak: Barbara Jelavich, **Balkan Tarihi**, çev. İ. Durdu, G. Tunalı ve H. Koç, Küre Yayınları, İstanbul, 2006, Cilt: 2, s. 2.

EK 2: Eflak İdari Haritası

Kaynak: Mircea Cociu ve Lucian Petre, **Spațiul istoric și etnic românesc**, Cilt. 1, Editura Militară, București, 1992, harita 15, aktaran **Review of Historical Geography and Toponomastics**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2006, ss. 207-220.

EK 3: Tarihi Eflak Haritası

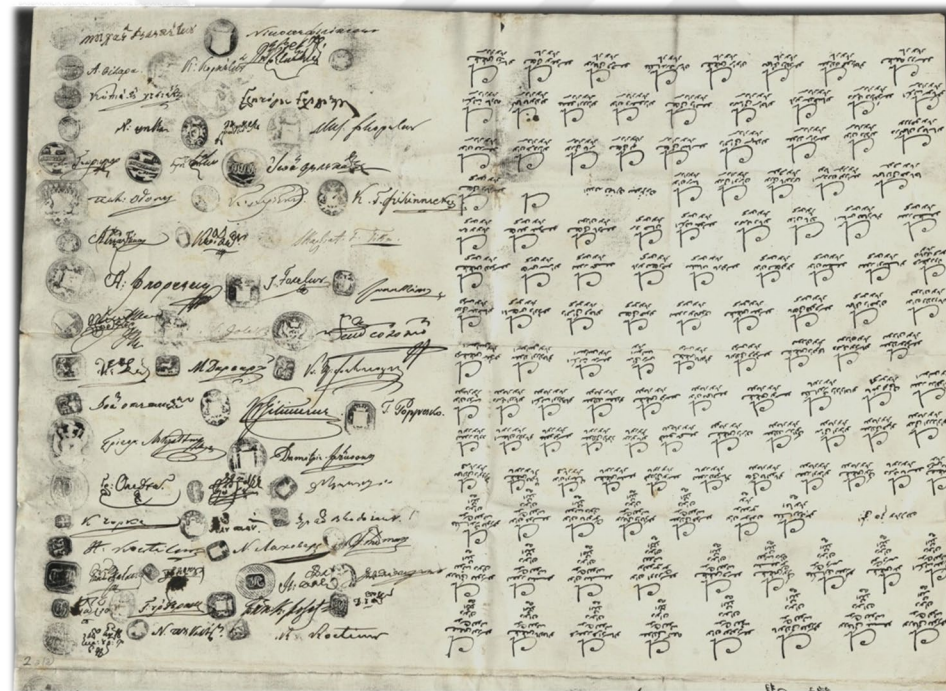
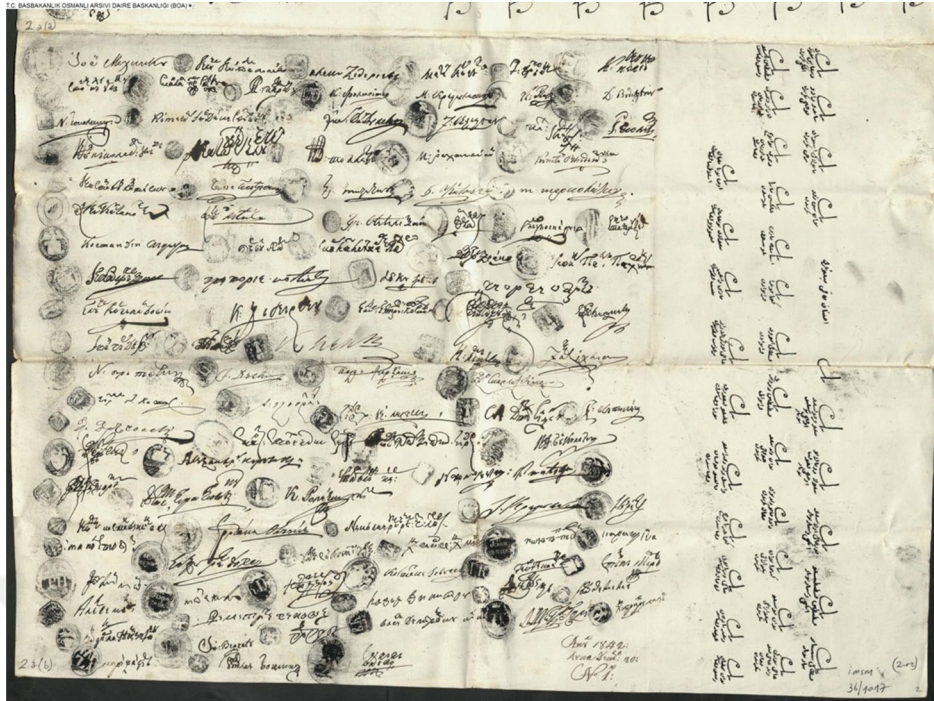
Kaynak: **HRT**. h, 37.

EK 3: Gheorghe Bibescu'nun Portresi

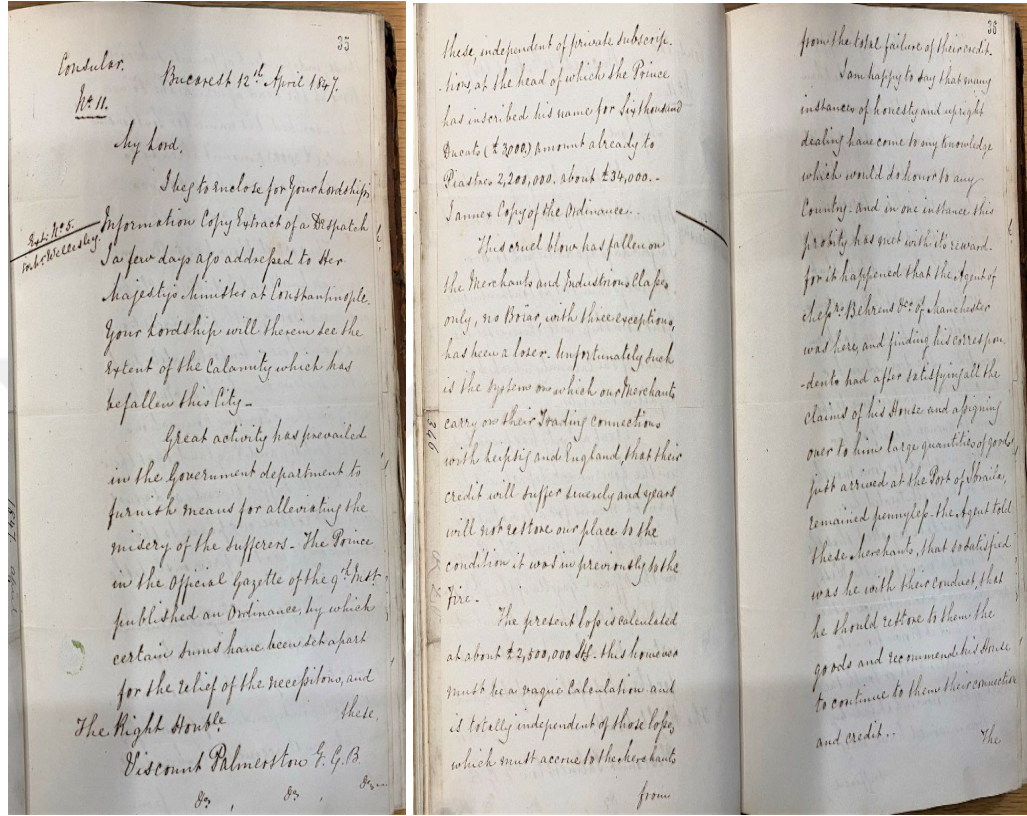
Kaynak: ANR, DJ-F-00069-27.

[illegible][illegible]

Kaynak: İ. MSM, 36/17.

EK 5: Gheorghe Bibescu'nun yangın sonrası İstanbul'dan yardım istemesi ve ödemesi gereken haraç ile ilgili de kendisine kolaylık sağlanmasını arz ettiğine dair İngiliz Başkonsolos Colquhoun'un Raporu.

Kaynak: FO 78/697, Colquhoun'dan Palmerston'a, 12 Nisan 1847.